

Exemplar

P. No. 1223

dupl zu Theol 8. 7291 all.

G.

(auf d. des f. des eingepfunden
Gedicht)

8°6649

Faint handwritten text, possibly a date or reference number.

(Dullinger) Minichorum

m 17.564

MINISTRO RVM TIGVRINAE EC CLESIAE, AD CONFVTATIO nem D. Iacobi Andreae, pro Defen sione Brentiani testamenti æditam, APOLOGIA.

In qua pro veritatis simplicis & nostræ
innocentiæ defensione, malitiôsæ D. Iacobi
Andreae calumniæ & fucilis maledictorum,
quæ in nos effudit, colluuiô, ita deteguntur
& confutantur, vt Christiani homines, per
gratiam Dei, ab illius Sophistica & fallacijs
sibi facîle cauere possint.

II. CORINTH. I.

*Gloriatio nostra hæc est, testimonium conscientiæ
nostræ, quod cum simplicitate & sinceritate Dei,
non sapientia carnali, sed per gratiam Dei, conuer
sati fuerimus in mundo.*

**HEBECKISCHE
STADT-BIBLIOTHEK**

TIGVR

Excudebat Christophorus Froschouerus
Anno M. D. LXXV.

Handwritten notes and signatures, including a circular stamp with the word 'BIBLIOTHEK' and other illegible text.

Ad Lectatōrē aequū.

Cedro opus hoc dignū est, uel si quid honestius usque
Aeterna meritū laudis habere possit.

Namque ita confutat renouata dogmata sectae
Eutychis, Arii, Nestorijque simul;

Ut par maiorū nullū pia secula scriptū,
Nec praesens melius tempus habere putet.

finis: ~

Iohā. E. d.

OMNIBVS QVI IN AV
 STRIA, GERMANIA ALIISQVE
 regionibus nomé Domini nostri IESV CHRI
 STI inuocant, HEINRICHVS BVLLIN-
 GERVS, Ecclesiæ Tigurinæ minister, gratiam
 & pacem à Deo, per Dominum nostrum
 IESVM CHRISTVM.
precatur.

ANNO in carne nati Filij Dei M.
 D. LX. breuem & compendiosam
 verborum Domini nostri IESV
 CHRISTI, quæ apud Ioan. cap.
 14. leguntur: In domo Patris mei
 mansiones multæ sunt, &c. declarationem con-
scripsi, et eandem typis excusam publicavi. Quod cum
 bona animi intentione, neq; in alium finem fecissem,
 quam vt Christianos homines cõsolarer, deq; salute
 nostra, quæ CHRISTI IESV, redemptoris no-
 stri vnici merito nobis quæsitæ & in cœlis reposita
 est, certiores redderem, minimè suspicabar, ali-
 quem exoriturum, qui mihi litem moueret, aut cer-
 tamen cõtra me animo hostili susciperet. Veruntæ-
men nescio à quibus extimulatus D. Ioãnes Bren-
tius, arrepto calamo aduersus libellũ istum meum,
 adeo hostiliter scripsit, vt necesse omnino esset illi
 respondere, meamq; doctrinam, quæ vetus at qz

Bullingeri
 & Brentij
cõcertatio

orthodoxa Ecclesiae doctrina est, aduersus eum tueri. Tunc Brentius irritatus, Responsonem meam non tam confutare, quam miris modis atq; artibus in contemptum adducere studuit. Quapropter alteram responsonem eius scripto opposui. Qua ille vehementius commotus tertium librum, quem Recognitionem inscripsit, contra me ædedit. Ad quem ego vicissim respondi eo libello, quem Repetitionis titulo vulgaui. Durauit autem certamen hoc totis annis quatuor, in annum videlicet nati Christi M. D. LXIII. quo tempore interea alij quoque libri pugnares & contentiosi prodierunt.

Principes
student in-
ducias face
re.

Mouit hoc aliquos pios & pacis amantes Principes, qui scriptis eiusmodi simpliciores vehementer offendi, communes verò fidei nostræ hostes exhilarari, simulque Evangelicæ prædicationis cursum iisdem impediri potius quam promoueri arbitrabantur. Quapropter, quæ illorum est pietas & in tuenda Ecclesiarum pace studium, scriptis ad nos, qui Tigurinae Ecclesiae ministri sumus, & ad nostros vicinos literis, amicas inducias vtrunque fieri postulabant: si fortè interea, Dei gratia interueniente, alij alios rectius intelligerent, seque mutuo animis æquioribus ferrent, tandemque sublata omni animorum offensione, fraternæ dilectionis studium & pia consensio succederet. Id verò non difficulter Illustriss. principes à nobis impetrarunt, quos iampridem contentionum eiusmodi tædebat: ea ta-
men

P R A E F A T I O.

men conditione, vt aduersarij quoque nostri in inducias hasce consentirent: neque dissimulabamus, nos saluo Dei & nostro honore silere non posse, si illi veritatis doctrinam & nos propter hanc proscindere ac diffamare pergerent. Fuit hoc Illustriss. Principum institutum sanè pium & conatus immortalis laude dignissimus. Itaque nos quidem inducias, quas illi fecerant, aliquanto tempore bona fide seruauimus, vt qui pace Ecclesiarum nihil antiquius habeamus: nunquam verò à quibusdam peruersè doctis aduersariae partis hominibus, quos & pacis odium & innatum garrulitatis studium inflammabat, impetrari potuit, vt ipsi quoque idem facerent. Testantur hoc ipsorum libri, quos interea aduersus nos contumeliosissimè scriptos vulgauerunt: vt iam nihil dicam de eorum concionibus plus quàm tribunitijs, in quibus ex suggestu sacro corà plebe conuictorum plaustra in nos immerentes quotidie effundebant.

Aduersarij
inducias
violant.

Accidit praeterea, vt quidam inquieti ac turbulentis homines D. Brentij testamentum (quo Christiana fides facile carere poterat) typis excusum, quasi Pandoræ pyxidem, publicarent. Erat hoc nouum odij acerrimi argumentum, quo isti excitati nouas turbas & confusionem non leuem in Ecclesia excitarunt. Enimvero tam contumeliose & tanta verborum acerbitate testamentum illud aduersus nos erat conscriptum, vt quamuis nihil

Brentij te-
stamentum

P R A E F A T I O.

nobis optatius esset, quàm pacem colere, ei tamen vel inuiti cogeremur respondere. Id verò à nobis maioricum modestia, quàm qua testamenti scriptor vsus erat, factum fuisse testabuntur, quotquot vtrumque scriptum legerint.

Jacobi Andree confutatio.

*
Extragad.
Wienberg.

Ab eo tempore per annos tres nemo prodijt, qui aduersus nostram ad Brentij testamentum responsionem aliquid inimicum aut hostile proferret. At quia hoc anno noui & non contemnendi auxilij spes aduersarijs aliunde affulsit, ea D. Iacobus Andree, quem cognomento Schmidelinum dicunt, animosior factus, subito erupit, & librum publicauit, cuius inscriptio hæc est: Confutatio responsionis Ecclesiastarum, qui Tiguri sunt, ad D. Ioannis Brentij testamentum, per Iacobum Andree D. Præpositum Tubingensem. Qua Confutatione animum suum ita prodidit, vt cordati omnes facile videant, hunc ei scopum propositum fuisse, vt non solum nos, sed Ecclesiam quoq; nostram atq; doctrinam contumeliosissimè traduceret, nullo tamen nostro merito. Neque ei satis fuit, quòd causam nostram bonam atque iustam peruerit atque conuertiatur, verum etiam apud exteros & procul disitos nos traducit, ac si nocentissimi seductores, doctrinæ peruersores, & diuini nominis prophanatores simus, à quibus sibi omnes cauere debeant.

Etenim in Præfatione libri sui, quam ad Aularios scripsit, hoc omnibus seculis Ecclesiæ accidisse

P R A E F A T I O.

disse dicit, ut sicubi Dei verbum bene plantatum esset, satan hoc per falsos doctores obscurare & ad ulterare conatus sit: quod ipsum hodie etiã faciunt Sacramentarij. Ita verò nos vocat, quos alio nomine ferè Zuinglianos dicit. Ita verò hoc scribit, ut non obscure innuat, nos eos esse, qui si quando ipse cum suis complicibus Dei verbum in lucem proferat & Ecclesias constituat, in ipsorum labores subdolè subreparamus, & quod ab ipsis bene plantatum est, corrumpamus.

Accusamur ut subreptim Ecclesiarum turbatores.

Priusquam verò ad huius criminis confutationem accedamus, hoc non possumus silentio præterire, nos neq; Sacramentarios neq; Zuinglianos esse, sed Christianos, Etenim Sacramentarij propriè dicuntur, qui Sacramentis plus quàm par est tribuunt: quod aduersarios nostros potius quàm nos facere, a libi demonstrauiamus. Zuingliani verò non magis quàm Lutherani aut Calviniani sumus. Etenim omnibus istis Ecclesie ministris, nõ aliter credidimus, et etiamnum credimus, quàm quatenus suam doctrinam ex Dei verbo & Domini nostri IESU CHRISTI Euangelio depromunt, & eiusdem authoritate confirmant. Itaque non Zuingliani, sed Christiani sumus, ut qui Dei verbo credimus: & iã sæpius sumus protestati, nos (sicuti Paulus monuit) à nemine mortaliũ denominari velle: In qua sententia adhuc hodie constanter perferuimus.

Nos neq; Sacramentarios neq; Zuinglianos esse.

D, Iacobo Andreæ autem eiusque socijs, idem 1. Cor. 14.

P R A E F A T I O.

Quādo E-
uangelium
Tiguri cor-
pium præ-
dicari.

quod Paulus Corinthijs olim dicebat, respōdemus: An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos so-
los deuenit? Enimvero in veritate sincera & abs-
que omni gloriatione carnis testari possum, hoc be-
neficium nobis per inexhaustam Dei bonitatem e-
iusque gratuitam misericordiam accidisse, vt Dei
verbum & Euangelium IESV CHRISTI in
inclita Tigurinorum ciuitate, aduersus Papatum
& omnis generis errores, verè, perspicuè & con-
stanter prædicaretur, priusquam Lutheri nomen a-
pud Heluetios innotuisset. Adhæc Tigurinam Ec-
clesiam omnium, quæ in superiori Germania sunt,
primam fuisse constitutam dico: eo tempore nimi-
rum, quando Dei verbum in clarissimis ciuitati-
bus, Berna, Basilea, Scaphusia, Geneva, Curia
Rhetorum, Argentina, Constantia, Ulma, Au-
gusta (quas honoris causa nomino) & quibusdam
alijs, radios quidem suos proferre incipiebat, nulla
autem reformatio adhuc fieret, quæ postea demum
secuta fuit.

Quomodo
reformata
Ecclesia
Tigurina.

Quod autem in Tigurina Ecclesia in ipso sta-
tim reformationis principio factum est, id non abs-
que legitimo ordine, multò minus autem seditiose
aut cum tumultu ex hominum sectariorū & petu-
lanter tumultuantium libidine cœptum fuit: sed non
sine numine, omnia legitimè, prudenter & pacificè
secundū diuini verbi regulā fuerunt constituta: et
quidem ex Senatus quoque legitimi decreto, cui po-
pulus

P R A E F A T I O.

pulus iam ante probe institutus voluntariè obtemperavit. Nam priusquã in religione Papistica iam olim recepta & aliquot sæculis cõfirmata quicquã mutaretur seu aboleretur, disputationes publicæ, liberæ & Christianæ institutæ sunt, ad quas Episcopi ordinarij & doctissimi quique cum toto Clero (vt Papistis vsitato vocabulo vtar) euocati fuerunt. Adeò autem nemini silentium tunc imponebatur, vt laicis quoque liceret ex sacris scripturis ea in medium afferre, quæ ipsis ad causæ istius cognitionem facere videbantur.

Disputatã
publicè.

Itaque post longam demum & maturam deliberationem manus operi admoueri cœpit, vt legitimo ordine & absque omni tumultu ex templis ea auferrentur, quæ cum Dei verbo non conueniebant, & quibus primitiuam atque apostolicam Ecclesiam olim caruisse, quæque eius exemplo siue auctoritate probari non posse constabat. Et quod paulò ante diximus, priusquam aliqua mutatio fieret, populus totus non in vrbe solùm, sed toto quoque Tigurinorum agro (qui comitatus, baronatus & oppida non pauca complectitur) ex Dei verbo de religione diligenter edoctus erat: quæ causa fuit, vt plerique in publicam Ecclesiæ reformationem consentirent, & Papisticis superstitionibus spontè renuntiarent.

Reformatio
instituta

Tunc ergo abolita apud nos fuit Missa cum omnibus suis connexis, & quidem ijs potissimùm,

Quid Tiguri mutatum
& sublatũ
fuerit

P R A E F A T I O.

quæ pro mortuis solebant fieri. Sublatæ etiam sunt imagines, quæcunque in templis ad cultum prostabant, vnâ cum toto papistico templorû ornatu. Abrogatus item est cantus papisticus simul & preces superstitosæ atque scripturis sacris contrariæ: dies item festi, quotquot creaturis dicati erant: inuocatio Diuorum & tam horum quàm reliquiarum, quæ ipsorum nomine ostendebantur, cultus, vnâ cum Sacramentis papisticis, quorum institutio atque vsus ex Dei verbo non potest probari. Cessarunt tunc etiam vota monastica cum toto illo cultu sacrificulorum fictitio, & quicquid præterea absque verbi Dei authoritate & contra Apostolicæ Ecclesiæ exemplum posteris demum temporibus erat introductum. Sed & ipsi Romano Pontifici longum valere renuntiarunt nostri homines, donec ille suos ritus atque cultus Dei verbo ex scripturis veteris & noui Testamenti petito probet atque confirmet.

Quid subfirum loco sublatoerû?

Et vt quod iam ante dictum est, repetam, nihil hic tumultuariè fiebat, neque eos nostri imitabantur, qui in domo aliqua petulanter omnia euertunt & dissipant, euersis autem & turbatis omnibus domum relinquunt, neque quicquam suo loco restitunt. Nec enim abusus solum aboteuerunt, sed in super in eorum, quæ sublata oportuit, locum, ritus atque exercitia à Deo nobis tradita, & fidei Christianæ consentanea substituerunt. Si quid autem anti-quitus

P R A E F A T I O.

quibus pie & secundum scripturas institutum erat, Iere. 17
 id immotum intactumque nobis mansit.

Quapropter Missis, quæ contra Christi institu-
 tum celebrabantur, cõciones quotidiane successerunt,
 in quibus nemini licet quicquam proferre, quàm
 quod Dei verbo in sacris literis tradito sit consen-
 taneum. Substituta quoque est sacrosancta Domi-
ni nostri IESV CHRISTICÆNA, quæ statis die-
bus in memoriam mortis suæ cum publica pro no-
stræ redemptionis per illum factæ beneficio gratia-
rum actione celebratur.

Quoad verò doctrinam, hoc tunc præcipuè ob- Doctrina
 servari cœpit, ut fidei Christianæ & orthodoxæ ar-
 ticuli populo toti, & quidem pueris quoq;, fide-
 liter & dilucidè explicentur, ut singuli, quid credi
 debeat, intelligant. Ut item Dei præcepta tradan-
 tur, quisque eorum proprius usus sit: nimirum ut
 (quod Paulus scribit) pædagogi instar nos ad Chri- Galat. 3.
stum deducant, quidque à nobis fieri debeat vel o- Orationis officio
mitti, doceant, imprimis verò ad dilectionem frater-
nam & misericordie studium excitent. Prætereà
ut oratione Dominica rectè intellecta, omnes Deū Preces
assiduè & seriò precari discant, certoq; intelligant,
Christianos homines, dum in hisce terris vivunt, con-
solationem præcipuam ex precibus percipere: utq;
Deo pro acceptis beneficiis indefinenter gratias a-
gant, eiusque laudes prædicent, Fit etiam inter do-
cendum frequens Sacramentorum mentio, Baptis- Sacramenta

P R A E F A T I O.

mi nimirum & coenae Dominicae, in quem finem illa à Domino instituta, quis proprius eorundem usus atque fructus sit, & ut singuli sese ad illa praeparare debeant.

Ordines.

Nam etsi reliqua, quae Pontificij doctores Sacramentorum nomine venditant, pro veris sacramentis minimè agnoscamus, ut duo ista quae modò commemorauimus, in poenitentia tamen & peccatorum confessione constanter retinemus & docemus, quae cunque de his verbo Dei probantur. Confirmationi autem papisticae Catechesis siue puerorum in fide institutio successit. Similiter coniugia secundum Dei verbum sanctè contrahi & coli debere, sedulò docemus. Ordinatio item ministrorum Ecclesiae, & eorum qui ex morbis decumbunt visitatio, sicuti de his ex scripturis edocti sumus, obseruantur: adeoq̄ de his omnibus certas leges atque ritus habemus constitutos.

Ornatus
templorum

Hoc ipsum de imaginum usu & reliquo ornatu ex templis sublato dici potest. Nam his quoque doctrina substituta est, quae Deum ex verbo suo atq̄ operibus, & quidem potissimum ex beneficijs, quae in nos confert, docet agnoscere: tradit eadem, ut quisque proximum suum, qui ad Dei imaginem conditus est, vestire & omni officiorum genere iuuare debeat: templorum item ornatum longè pulcherrimum in virtute & sancta vitae morumque disciplina consistere: In quem finem disciplinae ec-
clesia-

ecclesiasticae leges sancitæ sunt, ex quarum præscripto quicumque delinquunt, admonentur, vt ad efficium redeant: scelera autem grauiora & manifesta, vt par est, puniuntur.

Canticorum loco, quæ in templis varia & prolixæ nimis resonabant, publicæ preces & Dei laudes cum gratiarum actione habentur. Qui verò prius Diuos cœlites inuocabant, ij iam ad solum IESVM CHRISTVM, qui vnicus & verus humani generis apud Patrem Mediator & aduocatus est, remittuntur. Interim docentur ijdem, vt de Diuis honorificè sentiant & loquantur, imitentur item fidei & vitæ sanctæ exemplum, quo illi nobis præiuerunt. Reliquias verò in templo Dei omnium pretiosissimas esse docemus, æternum Dei verbū, Euangelium videlicet IESV CHRISTI, & quæ hic Ecclesiæ suæ tradidit Sacramenta.

Collegiorum verò, cœnobiorum & quæcunq; alia sunt ecclesiastica bona, partim in doctrinæ & scholarum subsidium destinata sunt, partim xenodochijs & pauperum subuentioni seruiunt, & si quid reliquum est, in publicos atque necessarios vsus reseruat.

Denique singulari gratuita misericordia Dei beneficio factum est, vt in antiquissima Tigurinorum vrbe simul & agro Ecclesiam verè Christianam constitutam habeamus, in qua præcipua illa ornamenta videre licet, quæ Lucas Act. 2. cap. pri-

mitiue & Apostolicæ Ecclesiæ tribuit, sic scribens: *Quicumq; libenter receperunt sermonem, baptizati sunt, & perseuerabant in doctrina Apostolorū, et cōmunicatione, et fractione panis, et precationibus:*

Afflictio-
nes.

Et his quidem ad hunc modum constitutis, Ecclesia Tigurina iam inde ab initio insidias multorum experta & grauissimis comminationibus oppugnata est, simulq; opprobria, contumelias, persecutiones & clades quoque non leues sustinuit. Sed adfuit illi Deus sui spiritus virtute, eamq; sapientia, patientia & constantia incredibili armavit, vt per omnis generis aduersa & tempestates in recepta semel reformatione in hunc vsque diem perseuerauerit, cum hac protestatione verè Christiana, quòd meliora ex scripturis sacris docentes libenter audire, & iisdem cum gratiarum actione obedire velit, Deoq; debitum obsequium præstare.

Constantia
in recepta
simplicitate.

Agnosimus ergo hoc singulari diuinæ clementiæ beneficio factum esse, quòd in semel recepta fidei & doctrinæ forma hucusq; semper sibi similis persistit, neq; vllas mutationes admisit, quibus vel doctrinæ verbi Dei vel ex hoc institutis ritibus modò hoc modò illud adijceretur: Sed quæ eius forma fuit, cum primùm Euangelij luce illuminata sublati superstitionibus puriorem Dei cultum ampleteretur, eam in hunc vsque diem in omnibus fidei & religionis capitibus immotã & intactã retinet.

Accedit his aliud diuini fauoris & protectionis docu-

P R A E F A T I O.

nis documentum, quod nullæ in ea sectæ, nullæque Ecclesia Tigurina. à se-
dis libera.
Anabaptis-
mus.
dissensiones vnquam exortæ sunt, vno Anabaptis-
mo excepto, qui nec ipse in illa enatus, sed aliunde
inuectus fuit per Thomam Munzerum, qui cùm ex
Saxonia in Helueticæ fines Vualdisbutū & Gries-
suum vsque excurrisset, virus illud suum in nostrā
quoque gentem effundere cœpit, sicuti alibi à nobis
prolixius est dictum. Mox tamen disputationibus
publicè institutis furores illorum per veritatis lu-
cem repressi sunt, & hodie etiā, sicubi illorum scin-
tillæ sese proferunt, publica amplissimi senatus au-
thoritate atque sanctis legibus coërcentur. Quare
atrocem nobis iniuriam faciunt, qui nos Anabapti-
starum sectæ accensent, & de nobis perinde vt A-
nabaptistis loquuntur & scribunt, vt calumnijs suis
nos apud rudes & imperitos rerum in inuidiam
atque odium adducant.

Fuit præterea ab ipso reformationis exordio Ministrorū
Tigurinae
ecclesiae
consensus.
mirificus & vnanimis inter Tigurinae ecclesiae mi-
nistros doctrinae consensus, quem etiam nunc hodie
constanter colunt: & vt hoc bonum nobis Deus
perpetuum esse velit, sedulo precamur. Etenim nul-
la inter eos de fidei capitibus vnquam concertatio-
nes exortæ sunt: Cùm è contra lippis & tonsoribus
constet, quid ferè in alijs Ecclesijs fieri soleat, in qui-
bus ministri neq; inter se amicitia & dilectionē fra-
ternam colere, neq; de doctrinae capitibus conueni-
re possunt, vt cum Ecclesiarū edificatione eadem

Not. B.

Not. B.

7
 Notar Saxe
 nis.

sentiant & loquantur. Inter nos certè de Deo & Domino nostro IESV CHRISTO, de homine, de peccato, de gratia Dei, de iustificatione, de fide & operibus, de sacramentis denique nunquam contentatum est: & ignota adeoque inaudita sunt nostris hominibus (quod absq; invidia dictum velim) odiosa Synergistarum, Maioristarum, Adiaphoristarum, Antinomorum, Suenkfeldianorum, Flaccianorum, aliorumq; similis farinae nomina atque dogmata, de quibus alibi pugnatur.

Doctrinae
 scopus ædifi-
 ficatio.

Nostræ enim Ecclesiæ ministris hic scopus propositus est, vt non affectato, sed simplici dicendi genere & non absque auditorum fructu, resipiscenciam atq; peccatorum remissionem in IESV CHRISTI nomine prædicent: vt que populum in fidei simplicitate, animorum item consensione & dilectione Christiana retineant. Quapropter imperitam & simplicem plebem nequaquam grauant peregrinix rixis & rerum sublimium speculationibus: multò minus verò auditorum aures conuitijs, probris atq; mordacibus dictis replent: quod nonnulli aduersariz partis concionatores facere solent, ex quorum concionibus plerique doctrina quidem & consolationis atque adhortationis vacui, conuitorum verò, quæ in procul absentes Zuinglianos & Sacramentarios sine Sacramentiperdas effundi audierunt, non pleni modò, sed ijs audiendis ad nauisam vsque fatigati, domum reuertuntur.

Sectas

Sectas verò atq; hæreses omnes, cum veteres tum Sectæ et hæreses
 recentes, Ecclesia nostra iam pridè abominata est & relectæ
 procul eliminavit: de quo non obscure testatur, quæ
 anno Domini M. D. L X V I. ædita à nobis fuit,
 fidei atq; doctrinæ nostræ Confessio.

Et hæc quidem de Tigurina Ecclesia vt verè,
 ita non absq; grani adeoque necessaria causa hoc lo-
 co mihi dicenda fuerunt, propter nostri aduersarij
 aut accusatoris, vel potius calumniatoris, impro-
 bitatem, qui inter rerum ignaros impudenti gar-
 rullitate sese ostentans, suos labores perinde iactat,
 ac si nullæ vssiam Ecclesiæ orthodoxæ siue Chri-
 stianæ sint (quod in nullius Ecclesiæ veræ contu-
 meliam dictum volumus) quàm quas ipse aut sui
 complices plantarint: nos verò vbiq; gentium tradit-
 cit, vt qui ipsorū labore cõditas Ecclesias vastemus,
 & in Veritatis via incedentes per auia in erro-
 rem abducamus. Quod ab illo non minus impuden-
 ter quàm falso dicitur. Etenim optimè nobis conscij
 sanctè affirmare possumus, neminem mortalium
 inueniri, qui idoneis argumentis siue testimonijs
 demonstrare possit, Ecclesias bene constitutas vn-
 quam per nos turbatas aut seductas fuisse, vel e-
 tiam nunc turbari aut seduci: nisi quis seductio-
 nem dicere velit eam doctrinæ & æconomia Ec-
 clesiasticæ rationem, quæ in Tigurina Ecclesia ob-
 seruari solet: quæ in hunc vsque diem rectè insti-
 tuta & gubernata testimonium fidei suæ luculen-

um habet in ipsius Dei & fidelium IESU CHRISTI conspectu. Neq; tamen inficias iero, potuisse me ab ista commemoratione abstinere propter sinistras aduersariae partis suspiciones atque peruersa iudicia, quibus aliqui omnia nostra cauillari solent. Sed ad ista cum Paulo Apostolo respondemus: Si insipientes facti sumus, aduersarius noster coegit nos, vt cum Veritate in Domino gloriemur, 2. Cor. 11. & 12.

Disputatio
Bernensis.

Imò cum Deo & Veritate amplius dico, plures alios tam in nostra Heluetia quam exteris gentibus Tigurinae Ecclesiae exemplum magno animo & forti secutos fuisse, vt ipsi quoque Dei verbum amplexi Ecclesiarum suarum reformationem instituerent: cum in illa relucentem Dei gratiam & admirabilem in omni aduersorum genere superando constantiam, felicem denique Euangelij progressum, & praeclearam disciplinae morum atq; pietatis studium viderent.

Quis enim ignorat immortalis laude dignum potentissimae Bernensium ciuitatis facinus, qui sub finem anni à nato Christo M. D. XXVII. disputationem liberam, catholicam & Christianam indixerunt, quae mox sequenti anno magna cum grauitate & ordine decenti instituta successum & euentum habuit tam pio instituto dignissimum? Hanc enim confestim secuta fuit Ecclesiarum, quae per totum agrum Bernensem plurimae sunt omni-

P R A E F A T I O.

nam reformatio : In qua illæ in hunc vsque diem
per Dei gratiam non absque laude & gloria con-
stanter perseuerant.

Interfuit illi disputationi inter alios Ecclesia-
rum Sueuiæ ministros, vir eruditus & fidelis IESU
CHRISTI minister, Conradus Somius, Ec-
clesiastes Vlmensis, qui in publico disputantium at-
que auditorum consensu inter alia dicebat : Non
eo animo huc veni, vt Propositiones, de quibus hic
disputatur, oppugnem. Nam has verè Christianas
inque Dei verbo tam bene fundatas esse agnosco,
vt neque demones neque homines quicquam aduer-
sus eas possint. Sed & ipse eas iampridem Ecclesiæ
Christi, quæ Vlmæ est, exposui: & imprimis quidē
eam quæ ordine quarta est: quæ corpus & sangui-
nem Christi in pane & vino Cœnæ substantialiter
percipi negat. Extant hæc Somij verba in Actis
disputationis fol. 191. Idem Somius eo tempore con-
cionem Bernæ publicam habuit: quod ipsum Lin-
daugiensis Ecclesiæ minister Thomas Gasserus fe-
cit. Nec multo post Senatus Vlmensis doctrina &
pietate præstantes viros, D. Ioannem Oecolamp-
dium Basiliensem, & D. Ambrosium Blarerum
Constantiense Ecclesiasten, euocauit, vt eorū cōsilio
atq; opera in suæ Ecclesiæ reformatione vteretur.

Sequēti anno, qui à nato Christo M.D. XXIX.
numerabatur, Illustrissimus Hessorum Princeps
Philippus (cuius laus in Ecclesia Christi, vt pote

Conradus
Somius Ec-
clesiastes
Vlmensis;

X. 7. 8.

Colloquium
Marpur-
gente.

P R A E F A T I O.

principis fortissimi et vero sanctoq; gloria Dei zelo ardentis, aeternum florebit) Marpurgi conuentu in dicit: ad quē D. Lutherus cum Philippo Melanctone, D. Oecolampadius item cū Huldrycho Zuinglio, aliique nonnulli vtriusque partis viri docti et eruditi conuenerunt. Volebat enim Illustrissimus Princeps experiri, num qua ratione odiosum illud & infelix de Cœna Domini mystica certamen è medio tolli, & concordia siue consensio Christiana fieri atque constitui posset. Neque cœni fructu caruit sanctus iste optimi piissimiq; Principis conatus. Nam ex vtriusque partis doctorum consensu scripti & publicati sunt, qui etiamnum hodie extāt & in omnium manibus versantur, articuli, quibus tota verae religionis summa continetur.

De cœna
Domini.

Quoad verò Cœnam Domini, in hanc formam consenserunt: Decimo quinto, de Cœna Domini nostri IESV CHRISTI omnes credimus & docemus, eam sub vtraque specie secundum Christi institutionem administrari debere: Missam item non esse eiusmodi opus, quo quis alijs, vel viuentibus vel hac vita defunctis, gratiam mereatur. Ad-hæc Sacramentum altaris, veri corporis & sanguinis Christi Sacramentum, spiritualem verò corporis & sanguinis Christi perceptionem omnibus Christianis quã maximè necessariã esse. Sentimus item Sacramenti istius vsum esse, quòd sicuti Verbum à Deo omnipotente datum & destinatum est.

P R A E F A T I O .

vt infirmæ conscientie ad fidem atque charitatem
permoveantur per Spiritum Sanctum.

Et si verò de Christi corpore & sanguine, num
hæc corporaliter in pane & vino existant, inter nos
conuenire non potuit, debet tamen vtraq, pars alte
ri Christianæ dilectionis officia præstare, quatenus
hoc salua vniuscuiusque conscientia fieri potest.
Orent denique omnes Deum seriò, vt nos vtrin-
que suo Spiritu in vera sententia confirmet. Amèn.

Articulum autem de Christo Domino & dua-
bus eius in vna indiuidua persona distinctis natu-
ris ijdem his verbis conceperunt: Secùdò credimus,
quòd non Pater, non item Spiritus Sanctus, sed Fi-
lius Dei Patris, Deus verus & naturalis, homo
factus sit, operatione Spiritus Sancti, absque viri-
lis seminis admixtione, natus ex intemerata Virgi-
ne Maria corporaliter, et perfectus quidẽ homo quo
ad corpus et animã, sicuti alij homines, absq, peccato
tamen. Tertiò, quòd hic ipse Dei & Mariæ Filius,
indiuidua persona, IESVS CHRISTVS, pro
nobis crucifixus, mortuus & sepultus, ex mortuis
resurrexerit, in cælos ascenderit, sedeat denique ad
Dexteram Dei, omnium creaturarum Dominus,
uenturus ad iudicandum viuos & mortuos.

Et ista quidem de Domino IESV CHRIS-
TO confessio tunc vtrique parti sufficiebat, sicuti
eadem etiamnum hodie sufficit. Nos verò hanc cõ-
sensionem atque confessionem, quæ tunc ab vtriusq,

De modo
præsentia
Christi in
Coena.

De Christo
Domino.

Tigurini
consensionẽ
Marpurgi
factam reti-
nent.

P R A E F A T I O.

partis Theologis conscripta fuit, adhuc constanter retinemus, & cum omnibus tam Ecclesijs quam ministris, pacem colimus, qui eandem nobiscum profitentur: Speramus item Ecclesias orthodoxas & earundem ministros, quotquot honestatis studiosi & pacis atq; pietatis amantes sunt, in eadem consensione pacem & concordiam nobiscum similiter colere, neq; quorundam inquietorū rixatorum & seditiosorū blateronum garrulitate atq; calumnijs moueri, qui nos immerētes damnant, & ubiq; gentiū diffamāt. Vident enim perspicuē viri boni & cordati, præcipua nostræ doctrinæ et ecclesie dogmata in Marpurgenſi Cōuentu, neq; falsi damnata neq; reiecta fuisse.

Somitia
Augustana
839.

Anno Domini M.D.XXX. cū Imperij Comitæ celeberrima Augustæ haberet Carolus V. doctrina nostra, quam adhuc hodie inuolatam retinemus atq; profitemur, et quidem ea illius pars, quæ nostræ de Cæna Domini, de imaginibus item aut simulachris alijsq; rebus (quæ eo tempore nonnullis acerba nimis, adeoq; intolerabiles videbantur) sententiam tradit, in tanto honore atq; pretio erat, vt quatuor illustres Imperij ciuitates, Argentina, Constantia, Memmingam & Lindaugiam, non puderet eā publice corā Carolo Cæsare & totius Imperij Conuentu profiteri, eandemq; cū à Cæsare maiestatis doctoribus oppugnaretur, animo constanti defendere. In defensione autē sua ipsi quoq; D. August. verbis utebantur, quæ in epistola ad Dardanū leguntur: quibus

P R A E F A T I O.

quibus nostri quoq; præceptores suam sententiã tu-
 tati sunt aduersus eos, qui ipsos reprehensione dignos
 putabãt, quòd corpus Christi vbiq; esse, & eiusdem
 corporalem in Cœna præsentiam negarent. Quòd si Xo.
 verò doctrina nostra tunc temporis Christiana &
 digna visa fuit, quam homines non obscuro, & qui
 non exiguam eruditionis & pietatis existimationẽ
 sustinebant, publicè & non sine periculo profiteren-
 tur, quæ obsecro ratio Iacobum Andrea mouet, vt
 tam illam quàm nos contumeliosissimè proscindat,
 qui in hunc vsq; diem nulla ex parte mutati, sed ij-
 dem omnino sumus, qui tunc eramus? Si deniq; ci-
 uitatibus illis tunc gloriosa fuit illius professio, ea-
 dem profectò hodie nobis contumeliosa esse non
 poterit.

Non possum prætereà neque debeo hic præte-
 rire, quod postea sub finem anni M. D. XXXIII.
 accidit. Cùm enim Ecclesiarum Sueuicarum Mi-
 nistri mense Decembri Constantiam conuenissent,
 nostram de Cœna Domini doctrinam, ea forma &
 modo, quo in Bernensî disputatione recepta atque
 approbata fuit, & qualem adhuc hodie retinemus,
 conscriptam eò ad illos misimus, nosq; ad concor-
 diam & consensionem paratos & propensos esse
 protestati sumus, si qua eius ineundæ ratio commo-
 da & pia inueniri possit. Quid illi responderint, ex
 illorũ literis potius quàm ex me Lectores intelligãt
 volo, in quibus inter alia sic scripserunt: Et sanè

Sueui minõ
 stri Tiguri
 nis confen-
 tiunt.

P R A E F A T I O.

non potuimus non vehementer istam in hac causa
 vestram Confessionem probare: Quam vtinam Lu-
 therus & Melancthon, perferente eam Bucero no-
 stro, ita probent, ac nos illam nulla bona conscientia
 possumus improbare, &c. Datae fuerunt illae literae
 Constantiae 21. Decemb. Anno nati Christi M. D.
 XXXIII. Subscripserunt illis

Augustenses.	Vlmenses.
Memmingenses,	Constantienses.
Campidonenses.	Isnenses.
Lindouenses.	<u>Bibracenses absen-</u>
	<u>tes, scripto tamen praesentes.</u>

Constat ergo piissimos istos & pacis ecclesiasti-
 cae amantiissimos IESV CHRISTI seruos, quo-
 rum animae nunc cum Christo in caelis viuunt, de
 nobis & Ecclesijs nostris (quarum eadem omnino
 forma est hodie, quae tunc erat) longè aliter iudica-
 uisse, quam aduersarius ille noster faciat, qui ef-
 freni linguae, qua pollet, petulantia, immerentes pro-
 sciindere ac laniare non veretur. Speramus autem
 apud honestissimos quosque & publicae pacis stu-
 diosos, plus authoritatis & ponderis habitura esse
 tot piissimorum seruorum Christi testimonia, quam
 impudentes atque odij plenas sycophantae istius ca-
 lumnias atq; conuitia.

D. Huld.
 Dux Vuir-
 tembergêlis.

Sed & Illustrissimi & sanctae memoriae Princi-
 pis D. Huldrychi Vuirtembergensis Ducis, quem
 verbi Dei amantiissimum & eiusdem fidelissimū
 propu-

P R A E F A T I O.

propugnatorẽ fuisse constat, longè alia fuit de Huldrycho Zuinglio sententia, quàm nunc Iacobi Andree sit: cuius tanta tamque dira est erga virum de Ecclesia & communi religionis causa optimè meritum rabies, vt iam olim hac vita defunctum instar Caspij canis dentibus laniaturus esse videatur, si qui huius facultas daretur. At Illustrissimus Princeps Huldrychus illum amore suo dignum iudicauit, & in pretio habuit, neq; talẽ iudicauit, qualem fuisse Ther sites ille Tubingensis falsò proclamat. Neq; hic quicquam fingimus, sed si opus sit, huius rei testes proferre possumus ipsius Principis manus scriptas literas non paucas, quas gratiæ & fauoris plenas Cassellis & Marpurgo ad illum dedit. Sunt nobis alia quoque argumenta, quibus demonstrari poterat, eundem Principem de doctrina & Ecclesijs nostris admodum honorificè sensisse, easque suo fauore dignas iudicauisse. Sed vt multa omittamus, hoc certè nemo quantumuis impudens negare poterit, illum, cum Ecclesiarum suæ ditionis reformationẽ facere instituisset, in hoc opere sanctissimo fratris nostri dilectissimi D. Ambrosij Blareri, opera atq; cõsilio vsurum fuisse, & ex nostris regionibus euocatos non paucos Verbi præcones Ecclesijs suis præfecisse, quos & fide et liberalitate tãto Principe dignis protexit atq; aluit: quod equidẽ ille nunquã facturus erat, si ipsi is erga nostrã doctrinam atq; Ecclesiã animus fuisset, qui calumniatori nostro est, qui hoc

P R A E F A T I O.

Unum agit, ut nos omnibus exosos & infames reddat. Quod si verò hic nobis alios Principes obijciat, qui secus erga nos affecti sint, non veremur de eorum quoque æquitate nobis polliceri, illos quoque nobis non tam malè propitios futuros esse, si qui illis adsunt, causam nostram eis absque omni odij affectu sincere & qualis reuera est, exponerent.

Interim & illud non dissimulantes agnoscimus, Illustrissimum Principem etiam recepisse Confessionem Augustanam, ipsumq; (cuius rei etiam Sleydanus in suis meminit Commentarijs) fouisse Brentium. Cæterum ideo non sordabant Principi pÿssimo nostræ ecclesiæ, nec nostram doctrinam aspernando, vel damnabat iniquius, vel odiosius persequebatur, aut eam à suis oppugnari patiebatur, sed perseverando in studio sancto & voluntate erga nos beneuola, dum viueret nunquam nobis fauere desijt.

Brentij.

Quid quod ipse Brentius eo tempore nobis quoque æquior erat, etiam cum ante annos aliquot, Commentarios illos meos & in Matthæi & in Iohannis Euangelium euulgassem, imò ipsi D. Luthero in controuersa Cœnæ Dominicæ causa à nobis fuerat responsum. Etenim benignitate amoreque pleniores literas Brentius scribere non potuisset, quam quas eo tempore ad me per generum meum Do-

P R A E F A T I O.

um Dominum Iosiam Simlerum misit. Libentius quidem ab his recensendis abstinerem, ne quis id gloriationi vanæ tribuat, nisi me causæ nostræ defensio, & ipsa nostri aduersarij improbitas, ad hæc & ad alia eius generis exponēda adigeret. Initium earum literarum est huiusmodi: Salutem in Christo, Clarissime vir, tuæ literæ fuerunt mihi multis nominibus gratæ, & quod Reuerendum Dominum Vergerium coram complectendum exhibuerint, & à te (quem propter studium iuandæ Ecclesie, quo te ardere monumenta illa tua testificantur, plurimum diligo) scriptæ sint, & occasionem contrahendæ cum genero tuo Iosia Simlero iuvene docto dederint. Et post aliqua de Vergerio scripta, concludit in hæc verba epistolam: Quæso autem te & collegas tuos, vt nos & ecclesias nostras Domino precibus commendetis. Quod officium nos vicissim vobis quoque præstamus. Bene ac feliciter Vale. Tubingæ sexto Iunii, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio.

Ex quibus sanè liquidò claret Brentium illo adhuc tempore nondum eo in nos nostraque affectum fuisse animo, quo efferbuit postea, etiam non prouocatus à nobis. Vnde vehementer admirabar, eum qui se mihi vsq; adeò humanum exhibuerat, & quæ ego vt amicum singularem colebam, tam repente

factum esse hostem, hostiliterque me & mea scripta impetere, dum anno domini M. D. L. X. stilum suum in me stringeret. Sed hæc alterius sunt argumenti. Redeo itaque ad cæptam nostram expositionem.

Georgius
Comes
Vuirten-
bergenlis.

Illustrissimus certè Princeps Georgius, Vuirtenbergi & Montisbelligardi Comes, Huldrychi Ducis frater, quem sui sæculi principum Christianorum coronam & decus iure dixeris, Ecclesiam Tigurinam & nos, qui eius ministri sumus, ad extremum usque suæ vitæ diæ amore & gratia singulari prosecutus est: quod verè à nobis dici, eiusdem plurimis ad nos scriptis literis demonstrari poterat. Idem ille sub annum Christi M. D. XXXV. misso ad Ecclesiam nostram legato, D. Nicolao Rhegio, ministrum Verbi postulabat, cuius opera & labore Rihenuillanæ ditionis in Alsatia Ecclesiæ reformarentur & constituerentur. Missus igitur ad eum fuit vir singulari eruditione & pietate præditus, D. Erasmus Fabritius, noster in ministerio collega, qui annis circiter tribus & dimidio, illius loci Ecclesijs & eius clementiæ seruiuit. Successit ei ad nos reuerso veteranus Christi seruus, D. Matthias Erbius, qui iisdem Ecclesijs summa fide & studio indefesso præfuit, donec è viuis sublato Georgio Principe, loco cedere iussus est. Idem tamen in nostræ fidei confessione ad vitæ suæ finem usq; Rappersuillæ constanter perseueravit.

D. Eras-
mus Fabri-
cius.

Mat. Erbi-
us.

P R A E F A T I O.

Quod autem de Illustriss. Principe Georgio diximus, hoc ipsum aliquot celeberrimorum civitatum Ecclesiarum factitarunt, quæ ipsæ etiam ex Tigurina Ecclesia Evangelij præcones ad se mitti voluerunt: quod equidem nunquam facturi fuissent homines honesti & pii, si ea apud omnes fuisset de nostra Ecclesia eiusque ministris existimatio, qualem Iacobus Andrea nobis obtrudere conatur, dum nos seductores & impostores nocentissimos esse clamat, quos pii quicunque fugere & vitare debeant. At quæ ratio iubet ut plus fidei mercantur clementiæ & impudentes vanissimi quadruplatoris calumniæ, quam tot tantorumque virorum illustrium & Ecclesiarum celeberrimorum gravissima testimonia?

Nam ut in coeptæ narrationis serie pergamus, anno Christi nati M. D. XLV. amplissimus celeberrimæ civitatis Augustanæ Vindelicorum Senatus ab Ecclesia Tigurina doctorem postulavit. Itaque illuc missus est vir eximie eruditionis atque pietatis D. Ioannes Hallerus, Symmysles et collega noster fidelissimus, qui illic usque ad finem belli Germanici in commisso sibi munere constans perstitit, donec à nostris reuocatus demum redijt: nec multò post ad amplissimi Reipub. Bernensis Senatus postulacionem, nostrorumque consensu atque decreto Bernam migravit: quò mox etiam D. Vuolphgangus Musculus vocatus est, cuius eruditio, pietas, & in rebus agendis dexteritas apud omnes Christi Eccle-

Ecclesie
quædam à
Tigurinæ
ministris
postulant.

D. Ioannes
Hallerus.

D. Vuolphg
Musculus.

fiat magna cum laude celebratur. Quam verò fidei
& doctrina Confessionem vterque professus sit, &
etiannum voce & scriptis suis profiteantur, nemo
est qui ignoret.

Georgij Co
mitis de
Brentio iu-
dicium.

Ceterum vt ad Illustriss. Principem Georgium
Wirtenbergi Comitem redeamus, solebat is, cum fi-
nito iam bello Germanico, propter doctrinam Inte-
rimisticam Ecclesiae ferè omnes periclitarentur, fre-
quenter Tigurum diuertere. Tunc verò nobiscum
sapius non minus libere & familiariter quàm piè
& erudite de religione conferebat: quando nos in
illo semper pium & vnanimem nobiscum in sim-
plici Veritatis doctrina consensum apertè depræ-
hendebamus. Cùm autè año Domini M. D. XLIX.
ad nos venisset, memini eum vèbementer de Ioan-
ne Brentio conquestum fuisse. Nam non absque
causa metuo (dicebat) ne in Ducatū Wirtenbergi-
cum confusionem aliquam inuehat, & homines piè
affectos à fidei simplicitate abducat. Et cum istoriè
cōmemoratione (qui eius in pietate & fide Christi
feruor erat) grauitè commoueretur, addebat: Ne
mo quantumuis doctus aut eruditus, nos ex statione
quam modò tenemus, dimouebit: Speramus item,
Deum omnipotentem nos corroboraturum, vt in
Veritate agnita in finem vsque perseueremus, pro-
hibiturum denique, ne nouis hominum commentis
seducamur. Et hæc quidem ex eius ore nonnulli no-
strū, qui adhuc superstites viuūt, coràm audiuerē.
Quid

Not.

Quid multis? tanta fuit Illustrissimi Principis Georgij in doctrina fidei & religionis, quam nos profiteamur, constantia, ut Bucero concordiae causam inter Lutherum & nos, qui in Helvetia Christum praedicamus, sedulo quidem agente, non autem absque graui multorum piorum suspitione, qui verebantur, ne is nimio pacis & concordiae studio abreptus in Lutheri partes nimium inclinaret, & causam in se claram atque perspicuam nouis dicendi formulis implicaret, siue obscuriorem redderet, adeoque propriam & prius abs se traditam doctrinam non pristina sinceritate atque constantia praedicaret: ille grauibus literis eum serio hortaretur, ut sui probe memor caueret, ne Veritatem pro mundi captu astutius hinc inde flectendo, inconstantiae notam sibi ipsi inureret. Hoc enim non posse absque graui praerudicio fieri: ipsum vero hac agendo plurimum derogaturum suae existimationi: ex quo non possit non grauis remora Dei verbo obici cum multorum scandalo, quod tandem multis perditionem pariat. Nam ipsum, si ita pergat, sibi ipsi contraditurum, qui (ut omnibus abunde constet) olim aliter scripserit & locutus sit. Exemplum literarum penes nos habemus, quae datae fuerunt Richemilla 23. Feb. anno 1545.

Georg. Comes
Bucero
admo-
net.

Poteram huius generis multa non minus opportunè quam verè adducere, quae nunc breuitatis causa praetermitto. Omnium verò, quae hucusque dixi, his

Finis eorum
quae hucusque
dixi
sunt.

P R A E F A T I O.

mibi finis atque scopus propositus est, vt impudentem Iacobi Andreae calumniam arguerem, qua nos in Ecclesias, ab ipso & suis complicibus bene & recte plantatas, insidiosè & subdolè subrepsisse dicit, vt eas nostra doctrina euerteremus, & à regia Veritatis via abduceremus. Etenim abunde habemus demonstratum est, nos iam inde ab initio reformationis Tigurinae rectà per viam regiam incessisse, & per eandem eos quoque, qui nostrae fidei crediti sunt, duxisse, nec quenquam per nos fuisse seductū. Fuit enim Ecclesia Tigurina mox ab ipso principio reformationis (vt quod modò dixi repetam) Ecclesia verè Christiana & orthodoxa, & talent esse non solum vulgus Christianorum hominum, sed principes quoque viri & qui in vrbibus celeberrimis magistratus gerebant, agnouerunt. Cùm denique quæ apud nos est Ecclesia inter superioris Germaniæ Ecclesias prima omnium verè reformata & in CHRISTO IESU per synceram Euangelij prædicationem ædificata sit, multisq; alijs reformandi occasionem præbuerit, multas item ipsa plantarit, & insuper in veræ fidei simplicitate pacificè & quietè absq; rixis et contentionibus in hunc vsq; diem sibi ipsi semper constans perseuerauerit, iurè quidem & non absq; graui causa de aduersariorum improbitate nos querimur, qui doctrina sua Vbiquaria alijsque huic coherentibus nouis & antehac mauditis disputationum portentis in bene constitutas

P R A E F A T I O.

Constitutis Ecclesiis irruptione facta in his dissensionibus & turbas atq; lites nunquam finiendas extitarent: et ne nunc quidem cessant, quò minus litem ex lite serant, adeoq; palam minantur, se nequaquam passuros esse, ut vel in posterum quiescere & pacis beneficio frui possimus. Enimuero hac sola causa inflammati fidelibus Ecclesiarum ministris, qui simplici & perspicua Veritatis doctrina suæ curæ commissos ad seriam in vera fide respicientiâ instituit simul & sedulo hortantur, & eosdem correptione iusta & pijs consolationibus confirmant, in hoc non minus sancto quàm utili & necessario labore occupatis negotium faciunt, dum famosis & petulantibus scriptis atque infreni conuitiandi libidine illorum studia remorantur, & insuper immerentes pro impijs & blasphemis horribilium dogmatum authoribus traducunt atque diffamant. Iudicent ergo pii omnes, quid de hoc nostri aduersarij instituto sentiendum sit, quid item eius malitiosæ garulitati & petulanti maledicentiæ tribui debeat. Deus equidem, qui iustus & verus iudex est, suo tempore ei procul dubio retribuet, quemadmodum aliorum eius similium petulantiam iam pridem ultus est.

Etenim huc imprimis pertinet, quòd improbus ille quadruplator, ut doctrinam simul & Ecclesiam nostram vnà nobiscum amplius grauet, nosque ut atrocissimarum blasphemiarum dissemina-

Tigurini
ministri
non sunt
Ariani

tores, adeoq; vt manifestos IESV CHRISTI
 hostes, quos boni omnes detestari & fugere debe-
 ant, omnibus inuisos & exosos reddat, nos Arianos
 esse calumniatur, qui cum Ario haeretico Domini
 nostri IESV CHRISTI Deitatem impiè nege-
 mus. Quo equidem loco doctrinam nostrã mirabilã
 sophistica peruertit, & ex ea consequentias non mi-
 nus falsas quã impudentes fœdissimas & prorsus in-
 tolerabili verborum vanissimorum colluuiatione con-
 textit, totus nimirum in hoc vnum intentus, vt tam
 nobisipsis quã alijs inuitis atq; reluctantibus, nos
 Arianos esse persuadeat. Et ne quid prætermittat,
 Lutheri vaticinium adducit, qui olim prædixerit
 futurũ, vt quidam de vera & æterna Domini no-
 stri IESV CHRISTI Deitate disputare, imò
 hanc negare quoq; incipiant. Atq; prophetiam istã
 multoties repetitam inculcat, quasi nouum quid &
 prius inauditum contineat. Ideoq; ea plus quã
 insolenter superbit & exultat. Atqui minimè o-
 pus erat hoc tam multis agere contra nos, qui pro-
 phetiam hac multo vetustiore fideq; digniorem
 extare iam pridem nouimus, quam D. Apostolus
 & Euangelista Ioannes in epistola sua Catholica
 prodidit: Venturos nimirũ, qui IESVM CHRIS-
TVM, quoad eius Deitatem & Humanitatem
abnegent. Est autem iam pridem impleta hæc pro-
 phetia, & ab impijs quotidie amplius impletur.

Vaticiniũ
 Lutheri-

Quodd

P R A E F A T I O.

Quòd autem aduersarius noster addit, nostro sculo iam exortos esse Zuinglianæ sectæ doctores & non postremos erroris Sacramentarij propugnatores, qui palàm Ariani facti sint: Ad hoc nos ita respondemus: Si ista de quibusdam dicit, qui extra Tigurinam Ecclesiã, vel etiam extra Heluetiã nostræ fines degunt, et in Sacramenti quidem articulo idē nobiscum sentiunt atque docent, in super verò ad Arianismum defecerunt, licebit nobis opinor cum Ioanne Apostolo dicere: E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: Nam si fuissent ex nobis, permansissent utiq; nobiscum & c. Quòd si autem de nobis qui Tigurinæ Ecclesiæ ministri sumus, istud scribit Iacobus Andreas, nosq; Arianos factos esse ait: nos illum ex eius spiritus suggestione istud dicere respondemus, quem ipse nobis insinuare satagit, diu folia sui libri propè omnia illius mentione non tam aspergit & implet, quàm fœdissimè commaculat, simulq; ore suo impuro & impudēti Mendacij spiritum nunquam non versat & euomit, vt verissimè in ipso impleatur illud IESV CHRISTI authoritate confirmatū prouerbiū: Ex abundantia cordis os loquitur. Nam nō minus impudens quā falsum spiritus mēdacij cōmentum est, quo nos, qui Tigurinæ Ecclesiæ ministri sumus, Arianos factos esse mentitur. Itaq; vel ex hoc vno indicio, ceu flamma infernali per Satanam omnis inuidiæ, maledicentiæ & contentionis authore accensa, & ex eius faucibus

Ariani ex
Ecclesia e-
gressi,

P R A E F A T I O.

erumpente, abunde constat cordatis omnibus, quis ille spiritus sit, quo ille agitatus, hoc tam atroci & non minus mendacissimo conuitio chartas suas con-
spurcauit.

Sed prodeat velim os illud impudens, & si po-
test, vel vnum aliquem monstret, qui inter Tigu-
rinae Ecclesiae ministros vel vnquam fuerit Aria-
nus, vel aliquando factus sit, vel Arianicum quid
etiamnum sentiat, loquatur aut spiret. Aut osten-
dat saltē, in Tigurina Ecclesia vnquam exteris
hominibus locum datum fuisse, qui aliquid huius
vel misitarint. Bernardinum quidem Ochinum,
hominem Italum, hac labe infectum fuisse non re-
gamus, sed virus istud toto illo tempore, quo inter
nos vixit, ita caelauit, vt eo demum alijs de causis re-
legato rescouerimus, quale monstrum clanculò a-
luisset. Quicumque verò alij vel disputandi modò
causa aliquid huius proponere ausi sunt, hos à nobis
illico repressos & ab errore, si quo tenebantur, reuo-
catos fuisse fatebuntur, quotquot vnquam inter
nos versati sunt.

Ceterum si venerabilis Doctor Præpositus A-
rianos tantopere detestatur (sicuti reuera cunctis
hominibus Christianis abominationi esse debent)
quæ obsecro illum causa mouet, vt præcipui Aria-
nae hæresis instauratoris, Michaelis Serueti Hispa-
ni, vicem tam acerbè doleat, qui Geneuæ ex legiti-
mo amplissimi Senatus decreto, secundum Leges di-
ninas

De Mich.
Serueto
Geneuæ
exuro.

P R A E F A T I O.

uinas & Imperiales flammis exustus, dignas suas impietatis & blasphemiarum atrocissimarum poenas luit? Atqui alijs medijs suis rationibus (ait venerabilis Doctor) cum homine agi poterat. Vehementer ergo peccatum est (vt audio) à Senatu Geneuensi, qui in causa tam grauis momenti non usus sit tanti, si Dijs placet, Doctoris consilio. Vah tantumne esse posse in excacato & exacerbato hominis istius animi odij & inuidiae rabiem? Etenim non verebor dicere, quòd quocunque alio in loco secundum diuini & Cæsarei iuris normam de Serueto supplicium sumptum fuisset, factum illud aduersarius hic noster minimè improbaturus erat. At si quid inter nos fit, etiamsi hoc iustissimè & rectissimè fiat, illud tamen æmuli nostri obtrectare, calumniari, & indignissimis modis traducere non verentur. Porrò dum hoc agendo nobis incommodare student, seipsos magis quam nos lædunt. Ex ipsorum enim dictis & factis cordati & prudentes homines facile intelligunt, qui nam & quales illi reuera sint. Oramus autem Deum patrem miserationum, vt quo nunc agitantur spiritum amarulentiae & inuidiae plenum, in spiritum mansuetudinis & benignitatis commutare dignetur. Amen.

Idemia.

Anno in carne nati æterni filij Dei M. D. XXX colloquio interfui in quo Zuinglius priuatum cum pijsimo sanctissimoq; viro, D. Ioanne Oecolampadio, cum D. Capitone item & Bucero

Zuinglij
de Serueto
iudicium.

P R A E F A T I O.

consultabat, quibus rationibus sanior Euangelicæ
 veritatis doctrina inter tot tantasq; aduersariæ par
 tis insidias & crudeles conatus propagari atque de
 fendi posset. Querebatur tunc inter alia Oecolam
 padius, Basileæ hominem Hispanum esse, feroci &
pertinaci ingenio præditum, Michaelem Serue-
tum nomine, qui questionibus impijs & detesta-
tionibus dignis ipsi molestiam perpetuò exhiberet, a-
deoque Arianus esset. Addebat præterea, se ve
 reri, ne apud se solùm priuatim sub disputandi &
 discendi prætextu hæc opinionum pessimarum por
 tenta proponeret, sed fortassis inter alios quoque
 disseminaret. Quibus auditis Zuinglius mox re-
spondit: Hic sanè, Oecolampadi frater, vigilantia
multa & acris studio opus erit. Etenim falsa hæc
 ferocis & improbi Hispani commenta Christia
 nam, quam tenemus, religionem in vniuersum ab
 olerent. Nisi enim Christus Deus verus & æter
 nus sit, ne Seruator quidem noster esse poterit. Ea
 dem igitur opera falsi argueretur, quicquid Eccle
 siæ Dei veteres Prophetæ & Apostoli tradide
 runt, quorum Veritas tam nobis perspecta est, vt de
 ea dubitare nefas sit. Prohibeat oro Deus, nosque
 tueatur, ne tam horribilis abominatio vnquam in
 ter nos locum inueniat. Tu verò mi frater in tem
 pore huic malo occurrito, & vt hominem istum re
 primas, omne studium atq; diligentiam adhibe: ar
 gumenta illius falsa soluito, & vide nam rationi
 bus

P R A E F A T I O.

bus solidis & perspicuis eum conuertere & Christo lucrifacere possis. Ad quæ Decolampadius respondens: Atqui iam pridem hoc conatus sum: sed tanta est in illo homine ferocia & confidentia, tam infrenis rixandi libido, vt nihil apud eum proficias. Rursus ergo Zuinglius: Qualiscunque verò ille sit, res ista Ecclesiae Dei intolerabilis est: quam obrem vide tu, quacunque ratione poteris, ne horribiles ista blasphemiae licentius erumpant cum totius religionis Christianae præiudicio & contumelia.

Ceterum non multò post Seruetus iste, quem etiam Perdetum aut Perditorem siue Perditum dixeris, Basilea discessit, & libros suos septem de erroribus Trinitatis alibi typis excudendos curauit, anno Domini nimirum M. D. XXXI. Sed non defuit honori suo Christus Dominus, & impie operæ homini impio & blasphemo locatæ mercedem typographo rependit, vt mortè repentina horribiliter occumberet. Seruetus verò iam induratus in sua heresi, aliò se contulit, & tandem in Africam, quam hodie Barbariam vocant, traiecit, vbi inter Turcas agens, cum horum doctoribus de doctrina & religione contulit, neque eò contentus, in Iudæorum quoque scholis sese volutauit: eumque blasphemis hisce sordibus plenè imbutus esset, totusque ex illis foeteret, ex longa & diuturna peregrinatione reuersus sub annum Christi

Serueti
dia abomi-
nanda.

nati M. D. LIII. in Gallia confedit: vbi libros suos quinq; sub titulo Restitutionis Christianismi, vna cum alijs quibusdam huic coniunctis libellis, horribilium blasphemiarum plenis publicauit. Per istos verò libros, ceu canales & tubos quosdam, omnes impietatis & abominationum sordes, quas partim apud Turcas & Iudæos imbiberat, partim ex mali demonis suggestione intra proprii cerebri phantasiam conceperat, aduersus orthodoxam fidei Christiane doctrinam in vulgus Christianorum effundere conabatur.

Scructus
Geneuam
uenit.

Postquam igitur infelix homo, vel potius hominis portentum, per annos circiter viginti quinque diabolicis studijs addictus, innumerabiles animas non absque salutis æternæ periculo miserè deceptas seduxisset, tandem (haud dubiè sic volente Deo) Geneuam venit, vbi iam dudum meritas impietatis pœnas daret. Ibi enim agnitus, & legitime accusatus, atque in carcerem abductus est. Nihil tamen de illo amplissimus eius reipub. Senatus temere aut præcipiti iudicio statuit: neq; etiam captiuum inhumanius tractauit: sed ei de causa sua cogitandi & deliberandi tempus sufficiens concessit, & in reuera Ecclesiæ ministros adhibuit, qui colloquijs & disputationibus cum eo institutis eum ad saniores mentem reducere studebāt. Caterùm indurata iam pridem cordis impij & blasphemij pertinacia, animus item hominis ferox & insolens, omnem, quæ ei ad-

PRÆFATIO.

ei adhibebatur, institutionem & doctrinam, omnē
 redargutionem, omnē denique salutis consilium re-
 spuebat. Itaque in blasphemis suis opinionibus &
 horribili impietatis contumacia, qua propè omnes,
 qui intra mille annorum spatium fuerunt, hereti-
 cos longè superauit, incurabilis perseuerabat. Nec
solum IESVM CHRISTVM æternum ve-
rumq; Dei Filium esse negauit, sed in super sacro-
sanctum Trinitatis adorandæ mysterium vnâ cum
 baptismo & vniuersis alijs Christianæ & ortho-
 dxæ fidei exercitijs, quantum in ipso erat, contumelio-
 sissimè proscidit, conspuuit, conculcauit. Quòd si verò
 quid inter colloquendum aut disputandum illi in-
 fallibile Veritatis diuinæ verbum opponeret, non
 aliud ille respondebat, quàm quod scurræ impuden-
 tes solent: MENTIRIS, MENTIRIS. Quem
 infelicis hominis morem noster aduersarius, Do-
 minus Præpositus, probè imitatur, dum mendacij
 spiritum itidem crepat, hunc quasi gladium Golia-
 thi in nos subinde stringit & vibrat, eodem imma-
 nis belluæ instar vnguium loco vtitur, quibus nos
 dilaniet, illum denique impudenter in nos expuit,
 & procul dubio ad nostri nominis contumeliam
 eum nobis etiam inuitis & reluctantibus in sinum
 ingereret, vel quacunque ratione affricaret, siqui-
 dem ipse illius opera & ministerio, quo hactenus
 tam familiariter vsus est, posset aliquandiu ca-
 rere.

Serueti per
 tinacia.

Seruetus
exultus.

Sed omisso nunc eo, in Serueti historia pergamus: de quo cum nulla conuersionis & emendationis spes reliqua esset, infelix & impurus atque impius diuinæ maiestatis prophanator, à pijsimo Geneuensis Reipub. Senatu, causa tota diligenter & matura cum deliberatione expensa, secundum diuinas & Cæsareas leges ignis supplicio adiudicatus dignas obstinata & incurabilis suæ impietatis penas luit. Et eiusmodi quidem hominis, tam impij nimirum & execrabilis omnium saeculorum conculcatoris, fors siue obitus Domino nostro Doctori Præposito commiseratione dignus putatur, & vt nobis vel hac de causa aliquam inuidiam conciliet, humanius & mitius cum illo agi debuisse scribit. Quid verò illum facturum putamus, aut quàm diuis & indignis modis Seruetum cum suo Arianismo iam ille nobis exprobraret, si eum lenius aut indulgentius tractauissemus?

August. de
punitendis
hæreticis
sententia.

Quæ verò ratio aduersarium illum nostrum mouerit, vehementer miror, vt hoc loco Diui Augustini testimonium proferret, cum non ignoret, quænam initio in Donatistarum causa Augustini sententia fuerit, quam multa & longa experientia edoctus postea mutauit, vt non veritus sit pronuntiare, Ecclesiam corporalibus quoque pœnis hæreticos seductores coercere debere. Etenim Tractatu in Ioannem undecimo sic scribit: Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Semper qui ecclesie visibile caput sunt.

regnas

Not. Erre
ait, nō erro
sic ministr
sz magistrat
qui ecclesie

P R A E F A T I O.

ternas mortes faciunt, & temporales se perpetuam
 conqueruntur. Item: Si passa es à pars Donati, cor-
 poralem afflictionem ab Ecclesia Catholica, à Sara
 passa es Agar: Redi ad dominam tuam, &c. Sed quid
 facias, aut quid dicas istis hominibus, quos inuidia
 & odij affectus ita excacauit, vel potius ita ad-
 uersus nos exacerbauit, vt quantumuis iustam bo-
 namque causam agamus, ea tamen illis iniustissi-
 ma & iniquissima esse iudicetur. Semper ergo in-
 ueniunt, quod Lamiarum instar oculis suis emi-
 ssijs malitiose notent, quodque in alienum sen-
 sum inique detortum dente Theonino arrodant.
 Quia ergo ita erga nos affecti sunt, eos ad illorum
 iudicium remittimus, quorum existimationem at-
 que sententiam de hac re non ita facile poterunt
 contemnere: nimirum ad Luneburgensium Ec-
 clesiarum pastores, quorum Superintendens, D.
 Urbanus Rhegius, Cellæ Saxonum circa annum
 Domini millesimum quingentesimum trigesimum
 octauum, scriptum publicum euulgauit, quo quæstio
 ista non indiligenti consideratione ventilatur at-
 que expenditur: Num videlicet magistratui Chri-
 stiano liceat Anabaptistas aut alios hæreticos ad
 fidem veram siue orthodoxam cogere, in hæresi
 autem contumaciter perseuerantes gladio punire?
 Id vero licere & iustum esse, imò factu necessarium
 esse, tandem concludit.

Not. B.
 Hæretici nunc
 gladio puni-
 di.

At ne absque causa impio & blasphemus Seruo condolere videatur Iacobus Andreas, nouam calumniam contexit, qua non minus violenter quam falso & mendaciter de nobis scribit, ea nos arrogantia praeditos esse, vt orthodoxum esse oporteat, quodcunque nos semel statuerimus, ideoque si quem haereticum esse pronuntiemus, eum max pro haeretico mortis supplicio mulctari. Id verò (vt vna verba rem expediam) improbè & malitiosè ab eo confictū & illius spiritus foetus est, quem ille nobis subinde exprobrat. Nec minoris impudentiae commentum est, quòd nos, si quando rerum potiremur, credibus indignis & sanguine in Dei Ecclesia grassaturos scribit, & quidem Lutheranos tunc primos fore, in quos saeuiremus. Etenim vix aliquem inueniri puto, qui ignoret, quanta sit per Dei gratiam eorū principum atque magistratuum potentia, quam magnae item eorum vires, qui nostrarum Ecclesiarum Confessioni sese iam pridem coniunxerunt. At ijdem haecenus sua illa potentia aduersus neminem insolenter, ne dicam iniuste & crudeliter, abusi sunt, neque etiam Lutheranos odio, multò minus vi & armis, persequuntur, vt potius illis in hunc vsque diem omnia detulerint Christianae charitatis officia. Fatebuntur hoc, siquidem verum fateri velint, quotquot belli Germanici tempore ad nos confugerunt, quos & hospitio benigne excepimus, & viatico iuuimus, licet nonnullos ex ijs pri-

Lutheranos
nos nemo
nostrum
persequi
sunt.

P R A E F A T I O.

us nobis non satis propitios fuisse sciremus. De no-
 stræ verò Confessionis principibus atque magistra-
 tibus nemo (nisi qui Iacobi Andreae exemplum se-
 cutus mendacium velit dicere) affirmare poterit,
 illos vel in religionis causa, vel alijs causis civili-
 bus, cuiquam mortalium vnquam iniuriam siue
 vim fecisse, aut hodie facere. Ea enim est eorum
 mansuetudo atque clementia, vt tunc quoque Chri-
 stianis hominibus digna iuris & æquitatis modera-
 tione vtatur, quando in homines maleficos graui-
 bus de causis exempla ædere coguntur; id quod illis
 hucusque apud optimos quosque laudem atque glo-
 riam peperit. Quia ergo aduersarius ille noster hic
 quoque ad suos illos sibi que admodum familiares
 Criminandi & Conuitandi Lccos cõmunes diuer-
 tit, & pro suo more in Zuinglianos indomitum fu-
 rit, quos iam non solùm mendacij, verum etiam ho-
 micidij spiritu duci atque exagitari criminatur, rur-
 sus non obscure ostendit, se cum pudore rationem
 quoque omnem absterfisse. Quapropter illius infre-
 ni & insolenti temeritate impulsus non immerito cū
 Dauide precamur: Libera Domine animas no-
stras à labio mendaci, & à lingua dolosa. Ab ijs ni-
 mirum, qui linguas suas instar gladij acuum, et qua-
 si arcu intenso amara verba vt sagittas eiaculan-
 tur. Quid retribuatur tibi, & quid tibi fiat ò lin-
 gua dolosa? Sagittæ acutæ viri fortis te petant,
 vnà cum prunis iuniperorum igne crepitantium.

Psal. 120.
 & 54.

Tig. minis
firi Ariano
rū hoſes.

Porro vt ab Arianae hæreſis crimine, quod no-
 ſter iſte calumniator nobis immerentibus per ſophi-
 ſticas ſuas fallacias & mendaciſſima ſtropharum
 ſuarum figmenta intentare conatur, nos amplius et
 verè purgemus, coram Deo, qui corda & renes om-
 nium ſcrutatur & nouit & corā eius Eccleſia, cui
 ille nunquā non præſens adeſt, ſanctè & ingenuè te-
 ſtamur, nos neque fuiſſe vnquam Arianos, neq; nūc
 tales eſſe, neque vnquam (Deo volente) futuros
 in æternum. Appellamus autem in hac cauſa non
 minus neceſſaria quā iuſta & bona fideles IE-
 SV CHRISTI ſeruos, & imprimis quidem eos,
 quotquot in Polonia et Vngaria Eccleſiarum Chri-
 ſti miniſtri ſunt, vt ipſi pro nobis reſpondeāt: quod
 illos non grauatiſſime facturos, & verè teſtatu-
 ros ſpe-
 ramus, noſtræ Eccleſiæ doctores iam annis aliquot
 ſumma cum fide atque diligentia aduerſus Ariano-
 rum Coryphæos, Blandratam, Gentilem & horum
 complices, laborauiffe, quorum deteſtabiles erro-
 res atque blaſphemias publicis quoq; libris contra
 illos æditis confutauerunt. Neque hic noſtri aducr-
 ſarij exemplo aliquid fingimus, neque, vt ille ſolet,
 Thraſonico more noſtros labores atque certamina
 iactamus. Extant enim publicè libri illi noſtri, &
 non ſine fructu in piorum manibus verſantur: in
 quibus omnia Arianoꝝ argumenta rationibus
 validiſſimis reſutantur, & viciffim orthodoxæ
 Chriſtianæ Eccleſiæ de Filio Dei æterno doctri-
 na

P R A E F A T I O.

na libere & absque omni verborum fuce defenditur. Quæ causa est, quòd Ariani nos in hostium siue aduersariorum suorum numero non postremos esse censent. Quæ ergo (malum) Iacobi Andreae hominis vanissimæ, impudentia siue incogitantia est, qua Ariana hæresis spiritum nobis affricare conatur? Num verò omnes Ecclesias, quæ per orbem terrarum innumerabiles hodie sunt, & in quibus nostrorum libri audivissimè leguntur, oculis & auribus, adeoque sensu communi carere arbitratur, vt tam atrocem, tam impudentem, tam manifestam denique calumniam, nemo depræhendat, nemo detestetur? Quin ergo vel ex hoc vno iudicio iudicent Christiani omnes, penes quem resideat spiritus ille mendacij & homicidij, cuius flosculus ille omnes ferè libri sui paginas aspergit.

Quapropter cum ista hucusque aduersus ementitas & non minus impudentes quàm falsissimè cõfictas nostri huius quadruplatoris calumnias & atrocitas conuicta, narratione verissima commemorauerimus, ex animo & qua possumus diligentia hortamur atque obsecramus fideles IESV CHRISTI seruos, quicumque vel in Austriacis terris vel alijs in regionibus degunt, ne futili aduersarij nostri garrulitati eiusque impudentibus calumnijs fidem adhibeant, nèue nos Arianae impietatis sectatores esse, aut de orthodoxa & catholica Christiana

Hortatio
ad Austr
acos, &c.

P R A E F A T I O.

Confessio que
dam.
 norum hominum fide nos aliter, quàm par est & verè Christianos decet, sentire suspicientur. Rursus enim Deum Opt. Max, qui cordium occulta atque cogitationes videt, testamur, nos de ipso Deo, de sacrosancto adorandæ Trinitatis mysterio, de IESU CHRISTO Domino & Seruatore nostro, de què duabus eius in vna eademque indiuisa persona distinctis naturis, de eiusdem maiestate & gloria, de toto item redemptionis negotio & per illum par ta humani generis salute, ita sentire, credere & docere, sicuti Sacræ scripturæ nos credere & sentire docent, & quemadmodum iam inde ab Apostolorum temporibus semper sensit, & etiam nunc sentit germana & orthodoxa Christi Ecclesia, in cuius optatissimo gremio sanctæ & illibata fide permanere, simulq; in veri Dei cognitione in finem vsque perseuerare toto animo desideramus. Etenim omnis generis sectas atque hæreses, cum veteres tum recentiores, vni cum omnibus alijs commentis quæ cum simplicitate fidei Christianæ minus conueniunt, semper ex animo detestati sumus, & adhuc detestamur.

Probatò.
 Huius nostræ sententiæ atque fidei testes producimur libros nostros, quos iam inde ab initio nostri ministerij typis excusos publicauimus, & hos nostræ innocentie testimonium non minus verum quàm luculentum daturus speramus. Testes quoq; sistimus omnes, qui in nostra Ecclesia sunt, Christi fideles,

fideles qui nos sacrosanctum Dei verbum & orthodoxa fidei Christianae dogmata quotidie profiteri & praedicare audiunt: Testem item producimus Confessionem nostram, quae anno in carne nati Filij Dei M. D. LXVI. publice adita summam totius doctrinae continet, quam initio nostri in Ecclesiae Tigurinae ministerio antecessores, tradiderunt, deinde nos quoque concordiam animorum consensu, adhaec simplicissimo & minime fucato dicendi genere non nostrae solum gentis hominibus, verum etiam toti mundo (vt sic dicam) hucusque tradidimus, & in hunc usque diem omnium gentium Ecclesiarum cognoscendam proponimus.

Confessionem hanc nostram vt orthodoxam & vere Christianam approbarunt celebres & innumerabilibus sanctorum martyrijs illustres IESU CHRISTI Ecclesiae, quae in potentissimis Galliae, Angliae, Scotiae, Poloniae & Vngariae regnis, & alijs quoque regionibus existunt. Quod si vel ipse Iacobus Andreas, quae hominis effrontis audacia est, vel quisquam alius negare audeat, nos quod dicimus, luculentis & idoneis testimonijs poterimus probare. Taceo nunc, quae toti mundo iam nota est, nostram cum Ecclesijs istis in praecipuis religionis nostrae capitibus consensionem. Atqui sunt in regnis istis, quae modo commemorauimus, multae myriades animarum, quas Christi sanguine redemptas

Iac. And.
rez anima
rum myria
des dānā

P R A E F A T I O.

Et huic per fidem insitas Deus pro filiis suis & regni sui aeternaeque salutis haeredibus agnoscit. Et ex his plerique propter nomē IESV CHRISTI quotidie omnis generis afflictiones incredibili patientia & inuicta fidei constantia sustinent. Quod vnum certè nostrum hunc antagonistam eiusque cōplices mouere debebat, vt diligentiori cum deliberatione magisque seriò de tota hac causa cogitarent, priusquam tot millia Ecclesiarum, in quibus nomen aeterni Filij Dei IESV CHRISTI ex fide non fucata (quis enim simulationi locus est, vbi persecutiones feruent, & fidei professio cum praesenti vitae periculo coniuncta est) inuocant, tot item fidelium animarū myriades, inaudita & plus quam Cylopica temeritate damnarent. Sed quid facias ijs, quos inuidiae & odij rabies neque sensu cōmuni neq; ratione vti sinit?

Doctrinam
nostram nō
esse damna-
tum errorē.

Enimuero doctrinam nostram Doctor Praepositus multoties repetito conuictio Errorē iam olim damnatum nominat. Sed demonstrat quaeso, vbi nam locorum, & à quibus doctrina & Ecclesia nostra erroris legitime cōuicta atque damnata sit? vbi item expulso procul, aut saltem ad tempus deposito, inuidioso partium studio, causa nostra audita sit & cognita? Scimus equidem in priuatis quorundam conuentibus non semel tale quid tentatum fuisse, vt aliquorum cæcis affectibus mos gereretur, qui

P R A E F A T I O.

nos damnatos volebant. Atqui iuris regula est,
quæ vtriusque partis homines audire, & seposito
partium studio causas ipsas cognoscere iubet. Ne-
que perpetuò rata esse potest aduersus manifestam
Veritatem pronuntiata dānationis sententia. Ver-
bum Domini manet in æternum.

In colloquio certè, quod anno Christi nati M. D.

Colloquii
Vuormaci-
ense.

LVII. Vuormaciæ postremum fuit institutum,
 non defuisse scimus quietis & pacis Ecclesiasticæ
 ofores, qui doctrinam nostram damnare conaban-
 tur. Sed non potuit horum conatus ijs probari, qui
 in eo conuentu eruditione præstabant, & quos mul-
 tus rerum vsus prudentiores & modestiores pacis
 quæ studiosiores fecerat. Et quàmuis alteri illi tunc
aliquid impetrauerint, nunquam tamen hoc proba-
runt pij & boni viri, qui ab initio ne quid huius
fieret, obstiterunt. Testantur hoc clarissimi præ-
stantissimiq; viri, Domini Philippi Melanch-
tonis, literæ, quas ex Colloquio illo propria manus
scriptas ad me dedit, quarum exemplum est huius-
modi:

Epistola Phi-
lipp. ad Bull.
Not. B

Reuerende vir, & charissime frater: Cùm non
 perfecissent nostri collegæ, vt condemnationem ve-
 strarum Ecclesiarum comprobaremus, seiunxerunt
 se à nobis, & eam priuatim exhibuerunt tñ Brabvijs
 Julio, à quo petiuerunt, vt publicè in confesso re-
 citaretur. Fuit autem ea moderatio tñ Brabvijs, vt re-

P R A E F A T I O.

vitari eam in confesso noluerit. Postea illi hinc dis-
cesserunt. Nunc igitur, an inchoata Collatio pro-
cessura sit, dubitamus. Quicumque autem euentus
erit, spero sapientes viros nostram cunctationem
non improbaturos esse, quod nolimus statim, re nō
disputata nec explicata, confirmare Pontificum ido-
la & parricidia. Sed precor Filium Dei, vt nos
gubernet. Bene & feliciter Vale. Die 5. Octobris.
Salutem opto vobis omnibus, & nominatim Pe-
tro Martyri.

Philippus.

Conclusio.

Porro, vt tandem velis collectis in portum me
recipiam, spero me hactenus abunde satis demon-
strauisse, Tigurinam Ecclesiam verē Christianā &
orthodoxam esse ecclesiā: neq; nos in alicuius labores
subdolē subrepsisse, aut quenquam à via Veritatis
abduxisse, sed potius per huius regiam viam &
nos ipsos incedere, & eos dirigere qui nos audiunt.
Constat præterea nos nullis sectis aut hæresibus
pollutos, & proinde ne Arianos quidem esse, quos
nemo audire, omnes autem vitare debeant: sicuti
noster aduersarius nos diffamare satagit. Cuius
calumniis, quoad hanc causam, hæc in genere re-
spondisse sufficiat: Suo autem loco eius Suggestio-
nī, quam aduersus me priuatim scripsit, responde-

P R A E F A T I O.

bo. Nunc autem communem et pleniorum mini-
strorum nostrae Ecclesiae responsionem subijciemus,
qua antagonistae nostri Confutationem rationibus
veris et solidis ita refutatam et eversam esse spe-
ramus, ut tota humi prostrata nullius oculos
porro perstringere, aut quenquam
suo fucō fallere possit.

INDEX PRAECIPVVS

RVM, RERVVM QVAE IN

hac Apologia tractantur.

- A. ALLOEOSIS idem atq; communitio
idiomatum 96.b
Pro Allcofi Synecdoche vtendū 97
Allcofis quomodo explicetur 99
An ascensio tollat aut statuatur praesentiam
corporis Christi in Coena 52.b
Ascensio Christi differt ab aliorum sanctorum
ascensione. 48.b
Ascensionem Ubiquista mutant in Disparitio-
nem 49
Ascensio Christi facta super omnes caelos, vt o-
mnia impleret 51.54.b
Aduersarij docent Deum velle & efficere
contradictoria 35
Aduersarij contradictoria de corpore Christi
affirmant 135
Aduersarij docuerunt Christi corpus abiicisse
proprietatem corporis. 81
Aduersarij docent in Coena corpus Christi praesens esse & manducari corporaliter 124
Aduer-

I N D E X.

<i>Aduersarij non recinent simplicitatem verborum Christi</i>	102
<i>Aduersariorum contraria interpretationes</i>	110
<i>Aduersarij falso nos accusarunt quod omnipotentiam Dei negemus.</i>	73. b
<i>Aduersarij hominum auctoritate nituntur</i>	127
<i>Incerti sunt de sua doctrina</i>	103
<i>Augustini loca qua afferuntur pro manducatione impiorum.</i>	45
<i>Baptismo non minus quam Eucharistia Christo unimur.</i>	15. b
<i>Brentius cur Zuinglianis irascatur</i>	2
<i>Brentius sibi contraria scripsit</i>	3
<i>Brentij classicum</i>	130. b
<i>Brentij celum Ubiquarium</i>	64
<i>Christus.</i>	
<i>Unio personalis, & comunio duarum naturarum in vna persona Christi: de hac tres similitudines Aduersariorum examinantur.</i>	
<i>Anima & corporis</i>	94.
<i>Ferri candentis</i>	52.
<i>Oculi</i>	99
<i>An humanitas communionem habeat cum proprietatibus diuinitatis</i>	92. b. 99
<i>An humanitas Christi cum omnipotentia Verbi aliquam communionem habeat</i>	74. b

706.

<u>Communitio proprietatum eadem quæ & natu- rarum</u>	111. b
Communitio similis utriusq; natura in concreto, ut sicut Deus mortuus est, sic homo est o- <u>mnipotens</u>	95
<u>Communitio & transfusio realis</u>	94
Communitio proprietatum qualis à Vigilio asse- ritur	114
<u>Novi Ariani negant communicationem idio- matum</u>	117
<u>Christi maiestas</u>	104. & 112
<u>Christi presentia secundum corpus siue huma- nam naturam</u>	
<u>Christus quomodo eodem tempore in terris & in cælo presentis</u>	54
<u>Patrum sententia de presentia & absentia Christi</u>	32. b
<u>Omnem presentiam corporis nos tollere falsum est</u>	21
<u>An Deus non habeat alium modum præter cor- poralẽ, quo corpus Christi presentis faciat</u>	85. b
<u>An humanitas propter unionem personalem cū diuinitate sit ubiq;</u>	87
<u>An corpus Christi sit ubiq; quia est ad dexterã Dei</u>	86

Præsen-

<i>Præsentia idem modus in vtraq; natura Christi</i>	statuitur ab Ubiquistis	134.
<i>Personalis præsentia</i>		109
<i>Præsentia corporis Christi actu secundo</i>		108.b
<i>Christus quomodo absens à nobis in scriptura dicitur.</i>		32
<i>Corpus substantialiter præsens esse, sed tamẽ inuisibiliter, sunt contradictoria</i>		51.b
<i>Christus non potest verè in vno loco esse, & simul inuisibiliter esse in pluribus locis.</i>		34
<i>Corporis Christi duplex modus</i>		81.b
<i>Modus præsentia diuinus</i>		52.
<i>Modus dexteræ</i>		82.b.109
<i>Christus an veteribus tantum vt Deus adfuerit.</i>		16.b.
<i>Christus quomodo corporaliter nobis vniatur, vt Cyrillus docet</i>		14
<i>Christus secundũ vtrinq; naturam regit mundum</i>		107.b
<i>Christus an in gloria sit seruus, si forma serui significat humanam naturam</i>		90.b
<i>Cæna Domini est instrumentũ nostræ cum Christo coniunctionis</i>		15.b
<i>Verborum Cæna Domini simplex sensus</i>		7
<i>Eorundem contrarias interpretationes profert</i>		

runt aduersarij	110
<u>Panis Cœna Domini nominatur Domini corpus mysticum</u>	43
<u>Panis in Cœna Domini an signum sit absentis corporis</u>	37
<u>Panis Cœna Domini quomodo sit cõmunio corporis Christi</u>	42. b
<u>Corporis Christi manducatio</u>	
<u>Corpus Christi esse cibum vite aeternae non controuertitur, sed quomodo manducetur</u>	25
<u>Christi caro quomodo sit noster cibus</u>	21. b
<u>Spiritualiter corpus Christi manducandum esse non est humana additio</u>	20. b
<u>Corporis Christi manducatio duplex</u>	132
<u>An sit eadem manducatio carnis Christi in cœna cum illa quæ Ioan. 6. docetur</u>	28. b
<u>Corpus Christi in Sacramento edere aut sacramentocenus, est panem sacratum edere, qui est mysticum corpus</u>	44. b
<u>Corpus Christi non est cibus ventris ideoq; non sumitur ore corporeo</u>	24. b
<u>Caro Christi ore comesa non prodest</u>	27. b
<u>Capernaïtica manducatio</u>	27. b. 123
<u>Oralis manducatio non probatur verbis Christi, Accipite edite, hoc est corpus meũ</u>	19. b
	Mandu-

I N D E X

<u>Manducatio oralis reiicitur</u>	133.b
<u>Oralis manducatio an confirmet fidem</u>	30.b
<u>An doctrina de manducatione impiorum si nec-</u> <u>cessaria</u>	47
<u>Christus an vt iudex recipiatur in Cœna</u>	41.b
<u>Impij quare non sumant corpus Christi</u>	41
<u>Corpus Christi an sit extra locũ & tempus pro-</u> <u>pter vnionem personalem cũ diuinitate</u>	59.b
<u>Corpus Christi mysticum</u>	43.b
<u>Duplex essentia corporis Christi</u>	81.b
<u>Corpus Domini quomodo dijudicetur</u>	40
<u>Corpus Domini an dijudicari non possit nisi sub-</u> <u>stantialiter præsens sit</u>	39.b
<u>Corporaliter quomodo accipiatur</u>	41.b
<u>Cœlum quid</u>	66
<u>Vbi & quale sit cœlum</u>	66.b
<u>Cœlum non esse in terra</u>	63
<u>Cœlum Vbiquarium Brentianorum</u>	64
<u>Cœlum an allegorice locus nominetur in sacris</u> <u>literis</u>	61.b
<u>Cœlum beatorum nondum esse creatũ Andreas</u> <u>asserit</u>	55
<u>Cœlum beatorum esse creatum</u>	57
<u>De cœlorum renouatione</u>	56
<u>Questio de cœlo an ad causã cœnæ pertineat</u>	62

	<i>An beati in cælo moueantur</i>	68
	<i>Defensio aliqua concessa contra atrocem tyrannidem superiorum magistratum</i>	130
D.	<i>Deus quomodo sit omnia in omnibus</i>	68
	<i>An Deus sit cælum beatorum</i>	68
	<i>An Deus præter corporalem præsentiam nulli alium modum præsentia habeat, qua corpore suo verè adsit in Cæna</i>	33.b
	<i>Dextera Dei quid significet</i>	69
	<i>Ad dexteram Dei sedere in cælis</i>	69.b
	<i>Sessio ad Dexteram Dei bifariam humanitati tribuitur</i>	72.b
	<i>Stephanus quomodo viderit Christum stantem ad dexteram Dei</i>	69.b
	<i>Diuinitas ubiq; secum coniunctam habet humanitatem, sed illa non ideo ubiq; substantialiter præsens est</i>	35
	<i>Diuinitas an absque humanitate aliquid agat</i>	26.b
	<i>Homo Christus vt sit omnipotens nõ necesse est humanitatem esse omnipotentem</i>	105.b
H.	<i>Homo Christus quid à sanctis hominibus differat</i>	76
	<i>Aliud est homini aliquid tribuere quàm humanitati</i>	95.b.105
		<i>Humane</i>

I N D E X.

<i>Humana natura in Christo duplex gloria</i>	106
<i>Humana natura non relinquitur tantum nudum nomen</i>	77. b
<i>An humanitas Christi sit altior omnibus cælis</i>	53. b
<i>Jacobus Andreae contradicit sibi ipsi</i>	57. b. 71. 7.
<i>Augustanae Confessioni non consensit</i>	128
<i>Brentio contradicit</i>	67
<i>Item Luthero</i>	37. 84. 110. b. 124.
<i>Nostra argumenta non bona fide citat</i>	101. b
<i>Idem factum in suis laudat in nostris damnat</i>	143 #
<i>Omittit in quaestione id de quo precipue controvertitur</i>	79. 80. 91. b
<i>Pro scripturis Patres profert</i>	11. b
<i>Patrum testimonia eludit aut rejicit</i>	63. 72
<i>Falso gloriatur se pacis studiosum</i>	18
<i>Est Nestorianus</i>	78. b
<i>Alcoranum excusat</i>	116
<i>Gaudet de calamitate Vitebergensium</i>	144
<i>Anathematismorum faber</i>	135
<i>Jacobi Andreae calumniae paralogismi & mendacia arguuntur</i>	16. 18. b. 21. 26. 29. 30. 32. 48. b. 50. 54. 64. 76. 78. 80. 92. 96. 104. 106. 116. 123. 125. 144.
<i>Lutherani contradictoria asserunt</i>	13. L.

I N D E X.

	<i>Lutherani non retinent simplicem sensum verborum Domini</i>	7.11
	<i>Lutherani modum præsentiæ corporis Christi quomodo exprimant</i>	13
	<i>Lutherani non omnes probant Ubiquitatem</i>	3.b
	<i>Lutherani nostros persequuntur</i>	123
	<i>Edictis nostros libros vetant legi, ac ostendunt se non fidere suæ causæ, & imitantur Papi- stas</i>	7.b.8.b
	<i>Lutherus olim multa scripsit, quæ nunc ut Zuingliana damnantur</i>	141.b
	<i>Lutherus sibi ipsi cōtraria scripsit de Sacramen- to Cœnæ Domini</i>	2.b
	<i>Lutheri scripta didactica à Põlemicis rectè di- stinguuntur</i>	140
O.	<i>De omnipotentia Dei</i>	73
P.	<i>Philippum Melancthonem nobiscum sensisse</i>	
	<u>139.b</u>	
	<i>Sacramentariæ controuersiæ veri auctores sunt ipsi Lutherani</i>	7.8.9.10
S.	<i>Sacramentalis manducatio</i>	28.133
	<i>Sacramentalis unio</i>	37.b
	<i>Sacramentalis unio non impeditur locorum di- stantia</i>	38
	<u><i>Sacramentum. saepe accipitur tantum pro si- gno</i></u>	

I N D E X.

<u>gno siue symbolo externo</u>	40.b
<u>Sacramenti vsus non tollitur quamuis etiam extra Cœnam Christus fide edatur</u>	25.b
<u>In Sacramētis res signata non ita coniungitur signo vt simul ab omnibus sumantur</u>	38.b
<u>Sacramentis nostris Christus clarius repræ- sentatur, quàm Veterum, quamuis substan- tialiter non adsit eius caro</u>	135.b
<u>Signi & rei signatæ qualis coniunctio</u>	40.b
<u>Serueti mors</u>	123
<u>Serueti & Gentilis supplicium</u>	128. b
<u>Vbiquistæ falso iactant Augustanã Confessio- nem</u>	128
<u>Vbiquistæ discedunt à Lutheri doctrina</u>	140.b
<u>Vbiquistæ ex ascensione disparitionem faciunt</u>	
49	
<u>Vbiquistæ fidem datam violant</u>	10
<u>Conuenta Principum non seruant</u>	10
<u>Vbiquistæ articulos fidei confundunt</u>	62.b
<u>Vbiquistæ cur alios Arianismi accusent</u>	114
<u>Vbiquistarum & Antitrinitariorum doctrina in quibus consentiat</u>	117.b
<u>Vbiquistas esse Nestorianos</u>	105
<u>Vbiquistæ Samosatensianis viam sternunt</u>	91
<u>Vbiquistæ ludunt, & hominibus præstigijs suis</u>	

I N D E X.

imponunt, dum praesentiam carnis Christi docent, quæ suis proprietatibus omnibus spoliata est.	22
<u>Vbiquistis non est oblata fraternitas</u>	127.b
<u>Zuingliani nunquam legitime sunt damnati & conuicti</u>	1
<u>Tigurini nunquam Augustanae Confessioni subscripserunt</u>	126
Summa nostræ doctrinae de Cæna	131.b
<u>Ariani non sumus etiamsi quidam à nobis ad Arianos defecerunt</u>	20. 120.b

Panis non est essentialis & vite corpus (S. 29)

APOLOGIA

MINISTRORVM TIGVRINAE

ecclesiae, ad defensionem D. IACOBI ANDRE

AE, qua ipsorum Responzionem ad Testa-

mentum Brentij confutare

conatus est.

V M responzionem nostram ad Ioannis Brentij testamentum D. Iacobus Andreae confutare constituisse, initio veterum exemplis allatis docet licere ac fas esse

Non oportet D. Andreae exemplis patrum prebare ius testamentorum.

testamento tuas facultates disponere, & liberos de vera religione & cultu Dei admonere, quod cur fecerit mirati sumus. Neq; enim hoc in quaestionem vnquam a nobis vocatum fuit: non etiam ita inhumani & barbari sumus, vt arbitremur non licuisse Brentio testamentum condere, neque nefas esse putamus, si homo theologus, praesertim tam opulentus quam ipsum fuisse vulgo ferunt, testamentum condat. Non etiam tam male in religione instituti sumus, vt nesciamus pii hominis officium esse, vt studeat suos in vera religione continere. Sed id reprehendimus, quod Brentius testamentum suo non tantum falsa & absurda sua dogmata confirmare voluerit, sed simul quoque ecclesias insones & ab haeresi alienas calumnijs & conuictijs pro-

scindere, & classicum contra illas hoc suo testamento canere publice ausus fuerit. Sicuti verò prior pars testamenti, qua suas facultates disponit, certo consilio suppressa est, ita quoque vtilius futurum fuisse diximus, si altera quoq; non fuisset in publicum edita. Alioquin quod testamentum cõdiderit, in genere nemo reprehẽdit, vt hac defensione facile D. Andreæ carere potuerit. Nisi forsitã pro suo candore quem vbique prodit, nos voluit apud nostrarum rerum ignaros in suspicionem vocare, quod Anabaptistarum more incipiamus politias labefactare, & testamentorum vsum tollere. Quod autem ait. Brentiũ exemplo Lutheri suos monere voluisse vt à Zuingliano errore sibi caueãt, tum recte diceretur, si Lutherus aut Brẽtius nos alicuius erroris conuicissent, sed id non fecerunt, neq; potuerunt: nec vnquam poterunt. Nunquam verò obtinere potuimus vt causa recte & legitime in aliqua synodo doctorum hominum cognosceretur: neque etiam hætenus in vlla synodo ordinaria ratione & legitime damnati sumus. Nam si conciliabula sua nobis obijciant, vicissim illis obijciemus Tridentinã synodum, quam summi monarchæ probarunt, & in qua homines docti ex varijs gentibus conuenerunt. Si dicant Lutherum nos damnasse, vni Lutero habemus plures quos opponamus pietate & doctrina illo non inferiores, qui crassam & semipapisticam Lutheri opinionem improbarunt,

Zuingliani
nunquã le-
gitime sunt
damnati &
conuicti.

N.B.

runt, quam ne Melancthon quidem laborum illius socius prorsus approbare potuit. Itaque non debuerat Brentius hæreseos damnare suo testamento, quos neque ipse conuicerat huius criminis, & nunquã legitimè damnatos norat.

Nam quod nostram doctrinam suspectam facere vult D. Andrea, propterea quod quidam ex nostris ad Arianos defecerint, ad id dudum responsum est. Non recte colligit eam non esse

Nos nõ facti
mus pro
pterea iam
nandi quia
aliqui ad
Arianismũ
defecerunt.

veram Christi ecclesiam ex qua praua dogmata spargentes aliqui egressi sunt: cum sciamus ex ipsa Apostolica ecclesia primos hæreticos Ebionem, Cerinthum, & alios egressos esse. Neque videtur hoc Brentium commouisse vt tam acerbe in nos inueheretur, nam & pauci & non ita clari fuerunt qui ad Arianismum defecerunt:

sed hoc potius illi doluit, quod vidit Vbiquitatem suam non posse vbiq̃ue in Germania locum habere, & sensit multos esse viros doctos

Cur Brentius nobis irascatur.

per vniuersam Germaniam qui audeant non per omnia cum Luthero aut Brentio sentire & loqui de Sacramentis: qui putent satis diu de eo

certatum esse quod symbolum cõcordiæ Christi esse voluit, finem tandem aliquem facien-

dum esse contentionibus & rixis, conuiciari

res libros non esse ferendos, et si aliqua sit in hac

causa sententiarum diuersitas, pacem nihilominus colendam esse. Quare vt Vbiquitatem suã defenderet, hoc testamento in omnes aliter sentientes inuehitur eosque Zuinglianos vocat, ita

APOLOGIA TIGVRIN.

enim suis clamoribus & calumnijs atque conuictijs hoc nomen in odium vocarunt, vt id vnū apud multos satis sit ad damnandam incognitam doctrinam.

Cur testas
mentū edi
debuerit.

Hoc tam præclarum testamentum (vt D. Iacobus censet) omnino in publicum edi oportuit, ne aliqui de Brentij sententia dubitarent, & eum in suspicionem Zuinglianismi vocarent: quod & Luthero & ipsi Brentio viuenti acciderit. Equidem nos aduersus quos D. Andrea scribit, nunquam vel Lutheri vel Brentij auctoritate sententiam nostram defendimus, neque eos, cum quibus hoc scriptis publice editis, concertauimus, nobiscum consentire credimus, aut scripsimus. Attamen non est mirum si varia sint hominum iudicia de Lutheri & Brentij sententia, cum varie ipsi de eadē re scripserint. Lutherus enim antequam cōtrouersia hæc disceptaretur, longē aliter de Sacramento scripsit in sermonibus suis, & libro de captiuitate Babylonica, quàm postea scripserit. In ipsa autem concertatione sacramentaria cum putaret se defendere proprium sensu in verborum Domini, neq; tamen de illo certus esset, tria affirmauit, quæ nequaquam conuenire inter se possunt. Nam non nunquam probauit Papistarū sententiam & nominatim Nicolai PP. qui Berengario hanc confessionem præscripsit, corpus Christi non in sacramento tantum, sed vere accipi sensualiter & dentibus atteri. Transubstantiationem quoq;

Lutherus
sibi ipsi cō-
traria scri-
psit de sa-
cramento.

In confess.
maiori.

Papia

Papisticam à se ante damnatam, sicut & eleuationem panis, studio contradicendi nostris inter adiphora numerauit. Deinde docuit ipsum panem esse substantiale corpus Christi, ac duas substantias esse & nominari vnā substantiam. Ac ita voluit panem & corpus vnum esse, sicut ignis & ferrum vniuntur in ferro ignito. Tertio docuit corpus Christi adesse & præberi in, cum, sub, & iuxta panem, atque ideo panem nominari corpus Christi, quoniam definitiue pro ratione gloriosi corporis, aut repletiue propter personalem vnionem corpus cum pane realiter & substantialiter præsens sit in omni loco in quo Cœna Domini celebratur. Brentius verò in Syngamate, quod olim vna cum alijs quibusdam Sueuis contra Oecolampadium edidit, & in Exegesi in Ioannem multa scripsit & affirmauit, quæ nunc ipsius discipuli tanquam hæretica & Zuingliana damnant. Docuit enim corpus Christi in cœna fide & spiritualiter manducandum esse. Sicut enim verbo remissio peccatorum fidei offertur & præsens fit, ita inquit, verbo cum pane corpus Christi fidei offerri. Fidem verò rem longissime pro captu mundi positam, sibi præsentissimam facere & videre. Corpus Christi corporale nõ recipi à corde, animo, fide, nisi pro ratione à fidei quæ est spiritualis: neq; enim carnali ratione fide corpus Christi recipi. Acque in summa non ponit aliam corporis Christi communicationem in pane Cœ-

In breui confessione.

In Confess. maiori.

Brentius quoq; sibi ipsi contra-ria scripsit.

na quam in Verbo. Similiter de Cælo, & de Ascensione Christi in cælos, sessione ad dextram, de personali vnione, nō pauca aliter olim Brentius scripsit quam nunc D. Andreas scribat, quamuis enim id impudenter neget, tamen & alij dudum hoc ostenderunt, & nos verbis ipsorum prolatis suis locis id ipsum probabimus.

Quam autem necessaria & iusta fuerit nostra responsio ad testamentum Brentij, & quod iure conqueramur nouis & humanis additionibus, & contentiosis atque ambiguis phrasibus implicari negotium cœnæ dominicæ: iudicio lectorum qui nostra & Andreana scripta legerint committimus, sicut & Brentianas atque Andreanas calumnias qui nobis spiritum mendacij & homicidij immeritō & falsissimè tribuunt. Porro quod vicissim conqueritur nos omnes ecclesias quæ Lutherum sequuntur, falso accusare quod corporalem vbiquitatem corporis Christi doceant, ita vt corpus Christi cum diuinitate per omnia loca extendatur, & instar diuinitatis vbique præfens sit: in eo insignem nobis facit iniuriam. Qualis quidem sit Vbiquitas Brentiana suo loco tractabimus, attamen qualiscunque illa sit, nunquam omnes ecclesias quæ Lutherum sequuntur hoc nomine accusauimus. Scimus enim multos ex genuinis & veris Lutheri sectatoribus esse quibus Brentiana vbiquitas non probatur, quique id publicis scriptis testati sunt. Verum omnes Lutheranos se-
cum

Nō omnes
Lutherani
probāt V-
biquitatem

cum sentire fingit, ut nobis persuadeat se apostolica sua legatione in Saxoniam omnes in suam sententiam abduxisse.

Cum verò ante triennium responsio nostra ad testamentum Brentij in publicum edita fuerit, Iacobus Andreæ homo alioqui promptus ad respondendum, & cui verba & sophismata nunquam desunt, etiamsi solidis rationibus destituatur, tardioris responsionis hanc causam affert: Quod in nostra Responsione nihil novi proferamus, sed ea quæ dudum solidè confutata sint. At tamen hoc tempore se adhortatione & precibus multorum magnorum virorum ad respondendum impulsus fuisse: qui hoc necessarium iudicant, ut adimatur nobis gloria quod ad nostra argumenta non possint respondere.

Primum nos nihil novi in nostra Responsione protulisse libenter agnoscimus: idem enim genus doctrinæ & phrasés quoq; easdem, præsertim scripturæ & antiquissimis Patribus usitatas, libenter retinemus: neque est moris nostri instar Vbiquistarum nova dogmata singulis lustris cudere, & novis ac sophisticis atque ambiguis locutionibus doctrinam religionis involuere & obscurare. Quod autem argumenta nostra solide & perspicue confutata esse gloriatur, suo more facit, qui sibi triumphos fingit absq; victoria. Forte apud illos iudices qui alteram tantum partem audiunt, apud quos solet cau-

Cur tã tarde respon-
derit Au-
dreas.

Cur nihil
novi protu-
lerimus.

Nostra ar-
gumenta
nō sunt con-
futata.

APOLOGIA TIGVRIN.

sam suam agere, aliquid efficere & obrinere po-
 terit. Nos pio lectori qui scripta vtrinque ædita
 bene expenderit, & cum sacris literis cõtulerit,
 iudiciũ relinquimus. Certe si tam solide nostra
confutata & prostrata fuissent, nemo puro ob-
iecisset illis ea à nobis proferri ad quæ non pos-
sint respondere. Nos enim etsi de nostra doctri-
 na certi sumus, nunquam tamen iactauimus il-
 lis Responsionem deesse, scimus enim homini-
 bus locutuleis & in sophistica exercitatis, nun-
 quam deesse quod respondeant, etiamsi non be-
 ne & vere respondeant. Oportet alios quosdam
commotos fuisse nostro scripto, qui hoc An-
dreae obiecerint, ita vt Brentianæ doctrinæ au-
thoritas apud nonnullos in dubium vocata fue-
rit, quos Andreas confirmare, & nutantem Vbi-
quitatem sustentare conatur. Alioqui poterat
 magnis illis viris qui ipsum ad respondendum
 precibus suis impulerunt respondere, dudum
 nostra confutata esse, & simul libros & loca o-
 stendere in quibus hæc confutentur.

*
 17. nota 99
 agere.

Cur D. An-
 dree per 3.
 a nos ra-
 cuerit &
 nũc respon-
 deat.

Sed proculdubio alia fuit causa cur trienniũ
 siluerit, & hoc demum anno hanc Responsio-
 nem ediderit. Anno illo quo nostra Responsio
ad testamentum Brentij edita est, liber eruditus
ac pius à Theologis Academiae Vitebergensis
euulgatus est, De persona & incarnatione Do-
mini & seruatoris nostri Iesu Christi, in quo no-
ua Eutyriana & Nestoriana dogmata Vbiqui-
starum, de reali transfusione omnium donorũ
diuinæ

diuinæ naturę in humanã, & quę huic sunt con-
 iuncta, perspicue & solide confutantur, & ipsa
 vbiq̃uitatis fundamenta subruuntur. Videtur
 autem hoc non parum turbasse Iacobum An-
 dream, quoniam non obscure animaduertit suã
 doctrinam publicę damnari à celeberrima to-
 r̃ius Germanię Academia, cum cuius iudicio vi-
 cina quoq; Lipsensis Academia cõsentiret. Hei-
 delbergenses à quibus ipsius dogmata sepe con-
 futata sunt secare contemnebat, vt Zuinglianos
 & Calvinianos, & qui propterea nullam apud
 Germanos auctoritatem haberent. Sed à Luthē-
 ri discipulis & successoribus damnari graue illi
 fuit: præsertim cum omnibus ante persuasum
 voluisset vniuersam Saxoniam secum consenti-
 re, cum nouus Apostolus Vbiq̃uitatis ex illa Sa-
 xonica, atque vt aiunt ipsi non infrugifera lega-
 tione, domum reuersus fuisset. Quid igitur?
 Num interea temporis pudore confusus siluit?
 Equidem vellemus in eo aliquid pudoris inesse.
 Sed interea Memmingenses suas præclaras
 conciones in publicum edidit, & suo more no-
 uas iterum dicendi formas excogitauit, sub qui-
 bus delitescere posset, & Vitebergensium tela in
 se vibrata declinare. Nam qui antea pleno ore
 vociferabatur de transfusione omnium dono-
 rum, cepit postea tantum vrgere humanam na-
 turam cum diuinæ naturæ omnipotentia & a-
 lijs proprietatibus communionem habere, ge-
 meinschaft haben. Item duplicem esse carnis

*Memmingens-
 conciones.*

APOLOGIA TIGVRIN.

Christi essentiam, personalem & naturalem, aliaque huius generis. Palam autem & acerbè omnes qui Vbiquisticam doctrinam improbant Arianos vocat, & eos Turcicam religionem habere ait. Neque tamen ad Vitebergensium scriptum quicquam publicè respondere ausus est: priuatim verò quid cum suis generalibus molitus sit, huius anni acta declararunt: Etenim viri doctissimi in Schola Vitebergensi, & totius Saxonix lumina, in vincula coniecti, & ab Academia & docendi atq; scribendi munere remoti sunt: ac tandem Flaciani & Vbiquistæ obrinuerunt, id quod iam annis aliquot quesierunt, quãdo hos in Calvinismi & Zuinglianismi suspicionem maliciosè vocarunt. Hæc est illa victoria quæ Vbiquistis cristas erexit. Et certe non immeritò Vitebergenses D. Andreas metuebat, nam non tantum grauissime illius errores confutarunt, & ostenderunt multas veteres hæreses hac Vbiquistica doctrina renouari: sed eo quoque fortius eum oppugnare potuerunt, quod ipsorum scripta per vniuersam fere Germaniã leguntur, itaq; illi non licuit tam impudenter & impune atq; cõtra nos quiduis confingere. Hoc igitur metu liberatus, ac certus viris illis doctissimis omnem scribendi & Vbiquisticas opiniones confutandi facultatem ablatam esse, nos aggreditur, quiduis enim contra Zuinglianos audere & scribere licet, itaque & in hoc contra nos edito libello, sua dogmata

reper

Captiuitas
Vitebergensium
suum animos
addidit, D.
Andreas.

repetit atque defendit, cui si nos respondemus, non magis facit: nemini enim palam nostra scripta legere licet ubi Ubiquitas regnat, quod si alij conentur eius errores de Christi seruatoris nostri persona & naturis confutare, statim eos Zuinglianos esse clamabit, etiam si in doctrina de sacramentis minime cum Zuinglianis sentiant. Quid autem expectandum sit his quos Zuingliani nominis odio prægrauarint Ubiquitarij isti theologi, Vitebergensium exemplū docet. Si omnes taceant & impune calumniari licuerit, tum se prorsus inuictum Achillem Ubiquitatis putabit. Sed ut speramus multum opinionione sua fallitur, neque enim captiuitas Vitebergensium omnium animos deiecit & terruit, sed potius multorum animos per Germaniam ad studium inquirendæ veritatis excitauit, neque deerunt quoque qui nostram defensionem legent, quantumuis Ubiquitarij illis omnem aditum præcludere conentur.

*Vultimia
veram*

C A P V T I.

Coenam domini nostri Iesu Christi obscurari & implicari humanis additionibus, et contrarijs ac ambiguis locutionibus.

Brentius in suo testamento nostram doctrinam acerbè damnat, propterea quod negamus verum corpus & sanguinè Chri

APOLOGIA TIGVRIN.

sti, verè & essentialiter & corporaliter in cœna
 præsens esse, ac vna cum pane & vino omnibus
 distribui qui id ore sumunt, siue digni sint siue
 indigni. Nos cõtra conquesti sumus cœnam do-
 mini fieri contentionũ materiam additis illi tot
Ambiguis lo- humanis appèdicibus, disputationibus, conten-
cutiõnes. tionosis & ambiguis locutionibus, cuius generis
 sunt, panem substantialiter & corporaliter esse
 corpus Christi: vel id substantialiter & corpora-
 liter præsens esse, & substantialiter atque cor-
 poraliter cum pane sumi etiam ab indignis:
 Christum quidem dixisse, Hoc est corpus meũ,
 sed quoniam sacramentum instituebat, verba
 eius sacramentaliter accipienda non corporaliter
 & substantialiter, vt aduersarij illa interpre-
 tantur: Respondet Iacobus Andræe omnem
culpam contentionum in nobis hæere: Luth-
 erum enim absque omni disputatione retinuisse
 simplicia verba Domini, eorumque simplicem
 sensum quem vetus ecclesia semper habuerit,
 Zuinglium autem corrupisse verba Christi ea
 interpretando, hoc est, id est, hoc significat cor-
 pus meum, quare merito Lutherum se illi o-
 posuisse & ipsius rationes fortiter confutasse.
 Deinde disputat de verbis corporaliter & substã-
 tialiter. Equidem si vera essent quæ de Luthero
& Zuinglio scribit, merito nobis imputaretur
 omnis culpa tristis huius controuersie sacra-
 mentaliæ, qua hodie ecclesiæ mirum in mo-
 dum turbantur. Sed primum falsum est, Luthero
 rum

Penes quos
 sit culpa ha-
 rum conten-
 tionum.

rum cum suis retinere simplicem sensum verborum Christi: nam Luthero quoque consentiente demonstratum pronome Hoc panem demonstrat: id ipsum inquam quod Christus accepit, benedixit, fregit & discipulis dedit, itaque de pane dicitur, Hoc est corpus meum, ac simplex sensus est, panem hunc esse corpus Christi. Nos vero nunquam negauimus panem suo modo nominari & esse corpus Christi: sed hic controversia in eo posita est, an panis natura conuertatur & ita fiat corpus Christi, vel an duæ disparatæ substantiæ panis & corpus Christi ita uniantur ut sint vna substantia sicut in ferro ignito ferrum & ignis uniantur; item an nulla facta consubstantiatione nihilominus panis dicatur corpus Christi, quia corpus Christi cum pane, aut in pane, vel sub aut iuxta panem adsit, tali coexistentia, ut omnes qui hunc panem sumunt, simul quoque manu ministri portentium corpus Christi ore suo sumant. Harum opinionum nulla seruat simplicitatem verborum Christi, & tamen omnes diuersis locis scriptorum Lutheri probantur. Nam ille fermentum Papisticum de corporali præsentia Christi dudum in papatu animo conceptum, exuere nunquam potuit. Contra Zuinglius qui videret has opiniones verbis Christi vim inferre & tantum præiudicata opinione niti, verba quidem Christi non esse muranda dixit, quod in hac tropica locutione maior sit energia qua res

Lutherani non seruat
τὸ πρῶτον
verborum
conze.

status con
trouersus, q
ch' fuit, Au
corp' Chri
corporaliter
in pane sita
pag. 9.

Zuinglij
interpreta
tio verbo
rum conze

APOLOGIA TIGVRIN.

ipsa exprimitur: sed tamen cum hæc sint sacra-
 mentalia verba, pro natura sacramentorum, &
 more loquendi vſitato ſpiritu ſancto in rebus
 ſacramentalibus, ſacramentaliter & tropice ex-
 plicanda eſſe, vbi ſigno tribuitur nomen rei ſi-
 gnatae, & ſignum dicitur id eſſe quod ſignificat
 & repræſentat, non autem ſubſtantialiter idipſum
 eſt. Hac aut ſua interpretatione nõ peruer-
 tit verba Chriſti, ſed eorum verum & genuinũ
 ſenſum oſtendit, atque ſuam ſententiam testi-
 monijs & exemplis ſcripturarum & veteris ec-
 cleſiæ confirmavit. Quanta verò hæc eſt impu-
dentia, quod Iacobus Andreæ ait verba Chriſti
peruerti quando ea interpretamur per Significat,
cum ſciat Tertullianum, Origenem, Cle-
mentem, Hieronymum, Auguſtinum, & pæ-
tres ſæcũ omnes hoc modo interpretari ſacra-
mentales locutiones, & nominatim verba Cœ-
næ Domini? Imò ipſe Andreas fatetur panem
eſſe & rectè etiam nominari figuram, ſignum,
typum corporis Chriſti, & ſignificare corpus
Chriſti. Argumenta autem quibus Zuinglius
 ſuam ſententiam probauit, firmiora ſunt quàm
 vt ea Lutherus euerterit. Quod ſi omnia tam
 perſpicuè & ſolide confutauit; cur interdunt
 ſuis lectione noſtrorũ librorũ? nihil periculi e-
 nim eſt ſi noſtra toties ab illis ^{confutata} & pro-
 firata ſunt. Sed nõ opus nobis eſſe vlla noua de-
 fenſione, ſi vetera ſcripta Zuinglij & Oecolam-
 padij atque aliorum legerentur, facile enim vi-
derent

Zuinglij
 argumenta
 nõ ſunt con-
 furata à Lu-
 thero.

derent, lectores quam inique nostra sententia damneretur: nunc quoniam omnia nostrorum scripta, vno edicto damnantur, & ex omnibus Lutheranorum provincijs proscribuntur: cogimur denuo eadem repetere, si forte aliquos possumus huc adducere vt absq; affectu causam hæc cognoscant, & illam ex verbo Dei dijudicent.

Porro non tantum à simplicitate verborum Christi Lutherus recessit, & sensum attulit ex Papistica opinione animo suo inherentem, sed hanc suam sententiam & ipse atque plerique qui eum secuti sunt, ita defenderunt, vt merito turbarum & contentionum in ecclesia auctores dici possent. Carolo stadium primus disputare cœpit de interpretatione verborum Christi contra Papisticam idolatriam & impanationem corporis Christi illi non multum ab similem: hunc nos neque excusamus neque etiam damnamus: quamuis enim quoad summam rei sententia ipsius non sit improbanda, argumenta tamen & modum agendi plerique improbarunt. Verum quemadmodum Lutherani Carolo stadium accusant quod iratus Lutheri propter repræhensam iconomachiam de sacramento contra illum scripserit: ita vicissim apud multos videtur Lutherus æmulatione quadam Carolo stadium sententiam damnasse, quod non à se primum in lucem prolata fuisset, ne viderentur tantus doctor à quoquam aliquid didicisse. Certe laudari non potest quod idola restituit:

Lutherani
contentio-
se hanc cau-
sam egerunt.

Carolo, stad.

Lutherus non
restituit idola.

APOLOGIA TIGVRINÆ

110.
 et si enim Caroloſtadius peccauit quod per tu-
 multum ea ſuſtulit: ſemel tamen ſublatae abo-
 minationes quas toties ſcriptura damnat, non
 fuerunt reſtituendae, multo minus ſecundum
 præceptum decalogi, quo imaginum uſus dam-
 natur, in Catecheſi omitti debuit, & quaſi ex-
 punxi ex tabulis diuini fœderis. Quod autẽ au-
111.
reo nummo dato, Lutherus ſtipulatus eſt Ca-
roloſtadium vt contra ſe ſcribat, animum indi-
 cat (vt nihil grauius dicam) non valde ſolliciti-
 tum de diſſidijs & contentionibus eccleſiarum.
 Quis enim neſcit contentiones ubi ſcriptis edi-
 tis publicatae fuerint, longius progredi, & ſpar-
 gi hoc modo diſſenſionum incendia?

112.
 Zuinglius antequam Caroloſtadius quicquam
 ſcriberet, hanc cauſam diligenter tracta-
 uit, & cum uiris doctis contulit: & cum publi-
 cis ſcriptis rem agere ſtauiſſet, Latine ſua edi-
 dit, vt tantum inter doctos controuerſia hæc di-
 ſceptaretur: Idem fecit Oecolampadius. Sed e-
contra Lutherus tribunitijs concionibus Ger-
manica lingua contra eos agere cœpit, vt hac
ratione apud plebem à ſe diſſentientes in odiũ
vocaret. Deinde mox ab initio huius controuer-
 ſiæ diligenter cauerunt aduerſarij, vt à magiſtra-
 tu prohiberetur ne uſquam libri noſtrorum ue-
 nales proſtarent, & eorum lectione omnibus in-
 terdiceretur. Et quod iniquiſſimum antea uide-
batur, cum talia edicta à Papiſticæ religionis
proceribus contra ipſos ederentur, id mox rari-
quam

Aduerſarij
 uulgi thea-
 trũ captã,
 & noſtra
 ſcripta pro
 bibent legi.

quam æquissimum contra nos statuerunt. Quam
verò modestia libris publice editis controuer-
sia hæc vtrinque disceptata sit, lectorum iudicio
relinquimus.

Postquam aliquot annis causa hæc libris v-
trinque editis disceptata fuit, Illustrissimus prin-
ceps Philippus Hessiæ Landgravius, vtriusque
partis theologos Marpurgū euocauit, vt contro-
uersiã hanc amico colloquio componerent. Ac
nostri quidē summopere laborarunt vt concor-
dia stabilis fieret, adeo vt postea aduersarij qua-
si probri loco ipsis obiecerint, quod eorum fra-
ternitatē tantopere ambierint. Ac de ceteris qui
dē capitibus religionis nostrę consenserūt, hoc
tantū controuersum māsit; Vtrum verū corpus
& verus sanguis pani & vino corporaliter in-
sint. Attamen tum inter eos conuenit, vt vtraque
pars alteri se amicam præbeat, pacē colat, & ab
acerbo rixatorū librorum stilo sibi temperet.
Post hoc colloquium, Argentinēs, Theologi, &
præcipue Martinus Bucerus, plurimū in concor-
dia stabilienda laborarūt: ac Heluetiorū confes-
sionem nuper ab illis conscriptã Bucerus obtu-
lit Luthero, à quo etiam approbata est, ac vide-
batur Buceri præcipue opera pax facta esse, &
amnistia quædam priorum offensionū inducta:
nostri quoque ab eo tempore diligenter caue-
runt, ne quid acerbe & contumeliose cōtra Lu-
therum scriberent. Sed Lutherus ab alijs (vt qui-
dam existimāt) contra nostros concitatus, spre-

Colloquium
Marpurgense.

pag. 7.

Actio con-
cordiæ.

Concordiã
inita uiela-
tur à Lu-
thero.

APOLOGIA TIGVRIN.

ta conuentione Marpurgi inita, & concordiaē pactis neglectis, cum sæpe aliās in suis libris Zuinglium lacerare & in nostros acerbe inuehā perrexit, tum etiam anno 1544. aperte bellum hoc sacramentarium renouauit, edito acerbissimo libello, quem Breuem confessionem inscripsit. Nostri toties prouocati publico scripto Luthero responderunt, in quo cum plurima quæ ad hanc causam pertinent diligenter tractantur, tum etiam vere & dilucide exponitur, qui nam tristis huius controversiæ auctores sint, & concordiam initam violarint, quæ nos breuiter tantum hoc loco perstrinximus.

Vuestphalus huius certaminis renouator.

Lutheri mortem secutum est bellum Germanicum, atque tum aliquot annis certamen hoc sopitum fuit, quod quidem publica scripta attinet, donec anno 1552. Ioachimus Vuestphalus bellum renouaret. Hic occasionem scribendi inde arripuit, quod Tigurini & Caluinus consensum suum de Cœna domini publicè restati essent. Adeò enim pacis amantes sunt quidam nostræ ætatis theologi, ut ferre non possint aliorum inter se concordiam. In hac concertatione Iacobus Andreae anno 1557. libellum edidit de Cœna domini, cui Brentius Præfationem addidit, in qua scribit; Quandoquidem multa in hac causa vtrinque scripta & disputata sint, tempus postulare, ut hæc causa si non his qui nunc viuunt saltem posteris iudicanda permittatur. Vtile autem sibi videri ut vtraque

pare

pars à conuitijs sibi temperet. Verum non diu
 hunc animum retinuit Brentius, sed ipse quoq;
 à nemine prouocatus in certamen descendit, at
 que vbiquitatem corporis Christi pro viribus
 asserere cœpit, neq; eam modestiam quam hic
 exigit, ipse in suis libris præstitit. Malo huic cre-
 scenti mederi voluerunt Illustrissimi principes,
 Palatinus Elector, & Dux Vircenbergicus, con-
 uocato Mulbrunensi colloquio: sed Vbiquiste,
 etsi fidem dedissent se nihil de eo absque princi-
 pum consensu in publicum edituros, nihilomi-
 nus summam colloquij suo arbitratu conscrip-
 tam & ad suum commodum detortam & depra-
 uatam in publicum ediderunt, vt hoc præiudi-
 cio & suis calumnijs aures & mentes hominum
 præoccuparēt, & à suis aduersarijs abalienarēt.
 Breui postea auctoritate aliquot Illustrissimo-
 rum principum Germaniæ conuenerat, vt vtra-
 que pars à condemnatione & calumnijs alterius
 abstineret. Sed non tanti fuit Principum aucto-
 ritas apud Vbiquistas theologos, quam vt Ar-
 gentinæ Marpachius ingens volumen ederet,
 quò nos hæreseos damnat, & conuitijs atque ca-
 lumnijs proscindit. Similiter præter alia acer-
 ba scripta, Brentij testamentum ab illis editum
 est. Coacti igitur sumus silentiū rumpere & in-
 nocentiam nostram tueri. Nunc quoque malu-
 issemus in alijs rebus ecclesiæ vtilioribus labo-
 rare, sed cum Iacobus Andræ non tantum in
 concionibus Memmingensibus, sed nuper quò

Brentius
 nouum bel-
 lum excitas

Vbiquiste
 contra fidē
 datū agunt.

Vbiquiste
 contra con-
 uentū prin-
 cipū libros
 damnato-
 rios edunt.

APOLOGIA TIGVRIN.

Pag. 99.
110. 112.
Pag. 113.
Pag. 59. &
100.
Pag. 74.
Pag. 45. &
11.
Pag. 99.

que libello nominatim contra nos edito, nos atrocissimis conuitijs proscindat, ac Arianos & Machumentanos imò his deteriores dicat, ac nos scribat duci spiritu mendacij & homicidij: Christum abnegare, & maiestate sua spoliare: negare omnipotentiam Christi: duos Christos facere, & Nestorianos esse: nullum discrimen facere inter Christum & Petrum: Cùm inquam has atque alias complures falsas & eumentitas calumnias publicè spargat, cogimur illi respondere, & innocentiam nostram asserere. Ex his autem quæ breuiter sed verè & simpliciter narramus, facile videri potest, qui nam hoc certamen excitarint. Neque enim culpa in eos conferenda est, qui toties prouocati se defendunt, & famam suam contra falsissimas calumnias tuentur, sed in illos qui contra principum auctoritatem, imò contra Christiani hominis officium, nos pacem & tranquillitatem ecclesiarum seruare cupientes, libellis maledicis toties damnarunt & ex ecclesia proscripserunt. Ac quoniam verè dicit Andreas graues pœnas datururos huius tristissimi certaminis auctores, cogitet quæso tandem quid sibi & suis expectandum sit, qui non tantum disceptationem hanc renouarunt, sed articulos fidei antea immotos, & mysterium incarnationis domini & seruatoris nostri Iesu Christi huic certamini immiscuerunt, & nouas interpretationes articulorum fidei, antea inauditas, non aliam ob causam excogitarunt,

Huius certaminis auctores pœnas dabunt

gitarunt, quam ut Ubiquitatem corporis Christi, & eiusdem realem existentiam in pane probare possint.

Veniamus nunc ad alteram partem primi capituli, in qua conatur ostendere voces Corporaliter & Substantialiter non esse humanam additionem, neque enim Lutherum has excogitasse, sed Cyrillum & veteres quoque his usus esse. Sed nos non de nudis vocibus, sed de tota hac oratione, Panem & Vinum esse substantialiter & essentialiter corpus Christi, & propterea corpus Christi in cœna essentialiter & substantialiter præsens esse, locuti sumus. Cum enim dicat se retinere simplicia verba Christi, Hoc est corpus meum, & tamē ea sic explicent, panem substantialiter & essentialiter esse corpus Christi, aut corpus Christi cum pane substantialiter & essentialiter præsens esse: petimus ut hanc suam interpretationem probent ex scripturis, hoc enim quod dicunt, humana interpretatio & additio est, nisi scripturis probetur. Non quærimus quid Lutherus aut Cyrillus dicat, sed cum simplicitate verborum Christi iactent, ostendant quomodo hæc cum illa simplicitate conveniant. Cum Zuinglius & Oecolampadius verba Christi interpretati sunt, Panem denominari corpus Christi, quia significet corpus Christi, sit sacramentum, figura, & signum corporis Christi: ipsi quoque has interpretationes non confinxerunt, cum eodem modo Tertullianus,

Adversarij
verba Christi
interpretantur.

APOLOGIA TIGVRIN.

Interpretationem suam non scripturis sed Cyrilli auct. probat.

Augustinus & veteres ferè omnes locuti sint, & tamen eos tanquam violatores testamenti Christi damnatis. Quomodo verò hoc sibi licere putat Iacobus Andreae, nobis scripturas petentibus, pro scripturis vnum Cyrillum obijcere, cū ipse vitio verterit Heidelbergensibus theologis in Mulbrunnensi colloquio, quod Iustini testimonio vsi fuissent, cum tamen in hunc tantum finem adduxissent, vt sententiam scripturae & veteris ecclesiae eius verbis potius quàm suis explicarent?

Corporaliter quot modis dicatur.

Sed quàm Cyrillus ipsius opinioni faueat mox viderimus, si prius dixerimus de multiplici huius vocis CORPORALITER significatione. Hæc itaque vox significat quandoque corpus ipsum, aliquando modum corporis: priore modo à Cyrillo accipi Iacobus Andreae fateatur, ipsos quoq; non aliter hac voce vti: nos illis falso attribuere ait quod corpus Christi asserant corporaliter præsens esse, quemadmodum in prima cœna cum discipulis discubuit. Controuersiam autem esse, num tantum Spiritus Christi, an verò ipsius corpus quoque verum in cœna præsens sit, & ita præsens, vt non cogitatione tantum præsens fiat, nullo autem modo natura sua in terris præsens sit, sed siue credas siue non credas, vere præsens sit. Atque hæc est Andreae sententia multis verbis explicata: ubi miror eum omisisse tertiam significationem vocis Corporaliter, quam posuit olim in libello suo

Io suo de Cœna domini anno 1557. edito, his
 verbis. Tertio inquit vox Corporaliter in hac
causa accipitur & intelligitur de externo & cor
porali signo panis & vini, Christum scilicet da-
re nobis corpus suum (quod est spiritualis ci-
bub) corporaliter, hoc est vna cum corporali-
bub rebus; nam panis utique & vinum sunt cor
poralis cibus & potus, præter quem & cum
quo etiam spiritualis cibus & potus porrigun-
tur. Si hic est verus vsus huius vocis, cur nos
damnat, quando docemus, Christi corpus spiri-
tualem esse cibum, & propterea non mandu-
cari ore corporis: sed quia symbola externa pa-
nis & vinum quæ corporea sunt, ore corporis
manducantur, quæ tamen more sacramentis v-
sitato nomen rei signatæ accipiunt, & dicuntur
corpus Christi, ideo recte à veteribus dictum,
corpus Christi in os ingredi: ipsum tamen sub-
stantiale corpus Christi, spiritualem cibum esse
& tantum spiritualiter edi? Si Iacobus Andreae
cum suis ita sentit quemadmodum scribit, &
tam concordia ecclesiarum studiosus est quàm
se iactat, non esset difficilis ratio concordia in-
unda. Corpus enim Christi corporaliter, hoc
est iuxta modum veri corporis adesse in cœna
& nobis communicari Iacobus Andreae non
minus quam nos negat: dicit autem corporali-
ter edi corpus Christi, quia panis corporaliter
editur, cum quo tamen Christus corpus suum
spiritualiter edendum nobis dat: quod nos quo

Alia signifi-
 catio huius
 uocis alibi
 tradita à D.
 Iacobo.

pag. 19.

APOLOGIA TIGVRIN.

que libenter fatemur. Corporaliter item dicis
Christum præsentem, quia non tantum diuini
rate sed humanitate sua præsens sit. Nos quoq;
 hoc non simpliciter inficiamur: Christum enim
 corpore suo fidei nostræ & spiritui præsentem
 fatemur. Quare cum D. Andreæ hoc controuer
 ti dicit, an Christus spiritu tantû, an etiam cor
 pore in cœna præsens adsit, non ingenuè, sed vt
 solet, sophisticè agit. Falso enim nobis tribuit,
 quod doceamus Christum tantum spiritu seu
 diuinitate sua præsentem esse: corporis aut nul
 lam agnoscamus præsentiam, nisi quatenus co
 gitatione nobis id præsens facimus. Nostri sem
 per docuerunt corpus Christi fidei nostræ &
 spiritui nostro præsens esse, ille pro fide substi
tuit vnser gedancÿen cogitationem aut ima
ginationem: quod si illi idem est fides & huma
na imaginatio seu cogitatio, quis credet aliquè
veræ fidei sensum in eo esse? sin hæc distinguit,
 & nihilominus pro præsentia fidei quam affir
 mamus, tantum cogitationis & imaginationis
 præsentiam nobis adscribit, quis nõ videt eum
 manifeste calumniari & inuertere nostram sen
 tentiam? Quæstio autem non est de eo, an Chri
 stus spiritu tantum adsit, an verò etiam secun
 dum humanitatem præsens sit, cum nostri nun
 quam nisi crassam illam carnalem, corporalem,
 substantialem & localem præsentiam corporis
 Christi negarint. Et cum hæc calumnia plus sex
 centies refutata sit, & scriptis Oecolampadij &
Zuinglij

D Andreæ
 statum con
 trouersie
 inuertit.

des 7 cogitatio
 u imaginatio
 vlti differunt

Zuinglij palam refellatur, tamen non pudet D. Andream eandem & quidem sæpius in hoc libello reperere, & asserere quod omnem præsentiam corporis Christi negemus.

Pag. 14.

24. 11.

Pag. 21.

Nobis item obijcit quod ipsis tribuamus crassam & corporalem præsentiam, quasi Christus ita adsit, quemadmodum in ultima cœna mensæ assedit vna cum discipulis, à qua opinio ne longissime absint: se nanque longe aliter uti

Quomodo
voce corpo-
raliter ad-
uersarij
satur.

voce corporaliter, quæ veri corporis substantiâ non modum ipsis significet. Verum si corpora-

liter ita ab ipsis accipitur, cur scribunt verum & naturale Christi corpus substantialiter & corporaliter præsens esse? Si tantum volunt indicare veri corporis præsentiam, an non satis erat dicere verum & naturale corpus præsens esse?

Not. B.

Certè cum dicunt verum & naturale corpus substantialiter præsens esse, modum aliquem præsentia expriment, quod sua substantia & actu primo ut dicitur præsens sit. Cum vero

Modus præ-
sentia ex-
primunt.

negant corpus adesse corporaliter, hoc est iuxta veri corporis modum, ut circumscriptum seu localiter & sensibiliter adsit, contradictoria loquuntur. Si enim verum corpus sua substantia

Contradio-
ctoria asse-
runt.

realiter præsens est, oportet ut circumscriptum & in loco adsit: ea enim est veri corporis natura: & ipsi quoque nunc fatentur corpus Christi naturali modo in cœlo præsens & circumscriptum adesse. Si igitur illic circumscriptum est, nullius eius pars extra eum locum erit: & si rursus eodem

Pag. 21.

APOLOGIA TIGVRIN.

tempore substantia sua alibi adest, tum extra
 eum locum erit, neque refert visibiliter an inui-
 sibiliter adsit: nam omnino hæc pugnant cor-
 pus sua substantia ita alicubi esse vt alibi non
 sit: & idem rursus alicubi esse vt etiam sua sub-
 stantia alibi sit. Atque hanc contradictionem
nostri illis perspicue & manifeste indicarunt,
& simul ostenderunt eos non posse vti effugio
omnipotentiae Dei: verè enim Deus omnipo-
tens est, sed nõ facit vt contradictoria simul sint
vera, id enim veritati eius repugnat, vt aliquid
simul sit verum & falsum. Neque controuersia
 fuit inter Lutherum & nostros de personali sub-
 stantia aut essentia corporis Christi, sed de veri
 & naturalis corporis naturali substantia, quam
 in utero Virginis nobis per omnia, excepto pec-
 cato, similem Christus assumpsit. Quamuis au-
tem modum quo corpus substantialiter præ-
sens est, dicant supernaturalem & diuinum esse,
& modum hunc dexteræ Dei nominent, tamen
 ita de illa substantiali præsentia loquuntur, vt
 eam corporalem aliquibus modis faciant: cor-
 pus enim Christi non quidem volunt localiter
 adesse, sed in eodẽ loco cum pane, & pani vniri
 absq; interuallo, deinde id aiunt manu ministri
 porrigi, ore eius qui sacrũ panem accipit sumi:
 annon hæc modũ aliquem corporalẽ indicant?
Negant visibiliter & sensibiliter & localiter ad-
esse, interim corporalem quendã inuisibilem &
insensibilem modũ fingunt, & cum id illis obij-
citur,

Corporalẽ
 modũ præ-
 sentiaẽ statu-
 unt, etsi nõ
 pure corpo-
 ralem

citur, irascuntur, & nos ipsos calumniari aiunt, cumq; ipsorum verba proferimus, nos aliū sensum illis affingere aiunt. Nos certē ea non aliter accipimus quam sonant & vulgo accipiuntur: sed quia obscuris & ambiguis locutionibus delectantur, sic vt aliud forte ipsi dicant, aliud vulgus intelligat. Certē quomodo plerique ex ipsorum sectatoribus, de corporali præsencia Christi in cœna & sentiant & loquantur, non est obscurum.

Quoniam verò aduersarius suam sententiā De Cyrilli
sententiā. Cyrilli auctoritate tuetur, videamus quam recte id faciat: sed in Cyrilli sententiā examinanda eo breuiore erimus, quod antea Oecolampadius, & Petrus Martyr, & nuper Christianus Hellsander, dilucide & copiose exposuerint quæ sit Cyrilli sententiā, vt mirum sit D. Andræ credidisse aliquem fore cui fucum facere possit Cyrilli nomine, nisi forte id confidentem facit, quod scit nostrorum scripta in suo theatro nullum locum habere. Cyrillus igitur affirmat Filium corporaliter nobis vt hominem vniri, idque per benedictionem mysticam. Videamus quæ sit vnio illa qua nobis vnitur corporaliter, tum facile videbitur, an orali manducatione corporis Christi, quam aduersarij asserunt, per benedictionem mysticam id efficiatur, an verò alio modo. Certum autē est Cyrillum voluisse eo loco confutare Arianorum falsam interpretationem, qui asserbant Christum secundum

APOLOGIA TIGVRIN.

diuinam naturam vnum nobiscum esse consen-
sus & affectus vnitate, & ita inter Patrem quo-
que & Filium non esse naturæ sed consensus &
voluntatis vnitatem: itaque contra hos osten-
dit fideles inter se & cum Christo naturaliter &
corporaliter vnum esse. Describitur autem hu-
ius vnionis ratio diligenter à Cyrillo cum alibi
tum 26. capite 11. libri in Ioannem: ad quem lo-
cum etiam remittit lectorem sequenti 27. capi-
te. è quo suum testimonium D. Andree desump-
psit. Porro ex eo quod corporaliter Christo v-
niti sumus, non sequitur Christum corporali-
ter pani vniri, aut nos ore nostro corporaliter
manducare corpus Christi, neque hoc sensit Cy-
rillus, scribens nos per mysticam benedictio-
nem Christo vniri. Primum enim fideles tan-
tum Christo corporaliter vniti sunt, hi nanque
sunt vera membra corporis eius, & palmites
huius vitis: de hac enim vnione Cyrillus loqui-
tur, qua Christus est caput nostrum, & vitis cui
vt palmites inserti sumus: Realis autem & ora-
lis manducatio quam aduersarij docent, iuxta
illorum quoque sententiam infidelibus quoq;
& impijs communis est: Quare non est illa vnio
de qua Cyrillus loquitur, aut illius vnionis cau-
sa. Adhæc eandem statuit vnionem qua Chri-
stus nos secum, & inter nos vnum corpus effi-
cit: Sumus autem vnum corpus inter nos etiam
si longe separat i sumus: non igitur vt cum Chri-
sto vnum simus requiritur vt corpus eius sub-
stantialis

stantialiter nobis, multo minus vt pani coniungatur. Itē Christus sic nobis vnitur & in nobis inhabitat, vt nos vicissim vniamur Christo & in eo maneamus: non aut substantialiter in Christo sumus, sed per spiritum & fidem: sequitur ergo corpus quoq; nō substantialiter nobis vniri, & in nobis habitare, sed per spiritum & fidem. Ac Cyrillus ipse participationē spiritus facit principium nostræ vnionis cum Christo: neq; hoc obstat quo minus recte dicamur corporaliter Christo vniri, quoniam relationis terminus est humana Christi natura: cum qua primum ita corporaliter Christo vniti sumus, quod naturā humanam cum Christo communem habemus: deinde quod carnis illius proprietatibus induimur per spiritum, & hoc proprium est illorum qui spiritualis corporis Christi membra sunt: hi Christo capiti vt membra eiusdem corporis coniuncti, cœlestia dona & gratiam omnem quæ à Deo per eius carnem ad nos deriuatur percipiunt: percipiunt autem non corporali manducatione, sed per fidem, per quam etiam vt Paulus docet Christus habitat in cordibus nostris. At dicas Cyrillum dicere per mysticam benedictionem Christum nobis vniri corporaliter. Quæro primum an idem sit mystica benedictio, aut, vt alibi loquitur Cyrillus, mysticæ benedictionis virtus, atque qualis manducatio corporis Christi? Deinde an fideles tãrum sint membra corporis eius cum accedunt ad

*Quo chro
corporaliter
vniamur.*

*Mystica be
nedictio.*

APOLOGIA TIGVRIN.

Baptismus.

myfticam benedictionem: an etiam ante & poft
 communionem Euchariftiæ? Non negamus
 fuo modo Euchariftiam eſſe inſtrumentum no-
ſtræ cū Chriſto coniunctionis, ſed dicimus ean-
 dem eſſe huius & Baptiſmi rationem, per quē
 etiam Chriſto vnimur & Chriſtum induimus:
 quod etiam Hilarius docet lib. 9. de Trinitate.
Vnimur autem in Baptiſmo Chriſto etiam cor-
poraliter, hoc eſt vero eius corpori, vt ipſe ca-
 put noſtrum ſit nos ipſius membra, neque ta-
 men ſubſtantialis præſentia corporis eius in Ba-
 ptiſmo ſtatuitur, aut ſubſtācialiter corpus Chri-
 ſti induimus: ſic in cœna quoque propter cor-
 poralem vnionem cum Chriſto, non eſt ſtatu-
 da realis & ſubſtantialis præſentia corporis
 Chriſti in pane, & oralis eius manducatio. In
 ſumma, ſi vox Corporaliter (vt Iacobus Andreg-
 fatetur) Cyrillo non ſignificat modum corpo-
 ris, ſed tantum verum corpus Chriſti, libenter
 fatemur nos in myſtica benedictione accipere
 verum corpus Chriſti, ſed ſpiritu & fide; orē au-
 tem corporis, aut manibus corporis, Chriſti cor-
 pus ſumi & præberi quemadmodum ipſi aſſe-
 runt, nunquā D. Andreæ ex Cyrillo probabit.

Verba cœ-
 næ ſacra-
 mentaliter
 interpretan-
 da.

Posteaquam aſſeruimus interpretationē ad-
 uerſariorum, quod panis ſubſtantialiter & cor-
 poraliter ſit corpus Chriſti, alienam eſſe à ſim-
 plicitate verborum Chriſti, ſubiecimus, cum ſa-
 cramentū Chriſtus his verbis inſtituat, ea ſacra-
 mentaliter accipiēda eſſe, vt ſic ſtatueamus Chri-
 ſtu m

stum præsentem, quemadmodum sacramentis ecclesiæ adesse consuevit, & quemadmodum corpus eius edi potest spiritualiter. Hic verò nos omnem præsentiam corporis Christi abnegare ait. Zuingliani, inquit, non aliam agnoscunt præsentiam corporis Christi in cœna quàm in veteris testamenti sacramentis. Sed in veterum sacramentis Christus humanitate sua non fuit præsens, sed tantum diuinitate: Ergo in cœna quoque domini nullo modo corpore præsens est. Videtur autem sibi ipsi valde in hoc argumento placere, nam id denuò repetit pag. 25. Prouocat etiam ad iudicium Christianorum, haud dubie eorum quibus non licet nostram defensionem legere, apud hos enim calumnijs huiusmodi nos opprimi posse sperat.

Vide autem quæso Christiane lector quàm candidè nobiscum agat, Nos in genere proposuimus verba Christi sacramentaliter accipiendâ esse, quod ad sit cœnæ sicut alijs sacramentis, atque pagina 9. quæ sit communis ratio sacramentorum, exposita Baptismi & cœnæ institutione, ostendimus? Ille autem nulla Baptismi mentione facta fingit nos tantum de veterum sacramentis locutos. Nam quia non ignoræ veteres docuisse eandem esse rationem Baptismi & cœnæ dominicæ, neque tamen quenquàm propterea vnquam asseruisse realem & substantialem carnis & sanguinis Christi præsentiam in Baptismo, vt scilicet Christum corporas

APOLOGIA TIGVRIN.

liter induamus: itaque hunc locum, qui suo instituto aduersabatur omittit, & tantum mentionem facit sacramentorū veteris testamenti, atq; coram plebe se iactat, & illis oculos perstringit, Christi caro tum nondum fuit, igitur nullo modo præsens fuit. Cum autem res aliqua multis modis præsens esse possit, tamen non pudet eam nobis impingere, idque sepiissime, quod omnem prorsus præsentiam carnis Christi negamus, quando Corporalem & Vbiquisticam eius præsentiam negamus.

An Christus veteribus tantum ut Deus ad fuerit.

Quod autem ait veteribus Christum tantum ut Deum adfuisse, hoc nemo sanus illi concesserit: substantiali quidem & corporali præsentia non adfuit illis caro Christi & sanguis, non tamen ideo Christus tantum ut Deus illis adfuit, quomodo enim alioqui Mediator eorum fuisset? an absque Mediatore seruos diceret? An non verò Christus agnus est occisus ab origine mundi, cuius agni morte & sacrificio si veteres salutem adepti sunt, nequaquam illo in vniuersum caruerunt? Annon veteres eundem spiritualem cibum & potum nobiscum ederunt? Seio quosdam & præferrim Serueti discipulos, negare veteribus communionem carnis Christi, sed aliter sensit vetus ecclesia, id quod ex Augustino multis testimonijs ostendi potest: Contra Faustum lib. 19. cap. 16. & lib. 20. cap. 21. In Psal. 77. In Ioannem tract. 36. Item de utilitate pœnitentiæ. Durauit hæc sententia

Veteres in suis sacramentis habuerunt communionem carnis Christi.

sententia diu post Augustini ætatem, id quod
 apparet ex Bertramo qui verba Pauli sic inter-
 pretatur. Quæris fortasse quam eandem? Nimi-
 rum ipsam quam hodie populus credentium
 in ecclesia manducat & bibit. Non enim licet
 diuersa intelligi, cum vnus idemque Christus
 est, qui & populum in deserto, in nube & in ma-
 ri baptizatum sua carne pavit, suo sanguine
 tunc potauit, & in ecclesia nunc credentium po-
 pulum, sui corporis pane, sui sanguinis vnda pa-
 scit ac potat. Et mox Mirum certe (quin incom-
 præhensibile & inæstimabile) nondum homi-
 nem assumpserat, nondum pro salute mundi
 mortem gustauerat, nondum sanguine suo nos
 redemerat, & iam nostri patres in deserto per
 escam spiritualemente potumque inuisibilem eius
 corpus manducabant, & eius sanguinem bibe-
 bant, velut testis existit Apostolus clamans, E-
 andem escam spiritualemente comederunt, &c. Et
 mox: Ipse nanque qui nunc in ecclesia omnipo-
 tenti virtute panem & vinum in sui corporis
 carnem & proprii cruoris vndam spiritualemente
 conuertit, ipse tunc quoque manna de cælo da-
 tum corpus suum & aquam de cælo profusam
 proprium sanguinem inuisibiliter operatus est.
 Eodem modo Paulum interpretatus est olim
 Brentius in Exegesi primo edita anno 1529.
 iam & patres ait ante Christum ederunt fide cor-
 pus & sanguinem Christi, non autem per hoc
 nostrum sacramentum, sed per sua. Signa enim

APOLOGIA TIGVRIN.

pro temporis ratione mutantur, sed veritas si-
gnorum & res ipsa semper ab orbe condito di-
stributa est credentibus, nunc per hoc, nunc per
illud medium, prout domino nostro placuerit.

not.

Quidam etiam vir doctus nostræ ætatis ex Lu-
theranorum numero ita scribit: Quæri potest
an non aliud præterea in nostris sacramentis
confertur, quam tum conferebatur. Sane cum
idē sit Christus, qui & illis & nobis donatus est,
perfecto qui aliud nobis in nostris sacramentis
dari contendunt, lacerant Christum, & spoliant
eum diuina sua potentia. Quare sicut pie dicitur,
occisus est ab initio mundi, ita etiam ab ini-
tio mundi, caro eius fuit cibus, & sanguis eius
potus electorū. Itaq; sententia D. Andrea, quod
Christus veterum sacramentis adfuerit vt Deus
tantum, humanitate sua nullo modo illis adfue-
rit, repugnat sacris literis, & sententiæ veteris ec-
clesiæ, & doctissimorum hominum nostræ æta-
tis interpretationibus. Iactant omnipotentiam
Dei, corpus Christi aiunt extra & supra omnē
locum & tempus esse, cur ergo negant veteres
edisse corpus Christi in suis sacramētis? Certè si
supra tempus est corpus Christi, etiā veteribus
adesse potuit; aut si nō agitur de locali & corpo-
rali præsentia, potuit etiā illis præsens esse spiri-
tualiter. Sed homines isti negant se localem præ-
sentiam affirmare, neq; corporalem præsentiam mo-
dū intelligere per verbū corporaliter, & tamen
cum ab alijs affirmatur veri corporis præsentia,
sed

arguto.

sed que nō sit localis & corporalis, verū spiritua-
lis, id ferre nō possunt, & vt hæreticū damnant.

Obieceramus præterea eos contraria asse-
rere, Corpus Christi adesse corporaliter & sub-
stantialiter, & idem corpus carnaliter nec visibi-
liter adesse: quare si quod posterius affirmant ^{nec}
& verum est, retinere velint, negandū esse quod
corporaliter & substantialiter adsit, & ita posse
concordiam iniri. Hic verò protestatur coram
ecclesia se nihil malle quam vt dissidiū hoc tol-
latur: & homo scilicet pacis & concordiaē amās
studium hoc suum egregiē hactenus ostendit:
nam si calumnijs & conuictijs, & sophistica am-
biguisque locutionibus concordia aliqua stabi-
liri potest, in eo egregiam operam nauauit: &
nuper Academia Vitebergensis fructum pere-
grinationum illius sensit, & quam sit pacis &
concordiaē studiosus experta est. Cum superioribus ^{Not. B.}
tribus annis Tigurum venisset, neminem mini-
strorum salutauit, cum nullo vel verbū de hac
controuersia contulit, tam nos amat & ecclesiae
pacem quærit. Equidem cum Illyrico vt con-
cordiam seruet video eum laborasse, & in eo sua ^{Illyricus.}
auctoritatem Marpachium interposuisse. Ferri
potest Illyricus; quem tamen fratres sui Mani-
chæismi arguunt, & absurda ac portentosa eius
dogmata cōmoda interpretatione lenire studēt,
nos verò catharmata sumus & peripsemata;
indigni colloquio tantorum virorum. Cæte-
rum nullam esse in ipsorum affirmationibus

APOLOGIA TIGVRIN.

contradictionem tum probabit, vbi ostenderit
verum corpus humanum, non esse circumscri-
ptum, & sensibile ac visibile: hoc enim posito,
corpus poterit substantialiter non tamen car-
naliter & uisibiliter adesse: hoc est, si corpus nō
sit corpus, hæc de illo dicentur.

C A P V T II.

*Simplex & perspicua doctrina de Cœ-
na domini & præsentia atque manducatio-
ne corporis & sanguinis Christi.*

Calumnia
D. Andreæ

HO C capite D. Andreæ nostræ confessio-
nis quam breuiter scripturæ sacræ verbis
exposuimus, confutationē aggreditur: ac
primum reprehendit quod absq; scripturis asse-
ramus Christi corpus spiritualiter præsens esse,
& per fidem manducari. Quo loco iterū sophis-
tica eius apparet: neque enim nos hic diximus
spiritualiter Christum præsentem esse (etsi liben-
ter agnoscimus spirituales præsentia) sed Chri-
stum diximus in cœna præsentem esse iuxta suā
p̄missionem, ac verum eius corpus & sangui-
nem edi, & bibi spiritualiter per fidem ad vitam
æternam. Ille autem omissa hic mentione man-
ducationis, tantum mentionem facit nudę præ-
sentia, & vocem spiritualiter fingit nos non ad
modum præsentia & ad nos ipsos referre, sed
ad corpus Christi. Aperta igitur calumnia est,
quod nos ait ita interpretari verba Christi, Hoc
est cor-

est corpus meum spiritualiter, vt per corpus intelligatur spiritus sanctus. Ac postea pagina 29. verbum inquit spiritualiter Zuinglianis, nihil aliud significat quam spiritum sanctum eiusq; gratiam & operationem. Cum obijcitur aduersario ipsos crassam & corporalem præsentiam atque manducationem carnis Christi asserere, indignatur, & profert Lutheri verba asserētis carnem & manducationem de qua Christus loquitur, spiritualem esse, atque spiritualiter intelligi oportere, Rursus cum nos spiritualem præsentiam & manducationē asserimus, id quoq; ferre non potest, nosque impostores vocat, & qui hominibus verba demus. Sed qui nostra scripta legunt, facile vident nobis ab illo insignem iniuriam fieri. Sæpe namque & apertè docuimus, aduerbiū spiritualiter, ad fidei nostræ notitiam referri: cum enim fides nostra sit donum spirituale, & animus noster quo complectimur corpus Christi sit spiritus, quomodo intelligi potest illud adesse nisi spiritualiter? Est enim consentaneum rationi, vt res quæ alicubi suscipiatur, modum suum ab eo habeat à quo suscipitur. Itaque quemadmodum quæ sensu recipiuntur, dicimus adesse sensibiliter, ita ea quæ recipiuntur fide & spiritu, dicimus adesse spiritualiter. Veteres semper dixerunt hunc cibum esse spiritualem, qui spiritū & animā pascit. Vt autem anima pascatur, necesse est vt cibus eius spiritualiter accipiatur. Corpus igitur Christi

Pag. 35.

Spiritualiter. 24.

Not. B.

APOLOGIA TIGVRIN.

Corp[us] Christi est
spiritualis cib[us].
12.

est spiritualis cibus animæ, quia spiritum nostrum alit: edit autem corpus Christi spiritualiter, qui credit ipsius corpus sanctissimum pro nobis passum & mortuum. Vbi enim fides vera est, anima verè alitur. Vnde Petrus Christo inquit: Verba vitæ æternæ habes, & credidimus & cognouimus te esse Christum illum filium Dei viuentis. Hæc erat manducatio carnis Christi, de qua concionatus fuerat: quod si ore quoque corporis eadem manducanda fuisset, hæc Petri confessio vt imperfecta, & qua nondum Christi sententiam de manducanda carne sua assecutus esset, reprehendi debebat.

An uerbis
Christi probetur
oralis manducatio.

Frustra autem ex uerbis cœnæ nostram sententiam confutare conatur D. Andreas, & oralem manducationem carnis Christi probare. Christus (inquit) discipulis dixit, Accipite, edite, bibite, quod fecere ore corporeo: sed hoc quod edere & bibere iussit, dixit esse corpus suum & sanguinem suum: & nullam neque fidei neque spiritualis manducationis mentionem fecit, neque signi aut figuræ. Ergo ore corporeo, non per fidem aut spiritualiter corpus Christi edunt & sanguinem biberunt. Etenim hoc argumentum plane Sophisticum est, ubi aliud in minore assumitur, seu aliud genus prædicationis adhibetur, quam in maiore fuerit propositum. Christus enim in cœna verum & substantialem panem fregit & discipulis dedit, ac hunc edere iussit: similiter vinum illis bibendum dedit: hæc autem

Not.
D.

autem ore corporeo illos edisse & bibisse non est dubium. Quod si obijciat non tantum panē & vinum datum discipulis, sed de ipso quoque domini corpore & sanguine dictum, edite, bibite: quærimus an eodem sensu quo de pane & vino sacrae cœnæ dicitur, verbū edendi & bibendi de corpore & sanguine domini accipiendum sit? Si hoc dixerint, aperte se Capernaïtas produnt: Panis enim & vinum non tantum ore sumuntur, sed in stomachum demittuntur, & in alimoniā corporis abeunt, quod de Christi corpore & sanguine nemo sanus dixerit. Sin alius est modus quo corpus Christi editur, quā quo panis manducatur, eumque nos ex verbis Christi Ioannis 6. ostendimus: frustra ex eo quod symbola sacra ore sumuntur, conficere conatur ipsum corpus Christi oraliter absque fide manducari. Nam ut legitime hoc argumento id conficiatur, ita formandum fuit: Quod Christus in vltima cœna discipulis dedit, & edere ac bibere iussit: id voluit ore corporeo edi & bibi ab illis, atque id factum est ab eis. Sed hoc ipsum quod illis dedit atque ipsi acceperunt, panis inquam & vinum, vere substantialiter & essentialiter est corpus & sanguis Christi: vel in hoc & cum hoc pane & vino realiter & substantialiter coniunctum corpus suum illis edendum dedit. Ergo verum & substantiale corpus Christi ore editur & sanguis eius bibitur. Sed huius argumenti assumptio nequaquā à nobis conceditur, sed

N. D. 8.

Acute.

A P O L O G I A T I G V R I N .

id ipsum est de quo controuertitur, neque hic proprius est significatus verborum cœnæ, neque legitima et genuina ipsorum interpretatio.

Spiritualiter, non est humanæ in uentionis uerbum.

Et si autem in ipsa institutione cœnæ non dicitur expressis uerbis, corpus Christi spiritualiter & per fidem manducandum esse, non tamen propterea sequitur, id humanam additionem esse, quoniam idem alibi docet Christus ipse & Paulus apostolus. Hic enim scribit ueteres eundem cibum & potum spirituales nobiscum edisse & bibisse. Bibisse enim de spirituali quæ illos comitabatur Petra, Petram autem fuisse Christum. Quod si hic cibus & potus fuit spiritualis, sequitur eum spiritualiter percipiendum fuisse. Quoniam sicut res uisibilis visu percipitur, audibilis auditu: quæ est intellectibilis intellectu: ita quæ est spiritualis spiritu percipitur, quod non potest intelligi nisi per fidem, non autem ore & lingua uel palato. Et si autem constat non omnes Hebræos fidem habuisse, recte tamen dicit omnes escam spirituales comedisse: loquitur enim Paulus de esca cuiusmodi erat per se ipsam, non spectans quantum quis ex ea perciperet. Deus in sacramentis non tantum signa, sed res quoque signatas offert fide percipiendas. Multi tamen non accipiunt rem significatam: unde de his patribus dicitur Ioan. 6. comedisse eos Manna, & mortuos esse. Unde D. Augustinus de fidelibus in hunc locum scribit, Manducauit Manna Moses & Aaron, & Phinees

Phīnees, manducauerūt quoq; ibi multi qui do-
 mino placuerunt & mortui non sunt. Quare?
 Quia visibilem cibū spiritualiter intellexerunt,
 spiritualiter esurierunt, spiritualiter gustarunt,
 vt spiritualiter satiarentur. De illis autē qui car-
 naliter sacramentum hoc vsurparunt idem scri-
 bit, Non propterea desinit esse spirituale, sed tibi
non est spirituale.

Quod autem denuo obijcit nos prorsus nul-
 lam præsentiā corporis Christi in sacra cœna
 credere, eo quod dicamus Christum adesse in
 cœna quemadmodum semper sacramētis affue-
 rit: supra primo capite refutauimus. Attamen
 vt maius pondus suo argumēto addat, citat hæc
 nostra ex 5. capite. Dominus ascensione sua ter-
 ras ita reliquit, vt ante extremum iudicium non
 amplius corporaliter in ecclesia adsit, sed spiri-
 tu suo & diuina virtute suis adest vsque ad finē
 seculi. Hinc autem concludit nos simpliciter ne-
 gare veram præsentiā corporis Christi. Sed
 quænam hæc est consecutio, Christus humani-
 tate sua non est amplius in terris corporaliter
 præsens: Ergo nullo modo humanitate sua ve-
 re præsens nobis est? Constanter quidem negæ-
 mus humanam Christi naturam, siue corpus
 Christi, substantialiter & realiter in his terris
 præsens esse, nam vbi substantia sua realiter ad-
 dest, ibi etiam adest localiter: cum sit verum &
 circumscriptum corpus, partes extra partes ha-
 bens: sed cum præter hanc absoluti corporis præ-

Falso dicie
 nos omnem
 præsentiā
 corporis
 Christi ne-
 gare. #

pag. 13.

A non. vid
 pag. 13.

APOLOGIA TIGVRIN.

sentiam, qua simpliciter & actu primo præsens esse dicitur, alij quoq; modi veræ præsentia ab ipsis aduersarijs statuantur, an non manifesta iniuria est, quod aiunt nos Christum nullo modo præsentem credere, quia hanc realem præsentiam negamus?

Non dici-
mus tantum
spiritum sanctum præ-
sentem esse.

Præterea cum dicimus Christum spiritu & virtute sua præsentem esse, male id interpreta-
tur D. Andreas, quod tantum præsentem esse spiritum sanctum confiteamur: & cum questio sit de præsentia corporis Christi non autem de spiritus illius præsentia, quam omnes pij semper crediderint, nos tantum de spiritu responde-
re, atque hoc modo verba cœnæ in quibus dicitur, **HOC EST CORPVS MEVM**, per-
uertere, dum spiritualiter præsentem docemus. Sed vt paulo ante docuimus, iniuriam nobis fa-
cit toties scribens verbo Spiritualiter nos tantum spiritus præsentiam indicare, non autem modum præsentia quo corpus ipsum Christi præ-
sens sit. Ac ipsis responsionis nostræ verbis hæc calumnia redarguitur: scripsimus nanque ve-
rum corpus & sanguinem Christi ab anima no-
stra interne per fidem sumi & percipi; item ve-
rum corpus & sanguinem Christi sedentis ad
dexteram Dei, ipsum inquam corpus, esse cibum
vitæ æternæ, quam fide percipiamus, &c. Quo-
ties enim de hoc spirituali cibo loquimur, nō se-
paramus spiritum à carne Christi, sed ipsam Chri-
sti carnem cibum hunc agnoscimus; vocamus

Caro Chris-
ti quomo-
do sit no-
strus cibus.

autem

autem spiritualem cibum relatione nostri, nos
 enim non carnaliter, sed spiritualiter edimus il-
 lum cibum per fidem, & in virtute sancti spiri-
 tus, & quod spiritus Christi, qui non minus
 realis est quã caro Christi, satiat nos carne Chri-
 sti tradita pro nobis et effuso sanguine, qui Chri-
 sti veri Dei hominis spiritus est. Nam non spi-
 ritus tantum, neque caro tantum, sed spiritus &
 caro, totus inquam Christus nos cibatur & saluat:
 ita ut corpus Christi residens in cœlis ad dextrâ
 Patris, virã carne sua in mortẽ tradita partam,
 spiritu suo viuifico effundat in corda fidelium
 ipsosque viuificet. Quare non decipimus homi-
 nes, & verba illis damus, cum interrogati de præ-
 sentia carnis Christi, negamus Christum huma-
 nitate sua corporaliter & substantialiter præsen-
 tem esse, & tamen nihilominus dicimus veram
 Christi carnem spiritualiter percipi à nobis, &
 spiritu, gratia atq; efficacia sua Christum Deũ
 hominemq; nobis adesse. Illi potius præstigia-
 tores sunt, qui asserunt realem & corporalem
 præsentiam carnis Christi, interim carnem hæc
 sua natura spoliant, & pro vera humana carne
 presentem fingunt vbiuariã carnem, inuisibi-
 lem, insensibilem, incircumscriptam: quæ tamẽ
 alibi sit visibilis & sensibilis & circumscripta:
 quæ adsit corporaliter & non corporaliter: natu-
 raliter & non naturaliter: substantialiter &
 non substantialiter: modo scilicet non naturali
 aut corporali, neque naturali sed personali est.

N5 nos sed
 aduersarij
 præstigiato-
 res sunt &
 homines de-
 ciunt.

Pag. 27.

sentia, cœlesti & supernaturali modo præsens
 sit. Hæc sunt ludibria & præstigiæ verborum,
 quibus Vbiquistæ gaudent, tenebræ in quibus
 latent, ambiguitates verborum quas amant. Et
 cum his sophisticis latibulis se tueantur, & ob-
 scuris locutionibus non è scriptura sed philoso-
 phia petitis, quasi sepiæ atramento, se tegere co-
nentur, tamen non pudet ipsos nobis obijcere
 quod non audeamus libere nostram sententiã
 profiteri, quam toties scripto & voce, publice
 clare & perspicue professi sumus, neque vnquã
 in posterum eandem profiteri pigebit: quando
 quidem certi sumus hanc sacris literis & vete-
 ris ecclesiæ doctrinæ consentaneam esse.

Pergit deinde D. Andreas in reprehensio-
 ne nostræ confessionis: quamuis id potissimum
 se agere simulet vt nostram sententiam perspi-
 cue exponat, sententiam enim nostram patefa-
cere, inquit esse illam confutare: sicut de Valen-
 tinianis Ireneus ait. Quali verò nos obscuras ali-
quas fabulas & Aeonum seriem contexamus,
 instar Valentinianorum, aut impia aliqua dog-
 mata clam alamus, quæ detecta sua impietate
 totam doctrinã derestabilem reddant. Scit nos
 multis & varijs scriptis nostram sententiam ita
 perspicue & dilucide Dei beneficio publice ex-
 posuisse, vt nemo de ea dubitare possit, qui mo-
 do illa legere voluerit: sed ipse cum suis studiose
 cauet ne nostra scripta legantur, & sententia no-
 stra cog noscatur, & mendacia eorum quæ con-
 tra nos

tra nos spargunt patefiant. Tria porro hic in nostra expositione repræhendit tanquam à scripturis aliena, ab hominibus excogitata, & Christi institutioni addita. Primum, quod iubemus corda in cælos attollere, si corpore Christi vesci voluerimus. Quærit enim vbi hoc Christus in vltima cœna dixerit, & nobis in memoriâ reuocat, quod promiserimus nos nullis verbis vsuros nisi quibus Christus & Apostoli vsi sunt. Equidẽ id & promissimus, & præstitimus in confessione breui fidei nostræ de cœna domini, quam initio huius capituli proposuimus: sed id non obstare debuit nobis, quo minus liceret eandem confessionem explicare alijs verbis, quorum sensus ex sacris literis desumptus esset: quare hic de sensu agendum erit. Poteram autem illi hic auctoritatem veteris ecclesiæ obijcere, in quâ publico præconio SVRSVM CORDA, omnes admonèbantur, vt in sacramentorum administratione & perceptione corda in cælos attollerent, sed nolumus humana tantû auctoritate niti, verum reuocamus D. Andræ ad Christi concionẽ Ioannis 6. cap. in qua disserens de manducatione carnis suæ, & se nominans panem qui de cælo descendit, cum multi offensi fuissent eius sermone, Quid, inquit, si conspiceretis Filium hominis ascendentem eo vbi erat prius? Spiritus est qui viuificat, caro nõ prodest quicquam: Verba quæ ego loquor vobis, spiritus sunt & vita sunt. At quorsum men-

Corda in
cælum at-
collenda:

tionem facit ascensionis in cœlum, nisi vt mo-
 neat quæ de manducatione carnis suæ dixit, nõ
 terreno modo accipienda esse, sed in cœlis quæ-
 rendum corpus suũ et spiritualiter comedendũ,
 asserit enim verba sua, quæ nempe de manduca-
 tione carnis suæ dixit, spiritũ esse & vitam. Præ-
terea cum Apostolus iubeat nos ea querere quæ
forsum sunt, & testetur conuersationem nostrã
in cœlis esse vbi Christus, quid quæso pecca-
 mus docentes in cœna domini animos in cœ-
 los attollēdos esse, & illic quærendum Christũ:
 sicut vetus ecclesia semper docuit? At inquit,
 Christum, etsi corpore suo assideret discipulis,
 non tamen iussisse vt in se oculos conuerterent,
 sed oculos Apostolorũ ad panẽ, aures ad verba
 sua dirigi voluisse. Si igitur demonstratiua parti-
 cula Hoc, non ostendit corpus Christi sed panẽ,
 ita enim oculi discipulorum ad panem dirige-
 bantur, cur negat alibi verba Christi, Hoc est
 corpus meum, idem esse atque panis est corpus
 Christi? Fatetur panem ostendi & demonstra-
 ri discipulis, de hoc autem dicebatur verbum
 quod auribus percipiebãt, Hoc est corpus meũ.
 Quod si Christus noluit Apostolos respicere
 corpus suum quod tamen coram aderat: igitur
 vel panem tantum & vino, externis elementis, af-
 fixam & intentam voluit esse fidem discipulo-
 rũ: vel ad aliud corpus eos remisit, quàm quod
 assidebat illis, & quod postea pro nobis in sacri-
 ficium Deo patri obtulit: sed cum neutrum a
 pio

pio homine affirmari possit: sequitur Christum
 voluisse mentes discipulorum altius attollere,
 vt considerarent se mediatorē & redemptorem,
 qui corpus suum in sacrificiū patri offerens nos
 à morte redemerit saluarit & viuificarit. Ideoq;
 non absolutē dicit, Hoc est corpus meum, sed ad
 dit, Quod pro vobis traditur: Hoc facite in mei
 cōmemorationem: quæ cōmemoratio in cele-
 branda & annuntianda morte domini posita
 est, vt Apostolus docet. Cum autem fide ample-
ctimur hæc beneficia Christi, imo Christum ip-
sum cum omnibus suis beneficijs, certe non ali-
bi Christum quærimus quam vbi cum nobis
sacræ literæ ostendunt, sursum & in cœlis, non
autē in terris hic vel illic, Antichristi enim sunt
qui eo modo nos Christum in terris quærere
iubent.

Not. B.

Quærit itē vbinam Christus in cœna sua di-
 xerit corpus suum ab anima per fidem suscipi
 debere? Item vbi nam dixerit corpus suum spi-
 ritualiter comedendum esse: sic vt vox spiri-
 tualiter significet spiritum Christi, vt scilicet iu-
 beat spiritum suum, gratiam, & operationem di-
 uinam edere? Ad eò enim illi placet calumniosa
 & falsa interpretatio huius vocis, vt non pigeat
 eandem sæpe repetere: cum tamen non ignoret
 quomodo vocem spiritualiter accipiamus. Nos
 verò vicissim ab illo quærimus vbi nam Chris-
 tus dixerit, Corpus suum ore corporeo come-
 dendum esse, aut homines impios ore suo ipso

Corpus
 Christi per
 fidem sumi,
 & spiritua-
 liter edi.

Paq. 19.

sum Christi corpus suscipere. An verò corpus Christi est corporeus cibus, an cibus animæ fidelis? & si animæ cibus, quid peccamus iubentes animo per fidē seu spiritualiter corpus Christi comedere, sicut Christus ipse docuit Iōannis 6. cap.? Neque negare possunt aduersarij spirituales manducationem quæ sola viuifica est, sed fingunt in cœna oralem præterea manducationem, quam tamen non alio argumento probant quàm verbis Christi, Hoc est corpus meū, de quo supra diximus, & plus millies ostendimus, eos id ipsum pro argumento afferre, quod in quæstione positum est, atque ita petere principium.

Christus
nō est cibus
ventris.

— Addit non opus fuisse docere ipsos corpus Christi non esse cibum ventris nostri, se enim nunquam hoc cogitasse, docuisse, aut scripsisse. Recte sanē, quod à tanta absurditate abhorrent: sed cauere debebant ne ea dicērent & scriberēt, ex quibus tam absurda consequantur, quādo scilicet affirmant Christum corporaliter adesse, corporaliter manducari, idque ore nostro corporeo. Christus enim ipse docet cibos qui per os corporis ingrediuntur, in ventrem descendere. Quare si corpus Christi non est cibus ventris, non sumitur ore corporeo: omnis enim cibus qui ore corporis sumitur, ventris nostri cibus est.

Nos nō negamus corpus Christi esse cibū vite æternæ.

Subijcit aliam accusationem, quam pari candore atque reliqua prosequitur. Scripsimus vitutem

item fidei per spiritum sanctum operari in fi-
 delibus vt viuant. Respondet, etsi virtute spiri-
 tus sancti per fidem viuamus, tamen cum ante
 vsum cœnæ pij fide & spiritu sancto præditi
 sint, queri quisnam ille cibus sit, quo fides & do-
 na spiritus sancti in vso sacramentorum augen-
 tur: Atque hunc cibum esse corpus & sanguinẽ
 Christi, de quo Zuingliani nullam mentionem
 faciant. Sed hæc verbis nostre responsionis con-
 futantur: etenim aperte scripsimus, verum cor-
 pus & verum sanguinem Christi sedentis ad de-
xtram Dei, esse cibum, non quidem ventris qui
dentibus atteratur vt externum symbolum, sed
qui fide percipiatur ad vitam. Ac postea rursus
 exposuimus, quomodo Christus sit noster, ci-
 bus & potus: Sicuti namque cibo & potu cor-
 poreo sumpto homines aluntur in hac vita tem-
 porali, ita Christum esse cibum spiritualem æ-
 ternæ vitæ, si fide ipsum comedamus. Non ergo
 controuersia est an Christi corpus & sanguis
 sint cibus vitæ æternæ: sed de manducatione
 horum controuersia est. Nos volumus hæc spi-
 ritualiter manducari per fidem, qua manduca-
 tione Christus in nobis manet & nos in Chri-
 sto, ac volumus Christi corpus esse cibum no-
 strum & potum quatenus pro nobis in morte
 traditum est: quandoquidem ex verbis Christi
 constat, id ipsum hoc modo & non absolute no-
 bis in cœna offerri: Aduersarij verò loquuntur
de orali manducatione. Sed si corpus Christi

APOLOGIA TIGVRIN.

Et extra
cœnam fide
editur Chri-
stus, & in
cœna, ad
augendâ fide-
dem & no-
strâ unienē
cū Christo.

oraliter manducatum fidem nutrit, quomodo nihil hinc percipiunt commodi impij, homines qui & ipsi oraliter Christum manducāt? Quod autem dicit etiam extra cœnam Christum spiritaliter per fidē à nobis manducari posse, eundem id non inficiamur: sed cum sacramenta à Christo sint instituta vt sint sigilla, & visibile verbum, scimus ea ex Christi instituto efficacia esse, spiritu sancto in cordibus operante. Vbi quistæ qui corporalem manducationem vrgēt, asserunt corpus Christi vbique præsens, & in omni pane, in omni vino, in omni re maxima minimaque Christum totum Deum hominem que præsentem esse, & cum illis obijcitur fore vt in omni pane edamus corpus Christi: negant, quia verbo se alligari huic pani, vt Lutherus loquitur, aut quod ex instituto Christi in cœna tantum distribnatur edendus. Cur igitur nobis non concedunt, vt dicamus Christū etsi semper à pijs fide comedatur, tamē cū ipse instituerit hoc sacramentum, singulari efficacia sui spiritus huic adesse & operari in pijs. Quare etsi ante fidē habent & spiritu præditi sunt, tamē fides sua augmenta habet, & quotidie arctius Christo vnimur, & inædicamur super hunc lapidem angularem, atq; ita fide & spiritu accipimus Christū & manducamus, credentes ipsum corpore pro nobis tradito & sanguine pro nobis effuso nostra peccata expiasse, nos saluasse & redemisse: non quidem nouum quid accipi-

mus

mus quod non habemus: neque etiam corpora
 illis manducatio nouum quid conferre potest; si
 corpus Christi vbique præsens est: sed eorum
 donorum quæ ante habebamus, incremēta sen
 timus. Sicut autem vt viuam fidem accipiamus,
non est necessaria corporalis Christi præsentia
aut oralis manducatio, cum fides sit spirituale
charisma: ita ad eandem fidem conseruandam
& augendam, non est necesse Christum corpo
raliter præsentem ore corporis manducari.

Porrò quod D. Andrææ affirmat, nos in di
 stributione sacramenti abhorrere à verbis Chri
 sti, & pro illis alia substituere, Accipite, edite. fi
 des tua in corpus Christi pro te traditum ser
 uat te ad vitam æternam: Falsum & fictum est.
 Nos enim in nostra ecclesia institutionem Chri
 sti integram recitamus, neque quicquam in ver
 bis domini immutamus, non tamen est moris
nostri vt singulos in ipsa cōmunionē separatim
alloquamur. Cum enim hæc publica actio sit to
 tius ecclesiæ, satis nobis est ecclesiam de Christi
 instituto edoceri, vbi ne verbum quidem ab E
 uangelistis aut Apostolo traditum à nobis im
 mutatur aut omittitur. Quod si alij formula hæc
 vtuntur, cuius D. Andreas meminit, quod ta
 men nescimus, non debbat id nobis obijcere,
 cum hic nominatim contra Tigurinæ ecclesiæ
 ministros scribat: & si vllus in ipso pudor reli
 quus esset, à mendacio tam manifesto & publi
co abstinuisset. Neque enim ignorat quæ for

Falsum est
 nos uerba
 Christi hor
 rere et omis
 sere.

APOLOGIA TIGVRIN.

ma administrandæ cœnæ domini apud nos in usu sit, cum hæc publice extent: aut si ignorauit, imprudenter sane fecit, qui tale mendacium cū nominis sui infamia spargere ausus est.

Exponit postremò suam sententiam de præsentia Christi in cœna domini, de qua antea scripsimus, & vt ostendat se cum suis non asserere crassam & Capernaiticâ manducationem, adducit verba Lutheri qui ait, verba Christi spiritualiter intelligenda esse, de spirituali carne, verba enim domini spiritû esse, ideoq; carnẽ & manducationem & omnia de quibus illic dominus loquitur spiritû esse & spiritualiter intelligenda & accipienda esse. Quæ verba Lutheri nos probamus, etsi scimus alibi ipsum longè aliter scripsisse. Sed quærimus à D. Andrea: Primum cur ea quæ Lutherus scribit in explicatione verborum Ioan. 6. huc adducat, vbi de manducatione corporali quæ fiat in cœna domini quæstio est, quam ipse vult aliam esse à spirituali manducatione quæ Ioannis 6. docetur? Deinde si caro & manducatio & omnia hic sunt spiritualia, quomodo fit ote corporis? Si autem agnoscunt in cœna non aliam esse veri corporis Christi manducationem, quàm hanc quæ spiritualis est & Ioann. 6. describitur, nisi quod externa symbola in cœna accedunt, facile posset controuersia tolli. Sed ipsi aliam corporalem, oralem manducationem vrgent, & cum obijciunt hanc opinionẽ crassam & Capernaiticam esse,

respon-

respondēt se de spirituali manducatione loqui:
quam tamen à priore diuersam fecerunt. Hoc
autem impostura est & fucus, atque præstigiæ
ad decipiendos homines aptatæ.

C A P V T III.

*Quomodo sextum caput Ioannis recte
adhibeatur ad explicationem Coenæ Do-
minicæ.*

IN hoc capite more solito D. Andreas, ea nos
bis adscribit quæ nunquã scripsimus & doc-
cuimus, deinde cõqueritur nos ad id quod in
quæstione positum est non respondere, cum ta-
men aperte & perspicue de eo quod quærit, &
in responsione ad Testamentũ Brentij, & sæpe
aliàs antehac nostram sententiã exposuerimus.
Nos, inquit, ex sexto capite Ioannis conficere
Christum cum pane non dare nobis suum cor-
pus, sed solum spiritum suum, gratiam & effica-
ciam spiritus distribuere. Sed ante ostendimus
hanc esse aduersariorum falsissimam calumniã,
quod nos veram cõmunionem corporis Chri-
sti negare aiant. Diximus & scripsimus & idem
nunc asserimus, Carnem Christi & sanguinem
eius esse cibum & potum cœlestem quo alimur
ad vitam æternam. Sed dicimus carnem Chri-
sti sic esse cibum nostrum quatenus pro nobis
tradita est, & sanguinem esse potum nostrum

Calumniã
Andræ
quod uerã
cõmunionẽ
carnis Chri-
sti negemus.

APOLOGIA TIGVRIN.

quatenus pro nobis effusus est. Hunc autem cibum & potum docemus eo modo accipiendū esse quem Christus docuit Ioannis 6. non ore corporis, sed per fidem quæ est os quoddammodo mentis piæ. Deinde negat verba Christi, Caro non prodest quicquam, & Accipite edite, hoc est corpus meum, inter se pugnare. Quasi verò nos hoc asseramus. Scimus nullā esse contradictionem in verbis seruatoris nostri qui est ipsa veritas, sed hoc constanter affirmamus, Oralem manducationē quam ipsi fingunt in cœna Domini, contra verborum Cœnæ proprietatem & verum atque genuinum eorum sensum, pugnare cum verbis Christi Ioannis 6. cap. Caro nihil prodest. Neque censemus blasphemam interpretationem esse, si hæc ad Christi carnem referamus: non quidem vt simpliciter & absolute dicamus carnem Christi nihil prodesse, hoc enim vere blasphemum esset: sed id Christus dicit de carne ore corporeo comesa. Cum enim Christus locutus fuisset de spiritali manducatione quæ fit per fidem, Capernaitæ autem intellexissent verba Christi de substantiali carnis ipsius manducatione, his verbis eorum error à Christo damnatur. Irascitur nobis Andreas quod tribuamus ipsis Capernaiticam manducationem, quam nunquā crediderint. Scimus quidem eos non asserere manducationē sensibilem carnis Christi, aut quæ particulatim fiat, quomodo carnes in macello concisæ manducantur

Verba Christi nō pugnāt, sed oralis manducatio his contraria est.

Caro Christi ore comesa non prodest.

Capernaitica manducatio.

antur, quam ipsi Capernaiticam vocant. Sed Capernaitarum error fuit quomodo dabit hic nobis carnem suam manducandam? existimabant carnem Christi substantialiter ore corporis manducandam. De hac manducatione, inquit Christus, Caro nihil prodest, Spiritus est qui viuificat. Verba quæ ego loquor Spiritus & vita sunt. Chrysostronus homil. 45. in Ioannem: Carnale est dubitare, Quomodo nobis possit Christus carnem suam ad manducandum dare, cum hoc sit mysticè & Spiritualiter intelligendum. Iuxta hunc igitur manducatio quæ docent Aduersarij, cum non sit mystica & spiritualis, carnalis erit, & propterea Capernaitica. Quamobrem etsi aduersarij statuunt insensibilem & inuisibilem & supernaturalem præsentiam corporis Christi, tamen quandiu asserunt corpus Christi realiter & substantialiter sumi & manducari ore corporea, verbis quidem à Capernaitis crassioribus differunt, re ipsa tamen cum illis conueniunt carnalem manducationem asserentes. Nam si Spiritualis est manducatio, non fit ore corporis: si non est spiritualis, tum est ex illo genere manducationis de quo dictum est à domino, Caro nõ prodest, Spiritus est qui viuificat. Dux enim tantum manducationis species apud Ioannem indicantur: ac nuperum hoc cõmentum est, quo tertium genus manducationis statuitur, quo corpus Christi corporaliter comeditur, non tamen corporali modo, sed sua

Not. B.

Duplex manducatio.

APOLOGIA TIGVRIN.

**Sacramen-
talis man-
ducatio.**

pernaturaliter, ineffabiliter, inuisibiliter: quam manducationē etiam sacramentalē vocant, sed longe alio sensu quam veteres hoc nomine vsi sunt, qui dicebant corpus Christi sacramentore nus, aut in sacramento, vel sacramentaliter edi, quando editur sacramentum seu symbolum corporis Christi, quod mystica ratione vsitata in omnibus sacramentis, in quibus signum nomē rei signatæ accipit, corpus Christi nominatur.

**An eadem
sic mandu-
catio car-
nis Christi.
Ioan. 6. &
Matth. 26.**

Quærit an Christus de eadem manducatione corporis sui loquatur Ioan. 6. & in institutione cœnæ Matth. 26. Ac fingit nos lucem fugere, & nolle clarè & perspicue respondere. Sed nisi oculi illi præ odio & inuidia cæcutirent, facile potuisset in nostra responsione videre, nos si de ipsa carne Christi vera & substantiali loquamur, eandem statuere manducationem Ioan. 6. & in cœna domini Matth. 26. quæ sit spiritualis & fiat per fidem: hoc tantum discriminis statuere, quod in cœna accedit externa manducatio symbolorū panis & vini, quæ sunt visibilia verba & sacra signa corporis & sanguinis domini. Sic autē olim sensit Brentius, qui cum suis symmystis Sueuis in Syngramate docuit, Christum sicut in Verbo ita etiam in sacramento oblatum fide tantum comedi. Ipse quoq; D. Iacobus Andree antequam Præpositus & adeo infensus nobis hostis esset, ita de hac re scripsit: Et si in sexto capite Ioannis non agitur de cœna domini, certi tamen sumus, ex superiori institutione,

In libello
de cœna e-
dito 1557.
pag. 58. b.

tione, in cœna domini non tantũ panem & vinum, verum etiam corpus & sanguinem Christi distribui. Christus autẽ non habet duo corpora aut duplicem carnem, sed vnicam carnem & vnum corpus, quæ caro vna cum pane in cœna distribuitur: atque de hoc Christus Ioan. 6. loquitur. Neque aliud est discrimen, quàm quod Ioannis 6. cap. tantum de dispensatione carnis Christi loquitur, quæ fit per verbum Euangelij: hic autem in sacra cœna præter Verbum fit cũ pane & vino. Si autẽ vt hic affirmat eadem est dispensatio carnis Christi quæ Ioannis 6. & in sacramento describitur, nisi quod hic accedunt panis & vinum, quomodo quæso non eodem modo recipiuntur quæ similiter offeruntur?

At, inquit, manducatio corporis quæ describitur Ioan. 6. est viuifica. Sed in cœna corpus Christi editur aliquando ad iudiciũ. Ergo non est eadem manducatio. Sed Ioan. 6. Edere est credere: in cœna autẽ iuxta clara Christi verba, edere est corpus Christi ore manducare, quod etiam indigni faciunt. In hoc argumento assumit pro confesso ab his qui indigni sunt ipsum corpus Christi manducari, cum tamen Paulus de pane loquatur, Quisquis ederit panem hũc, aut biberit hoc poculum domini indignè, reus tenebitur corporis & sanguinis domini. Nominatur equidem hic panis mysticè corpus domini, sed aliud est edere panem qui in sacramento est corpus domini, aliud ipsum corpus domini

Paralogismus D. Andree.

A P O L O G I A T I G V R I N .

verum & substantiale manducare. Itaque cum
 Ioannes loquatur de manducatione veri corpo-
 ris Christi per fidem, Paulus de manducatione
 sacramenti externi quæ fit ore corporis, liben-
 ter fatemur has duas manducationes diuerfas:
 & diximus in cœna mânducationi corporis Chri-
 sti additam esse hanc externâ symbolorû man-
 ducationem: sed præter illam in cœna quoque
 offertur corpus Christi verum ad manducandû
 vt cibus vitæ æternæ, corpus enim & sanguis
Christi sunt res cœlestes, signatæ per externa
symbola: horum manducationem aliam esse ab
 ea quæ Ioannis 6. docetur, nondum euicit, neq;
 vnquam euincere poterit: nam quod ex verbis
 cœnæ, Accipite, comedite, hoc est corpus meû,
 probare vult ab impijs verum Christi corpus
 ore corporeo manducari, sæpe refutatum est, &
 ratio constare non potest, nisi prius probatum
 fuerit, hunc esse sensum verborû cœnæ, Panem
esse substantiale & naturale corpus Christi, vel
in, sub, & cum pane realiter existere præsens, &
coniunctum esse. Hoc autem in æternum pro-
 bare non poterunt. Opinionem quidem huius-
 modi ex Papisticæ artolatriæ reliquijs animo
 conceptam firmiter retinent, & conantur om-
 nibus persuadere, hoc esse τὸ πρῶτον, clarum & sim-
plicem sensum verborum Christi, sed quam id
falsum sit facile vident omnes, qui hac opinio-
ne non fascinati mediocri diligentia verba Chri-
sti expendunt. Et quoniã distinguunt mandu-
cationem

panis nō est
 vobis corp⁹
 Sri. 43.

ationem corporis Christi quæ Ioannis sexto docetur, à sacramentali quæ in cœna fit, nos quoque paucis veram distinctionem indicabimus. Ipsa caro Christi manducata viuificat. Ioan. 6. Oralis manducatio non viuificat. Ergo ipsa caro Christi non editur ore corporis, sed tantum panis, qui est sacramentum corporis Christi.

Negat etiam sacramentalem actionem separari posse à māducatione corporis Christi, quoniam Christus tam dignos quàm indignos iussit edere suum corpus, non autem panem tantum edere iussit, & eos deinde qui credant corpus quoque per fidem edere. Hoc argumentum ex eodem fundamento falso quo & alia illius omnia dependet: fingit enim verba Christi, Accipite, edite, Hoc est corpus meum, intelligenda esse de orali manducatione veri & substantialis corporis Christi. At proculdubio id quod accepit & fregit & dedit discipulis, ore corporis manducari voluit, id autem erat panis. Quod si hic panis substantialiter esset corpus Christi, aut cum pane realiter coniunctum & quasi con-
 substantiatum esset corpus Christi, tum con-
 sequeretur omnes qui panem ederent ore corporis, eodem quoque corpus Christi edere, atque ita alia esset manducatio corporis Christi in cœna ab illa quæ Ioan. 6. traditur: sed ut sæpe diximus, huiusmodi præsentia corporis Christi, neque cum verbis cœnæ, neque cum proprio & genuino eorum sensu congruit. Porro in sa-

Alius panis
logismus.

*Panis nō est
substantia corp⁹
est. 22*

ramento seu sacramentotenus ab omnibus qui ad cœnam accedunt comedi corpus Christi, hoc est signum corporis, quod nomen rei signatæ accipit, nemo negat: sed eos omnes rei signatæ participes esse qui signum accipiunt, non nos soli negamus, sed nobiscum omnes veteres. Quam tamen de re alibi plura, vbi de manducatione impiorum scribimus.

Cap 4.

Oralis manducatio non confirmat fidem.

Postremo hinc vult probare aliam esse manducationem corporis Christi Ioannis 6. ab ea qua ipsum corpus Christi in sacra cœna manducatur: quia Edere Ioannis sexto est credere in Christum: at manducatione carnis Christi in sacramento confirmatur fides. Sed dicat nobis, an caro Christi in cœna absque fide manducata, fidem augere & confirmare possit? Id enim si dicat, etiam impijs tribuet incrementa fidei, qui aliquando non omni fide carent, sed temporariam fidem habent, & vna cum Papistis statuet opus operatum fidem & gratiam in nobis augere. Quod si in cœna caro Christi non nisi fide manducata, nostram fidem auget & confirmat, quomodo dicitur hæc manducatio fidem confirmans alia esse ab illa quæ Ioannis 6. fide fieri traditur? Lutherus ipse extra contentionis ardorem de hac re scribens, confirmationem fidei non tribuit orali manducationi, sed internæ & spirituali manducationi. Caro mea, inquit, vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, hoc est, qui credit in me, habet vitam æternam. Bibebat autem

Sermone
70 in Pa-
stilla ma-
gna: super
Epi. 1.
Cor. 10.

autem de spirituali eos comitante Petra, quæ esse
 rat, Christus, hoc est credebant in eundem Chri-
 stum, in quem nos credimus, quamvis nondum
 carne exhibitus, sed post venturus esset. Atque
 huius ipsorum fidei signum erat corporalis pe-
 tra ex qua aquam bibeant corporaliter, quem
 admodum & nos in pane & vino altaris man-
 ducamus & bibimus verum Christum spiritua-
 liter: hoc est in edendo & potando externè, fi-
 dem exercemus & confirmamus internè. Nam
 isti si verbum Dei & fidem non habuissent, cum
 aqua ex petra biberent, nihil ijs hoc, quod ad a-
 nimam attinet, profuisset. Sic etiam nobis non
 prodesset, quod panem & vinum absque fide de
 altari acciperemus. Nisi enim verbum Dei cum
 pane & vino coniunctum sit, non posset esse spi-
 ritualis cibus, nec fidem confirmare. Est igitur
 ubique idem cibus & potus spiritualis, in quo
 Deus statuit verbum suum & signum: quantum-
 vis alias externa quædam & corporalis res sit.
 Si veteris ecclesie sententiam audire libet, Chry-
 sostomus audiatur, qui aperte docet verba cœ-
 næ spirituali sensu explicanda esse, ex concione
 Christi de manducatione carnis suæ apud Ioan-
 nem. Ideoque Apostolos in prima cœna non
 fuisse perturbatos, quia antea ex concione Chri-
 sti didicerant manducationem carnis suæ spiri-
 tualiter accipiendam esse.

Homil 89.
 in Math.

APOLOGIA TIGVRIN.

C A P V T. IIII.

*Doctrinam nostram non esse nouam,
sed scripturis sacris & sententiæ ueteris eccle-
siae consentaneam.*

GLORIATUR noster Pyrgopolinices se superioribus capitibus euidenter & clare ostendisse nostram doctrinam nouam esse, & contrariam sacris literis atque sententiæ ueteris ecclesiæ: id an fecerit, iudicio pij lectoris, qui nostra quoque scripta expendit, relinquimus. Hoc vere affirmare possumus, superioribus capitibus nullum ab eo argumentum allatum esse, quod non peccet eo vitio quod Petere principium Dialectici dicunt: nam cuncta ipsius argumenta ab hoc principio dependent, Christum uerbis his, Accipite, edite, Hoc est corpus meum, uerum & substantiale corpus suum, cum pane coniunctum nobis dare ore corporeo manducandum: qui tamen non est proprius & natiuus sensus uerborum Christi, neque uera & genuina horum interpretatio. Porro præter argumenta perpauca uitiöse conclusa, nihil nisi calumnias & conuitia non tantum in superioribus capitibus, sed in toto libro pius lector & nullo præiudicio occupatus, depræhendet.

Loca scripturæ de absentia Christi.

Loca scripturæ, quibus asserit Christus se non amplius in hoc mundo præsentem fore, existimat se ueteri illo sophismate posse eludere, quod

quod Christus nō sit præsens corporaliter, hoc est eo modo quo ante ascensionem ab vno loco in alium abiit: præsens scilicet visibiliter & localiter. Verum hanc responsionem etiam à Luthe
ro datā sæpe confutarunt nostri, & nullius mo-
menti ac valoris esse ostenderunt: ac sæpe à Lu-
thero postularunt vt nouam hanc suam & inau-
ditam glossam, testimonijs scripturæ confirma-
ret, quo fidem mereri posset, sed neque Luth-
erus neque Brentius neque D. Andrea id haften-
us præstiterunt. Imò regulam quā nobis præ-
scribunt, verbum substantiuum E S T, substan-
tiuè debere intelligi, hoc loco repudiāt. Et cum
Christus substantialiter loquitur non E R O in
mundo, M E non semper habebitis, R E L I N-
Q V O mundum, illi interpretantur, non ero vi-
sibiliter & localiter vobiscum, nō habebitis me
humano more & mundano præsentem: atque
ita à substantia transiliunt ad accidens. Est autē
hic manifestus Lutheri paralogismus, vt dudū
Zuinglius demonstraui, Pauperes semper vo-
biscū habebitis, me verò nō semper habebitis.
Pauperes mortales sunt & mundani. Ergo
Christum mortali & mundano more non ha-
bebimus. Neq; firmiter concludit quam illud
puerile sophisma: Quicquid emisti comedisti,
Carnes crudas emisti. Ergo carnes crudas come-
disti. Christus enim simpliciter dixit. Me verò
non semper habebitis, & huius similitudinis de
pauperibus nullam facit mentionem. Sermo

Zuinglius
in Respons
ad Lutheri
Confess.

Lutheri
Quale p. 21
1. quodens p
suba p. 100

Not. B.

etiam hic cum propter pauperes murmurarent discipuli, non de accidente vel qualitate obortus erat (qualiter nimirum in hoc mundo essent pauperes) sed simplici & absoluto sensu de pauperibus illud pronuntiatur, quod nimirum essent futuri, nō qualiter essent futuri in mundo. Simili quoque modo Christus de substantiæ suæ essentia disputat.

Patrum sententia de presentia & absentia Christi.

Lib. 6.
cap. 14.

Lib. 9.
cap. 21.

In Ioan.
tract. 50.

ad. hic opponit
corp. et maiest.
at. nō aliter
Christi attribui.

Præterea vetus ecclesia loca scripturarum de absentia Christi, & alia de perpetua eius præsentia, ita interpretata est, ut hæc quidem ad diuinam eius naturam, alia ad humanitatis essentiam referrent. Cyrillus, Et si corporis sui præsentiam Christus hinc subduxerit, maiestate tamen diuinitatis semper adest. Item: Crederet oportet fideles, quamuis à nobis corpore absit, virtute tamen sua omnia & nos gubernari, ad esseque semper ipsum omnibus qui eum diligunt. Et mox. Obseruandum autem est, quia quamuis secundum carnem solum modo abiturus erat, adest enim semper virtute deitatis, ut diximus, modico tamen tempore se cum discipulis futurum dicebat. D. Augustinus, super hunc locum, Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habetis. Loquebatur de præsentia corporis sui, nam secundum maiestatem suam, secundum prouidentiam, secundum ineffabilem & inuisibilem gratiam, impletur quod ab eo dictum est: Ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi, Secundum carnem
verò;

Verò, quam verbum assumpsit, secundum id
 quod de virgine natus est, secundū id quod à lu
 dæis compræhensus est, &c. non semper habe
 tis me vobiscum. Quare cum conuersatus est se
 cundum corporis præsentiam, quadraginta die
 bus cum discipulis suis, videndo & sequendo a
 scendit in cælum, & non est hic; ibi enim sedet
 ad dextram Dei patris: & est hic, non enim re
 cessit præsentia maiestatis. Gregorius. Non est
hic Christus, dicitur per præsentiam carnis, qui ta
men nusquam deest per præsentiam maiestatis.
Vigilius: Dei filius secundum humanitatem
suam recessit à nobis, secundū diuinitatem suā
ait nobis, Ecce ego vobiscum sum omnibus die
bus vsque ad consummationem seculi. Item. Et
nobiscum est, & non est nobiscum. Quia quos
relinquit & à quibus recessit humanitate sua;
non reliquit nec deseruit diuinitate sua. Per for
nam enim serui, quam abstulit à nobis in cœ
lum, absens est à nobis; per formam Dei quæ
non recessit à nobis in terris, præsens est nobis.
Tamen & præsens & absens vnus idemque est
nobis. Item. Caro Christi quando in terra fuit;
non erat vtique in cælo, & nunc quia in cælo
est, non est vtique in terra. Item. Vna natura
contrarium & diuersum non recipit in seipsa.
Diuersum autem est & longè dissimile, circum
scribi loco & vbique esse. Et quia Verbum vbi
que est, caro autem eius vbique non est, apparet
vnum eundemque Christum, vtriusque esse na

Homil. Pa
 schæ.

 ἐμπατικός
 δicit.

APOLOGIA TIGVRIN.

euræ, & esse quidem vbiq; secundum naturam diuinitatis suæ, & loco contineri secundum naturam humanitatis suæ. Hęc est fides & confessio catholica quam Apostoli tradiderunt, martyres roborauerunt, & fideles hucusque custodiunt. Quare qui fingunt carnem Christi simul absentem & præsentem, circumscriptam, & eandem vbiq; præsentem, à veteri & catholica fide dissentiunt, & Eutylianorum errorem hoc suo figmento confirmant.

*ad hęc sunt Br-
am, Iacobus
iani, Flavianus*

An Deus possit corpus Christi alio modo præter loca in præsens facere.

Iubet deinde nos respondere ad quæstionem à Luthero nostris obiectam, An Deus præter corporalem præsentiam, de qua nos loquimur, nullum alium præsentia modum habeat, qua corpore suo in cœna verè præsens adsit? Item, An Christi corpus hoc modo corporali vno in loco esse & manere possit, sicut etiam discipulis in vltima cœna assedit, vt tamen absque abnegatione huius alio modo adsit multis in locis & seipsum Christianis cõmunicet? Ad hanc quæstionem dudum à Luthero propositã, nos quoque non nouam sed veterem, attamen perspicuam & dilucidam responsionem dabimus.

De voluntate Dei primo quærendum,

Ac primum dicimus quærendum esse non quid Deus possit, sed quid velit: itaq; sepe ab ipsis petijmus, vt ex scripturis ostendant hãc esse Dei voluntatem, vt Christi corpus eodem tempore loco circumscriptum sit & alicubi corporaliter & localiter maneat, & nihilominus substantia corporis sui in multis alijs locis incircumscriptum

scriptum inuisibiliter adsit. Hoc nunquam ha-
 etenus probarunt, sed semper obiecerunt verba,
 Edite, hoc est corpus meum : quasi euicerint
 hunc esse sensum horum verborū, Christi cor-
 pus cum pane substātialiter & corporaliter, in-
 uisibili & supernaturali modo præsens esse. In-
 etant verba esse clara & perspicua, sed nequa-
 quam hoc sonant quod ipsi aiunt : & suis tam
 anxijs, contortis, & contrarijs interpretationi-
 bus, satis declarant se incertos esse de sensu ho-
 rum verborum, vt supra ostendimus.

Deinde ad ipsam quæstionem respondemus,
 corpus humanū Christi simul in vno loco cir-
 cumscriptū, & in multis locis incircumscriptū
 corporaliter & substātialiter præsens esse non
 posse. Neque propterea blasphemus sumus, aut
Dei omnipotentiam negamus. Dicimus enim
hoc ex hypothese impossibile esse : ac ex hypo-
thesi necessario corpus Christi esse circumscri-
ptum & vno tantum in loco substātialiter &
corporaliter præsens esse. Corpus enim Christi
humanæ naturæ formam & proprietates etiam
in vnitatē personæ diuinæ seruat. Quod si idē si-
mul absq; omni forma & proprietate inuisibile
& incircumscriptū est, sequitur manifesta con-
tradictio, neq; manet corpus in ea veritate cor-
poris qua assumptum est. Impium autē & bla-
sphemum est asserere Deum contradictoria vel-
le, siue Deum aliquid contra suum ipsius ver-
bum velle & facere, cum sit ipsissima veritas. Ita

Christi cor-
 pus non po-
 test vere in
 uno loco es-
 se, & simul
 inuisibili-
 ter esse in
 pluribus lo-
 cis.

APOLOGIA TIGVRIN.

que si posterius euincere volent, Christi corpus incircumscriptum absque forma & proprietate humani corporis in pane existere, prius quod scripturis constat, & ipsi concedunt, eos negare oportebit, Christi corpus etiam in vnitae personae humanae naturae formam & proprietatem seruare: duo enim haec simul existere non possunt, neque omnipotentia diuina efficit ut aliquid simul sit & non sit: non defectu aliquo potentiae Dei, sed ideo quia Deus omnipotens & veritas ipsa est, non facit ut ea ipsa quae vera sunt, eo ipso quo vera sunt, falsa sint, ut D. Augustinus scribit: ita nanque faciendo veritati contra-rius esset. Sic etiam manifesta est contradictio, cum dicitur corpus Christi esse in vno aliquo loco localiter, & tamen omnipotentia Dei eodem tempore in multis locis esse corporaliter & substantialiter non tamen localiter. Si enim localiter alicubi est, necesse est circumscripto modo adesse ut nihil huius corporis sit extra eum locum: rursus si eodem tempore alicubi est substantialiter etsi non localiter adsit, aliquid huius corporis aut totum corpus erit extra locum in quo dicebatur localiter esse, & ita contradicentia de corpore Christi affirmantur. Neque tollitur contradictio, quod dicitur hoc diuersis modis fieri, quando vtrunque realiter & substantialiter & corporaliter de ipso Christi corpore praedicatur. Sed haec omnia copiose à nostris explicata sunt, à Zuinglio, Oecolampadio, Bullingero,

Cōtra Fau-
stū lib. 26.
cap. 5.

lingero, Martyre, Beza, & tamen D. Andreas) audet perfricta fronte affirmare, nunquam nos de hac re Luthero & Brentio respondisse. Ipso-
rum erat ostendere Deum velle & efficere ea Quid ad-
uersarij
probare de-
beant.
quæ contradictionem implicant, hæc enim no-
ua est horum hominum theologia, vt contra-
dictoria Deo tribuant, quod faciat idem simul
& eodem tempore esse & non esse, quia sic om-
nipotens; sed hanc suam theologiam cum hæ-
ctenus neque ex scripturis, neque ex consensu
veteris ecclesiæ probarint, petimus vt tandem
claro & aperto aliquo testimonio sacrarum lite-
rarum probent, Deum velle corpus Christi, sal-
uis humani corporis proprietaribus, eodem
tempore alicubi circumscriptum esse, & simul
multis in locis inuisibiliter, substantialiter, ta-
men realiter & corporaliter, præsens esse. Neq;
hic vti hæctenus fecerunt, petant principium, &
ex controuersis verbis cœnæ domini hoc pro-
bare velint, quum neque verbis cœnæ hoc affir-
metur, & nos contrarium sensum ex scripturis,
analogia fidei, sacramentorum natura, & veteris
ecclesiæ consensu ostenderimus.

Quod verò subijcit Lutherum demonstras-
 se, Christum, vbicunque præsens sit diuinita-
 te sua, illic personaliter secum habere, aut sibi
 coniunctam habere humanam naturam à se as-
 sumptam, alioquin Christum diuidi: Hoc inquam
 nos non negamus, neque contra nos facit. Sed
 hoc probandum erat, quod vbicunq; Christus

Christus
 ubiq; secū
 coniūctū
 habet hu-
 manam na-
 turam.

APOLOGIA TIGVRIN.

Sed non
ideo omni-
bus locis
præsentem
sistit huma-
nitatem suã

Et quid hinc res-
pondeas Al-
bericus?

præsens est diuinitate sua, etiam illi loco vel per-
sonæ præsentē sistat humanitatem suam. Cum
Lazarus moreretur, adfuit illi diuinitas Christi,
quæ vbiq̃ue præsens est, & non adfuit illi sepa-
rata ab humanitate sua, sed eam secum coniun-
ctam habens & sustentans, & Christus Deus &
homo Lazaro adfuit: & tamen substantialiter
absens fuit corpus Christi: vnde Christus se gau-
dere inquit quod non adfuerit, idq̃ue propter
discipulos. Sic postquam Christus à mortuis re-
surrexit, diuinitas eius quæ vbiq̃ue præsens est,
etiam in sepulchro ipsius præsens fuit, sed cor-
pus eius non fuit eo loco præsens, Angelis di-
centibus, Non est hic. Neque tamen diuinitas
Christi cum in sepulchro præsens esset, propte-
rea ab humanitate separata fuit. Si Christi diui-
na natura finita, atque localiter aut definitiue
alicubi præsens esset, tum sequeretur humanam
naturam à diuinitate assumptam illic quoque
præsentem esse, vbi diuinitas adest, & nisi eo
loco substantialiter præsens sit solui vnitatem
personæ: sed cum Christi diuinitas infinita sit,
& vbiq̃ue tota & integra essentialiter præsens,
etiãsi Christi diuinitas in terris nobis præsens
est, & corpus Christi cælo continetur, nulla ta-
men sequitur personæ distractio: illa enim ipsa
diuinitas quæ tota & integra in terris præsens
est, nihilominus tota & integra etiam in cælo
præsens est, & humanitatem assumptam in vni-
tate personæ suæ sustentat, vt iam post assump-
tam hu-

tam humanitatem Christus semper & vbique sit Deus & homo. Neque alia est diuinitas nobis in terris præsens, & alia in cœlo præsens corpori Christi & id sustentans, sed vna eademque diuinitas quæ humanitatem assumpsit vbique præsens est, nusquam separata ab humanitate sua, sed eam semper in sua persona sustentans. Videntur autem subriles isti theologi, qui Christi corpus omnibus locis realiter & substantialiter præsens esse volunt vbi diuinitas præsens est, nimis crassas de diuinitate cogitationes habere, ac eam vel humani corporis mensura & terminis circumscribere, vel localiter præsente imaginari, aut definitiuo modo, quæ ita adsit alicubi, vt alibi non eadem tota quoque adsit: nisi enim tale quid statuatur, non conficiet humanitatem vbique præsente esse vbi diuinitas præsens est.

Quoniam verò ostendimus D. Augustinū nobiscum facere, hunc prorsus nobis eripere conatur, & inquit eum non magis nobiscum facere quàm sacras literas. Rectè sane, sacris enim literis nostram doctrinam comprobauimus, & cum his, tum etiam cum D. Augustino & veteri ecclesia, quæ non aliter atque nos scripturas interpretata est, congruit & consentit nostra sententia de cœna domini. Quinque autem ex Augustino protulimus, & locis ex eo adductis comprobauimus. Primum in sacramentis præter verbum Dei duo esse spectanda, signum & rem

An. D. Augustin. idē doceat q̄ & nos de cœna domini.

N. B.

APOLOGIA TIGVRIN.

2. signatam. Deinde morem esse scripturæ vt signo tribuat nomen rei signatæ, & sic in cœna domini panem & vinum nominari corpus & sanguinem Christi. Diligenter tamen cauendum esse, ne propterea signum accipiatur pro re signata, quoniam hæc sit misera animarum seruitus.

3. Tertiò cum scriptura de sacramentis loquatur sacramentaliter, eandem sacramentaliter & figurate intelligendam esse: quomodo etiam D. Augustinus verba domini, Hoc est corpus meum, figurata esse scribit, & similia verbis Pauli, Petra autem erat Christus, ac interpretatur ea quod panis & vinum corpus & sanguinem Christi significant, sint horum signum, figura, memoria, & sacramentum. Ad hæc tria respondet D. Andreas, se non negare panem significare corpus Christi, aut eius signum, figuram & sacramentum esse, modo addatur signum esse præsentis corporis.

Signum enim distingui quidem à re signata, ne alterum accipiatur pro altero, attamen hæc vnione sacramentali ita coniuncta esse, vt neutrum absque altero distribui aut accipi possit. Vnionem verò sacramentalem non esse corporalem & carnalem atque terrenam vnionem, qualem nos oppugnemus nemine refragante, sed esse diuinum cœleste & supernaturale mysterium, hanc si credamus simpliciter neque rationis humanæ disputationes sequamur, & Capernaiticam manducationem ipsis non obijciamus, pacem in ecclesia facile componi

responsio 1a
ccô Andr.

poni posse. Atque hic sanè libenter audimus ipsum fateri panem significare corpus Christi, & eius figuram esse. Si enim verè cum Augustino ita sentit, necesse est eum à Luthero dissentire, qui contra Zuinglium & Oecolampadium asseruit, Panem esse verum & substantiale corpus Christi, & ideo vocat *fleischbrot*. Deinde in eo quoque Luthero repugnabit, quod verbum *B S T* non accipit substantiue. Tertio quod tropum admittit in verbis cœnæ domini, quem Lutherus cum suis prorsus repudiat. Sin cum Luthero sentit, relinquat nobis Augustinum, neq; eum sibi vendicat: nam hunc fateri verba Cœnæ esse figurata, & ea interpretari quod panis significet aut sit signum aut figura corporis, adeo manifestum est, ut neq; ipse Iacobus Andree id negare audeat. Quod autem addit panem esse signum non absentis, sed presentis corporis Christi: quod simul cum signo datur, ambiguum est. Quandoque enim res signata præsens est in signo non substantiali præsentia, sed communicatione rei: veluti cum Rex literis suis regnum dat & includit, quo filium donat. Ita qui credit, in cœna domini non tantum accipit signum, sed rem signatam, verum corpus & sanguinem Christi. Nam membrum Christi est incorporatum illi existens, & os ex ossibus eius. De hoc autem non est quæstio, sed de corporali & substantiali præsentia corporis Christi, an Christi corpus realiter & substantialiter cum pane ita

D. Andrea
contradicit
Luthero.

In breui
confels.

Bullingeri Rej.
p. 39.

An panis
sit signum
absentis
corporis.

APOLOGIA TIGVRIN.

fit coniunctum, vt duæ substantiæ sint & dicantur vna essentia, vt Lutherus asserit, atq; ita manu ministri ipsum substantiale corpus Christi porrigatur & ore sumatur. Hanc præsentiam D. August. & veteres ignorarunt: ac D. Augustinus multis locis affirmat (vt quarto loco ostendimus) Christum corpore suo non esse in terris præsentem, sed in certo cœli loco. Neque hæc testimonia suo cauillo eludere poterit, quod neget corporalem præsentiam modum, aperta enim sunt Augustini verba, qui toties Christum corpore, corpore inquam absentem affirmat, & ita absentem, vt corpus eius certo loco contineatur, ipse autem diuinitate sua qua vbiq; præsens est nobis adsit. Expendatur verba Augustini locis quos indicauimus: & præsertim Tract. in Ioan. 50. & 106. & in epistola ad Dardanum.

*ullius. Resp.
99. 79.*

Vnio sacra
mentalis.

Vnionem sacramentalem non esse corporalem, aut naturalem, aut terrenam, sed mysterium diuinum, cœleste, & supernaturale nos quoque fatemur. Vnio enim sacramentalis inter signum & rem signatam est relatio quedam, idq; ex diuina institutione, nemo enim hominum sacramentum instituere potest, ideoq; mysterium hoc rectè cœleste dicitur & supernaturale, quoniam sacra signa res cœlestes significant, & mysteria hæc non sensu aut lumine naturæ, sed fide percipiuntur. Panem enim & vinum alere nos ad præsentem vitam, natura notum est, sed corpus Christi pro nobis traditum,
& san-

& sanguinem pro nobis effusum, esse cibum
 vitæ æternæ, fide tantum agnoscimus. Coniun-
ctio carnis & sanguinis cum symbolis est signi-
ficatio harum rerum de quibus diximus, eaque
non vulgaris, sed efficax: hac enim spiritus san-
ctus vt certo quodam instrumento quemadmo-
dum & externo verbo vtitur, Neque aliam con-
iunctionem aut vnionem docet D. Augusti-
nus. Quoad nostram perceptionē, scimus Deū
vere in credentibus efficere, quæ externis symbo-
lis significantur & repræsentantur, vt credentes
alat corpore Christi, & eius sanguine potet spiri-
tualiter ad vitam æternam. Non tamen propte-
rea sequitur, corpus Christi realiter cum pane
præsens eodem loco esse, & simul ore corporis
sumi. Locorum enim distantia non obstat quo-
minus res longissime distitæ per relationem vni-
antur: atque efficaciam spiritus sancti per hæc
quali instrumenta operantis, distantia localis
signi & rei signatæ nõ impedit: neq; necesse est
nobis localiter præsens esse corpus Christi vt eo
alamur, multo minus requiritur vt cum pane
in eo loco adsit. Aduersarij quidem negant loca-
lem præsentiam requiri ad sacramentalem vnio-
nem, sed ita tantum negant, quod corpus Chri-
sti non adsit localiter, sic vt loco circumscriba-
tur, interim tamē vrgent corpus Christi in om-
ni loco vbi cœna celebratur substantialiter &
realiter ac corporaliter præsens esse, & sic adesse
præsens, vt vnâ cum pane manu ministri porris-

Locorū dis-
 tantia non
 impedit vn-
 ionem sa-
 cramentale

APOLOGIA TIGVRIN.

gatur & ore suscipiatur. Ac nos blasphemus esse aiunt cum asserimus corpus Christi in cœlo esse, atque ideo substantialiter non adesse cum pane, sed tantum ab illo distare quantum cœlū à terra distat, nihilominus tamen esse cibum spiritualem qui fide sumatur & aliat nos ad vitam æternā. Obijciunt nobis semper omnipotentiā Dei, qua volūt efāci vt corpus idem circumscriptū sit & incircumscriptū, visibile & invisibile, certo loco finitum & idem vbique præsens: iactant cœlestem modum præsentiæ iuxta dexteram Dei: & tamen cum nos dicimus fide percipi spiritualiter verum corpus Christi, quamuis realiter non adsit cum pane, sed in cœlis existat: aiunt nos vacua signa constituere, Christū cœna excludere: & qui nobis Geometricas de loco cogitationes obijciunt, adeo loco affixi sunt cogitationibus suis, vt nullam agnoscant verā præsentiā & cōmunicationem carnis Christi, nisi cœlū ipsum & corpus Christi substantialiter præsentiā sint in omni loco vbi cœna celebratur: ita vt nullū aut saltē exiguū interuallū ponatur inter has res quæ sibi mutuō præsentes sunt.

Porro non fuisse sententiā veteris ecclesie, vt falso affirmat D. Andreæ, rem signatam esse ita coniunctam cum signo, vt qui hoc accipiat etiam alterius particeps sit, mox ostendimus de manducatione impiorum scribentes.

Conatur enim Iacobus probare indignos manducare verum corpus Christi, & nonnulla argu

menta

*
*aud dubiū p
 ininā potu
 ā seu omni
 entiam.*

Syrraxus

Noñ

imenta pro hac opinione protulit primo capite, postea quarto capite idem D. Augustini auctoritate probare vult, nos paucis ad hæc omnia simul respondebimus.

Probat autem manducationem impiorum ex ipsa Christi institutione, qui non tantum panem, sed corpus suum edere iusserit, dicēdo, Accipite, edite, hoc est corpus meum: non autem, hoc significat corpus meum, quemadmodum Zuinglius manifestè & palpabiliter verba Christi peruerterit. Sed hoc argumentum, ut omnia eius, nititur falsæ hypothesi & opinioni animo conceptæ, quod hæc verba, Hoc est corpus meum, significant panem substantialiter esse corpus Christi, aut illud cum pane substantialiter & realiter præsens esse: Christus in vltima cæna panem accepit, fregit, discipulis dedit, & de hoc dixit, Accipite, edite, Hoc est corpus meum. Panis inquam fuit quem edere iussit, & quem sumunt omnes tam digni quam indigni. Hunc panem dicit esse corpus suum: Ergo id quod Christus nominavit corpus suum tam indigni quam digni comedunt. Hæc est vera & simplex consecutio. Ut autem consequatur verum Christi & substantiale corpus ore corporis ab indignis manducari, oportet in minore assumere panem hunc esse substantiale corpus Christi, aut id realiter coniunctum habere, sed hoc in quæstione positum est, ideoque est petitio principij ut pleraque aduersarij argumenta. Attamen quia panis hic suo

Ex institutione Christi non probatur manducatio indignorum

APOLOGIA TIGVRINÆ

mōdo est corpus Christi, hoc est in sacramento & mysterio, & propterea etiam vsitata locutione nomen rei signatæ accipit, ideo dici potest impios corpus Christi edere, non vere & substantialiter, sed in mysterio. Deinde fideles non tantum accipiunt signum, sed corpus Christi spiritu & fide percipiunt: ne Andreas suo more nos calumnietur, quod tantum nudum panē & vacuum signum in cœna statuamus. Cum autem Zuinglij interpretationē damnat quod verba Christi peruertat, sciat se veteres ferme omnes damnare, qui verba Christi (vt supra etiā monuimus) similiter interpretati sunt. Christus inquit non dixit, Hoc significat corpus meum: At similiter non dixit, Panis est substantialiter corpus Christi, neque dixit corpus meum substantialiter & corporaliter est in pane, aut cum pane, vel sub pane: vbi quæso hoc Christus dixit, vel aliquid huic simile? Christi verbis inest tropus, quod etiam D. Andreæ fatetur, non autem moris est scripturis vt tropos explicet, sed facile intelliguntur & explicantur à pijs iuxta analogiam fidei & aliorum locorū collationē.

Not.

An ad discernendū corpus requiratur eius præsentia substantialis.

Alterum argumentum è Paulo depromit, qui scribit indignè manducantes sibi ipsi iudicium edere, propterea quod non discernant corpus domini, sed si tantum panem ederent, dixisset eos peccare non dijudicando & discernendo panem hunc à communi pane. Respondemus in sacramentis duo esse consideranda, signum & rem

& rem signatam, itaque pij in cœna domini nō tantum respiciunt panem & vinum quæ sunt externa symbola, sed interius spiritu & fide inuentur, accipiunt, & comedunt corpus Christi pro se in mortem traditum, & sanguinē sui causa effusum, & hic est spiritualis cibus quo aluntur ad vitam æternam: atque hoc est discernere corpus domini. Indigni autem non dijudicant corpus domini, hoc est, vt Chrysoftomus interpretatur, non considerant magnitudinem eorum quæ sunt proposita, neque muneris magnitudinem apud se reputant. Vt autem corpus domini discernatur, non est necesse verū & substantiale Christi corpus cum pane ita coniungere vt illud simul sumant impij. Nam primum non dijudicant corpus domini, illi qui non in hoc sacramento quæerunt & fide percipere student corpus Christi, vt illo alantur ad vitam æternam: neque discernunt panem hunc, qui est, vt Origenes inquit, typicum & mysticum corpus Christi, à communi & vulgari pane. Cæterum argumentum hoc Andreae nihilo firmitus est quam illud quo plerique sociorum eius vtuntur. Indignè sumentes rei fiunt corporis & sanguinis domini, ergo sumunt verum Christi corpus & sanguinem. Quis enim illis concesserit huius argumenti propositionem: Cuius rei aliquis reus fit, eam oportere illi substantialiter & essentialiter præsentem esse? Qui rei sunt læsæ maiestatis Regiæ, non habent regem præseti

*Discernere
Corp⁹ dñi.*

APOLOGIA TIGVRIN.

tem? Qui à Christo deficiunt, dicuntur Filium Dei conculcare, neq; tamen Filium Dei corporaliter præsentem habent.

Impij tan-
tum sacra-
mentum ac-
cipiunt,

Negat deinde indignos sacramentum tantum accipere; non autem rem sacramenti, corpus Christi: sacramentum enim iuxta Irenæi sententiam duabus rebus constare, terrena, pane & vino, & cœlesti, corpore & sanguine Christi: quod si impij panem & vinum accipiant, tum eos non sacramentum, sed partem tantum sacramenti accipere, cum tamen nos dicamus ipsos sacramentum accipere. Quis non dicat Iacobum Andreae ludere in rebus sacris, qui tam pueriliter argumentetur? non enim ignorat nomen sa-

αγαθη βοη
πολιτικος.

cramenti sæpe à veteribus accipi pro externis symbolis, iuxta vsitatam definitionem, qua sacramentum dicitur esse visibile signum invisibilis gratiæ: atque hoc sensu dicimus impios accipere sacramentum, quoniam accipiendo sacra symbola non accipiunt vulgarem & communem panem, sed panem qui est sacramentum corporis Christi, & suo quodammodo, hoc est, sacramentaliter & typice, corpus Christi nominatur. Quoniam verò sacramentum est relatio,

Qualis con-
iunctio sig-
ni & rei lig-
atur.

ut plenum & integrum sit, duabus rebus constare oportet, signo & re signata: sed hæ duæ res non ita sunt coniunctæ, ut altera absque altera sumi non possit, & errant qui in relationibus talem coniunctionem ponunt. Signum est panis; res signata corpus Christi, cum autem negare non pos-

non possint, multos manducare corpus Christi spiritualiter per fidem, vt Ioannis 6. docetur, extra sumptionem sacramenti, cur negant symbolum quoque vicissim posse sumi absque resignata? Quod autem conficit impios tantum partem sacramenti accipere, libenter fatemur: neque inde quicquam absurdi conficitur: nulla etiam est contradictio in nostris verbis ambiguitate nominis explicata.

Obieceramus præterea illi, corpus & sanguinem Christi esse spirituales cibum & potum, quo fideles ad vitam æternam aluntur: infideles autem neque vitam habere, neque fidem qua percipiant vitam, ideoque eos tantum externum sacramentum sumere. Hoc argumentum tanquam infirmum & nullius momenti reijcit D. Andreas, eo quod Christus non tantum saluator sit verum etiam iudex, atque hoc modo ipsum ab indignis ad mortem accipi. Sed hic mos est Sophistarum, cauillis eludere argumenta, quæ soluere non possunt. Nostrum argumentum duplex est, primum enim ab effectu manducationis carnis Christi argumentamur, qui est vita. Non querimus absolute quid Christus sit & efficiat, sed quæ sit vis & efficacia carnis Christi si eam manducemus, de hac Christus inquit, Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Ostendant ipsi locum aliquem scripture, qui dicat carnem Christi manducari ad mortem: indigne panem hunc come-

Impij fide & vita carent, ergo non edunt corpus Christi.

Hoc et Bren-
doruit in Sen-
no. 95.

dentes & de hoc poculo bibentes, iudicium seu condemnationem sibi edere Paulus scribit, non autem ait hos ipsum Christi corpus comedere.

2. Alterum argumentum sumitur à conditione percipientium sacramentum. In sacramento sunt duæ res, externa res, ipsa symbola panis & vini, quæ sunt alimenta vitæ præsentis, ea impij percipiunt, quia vita corporis externa præditi sunt: deinde res cœlestis, cibus vitæ æternæ corpus & sanguis Christi, hunc cibum indigni non sumunt, quia quoad animi vitam mortui sunt, nõ habent vitam spiritus qua possint rem sacramenti accipere. Scio aduersarios hæc eludere, quod ista vere dicantur de spiritali manducatione corporis Christi, aliã tamẽ esse corporalem manducationem carnis Christi, qua etiam impij ore suo corpus Christi sumunt. Sed hoc ipsum figmentum est, sacrae literæ vnus tantum manducationis meminerunt, neque vsquam docent corpus Christi absque eius viuificante spiritu manducari orali manducatione. Porro quod Christum iudicem esse dicit non ignoramus, neque negamus ipsum etiam ante extremum aduentum iudicium exercere, quod falso nobis tribuit D. Andreae. Sed hoc probandum erat illi, Christum vt iudicem exhiberi & sumi in sacramento. Mystica benedictione nos Christo corporaliter vniri supra ex Cyrillo affirmavit D. Andreas, num verò Christus illos quibus vnitur & quorum caput est, iudicat & condemnat,

An Christus ut iudex sumatur ab impijs.

demnat, & non potius hos à quibus per incre-
dulitatem repellitur? Christus in verbo Euan-
gelij etiam nobis offertur, ac dicitur quibusdam
esse odor mortis ad mortem, his inquam qui
non recipiunt fide oblatum sibi euangelium:
ita nō negamus Christum etiam in sacramento
esse odorem mortis, non tamen his qui Christi
corpus percipiunt, sed qui sua diffidentia se cœ-
lesti cibo priuāt, neq; vniuntur Christo. Quod
si obijciatur spiritali tantum manducatione
Christū corporaliter nobis vniri vt eius mem-
bra simus, & ita vitā ex carne eius percipiamus:
cur ergo quod à Cyrillo de corporali manduca-
tionē qua Christo vnimur scriptū est, adducunt
vt oralem & corporalem manducationē eius au-
thoritate probēt, quæ tamen illi incognita fuit?

unionē

Negat etiam sententiam nostram confirmari
ex Pauli verbis qui indignos panem manduca-
re ait, quoniam idem Apostolus dicat panem
hunc esse *κοινωνία* corporis Christi, hoc est cum
quo corpus Christi distribuatur, ideoque indig-
nos reos fieri corporis Christi, non panis reos
fieri, quia cum hoc pane qui est communio cor-
poris Christi indignis corpus Christi vere di-
tribuatur non minus quàm credentibus. Vt
autē ad id quod postremo loco proponitur pri-
mum respondeamus, non negamus etiam in-
dignis in sacramento diuinitus offerri verum
corpus Christi, non minus quàm dignis, sicut
etiam in verbo Euangelij idem Christus omnia

Panis quomodo communio corporis Christi.

bus annūciatur, sed nō quæritur quid hic Deus in sacramtēo suo nobis offerat, sed quid indigni percipiant. Deinde falsa est cōsecutio. Panis est κοινωνία corporis Christi: ergo omnes hunc panē sumentes, ipsum verū & substantiale corpus ore corporis accipiūt. Nā quod ait veteres & recentiores interpretari panē esse κοινωνία, id est, id cū quo corpus distribuatur (hoc est, vt ego intelligo, cum quo corpus Christi realiter & substantialiter simul datur & accipitur) tam vere ab ipso dicitur, quā vere etiam aliās de consensu veterum gloriari solet. Scholia Græca ita Pauli verba interpretantur. Nōne cōmunicatio sanguinis est Christi? Agglutinat enim nos Christo sanguis ipsius propter ipsam participationem, non secus ac membra capiti. Ibidem hæc Photij leguntur. Vnde enim planum est inquit quod panis quem frangimus communicatio si corporis Christi? hoc est quod nos in communionem corporis Christi agglutinet? vnde patet? Quoniam vnum atq; idem corpus sumus ac dicimur omnes Christo coagmentati, in stomacho communis corporis capiti. Si igitur corpori eius ac sanguini in communionem non copulamur, cū quo nam altero vnum fuimus corpus aut vocati sumus. Chrysostronus prima fronte illi patrocinari videtur, qui calicem benedictionis, interpretatur quod est in calice, id est quod à latere fluxit, & illius sumus participes. Loquitur autem Chrysostronus vt plerunq; mystic

bi quod signi est signato tribuit, nam mox iu-
 et altari Christi sanguinē aspergere quod non
 est de ipso substantiali sanguine intelligendum.
 Exponit etiam quomodo sit cōmunicatio san-
 guinis Christi; cum calice inquit inenarrabilia
 Dei beneficia, & quæcunque consecuti sumus
 addimus: ita ad eum accedimus, cum eo cōmu-
 nicamus, gratias agētes quod humanum genus
 errore liberavit, &c. Idem ait panem dici com-
 municationem corporis Christi, non participa-
 tionem, quia nō participatione tantum & acce-
 ptione, sed vnitate illi communicamus. Item:
 Quid enim appello, inquit, cōmunicationem.
 Idem ipsum corpus sumus. Quidnam est pa-
 nis? Corpus Christi. Quid autem fiunt qui ac-
 cipiunt? Corpus Christi. Non multa, sed vnum
 corpus. Item D. Ambrosius. Sicuti nos de vno
 pane & de vno calice percipientes, participes su-
 mus & consortes corporis domini, ita & qui e-
 dunt hostias, participes sunt altaris erroris. D.
 Bernardus. Calix, inquit, id est communicatio
 calicis, facit nos habere quādam cōmunionem
 cum Christo. Hæc quidem satis aperta sunt, sed
 quia aduersarij falso sibi finxerunt corporalem
 & substantialem & oralem manducationē cor-
 poris Christi, quicquid de communionem nostra
 cum Christo, de participatione Christi, de vnio-
 ne Christi nobiscum scribitur, id omne ad suam
 oralem manducationem referunt.

Postremo loco testimonia Augustini sum-

APOLOGIA TIGVRIN.

maui nobis extorquere conatur D. Andreas, & eum sibi vendicare, quod ipse quoque affirmet corpus Christi ore sumi etiam ab impijs. Antequam autem singulatim dicamus de testimonijs huius patris, duo prius annotanda sunt: primum corpus Christi nominari aliquando ab Augustino & veteribus, non ipsum naturale & substantiale corpus Christi seruatoris nostri, sed symbolo seu externo sacramento hoc nomen tribui, secundum regulam sæpe ab Augustino propositam, quod signa accipiant nomina rerum signatarum. Quare cum veteres corpus domini nominant, videndum est an de mysterijs loquantur & mysticum corpus intelligant, an verò loquãtur de vero & naturali corpore Christi. Estque inepta aduersariorum ratiocinatio, Panis nominatur corpus domini, Ergo est naturaliter & substantialiter corpus Christi. Cum Augustinus scribit quod nõ minus sit verbum Dei quàm Christi corpus, & ideo non minus reum esse qui verbum Dei negligenter audierit, quàm qui corpus domini sua negligentia in terram cadere permiserit. Vtique non loquitur de naturali & substantiali corpore Christi, neque enim illi par aut maius faceret verbum externũ, neque etiam iuxta aduersarios erit corpus Christi quod extra vsum negligenter tractatum in terram ceciderit. Rursus cum alibi scribit. Caro eius est quam panis opertã in sacramento accipimus, & sanguis eius quem sub vini specie &

Corpus Christi mysticum.

Non debuit in ferris, ergo est naturalis corpus Christi: sed p. inde illi est et recte idem esse ualeat corpus Christi. 29

In lib. sententiarum Prosperi.

cie & sapore potamus. Caro videlicet carnis & sanguis est sacramentum sanguinis. Non loquitur de naturali & substantiali corpore & sanguine Christi, sed de mystico corpore, seu sacramento corporis. quomodo enim caro ipsa substantialis sacramentum esset carnis, nisi duplex caro in Christo statuatur, quod absurdum est. Similiter cum veteres scribunt corpus confici & creari, & ex panis & vini substantia consecrari, consumi, frangi, videri, tangi, dentibus atteri, hæc non possunt substantialiter & simpliciter, de ipso naturali Christi corpore intelligi, sed symbola mystica quæ earum rerum nomina accipiunt quarum figuræ sunt, vt Theodoretus scribit, hic intelligenda sunt: & hoc est quod Origenes vocat typicum & symbolicum corpus & mysticum etiam atque sacramentale corpus dicitur, quod ipsum aliud nihil est quam ipsum veri naturalis & substantialis corporis Christi sacramentum, eo loquendi modo, quo (vt sæpissime D. Augustinus docet) signum quod significat, rei significatæ nomine appellatur. Sic igitur intelligenda sunt verba Augustini quæ ex epistola ad Ianuarium profert D. Andreas. In honorem tanti sacramenti, in os Christiani dominicū corpus intrare prius quam alium quemuis communem cibum. Verum enim corpus Christi non accipit honorem suum à sacramento, sed potius contra sacramentū à corpore Christi honorem suum accipit.

APOLOGIA TIGVRIN.

Quid sit
edi in sacra-
mento.

Not.

Secundo bene obseruandum est quo sensu ab Augustino & alijs veteribus scribatur, corpus Christi edi in sacramento, aut sacramentotenus, vel sacramentum corporis Christi manducari: neque enim significat verum & substantiale corpus Christi ore manducari, sed corpus sacramentale, hoc est, manducatur panis, non ille iam vulgaris & cōmunis, sed qui est sacramentum corporis Christi, & in mysterio siue symbolice & tropice corpus Christi nominatur. Ab Augustino sacramentotenus & reuera corpus Christi edere inter se opponuntur: item in sacramento sumere, & in ipsa veritate spiritualiter manducare & bibere, vel in sacramento, & re ipsa. Item. Quid est, inquit, Christum manducare? Non hoc est solum in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indigni accipiunt. Sed quomodo māducandus est Christus? Sicut ipse dixit, Qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo, & qui indigne accipit sacramentum, acquirat magnum tormentū. Hic aliud est Augustino corpus Christi in sacramento edere, seu sacramentū accipere, aliud ipsum Christum manducare: neque hic tantum modos manducandi distinguit, sed de ipsius Christi manducatione loquitur, quam adimit his qui tantum in sacramento edunt corpus Christi: quod non recte ab eo negaretur, si in sacramēto corpus Christi oraliter manducaretur. Item cum à veteribus scribitur

bitur corpus Christi in sacramento per partes manducari, id non potest de reali manducatione corporis Christi accipi. Quomodo autem hæc intelligenda sint ipse Augustinus explicat. *Epist. 234*
Sacramentum inquit corporis Christi, secundum quædam modum corpus est Christi. Item suo modo vocatur Christi corpus, cum reuera sit sacramentum corporis. Modum hunc Augustinus exponit: Sacramenta similitudinem earum rerum quarum sacramenta sunt habent, alioqui sacramenta non essent, ex hac autem similitudine plerunque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt.

Atque hæc quidem quæ attulimus, non sunt alienæ & detortæ interpretationes, sed Augustinum volumus sui ipsius interpretem esse: id si obseruemus, facile poterunt explicari loca, quæ pro orali indignorum mâducatione ab aduersarijs proferuntur. Primum autem probare vult suam sententiam ex Augustino in Ioannẽ tract. 30. vbi scribit, Iudam vnum cum Petro panem comedisse, qui tamen illi fuerit cibus ad mortem. Panis, inquit, viuificare & mortificare non potest, loquitur igitur de corpore Christi, cuius caro viuificat fideles, ac infideles occidit. *Respondetur ad locũ Augustini.*
 Respicit autem Augustinus ad verba Pauli 2. Cor. 2. Sicut enim vnus est odor euangelij ad vitam & ad mortem, ita etiã vnus est cibus corporis Christi in cœna, qui credentium salutẽ promouet, infidelibus ad iudicium inseruit. Recte

APOLOGIA TIGVRIN.

sane ab eo dicitur, eandem esse rationē odoris eu-
 uangelij, & cibi huius cœlestis. Euangelium est
 odor mortis vt supra diximus, non his qui illud
 recipiunt, sed qui id reijciunt: ita corpus Christi
 cibus est spiritualiter sumentibus, sed ad mortē
 seruit illis qui sua incredulitate id repellunt. Ipsi
 autem Christū volunt recipi & sumi ab indiga-
 nis, & ita ipsum Christi corpus esse cibum mor-
 tiferum indignorum, quod neque verē, neque
 honorifice de Christo dicitur, quamuis enim iu-
dex sit & iudicium exercent, tamen in sacramen-
 to sumitur vt vniatur nobis, non autem vnitur
 nobis vt nos damnet, sed vt viuificet. Adhuc Au-
 gustinus ipse distinguit panem quem Apostoli
 & quem Iudas sumpsere. Vnus est panis, vnum
 est sacramentum, sed apostolos inquit panem
dominum manducasse, ipsum Christū sumpsit
se: Iudam autē panem domini contra ipsum do-
minum comedisse: sed si panis domini esset ip-
 sum verū & substantiale corpus domini, cū Iu-
 das non tantum panē domini signum & sacra-
 mentum, sed ipsum dominū comedisset, Quod
autem ait panē non viuificare neque occidere,
recte de nudo pane dicitur, sed hic panis est pa-
nis domini, sacramentū corporis Christi, ac ipse
quidem sua substantia, non viuificat, sed vt ver-
bum externum, ita hoc quoq; visibile verbū est
instrumentum Christi nos viuificantis, & idem
occidit, qui acontemntes sacramentū hoc rei-
ciunt nō tantum panis violati, sed ipsius corpo-
ris Chris

Not. B.
 41.

is ex pomē
 ab Adamo nū
 duratū, oridit
 nō sua nū, 13
 carah nū, 9
 deq; illi adu
 vas.

ris Christi cuius hic panis symbolum est, Non tamen quia cōmunis panis non est, ideo conficitur ipsum substantialiter corpus Christi coniunctum habere.

Deinde ad Augustini verba, Res verò ipsa cuius & sacramentum est, omni homini ad vitam nulli ad exitium sumitur quicumque eius particeps fuerit. Respondet Augustinū loqui de spiritali participatione qua Christum spiritualiter manducamus: se quoque hanc non tribuere impijs. Rectè hoc, sed ostendat Augustinū docere aliam manducationē præter spiritualem, qua ipsum Christi corpus verè comeditur: certe hoc loco quem adduximus distinguit sacramentum, & rem sacramenti: non autē sumendi modum: de sacramento pronuntiat quod à quibusdam ad vitam, à quibusdam ad exitiū sumatur: de re ipsa hoc est de corpore Christi affirmat omni homini ad vitam sumi, nulli ad exitium: sed iuxta aduersarij sententiā dicendum etiam erat, de re sacramēti, à quibusdam ad vitam, & à quibusdam ad exitiū sumi. Friuolū est quod ludic in verbo, qui eius participes fiunt, & id ad participationem spirituale restringit, nam absolute loquitur, & si qua alia est participatio eandem haud dubie intelligit, si ore sumitur res sacramēti, certe qui id sumūt eius participes fiunt, quam non ad participationem spiritus, tamen compræhenderentur hac sententia Augustini, qui nullam distinctionē aut exclusionē ponit,

Quæ est corpus Christi.

APOLOGIA TIGVRIN.

Re ipsa tamē corpus Christi nō nisi spiritualiter per fidem manducatur, neque alia est manducatio ipsius carnis Christi in cœna domini, quàm illa quæ Ioannis 6. capite describitur, sicuti ex Augustino ostēdimus locis quibus id affirmat notatis. Conuertuntur autē apud Augustinū, Christum manducare, & in illo manere atq; illū manentem in se habere, quæ est spiritualis manducatio. Similiter dicit eū qui non est in corpore Christi non manducare eius corpus: qui discordat à Christo non manducare neq; bibere carnem eius & sanguinem. Alia quidē est manducatio qua carnaliter & visibiliter dētibus premitur sacramentum corporis & sanguinis Christi, & ad iudicium manducatur. Sed hoc non intelligendum est de naturali & substantiali corpore, nisi quis adeo crasse sapiat vt id ipsum dentibus premi credat: & iudicium manducatur nō propter realem præsentiam corporis Christi in pane, sed quia (inquit) immundus ad Christi præsumpsit accedere sacramenta. Quare cum apud Augustinum & alios patres legimus corpus Christi ab impijs manducari, id intelligendum est de typico symbolicoque corpore, siue quod corpus Christi in sacramento & mysterio, aut sacramentotenus non reuera editur. De ipso autem vero corpore quod à verbo assumptum est, Origenes nō suā sed ecclesiæ sententiā pronuntiat: qui hoc comederit, omnino viuet in æternum: hoc autem nullus malus potest comedere

In Ioānem
tract. 26.

*Hæc lux non
dū sufficit
talpis, quæ
oculis nō videt
coram, vel ex
coram suæ in-
uisionis radi-*

noſt;

In cap. 15.
Matth.

medere? etenim si fieri posset ut qui malus adhuc perseverat, edat Verbum factum carnem, cum sit Verbum & panis viuus, nequaquam scriptum fuisset, quisquis ederit panem hunc uiuet in æternum.

Quæ præterea primo capite affert, quod doctrina de manducatione impiorum sit necessaria, paucis perstringere satis est. Primum inquit verba Pauli 1. Cor. 11. recte explicanda esse, quod nos quoque fatemur, sed an hæc sit vera explicatio, indignè manducantes reos fieri corporis domini, quia illud realiter & substantialiter cum pane coniunctum ore sumant & non dijudicēt, Christianis hominibus qui in scripturis versati sunt auditis vtriusque partis rationibus iudicandum relinquimus. Deinde expergefieri ait fideles ut se rectè ad cœnam domini præparent, in qua non tantum panem & vinum sumant, sed carnem & sanguinem domini ad vitam eternam, ne hæc ad iudicium sumant sicuti impij. Hoc ut omnia illius calumniosè scribitur, quasi nos sentiamus in hac sacratissima cœna tantum panem & vinum ad famem & sitim sedandam porrigi & à Christo nobis donari, quod falsissimè nobis tribuitur. Ad verbum audiendum excitandi sunt fideles, ut non minus reuerenter id audiant quàm sacramenta percipiant, & tamen nemo illic statuit asserendam talem præsentiam corporis, qualis in cœna ab his affirmatur. Postremo ait lubricos Zuinglianos hac ratione depræ-

An doctrina de manducatione impiorum sit necessaria.

APOLOGIA TIGVRIN.

hēdi posse: sed hoc nihil ad nos, etenim nos aper-
 te semper nostram sententiā professi sumus, ne-
 que sub vllis ambiguis verborum inuolucris de-
 litescere voluimus. Imo si hoc est illud ficulnum
folium quo anguillæ constringendæ sunt, vten-
 dum eo erit vt teneamus Vbiquistas, qui Chris-
 tum aiunt non esse corporaliter præsentem, &
 tamen rursus corporaliter adesse, spiritualiter
 manducari non carnaliter, cœlestem esse modū
 præsentiae non localem, omnia hic esse spiritua-
 lia: execrantur nos qui crassum aliquem modū
 præsentie aut manducationis illis adscribamus:
 & tamen tantoperè contendunt impios qui spi-
 ritu & fide carent, ideoque spiritualiter Christū
 edere non possunt, nihilominus verum & na-
 turale atque substantiale Christi corpus, manu
 ministri vnà cum pane porrectum, & non in
 cœlo tantum, sed iam omnibus locis in quibus
 cœna agitur præsens, ore suo sumere, & fauci-
 bus etiam atq; dentibus manducare, vere & nō
 in sacramento: si modo vere approbavit Luthē-
 rus Nicolai Papæ sententiam, & ea præterea que
 Vuestphalus scripsit defendere voluerint. Hæc
 opinio cum crassa prorsus & absurda sit, neque
 idoneis scripturarum & veteris ecclesię testimo-
 nijs comprobari possit, pij omnes ab ea sibi dili-
 genter cauebunt, ne tam crassæ opinionis secta-
 tores aut defensores existant.

E A.

*In iō 7 nō sava
 mensura est.
 83 nō intelligit
 qd sicut nō sava
 mensura edere. 7*

CAPUT V.

De corporali ascensione Domini & seruatoris nostri Iesu Christi.

INTER reliqua dogmata fidei nostræ quæ ab aduersarijs nostris nouo modo explicantur ad stabiliendam realem existentiam carnis Christi in pane, articulus de ascensione Christi in cœlos non postremum locum tenet, de eò pauca agit hoc capite D. Andreas, ac omnem suspicionem innouationis à se auertere conatur, sed sequenti capite plura de hac re disputat. Ac in initio ait non esse controuersiam inter nos de corporali ascensione Christi in cœlos, & simulat se veterum sententiam probare, verè enim hæc facta esse quæ de ascensione Christi scribuntur, neque fuisse spectaculum quoddam imaginarium ein schynhandel. Ac falso nos accusare ipsos, inquit, quod ex ascensione disparitionem quandam faciât. Nos autè fingit docere nullum esse discrimen inter ascensionem Christi & aliorum sanctorum: Item Christum ascendisse in cœlos, & ad dextram Dei quæ sit certus locus consistisse, ut qua homo est nihil amplius carne nobiscum in terris negotij habeat, & tantum sanctus ipsius spiritus præsens omnia in ecclesia agat quæ Christus corporaliter præsens acturus fuisset: Hanc nostram sententiam esse manifestam deprauationem doctrinæ de ascens-

sione, quoniam nemo vnquã Orthodoxus sic docuerit. Sed Dei beneficio nullius erroris & de prauationis nos conuincere potest, sed D. Andreas more solito, vt mox ostendemus, per calumniam ea de nobis affirmat quæ nunquam scripsimus aut docuimus, cõtrà impudenter negat ea quæ docuerunt & docent sui Vbiquistæ.

Andreas
falsa de nobis
affirmat

Primum vbi nam in nostris scriptis ostendere poterit, nos nullũ discrimen ponere inter Christi & aliorum sanctorum hominum ascensionẽ in cœlos? Christus in cœlos ascendit, quo nos quoque assumendos resuscitatis corporibus nostris speramus, vt vbi Christus est nos quoque simus, iuxta ipsius promissionem, ipse autẽ seruator noster propria virtute in cœlos ascendit; quo nos ascendere non possumus, nisi ipse nos sua potentia & virtute ad se assumat. Christum corpore suo in cœlos ascēdisse, ac in cœlis mansurum esse donec redeat ad iudicandum viuos & mortuos, iuxta scripturas credimus & affirmamus, ideoque negamus eum corporaliter carne sua in terris præsentem esse: falso autem nobis impingit aduersarius, quod Christũ carne sua nihil nobiscum in terris negotij & commercij habere affirmemus. An quæso nulla est energia carnis Christi, nisi substantialiter & corporaliter aliquo in loco præsens sit? Si ita sentiunt, ne parum honorifice sentiunt de maiestate seruatoris, quam se asserere clamant: sin communiõni nostræ cum Christo & energiæ eius locorum

eorum distantiam non obstare credūt, cur nos aiunt affirmare Christum, nihil negotij nobiscum habere quoad carnem & humanitatē suā, quando affirmamus Christum corpore suo in cœlis esse, non autē corporaliter in terris præsentem esse: sed tamen eum esse caput nostrum, nos membra illius, ita coniuncta illi, vt omnis viuifica vis à capite in membra defluat, & ita se vere Christus nobis cōmunicet, quem spiritu & fide recipiamus, vbi locorum distantia, veram hanc & viuificam, sed tamen spiritualem cōmunionem fidei, & artissimā nostri cum Christo vñionem non impedit. Neque tamen hic est status controuersię inter nos & aduersarios, an Christus nihil agat nobiscum humanitate, scit enim D. Andreas nos energeticam præsentiam, efficaciam & operationis, vñionem cum carne Christi, & eiusdem viuificam cōmunionem nō negare, sed statum controuersię studiose mutat, vt nos in odiū adducere possit, & auertere à suis culpam, quod ascensionem corporalem negent, & ex ascensione euanescentiam quandam & disparitionem faciant. Controuersia enim nobis est cum aduersarijs, an articulus fidei, Ascendit in cœlos, & ipsa historia ascensionis, ita sint intelligenda quemadmodum sonat litera, & vetus ecclesia semper intellexit, de corpore & corporali locatione. Hoc negant aduersarij, & ex ascensione disparitionem faciunt: ac quoniam id quod omnibus notū est D. Andreas negare

Andreas
statum cō-
trouersię
mutat.

Vbi quisque
ex ascensio-
ne dispari-
tionem fa-
ciunt.

audet, Brentij & aliorum verba apponemus, vt
 omnes videant quantum fidei huic calumniatō-
 ri tribuendum sit. Brentius in Acta apostolorū
 homilia 3. Postquam venit quadragesimus dies
 „ sublatus est in altum videntibus discipulis, &
 „ nubes subduxit illum ab oculis eorum: hoc est,
 „ quemadmodum antea per resurrectionem de-
 „ posuit omnes carnis infirmitates, corruptionē
 „ & mortem, quæ propter peccata nostra assump-
 „ serat, ita nunc per ascensum suum in altum depo-
 „ nit visibilem suam conuersationē in terris, quā
 „ quadraginta diebus ad testificandā resurrectio-
 „ nem suam assumpserat. Ascensus igitur Christi
 „ in altum, de quo hic sermo est, nihil aliud est
 „ quàm depositio visibilis conuersationis in ter-
 „ ra, & subductio eius ab oculis hominum, vt nō
 „ amplius cōspiciatur ab hominibus in terra con-
 „ uersans. Idem in Recognitione pag. 159. Hoc
 „ igitur externum spectaculum ascensus Christi
 „ ex monte Oliueti est clausula earum apparitio-
 „ num, quibus se hactenus à resurrectione disci-
 „ pulis patefecerat. Item pag. 167. Postquā enim
 „ absoluit externum spectaculum ascensus sui vs-
 „ que ad nubes, nō est pueriliter cogitandū quod
 „ progressus sit physico & corporali modo à nu-
 „ bibus vsque ad fictitiū illud cœlum quod Em-
 „ pyreum vocarunt. Et mox. Sed sentiendum est
 „ quod deposita forma, non quidem illa essentia-
 „ li, qua vere homo est & semper homo manet,
 „ sed accidentali, quam in externo ascensus spes-
 „ ctaculo

Et aculo, ad tempus *οικονομικῶς* assumpserat, receperit formam Dei, quæ aliquandiu forma serui teta fuerat, aut perrexit omni cœlesti sua maiestate quàm habuit frui. Conabitur fortè Andreas verba Brentij aliter interpretari, sed primum quis sit horum sensus simplex & genuinus facile animaduerti potest, deinde alij ex aduersarijs palam & apèrte affirmant ascensionem Christi esse disparationem & euanescentiam ex oculis hominum, & Illyricus id rationibus aliquot confirmare conatur, in libello de mystica sacramentalique seu externa præsentia & manducatione corporis & sanguinis Christi in sacra cœna, obiectione 11. & 12. & 13. Idem 12. obiectione scribit: Ascensio est non tantum euanescentia ex oculis hominum, & transitus ex ista visibili conuersatione hominum, in illud inuisibile regnū, & inaccessibilem lucem Dei: sed est quoque ineffabilis Christi exaltatio dextra Patris facta in summum gradum gloriæ ac dignitatis. Præterea Andreas Musculus in tertia disputatione Prop. 13. affirmat Ascensionē Christi fuisse quandam disparitionem.

Cum autem hæc eorum scripta publicè exerent, & tamen nihilominus Andreas negare attideat ipsos ex ascensione domini disparitionem facere, facile ex tam luculento & manifesto mendacio iudicium fieri potest, quid de reliquis ipsius asseuerationibus & protestationibus sentiendum, ubi toties grauissimis verbis conque-

*D. Andreæ
impudens
mendaciū.*

APOLOGIA TIGVRIN.

titur falso ipsis ascribi crassam & corporalem
 præsentiam, Capernaiticam manducationem.
 Negat se corporalem præsentiam docere, talem
 scilicet quali Christus ante ascensionem in ter-
 ris præsens fuit: & grauissimè obtestatur ne hæc
 de ipsis asseramus, quod sit manifestum menda-
 cium & calumnia, ac monet nos præcepti de
 non dicendo falso testimonio. Verum nos nun-
 quam illis tribuimus quod affirmant Christum
 eodem modo corporaliter ante & post resurre-
 ctionem præsentem esse visibiliter scilicet &
 sensibiliter; sed tamen ex his quæ supra citavi-
 mus & ex omnibus eorum scriptis constat ab
 ipsis doceri Christum ubique corporaliter in
 terris præsentem esse, ita tamen vt non amplius
 conspiciatur ab hominibus in terra conuersans.
Controuersia autem est an corpus verum & na-
 turale Christi substantialiter in terris præsens
 sit. Si igitur non adest ubique corporaliter vera
 corporis sui substantia, frustra præsentiam eius
 in cœna ubiquitate sua stabilire conatur: quod
 si hoc affirmant, cur nobis indignantur quando
 eorum verba repetimus, & dicimus eos corpo-
 ralem præsentiam docere, incircumscrip-
 tam tamen & inuisibilem. Neque enim hæc dissimula-
 mus. Videat autem ipse doctor Andreæ quomo-
 do à noxa absolui possit, qui & nos calumnia-
 tur ea de nobis affirmans quæ nunquam docui-
 mus, & impudenter negat illa quæ Brentius &
 sui gregales aperte asseruerunt.

Probare

Probare deinde vult Christum quamuis in cœlos ascenderit, nihilominus corpore suo præsentem esse, quoniam apostolo teste ascenderit super omnes cœlos ut omnia impleret. Verum ad hanc obiectionem ut & ad alias nostri perspicue responderunt, & nominatim Martyr atque Bullingerus. Ut autem demus hoc intelligendū esse de præsentia Christi, qua omnia impleat, ita ut omnibus rebus præsens adsit, non tamen hinc conficitur id quod de persona Christi dicitur, de humanæ naturæ substantiali præsentia intelligendum esse; Christum iuxta promissionem suam semper adesse suis usque ad finē mundi, & quidem ut Deum hominemque adesse nō est controuersum, sed aliud est Christum hominem præsentem esse, aliud humanitatē eius præsentem esse. Neque recte concludit de humanitate Christi loqui apostolum, quia is ascendit qui descendit, diuinitas autē cum non potuerit descendere quæ ubique præsens est, necesse esse ut hæc de humanitate eius intelligamus. Nam primum si id quod ubique præsens est non ascendit aut descendit, humanitati quoque id tribui non poterit, quàm ipsi ubique præsentem faciunt. Deinde si descensus humanæ naturæ tribuitur, & caro Christi è cœlis in uterū virginis descendit, videat quomodo veritatem humanæ naturæ conseruet. Diuinitas quidem quæ ubique præsens est motu locali non ascendit aut descendit, tribuitur tamen Deo descensus per anthron

Ephes. 4.

An Christus omnia impleat substantia humanitatis suæ.

Quæ est q̄ss
an baptistica
opinio.

popathiam : & descensum Dei verbi Cassianus
 ita explicat. Descendere, inquit è cœlo non po-
 tuit nisi verbum Dei. Quod utique cum in for-
 ma Dei esset, exinaniuit semetipsum, formã ser-
 uui accipiẽs, in similitudinẽ hominũ factus, &c.
 Descendit ergo è cœlo Verbum Dei, ascendit au-
 tem filius hominis : ipsum ait ascendisse quem
 descendisse. Ergo vides quod idem est filius ho-
 minis qui Verbum Dei. Vigilius eos anathema
 esse ait, qui dicant humanam naturam descen-
disse de cœlo.

An corpus
 substantia-
 liter & ta-
 men inuisi-
 biliter adsit

Negat postea hæc inter se pugnare, Christũ
 corpore suo substantialiter in cœna præsentem
 esse, non autem visibiliter præsentem esse: quod
 diximus perinde esse, atque si quis asserat ignẽ
 ardere, sed absque calore : aquam fluere, non ta-
 men humidam & fluidam esse : præsentiam e-
 nim ait non esse corporalem aut localem, sed di-
 uinam cœlestem & supernaturalem. Verum cũ
 fateatur corpus Christi in cœlis iam glorifica-
 tum humani corporis proprietates essentielles
 seruare, necesse est vt ostendat non esse proprie-
 tatem corporis vt sit circumscriptum, vt videri
 & palpari possit : quo iudicio Christus veritatẽ
 sui corporis discipulis post resurrectionem suã
 probauit. Si hæc sunt, vt reuera sunt, proprietates
 veræ & essentielles humani corporis, & tamen
 id ipsum simul eodemque tempore substantia
 sua incircumscriptum & insensibile & inaspecta-
 bile præsens alibi est, omnino contraria de eod-
 dem

dem affirmantur, neque excusat eos quod modum hunc præsentiæ diuinum esse aiunt, nam quæstio est de veri corporis substantiali præsentiâ. Modus autem dextere quem subinde iactat, non est alius modus præsentiæ, sed causam præsentiæ indicat, & est vetus eorum effugium, alijs tamen verbis tectum, etsi præsentiâ hæc aduerletur naturæ corporis, tamen id ipsum tribuendum omnipotentæ Dei id efficienti. Sed ut sæpe diximus, Deus potentia sua non efficit ut idem sit & nō sit, ut substantialiter naturali modo sit circumscriptum & ita alicubi ut alibi nō sit, & rursus diuino modo sit substantialiter incircumscriptum & ubique præsens. Postea similitudine ferri candentis è Basilio adducta ostendere vult carnem Christi non natura & proprietate humani corporis, sed ex natura spiritus (quæm Christus iuxta humanitatem absq; mensura accepit) substantialiter, hoc est re ipsa in cœna præsentem esse. Sed hæc ipsa similitudo aduersarij opinionem euertit, etsi enim ignis ferro aliquas proprietates cūmunicat non tamen omnes: neq; enim ferro dat suam leuitatē & ut sursum feratur, ac partes raras habeat neque sic amplius densum & solidū corpus; nam ita non amplius ferrum esset. Sic diuina natura etsi humanam exornat, non tamen suas proprietates ita in illam transfudit ut illi tribuat ea quæ proprietati veri corporis contraria sunt, nam ita aboleretur humanum corpus. Diuinitas est æterna

Not. B.

Similitudo
ferri candentis.

APOLOGIA TIGVRIN.

na, incorporea, infinita, vbique præsens: si hæc essentialiter transfunderentur in humanam naturam, illa aboleretur.

C A P V T VI.

De cælo beatorum sede, in quod Christus ascendit, quod sit certus locus à Deo fidelibus destinatus, & quod non sit ubique.

An ascensio
collat aut
statuat præ
sentiam Chri
sti in cœna.

IN hoc capite D. Andreas primo ostendit se non dissentire à simplici doctrina de cælo quam scripturæ tradunt, quod beatorum mansio sit locus, ac quod sursum Christus in cælos ascenderit, &c. quod tamen quam verè faciat, tota eius disputatio satis declarat. Deinde affirmat Christi ascensionem corporalem & visibilem in cælos, non tollere aut constituere præsentiam eius in cœna: quoniam ante ascensionem Christus cœnam suam instituerit. Sed cum antequam cœnam institueret, non tantum de ascensione sua verba fecerit, ideoque nihil huic contrarium postea instituerit: sed modum quoque manducandi suum corpus non esse carnalem ostenderit hoc ipso quod in cælos ascensurus esset, Ioannis 6: omnino articulus de ascensione ad explanationem præsentiam eius in cœna adhibendus est. Nos quidem libenter damus illi, non consequi ex ascensione Christi in cælos, corpus eius vbique aut multis saltem in locis præsens esse: sed addimus

addimus quia in cœlo circumscriptum & definitum corpus Christi manet, ita ut non sit ubique, sed vno tantum in loco seu vbi, in ipso cœlo, ubicunque tandem fuerit, effici hinc id non in cœna substantialiter & corporaliter præsens esse, nisi vel id quod prius concessum est negare velimus, aut contraria de eodem Christi corpore affirmare. Porro quod addit præsentiā Christi in omnibus locis, quam illi vi simplicium verborum cœnæ ascribant, hinc esse, quod Deus & homo in Christo sunt vna persona, & ascensione humana ipsius natura ad dexteram maiestatis collocata est, de hoc postea suo loco agemus: obiter tantum hic admonentes, vniuersam aduersariorum doctrinā inniti, falsæ & ex papistico fermento enatæ opinioni de corporali præsentiā Christi in cœna, quam violenter ex verbis cœnæ male intellectis stabilire sibi videntur: interim verum sensum verborum cœnæ non quærentes.

Proponit deinde quæstionē, & grauitur nos obtestatur, ut simpliciter respondeamus, neque vlla subterfugia & latebras quæramus, ac non ambigē, sed ingenuè ita vel nō respondeamus. Verum non opus erat his obtestationibus, nos enim Dei beneficio non pudet nostræ doctrinæ, neq. latebras vllas quærimus aut quæsiuimus vnquā, sed si vult sibi tam breuiter ac categoricè responderi per affirmationem vel negationem, caueat ne ipse in proponenda quæstio-

APOLOGIA TIGVRIN.

ne vtatur ambiguis verbis, id enim vbi fit, necesse est prius distinctionē adhiberi, antea quā id quod quæritur affirmari aut negari possit. Videtur autem mihi D. Andreas Papisticos inquit sitores imitari, qui eos quos examinant, tantū simpliciter respondere iubent, credant nec ne articulos sibi propositos, neque patiuntur eos rationem fidei suæ reddere, ne ipsorum errores patefiant. Quæstio ad quam nos respondere iubet hæc est, An humana natura assumpta à filio Dei in vnā personā, altius posita sit omnibus cœlis. Respondemus altum, & de situ corporum dici, & de excellentia humanæ naturæ: posteriori modo fatemur humanam naturā à filio Dei assumptam omnibus creaturis præstantiorem factam esse: humana quidē natura in se, angelica natura inferior esse videtur, vnde scriptū est, Paulo inferiorem angelis fecisti eum: attamen in vnitatem personæ à filio Dei assumpta, facta est primogenita, hoc est præstantissima, omnium creaturarū. Sed cum humana natura, etiam vnitata filio Dei, seruet substantiales suas proprietates, ideoque Christi verum corpus non possit esse absque loco, seu certo vbi: sublato enim loco, si corpora nusquam sunt, etiam non sunt, vt D. Augustinus docet: dicimus aperte & perspicue, quod ad locationem corporis Christi, illud personalis vniōne non esse altius omnibus cœlis collocatum. Neque propterea cœlos supra Deum attollimus vti Andreas ait: neque enim sequitur Diuinitas

An humani
sas Christi
sit altior o-
mnibus
cœlis.

Diuinitas est infinita & supra omnes cœlos, hu-
mana natura in Christo diuinæ naturæ in vnâ
personam est vnita: ergo humana natura ita su-
pra omnes cœlos euecta est, vt non amplius sit
in cœlo. Vnio personalis non tollit neque con-
fundit naturarum proprietates, & cum diuini-
tas dicitur supra omnes cœlos esse, nihil locale
intelligendum est. loquimur enim de natura Dei
incorporea & infinita: sed cū loquimur de cor-
pore Christi, quod verum corpus & circumscri-
ptum est, ac hanc veri corporis proprietatē ser-
uar, illi locum, seu certum & definitum vbi recte
tribuimus. Christus enim localiter in his terris *Not. B.*
 ante ascensionem præsens fuit, sui autem corpo-
 ris substantia non fuit supra omnes cœlos eue-
 ctus, & tamen nihilominus salua fuit vnio hu-
 manæ naturæ cum filio Dei. Ac noua hæc est in-
terpretatio verborum Christi Nicodemum allo-
quentis, quod Christus eodem tempore in ter-
ris simul & in cœlo humanitate sua præsens fue-
rit: quum veteres omnes hæc interpretentur Fi-
lium hominis de cœlo descendisse, & in cœlo fu-
isse quum loqueretur in terra, per communica-
tionem idiomatū, quod non sit alius filius Dei
& alius filius hominis, sed vnus idemque Chri-
stus, humanitate sua in terris existens, diuinita-
te sua in cœlo & vbiq; præsens. Quod si aliter
verba Christi interpretari velimus, de humana
natura realiter & substantialiter existente in cœ-
lis quum loqueretur in terra, tollitur humanæ

APOLOGIA TIGVRIN.

naturæ proprietates adeoque ipsa aboletur: contraria enim simul de eadē natura affirmari non possunt, vt in terris localiter præsentē esse, hoc est ita præsentem vt substantia sua alibi non sit, & rursus idem alibi, hoc est in cœlis esse. Et veteres hinc probarunt in Christo duas esse naturas, quoniam contraria de eo affirmantur, in loco esse, & vbique esse.

Quomodo
Christus a-
scenderit su-
pra omnes
cœlos.
AA. 1. & 2.
cap.
Lucæ 24.

Quod verò Paulus scribit, Christū ascendisse supra omnes cœlos, quomodo accipiendum sit, alia loca scripturæ satis indicant, quæ aperte docent Christum corpore suo in cœlos ascendisse, in cœlo esse, & cœlo capi, vsq; ad extremum diem quando inde venturus est ad iudicandum viuos & mortuos. Non igitur credendum est Paulum his contradicere, vt Christum extra cœlos corpore suo collocet, sed cum cœli nomen & aëri tribuatur, & cœlesti syderum regioni, docet Christum ita in cœlos ascendisse, vt supra asperatibiles cœlos in sedem beatorum & summam cœlorum sublimitatem receptus sit: atque sic D. Hieronymus scribit, Christum supra omnes cœlos ascendisse, & super inuisibilia steterisse: nimirum in regionibus beatorum quæ nobis inuisibiles nunc existunt. Quod si cœlū vt Brennius scribit maiestate Dei definitur, vt vbiq; Deus maiestate sua regnat ibi sit incorporeum & spirituale cœlum, dicant nobis Vbiquarij an supra omnes cœlos ascēderit, vt sit extra cœlos, hoc est extra maiestatem? Si permittunt sibi vt cœli

Not.
A. 1. & 2.

cœli nomine allegoricè sumpto, Christus supra cœlos ascenderit vt ramentum sit in cœlo, cur non idem nobis licet qui cœlorum nomen simpliciter accipimus?

Sed nouo argumento nostram interpretationem confutat, & verba Pauli à nobis peruer-
ti, nostramq; doctrinā de cœlo nihil esse quam
carnale & terrenum quoddam figmentū proba-
re conatur. Cœlum, inquit, beatorum nondū
existit, sed adhuc creabitur iuxta testimonium
Esaiæ 65. Ecce enim ego creo cœlos novos, &
terram nouam, & non erunt in memoria prio-
ra, & non ascendent super eam. Sed gaudebitis &
exultabitis in sempiternum in his quę ego creo.
Item 66, cap. Nam sicut cœli noui & terra no-
ua, quę ego facio, stant coram me, sic stabit se-
men vestrum & nomen vestrum dicit dominus.
Quare Christus ascensione super omnes cœlos,
non ascendit in cœlum beatorum. Et si autem
verba Esaiæ non incōmodè possunt allegoricè
accipi, & totum illud vaticinium allegoricum
est de noua Hierusalem & eius ciuibus, vbi nō
erit infans dierum, & senex qui non impleuerit
dies suos: vbi domus ædificabunt & habitabūt
in illis, atque plantabunt vineas, & comedent
fructum earum: vbi denique lupus & agnus pa-
scētur simul, & leo sicut bos comedet paleā, &c.
sed nos libenter damus aduersario cœlorum nō
men simpliciter accipiendum, non tamen inde
conficitur, cœlum beatorū nondum esse creatū.

Cœlū bea-
torū nondū
esse creatū
dicit D. An-
reas.

APOLOGIA TIGVRIN.

Primum enim audiamus Lutherū huius loci interpretem. Illi cœli, inquit, iam corā Deo sunt creati, nobis tamen propter hanc carnē in qua viuimus (sicut dixi) nondum apparent. Atque hanc interpretationem videtur confirmare sequentia verba, Ecce ego creo Ierusalem exultationem, & populū eius gaudium. Non autē ecclesia quę est Hierosolyma, & fideles qui sunt populus nouæ Hierosolymæ, extremo demum die creabuntur, sed gaudium fidelium perficietur, & ecclesia quę nunc obscura & contempta coram mundo & penè ignota est, conspicua, clara & illustris erit. Sed tamen hanc interpretationem non vrgemus, cum ipse Lutherus videatur cœli nomē allegoricè accipere: verum ideo eius mentionem fecimus, vt Lutheri auctoritate, quā aduersarius subterfugere non potest, ostenderemus verbū creandi hic non accipi necessario de noua creatione aut productione rei nondum existentis, sed ea quoque quę sunt nobis promissa, nondū aut cernuntur ac possidentur, tum noua creati quum nobis dantur atque patefiunt. Porro non improbamus D. Augustini sententiam, qui de cœlo nouo & terra noua sic scribit lib. 20. de ciuitate Dei. Tunc (post extremum iudiciū) figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit, sicut factum est mundanarum aquarum inundatione diluuij. Illa itaque vt dixi conflagratione mundana elementorū corruptibiliū qualitates, quę

quæ corporibus nostris corruptibilibus con-
 gruebant, ardendo penitus interibunt: atque ip-
 sa substantia eas qualitates habebit, quæ corpo-
 ribus immortalibus mirabili mutatione con-
 ueniant: ut scilicet mundus in melius innoua-
 tus, aptè accommodetur hominibus, etiam carne
 in melius innouatis. Quare creatio cæli noui
& terræ nouæ, cuius etiam mentio fit Apocal.
21. cap. est cælorum & terræ innouatio de qua
scribitur Psal. 101. item 2. Pet. 3. De quo autem
cælo hæc intelligenda sint, ex verbis D. Petri
idem docet his verbis; D. Petrus cōmemorans
 factum ante diluuium, videtur admonuisse quo-
 dammodo, quatenus in fine huius seculi mun-
 dum istum perituum esse credamus. Nam & il-
 lo tempore perijisse dixit: qui tunc erat, mundū:
 nec solum orbem terræ, verum etiā cælos, quos
 utique istos aëreos intelligimus, quorum locū
 ac spacium tunc aqua crescendo superauerat.
 Ergo totus aut pene totus aer iste vêtosus, quod
 cælum & potius cælos vocat: sed istos utique
 imos non illos supremos vbi sol, & luna, & sy-
 dera constituta sunt, conuersus fuerat in humi-
 dam qualitatem: atq; hoc modo quum terra pe-
 rierat, cuius terræ utique prior facies fuerat de-
 leta diluio. Qui autem nunc sunt, inquit, cæli,
 eodem verbo repositi sunt, igni reseruandi in
 diem iudicij & perditionis hœminum impiorū.
 Proinde qui cæli & quæ terra, id est, qui mun-
 dus, pro eo mundo qui diluio perijt ex eadem

APOLOGIA TIGVRIN.

6, aqua repositus est: ipse igni nouissimo referu-
 7, tur in diem iudicij, & perditionis hominum im-
 8, pierum. Nam & hominum propter magnam
 9, quandam cōmutationē, non dubitat dicere per-
 10, ditionem futuram, cum tamen eorum, quam-
 11, uis in æternis pœnis sit mansura natura. Quæ-
 12, rat forsitan aliquis, si post factum iudiciū mun-
 13, du iste ardebit, antequam pro illo cœlum no-
 14, uum, & terra noua reponantur, eo ipso tempo-
 15, re conflagrationis eius, vbi erunt sancti, quum
 16, eos habentes corpora in aliquo corporali loco
 17, esse necesse sit? possumus respondere, futuros
 18, eos esse in superioribus partibus, quo ita non
 19, ascendat flāma illius incendij quemadmodum
 20, nec vnda diluuij. Talia quippe illis inerunt cor-
 21, pōra, vt illic sint vbi esse voluerint. Sed nec ig-
 22, nem conflagrationis illius pertimescēt immor-
 23, tales atque incorruptibiles facti: sicut viro-
 24, rum
 25, trium corruptibilia corpora, atque mortalia in
 26, camino ardenti viuere illæsa potuerunt. Ex
 27, his D. Augustini verbis apparet cœlum inno-
 28, uandum, hoc est aerem cui etiam cœlorum no-
 29, men tribuitur: superiores autem cœlos non ab-
 30, sumendos aut mutandos in illa conflagratione
 31, mundi. Cum autem apertè affirmet incorrupti-
 32, bilia illa sanctorū corpora post resurrectionē,
 33, quæ illic sunt vbi esse voluerunt, necessario in
 34, aliquo corporali loco esse, facile ex hoc ipso e-
 35, tiam si nulla alia eius scripta extarent, colligere
 36, possumus ipsum longe aliter de cœlo sensisse &
 37, docuisse

docuisse quam Ubiquistæ docere soleant. Ac quod ad cœlum sydereum attinet, non repugnamus eorum sententiæ qui illud quoque renouandum & in melius transmutandum censent, iuxta illud, Ab initio domine tu terram fundasti, & opera manuum tuarum cœli sunt: ipsi intereunt tu autem permanes: omnes ut vestimentum veterascent, & velut pallium circumuolues eos, & mutabuntur, quæ mutatio creatio dicitur, Emittes spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciē terræ, Sed propterea non conficitur, eadem dici de mansionibus beatorū in cœlis, quas pij doctores ab his aspectabilibus cœlis distinctas esse constāti consensu affirmāt: multo minus verò sequitur nondum creatum esse cœlum hoc beatorū, vti Andreas affirmat. Si enim beatorum mansio, seu cœlum in quo habitabunt beati nondum est creatum, quomodo dicit dominus, In domo patris mei multæ mansiones sunt? Sunt, inquit, non autem erunt vel adhuc creabuntur. Quomodo verò ouibus à dextra positus Rex ille Filius hominis dicet, Venite benedicti Patris mei, possidete regnum paratū vobis à iactis fundamētis mundi. Quod si recte de cœlo interpretatur verba scripturæ Brentius, quæ oculus non vidit, auris non audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus ijs qui ipsum diligunt: non recte à Iacobo asseritur cœlum adhuc creandum esse: quum hæc præparata dicat scriptura, non autē

*Opus. vii
Sic.*

adhuc paranda. Etsi verò non difficile nobis es-
 set ostendere, quàm consolationem fidelibus
 adimat, Iacobus Andreæ, hoc suo nouo dogma-
 te, quod ex vnico scripturæ loco male intellecto
 extruere conatur, ac simul etiam indicare quæ-
 nam absurda hinc consequantur, attamen hæc
 iudicio lectorum relinquere malumus, potius
 quàm ipsius exemplo huiusmodi consequenti-
 as connectere. Cæterum quàm bene hæc conue-
 niant cū alijs scriptis D. Andreæ, paucis indica-
 bimus, vt videant moderati lectores, eum qui to-
 ties nos mendacij falso accusat, sibi ipsi nequa-
 quam constare, & (dicamus enim quod rei in-
 dignitas postulat) ipsum potius totum ex men-
 dacijs & calumnijs consutum esse. Primum
 faterur Christum corporaliter in cælos ascen-
 disse, & inde venturū ad iudicium. Ad hæc Chri-
 stum iuxta modum gloriosi corporis esse in cæ-
 lo, non quidem physico more loco circumscri-
 ptum, sed tamen proprietate substantiæ, finitū.
 Adducit etiam hoc loco Augustinum scriben-
 tem, satis esse vt credamus Christum esse in cæ-
 lo, non autem quærendum esse, vbi aut quomo-
 do in cælis sit, & quid ibi faciat. Indignatur no-
 bis quod scripserimus eos negare cælum man-
 sionem beatorum: & tamen constanter affir-
 mat cælum, quod beatorum mansio est, nondū
 esse creatum. Quomodo igitur Christus corpo-
 raliter in cælos ascendit qui nondum sunt? Po-
 test ne inde venire ad iudicandum, si demū sub
 extremum

D. Andreæ
 sibi contra-
 dicit.

Cap. 5.

Contra Be-
 nam.

extremum diem creabuntur? Quomodo credere
 re possumus Christum esse in cælo quod non-
 dum creatum est? Nam non puto ipsum dicere
 Christum in cælos ita ascendisse, vt in syderum
 orbibus degat & inde venturus sit. Et cum dup-
 licem ascensionem faciat, vnâ corporalem &
 visibilem, & aliam diuinam, qua humanitas in
 vnitatem personę assumpta & à filio Dei ad dex-
 teram eius collocata est, hæc non possunt dici
 de illa peculiari ipsorum ascensione, siue exalta-
 tione humanæ naturæ, nam illa non est corpo-
 ralis, neque corpus Christi in hoc cælo & hæc
 ascensione gloriosum aut definito modo circum-
 scriptum agnoscunt. Dicant ergo nobis quod-
nam sit illud cælum in quod Christus ascendit
corporaliter, in quo pro more gloriosorum cor-
porum degit, si hoc non est cælum illud in quod
sunt beatorum mansiones? aut si illud ipsum est,
quomodo cælum nondum creatum affirmant,
in quod Christus ascendit, & in quo glorioso
suo corpore degit? Verè igitur nihil nisi meræ
præstigiæ sunt, quoties iactant se simpliciter hi-
storiam ascensionis ab Euangelistis traditã cre-
dere, ita enim vulgus hominum decipiunt, ne
noua & absurda eorum figmenta deprehendat
& detestetur.

Corpora nostra, inquit, spiritualia erunt, ita-
 que alia ratio erit cæli in quo hæc erunt, quam
 cælorum qui iam creati sunt: & sicut non intel-
 ligimus quid sit corpus spirituale, ita etiam cor

An corpo-
 ra spiritua-
 lia nouo &
 spiritali
 cælo opus
 habeant;

A P O L O G I A T I G V R I N .

» » poris huius & cœlorum proprietates ignoramus : quare credamus vt Augustinus ait, Christum esse in cœlis, neque quæramus vbi & quomodo illic sit aut quid agat. Quis credat tantum doctorem, cui ingenium non deest, & in discipulandi ratione se diu exercuit, hoc argumento vsurum fuisse, nisi crederet vel nunquam nos illi responsuros, vel si id faceremus, neminem fore in suo theatro qui responsionem nostram lecturus esset? Quæ enim quæso est huius argumenti consecutio? Corpora nostra erunt spiritualia, ergo non erunt in cœlo creato, sed alia erit noui cœli ratio, quod scilicet spirituale erit. An verò cœlum nouum increatum erit, in quo post resurrectionem degent corpora nostra? Quod si per cœlos creatos intelligit aërem, aut solis & lunæ aliorumq; syderum orbis, scit nos non de his loqui, cum beatorum mansionem in cœlis esse dicimus, qui tamen omnibus his superiores sint. Angeli sunt spiritus, & tamen sunt in cœlo, nō quidem eo modo quo corpora quæ loco circumscribuntur, sed proprietate substantiæ ita definiuntur vt cum alicubi sunt, vbicunque fuerint, alibi non sint. Si igitur spiritus ipsi sunt in hoc cœlo, quomodo corpora spiritualia non possunt in eo esse, sed alio nouo & spirituali cœlo opus habebūt? Nescimus ait, qualia sint futura corpora spiritualia : At scimus corpora nostra non mutanda in spiritualem substantiā, sed fore nihilominus corpora, quare non erunt
in cœlo

in cœlo incircumscrip̄ta, imo Augustinus, cuius
 verba supra posuimus, apertè asserit ea neces-
 sario in corporali loco esse. Etsi corpora erunt
 spiritalia, non tamen sequitur eorum mansio-
 nes non esse corporeas: anima nostra spiritua-
 lis est substantia, & tamen corpore continetur.
 Nescimus quale sit cœlum in quo erunt, sed nū
 propterea cœlum hoc nondum creatū est, quod
 ipse hinc probare conatur? Credendum est Au-
gustino Christum esse in cœlo, ac Augustinus
loquitur de cœlo beatorum, quod cum D. And
reas nondum creatum esse perhibeat, quomo-
do credam Christum in cœlo esse quod non-
dum existit?

Not. B.

· Addit postea nos dupliciter cū Christo post
 ascensionem eius in alio mundo esse: primum
 quemadmodum humana natura vna persona
 est cum diuinitate, vbi nulla loci & temporis ra-
 tio habetur. Deus enim extra tempus & in om-
 nibus locis est. Atque hoc modo Christo om-
 nia extra tempus & locum præsens sunt, & ip-
 se vicissim omnibus rebus præsens est. Hanc
sua sententiā Lutheri auctoritate tuetur, quā
prius scripturæ testimonijs munire debuerat.
 Deus quidem extra tempus & vbique est, sed
 non inde sequitur humanam naturam extra
 tempus & in omnibus locis substantialiter præ-
 sentem esse, etiamsi vnita fuerit diuinæ naturæ:
 alioqui si propter vnionem debet extra locum
 statui, vt vbique præsens sit, debet etiam extra

Nos cum
 Christo in
 alio mundo
 esse.

“

“

“

“

“

APOLOGIA TIGVRIN.

tempus poni, vt sit æterna. Et hanc ipsorū con-
 secutionem dudum confutauimus, producto
 etiam Augustini testimonio, qui negat conse-
 quens esse, vt quod in Deo est vbiq; sit vbi De-
 us est. Adhæc si vnio personalis efficit vt huma-
 na Christi natura sit extra tempus & in omni-
 bus locis, videantur quomodo se à Martionitarū
 errore tueri possint, neque enim vere Christus
 ætate profecit, & diuersis temporibus atq; lo-
 cis ea fecit & nostræ salutis causa pertulit, quæ
 de illo nobis tradidit euangelica historia, si sub-
 stantia humanitatis suæ extra tempus & locum
 fuit. Quomodo verò nos in alio mundo eodem
 modo sumus? nam si personalis vnio hæc con-
 tulit Christo, nos autem sumus non personali-
 ter Deo vniti, quomodo extra tempus & locum
 sumus? Dicat forte se non loqui de substantia,
 quod corpora nostra, aut etiam Christi corpus,
 tempore & loco non definiantur, sed se loqui de
 præsentia, qua humanitati Christi omnia sunt
 præsentia, ita vt conscia sit diuinorum operum
 & conformi ipsius voluntate omnia fiant atq;
 hoc modo Christo omnia præsentia sint, & nos
 quoque cum Christo simus, ac rursus per ana-
 strophen Christus omnibus rebus præsens esse
 & omnia gubernare etiam secundum humani-
 tatem dicatur. Verum de hac præsentia non est
 inter nos cōtrouersia, etsi enim humanitati pro-
 pter lumen diuinitatis, in verbo cui vnita est,
 omnia sunt præsentia, sic vt cuncta cernat vt in
 Deo

Deo sunt, & illi sunt præsentia, non tamen propterea ipsa humanitas singulis rebus substantialiter præsens est, cum nihilominus maneat finita natura: similiter gubernationis munus, quod scilicet humana natura non modo conscia est diuinorum operum, sed etiam conformi voluntate omnia gubernat, non efficit ut humanitas omnibus rebus substantialiter præsens sit. Nam ut Cyrillus docet, gubernat Christus omnia nõ carnis præsentia, sed deitatis virtute, qua adest non ut Deus verbum tantum, sed ut verbum incarnatum. At inter nos & aduersarios controuersia est de reali & substantiali atque corporali carnis & sanguinis Christi præsentia, qua carnem Christi pani ita præsentem faciunt, coniungunt atque alligant, ut vnà cum pane corpus Christi verum & substantiale manu ministri porrigi, & ore sumi, etiam ab impijs affirmant. Quare fide alia quàm de substantiali & corporali præsentia D. Andreas loquitur, nobis non aduersatur, neque Lutheri sententiam quã tuendam suscepit probat, sed potius fucũ facit & oculos vulgi perstringit, qui aliam præsentiam credunt & eandem à D. Andrea probari putant, cū ipse de longè alia præsentia loquatur.

Quoniam verò D. Andreas Lutheri auctoritatem nobis opponit, nos Zuinglij verba adiciemus, quibus Luthero, quem hoc loco laudat aduersarius, respondit. Cum enim is Zuinglio obieciſſet, non modo Christum in cœlis fuisse

APOLOGIA TIGVRIN.

tum temporis cum in terris versaretur, verum etiam Apostolos, & omnes credentes in Christum, cum adhuc in terris mortales sunt, cum ipso in cœlis esse, ille ad hunc modum respondit: Si Lutherus Christum cum in terris ageret eo modo in cœlis quoque corporaliter fuisse dicit, quo nos etiamnum hodie in cœlis sumus, quid quæso contentiones & lites serit? Sic enim non in hac modo sententia cum illo conueniemus, verum etiam in ipso disputationis nostræ capite omni disceptatione sublata vnanimi cōsensu idem docebimus, hoc nimirum modo. Nos iam nunc corpore, anima & mente in cœlis sumus. (Nec enim puto Lutherum in ea esse sententia, ut in cœlis esse Cosmographice dictum velit, eo nimirum sensu, quo omnia corpora cœlis comprehenduntur) in Dei videlicet scientia, cognitione, electione, prouidentia, &c. Interim tamen ipsa corpora nequaquam naturaliter vel essentialiter in cœlis sunt. Simili modo Christus quoque tunc temporis in cœlo fuit, cum adhuc in terris viueret, tantoque magis, quod ipse vna cum Dei filio persona est: adhuc tamen non ipse Christus corpore suo naturaliter & essentialiter in cœlis erat. Quid verò hoc contra nos pugnare potest? Non aliud certe, quam mellitum illud pharmacum est, quo simplicium quorundam labia oblinuntur. Agedum ergo, si hæc Lutheri est sententia, facile equidem in gratiam cum illo redire & ipsi assentire poterimus. Christi
corpus

corpus in cœna esse eo modo, quo corpora no-
 stra iam nunc in cœlis sunt, non inuiti agnosci-
 mus, & fatemur, in Dei nimirum cognitione,
 electione & prouidētia. Qui enim in cœna Chri-
 stum non agnoscit, ipsi non confidit, in ipsum
 non omnem animi sui fiduciam collocat, de ip-
 so denique non plenissimè & infallibiliter cer-
 tus est, quod veram humani generis infirmita-
 tem assumpserit, & hac nostros morbos & infir-
 mitatem sustulerit omnem, nos veros Dei filios
 & cœlestium bonorum hæredes constituerit:
 qui (inquam) hæc non certo agnoscit, nec etiam
 dignas agit gratias, is iudicium sibi manducat.
 Ad hunc ergo modum ipsum in cœna præsen-
 tem habemus: ut verò ipsum naturaliter, essen-
 tialiter & corporaliter habeamus, tam est im-
 possibile, quàm ut ipsum Lunæ corpus in pa-
 ropside aliqua nobis præsens sit, eo quod hanc
 suis radijs illuminet. Et periculum equidē est,
 ne qui se citra omnem animi hæsitationem ip-
 sum in cœna corporaliter adesse credere iacti-
 tant, ingentes thesauros animo concipere qui-
 dem, quos tamen re ipsa propius inspecta, nec
 thesauros nec carbones esse depræhendant.

Secundo ait Christum corpore suo esse in
 cœlesti essentia, statu, natura, aut vita (in einem
 himmelischen wâsen) quæ non sit similis præ-
 senti vitæ. Hic verò neminem arbitror adeo
 delirare, qui præsentis vitæ futuram vitam & cœ-
 lestia gaudia similia esse dicat: sed num ideo se-

APOLOGIA TIGVRIN.

quitur, Corpora in hac vita sunt in loco, ergo in altera non erunt in loco? Si ita argumētari licet, dicam, Corpora nostra hic sunt finita, ergo illic erunt infinita, Hic sunt corpora, ergo illic erunt spiritus. Si alicujus infirmitatis & corruptionis mentio fiat, recte ita argumentari licet, ut si dicā statum corporum in præfenti vita esse ut sint caduca, mortalia, crassā & stupida, quæque difficulter moueantur, sed aliam esse conditionem futuræ vitæ, tum enim fore immortalia, lucida & agilia corpora. Sed in his quæ ad substantiam corporis pertinent non ita licet

argumentari: docent enim nos sacræ literæ corpora etiam gloriosa humani corporis substantialia proprietates seruare, & hinc recte conficit Augustin. necesse esse ut cū sint vera corpora, sint in loco: & alibi (ut dixi) Iacobus Andreas scribit corpus Christi gloriosum definitiuè in loco esse. Ostendat igitur nobis illum locū seu illud vbi, si cælum beatorum nondū est factū?

Ne cælum allegorice locus nominetur.

Respondet deinde ad scripturæ testimonia quibus ostendimus cælum locum nominari, hæc ita intelligendā esse atque cum scribitur *fo re ut & edamus & bibamus in regno cælorum. Porrò cum figuratarum locutionū hostes sint nostri aduersarij, adeo ut in cœna domini nullū tropum admittere velint, quem tamen vstratus mos loquendi de sacramentis, & illorum analogia, atque fidei nostræ ratio exigit, quī sit quod omnia quæ de cœlo, de Christi ascensione in cœlos, de*

los, de beatorū mansionibus, de inferis & damnatorum loco scribentur, per tropū exponunt, neque hic rationes afferunt, cur debeamus verba Christi quibus mansiones cœlestes locum nominat allegoricè accipere? Cum dicimur esuri & bibituri in regno cœlorū: non tantum rei absurditas, sed ipsæ scripturæ hæc verba tropicè accipienda esse docent: dicitur enim nos fore similes angelis: corpora item nostra ab omni corruptione libera fore: quare neque cibo neq; potu egeant necesse est. Sed cur corpora nostra nō sint futura circumscripta & localia nulla ratio affertur: & circumscriptio nō est corruptio, sed ad naturam corporis pertinet, ita ut corpus nullum intelligere possimus nisi quod sit circumscriptum, & partes ut dicitur extra partes habeat. Quare cum naturam suam substantialem retineant corpora gloriosa, & ad hanc pertineat loci circumscriptio, nō video cur cœlestes mansiones non debeamus simpliciter iuxta scripturas locum nominare, & potius hic tropos quaerere.

Controuersiam de cœlis corruptibilibus, & cœlesti conditione corporum nostrorum post resurrectionem, negat ad controuersiam de cœna pertinere, quoniam non sit præsens pro modo gloriosi corporis: sed pro modo dextere Dei, propter personalem vnionem quæ sit longe altior ascensio, quam illa corporalis ascensio. Verum nos non contendimus de cœlis corruptibi-

An questio
de cœlo ad
causam cœ-
næ perti-
neat.

N° 2.

D. Andreas
confundit
articulos
fidei.

libus, sed de beatorum mansione quam incorru-
ptibilem esse docemus: quã ille negat creatam
esse, Brentius verò vbiquariam facit. Memine-
rit etiam se dissentire à Luthero qui Christum
iuxta modum gloriosi corporis in cœna presen-
tem asserit. Cum autem personalem vnionem
facit ascensionem, & quidem corporali altiorē,
articulos fidei confundit: aliud enim est dogma
Filiū Dei conceptum esse ex spiritu sancto &
natum ex Maria virgine: aliud eundem post re-
surrectionem à mortuis ascendisse in cœlos, &
sedere ad dexteram Dei. Quare quod nobis tri-
buit, de se iustius dicere potest, quod hæc con-
fundat & ita præstigio quodam decipiat oculos
vulgi. Nam quando mētio fit Ascensionis Chri-
sti in cœlum, pij omnes hactenus simpliciter in-
tellexerunt illam ascensionem quæ nobis in E-
uangelica historia describitur: & D. Andreae si-
mulat se nobiscum sentire: mox incipit loqui
de ascēsiōne qua Christi humanitas altior facta
sit omnibus cœlis & vbiq; præsens existat: cum
illi opponimus historiam ascensionis, aliam in-
quit esse hanc ascensionem, nempe personalem
vnionem. Atque hoc modo personalem vnio-
nem cum alijs articulis fidei confundit, & ea a-
bitur ad sua fragmenta stabilienda: non enim
ex personali vnione conficitur humanitatem
Christi ita erectam esse vt substantialiter vbiq;
præsens sit, sicuti sæpe ostendimus, & suo loco
rursus demonstrabimus.

Rursus

Rursus ex verbis Christi Matth. 18. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui in cœlis est, colligit cœlum in quo sunt angeli tum cum in terra pijs seruiūt, non multum à terra distare: sed sophistica fide plus assumit quàm in ipsis Christi verbis proponatur, neq; enim Christus asserit angelos in terris seruiētes simul in cœlo esse, sed faciem Patris in cœlis videre, neque enim ait οἱ ἐν ἕραναις. Sed absque articulo ponitur, vt dudum Zuinglius contra Lutherum annotauit, qui eodem testimonio probare voluit angelos simul in cœlo & in terra esse. Nouum autem non est si quis è loco in aliū locum prospiciat, in quo tamen corpore præsens non est. Si enim Stephanus qui in cœlis corporaliter non erat, Christum in cœlis videbat, cur non angeli dum in terris Dei mandata exequuntur, nihilominus patrem qui in cœlis est videre possunt? Neque necesse est cœlum terræ coniungere, aut hæc inter se confundere: si enim nos corporali visu cernimus sidera in firmamento, quanto magis puræ illæ & incorporeæ substantiæ Deum qui totus vbique præsens est videre possunt, in ea maiestate quàm in cœlis demonstrat, munere interim suo in terra perfungentes?

Quoniam verò Patrum & totius vetustatis consensum allegauimus, neque id simpliciter negare audeat D. Andreas, ne prorsus omnem pudorem exuisse videatur, respondet Patres

De Patrum
testimonijs.

APOLOGIA TIGVRIN.

quidem credidisse esse cœlum in quo pij in eternum mansuri sint, sed non tam pueriliter atque Zuingliani de hoc cœlo cogitasse. Equidem de cogitationibus ex verbis & scriptis iudicandū puto, ostendat igitur nobis quæ nam sint nostræ tam pueriles cogitationes quæ non cū Patrum orthodoxorum scriptis consentiant: id autem quoniam scit non posse à se præstari, alio confugit vt Patrum testimonia reiiciat, ac inquit hæc eorum scripta, quæ nobiscum faciunt, humanas esse cogitationes, ideo dijudicanda iuxta Esaiæ testimonia à se cōmemorata. Equidem neuiquam ex eorum numero sumus qui scripturas postponamus Patribus, aut eas ex his dijudicari velimus: sed rem indignam & nō ferendam esse dicimus, quod tantum sibi sumit homo arrogans, vt ex vno scripturæ loco non bene intellecto audeat nouū dogma extruere, & vnica exceptione omnium vetustissimorum interpretationes, aliorum locorum scripturæ testimonijs confirmatas, reiicere. Adducit verba Esaiæ & ea prout sibi visum est interpretatur, adduxit D. Augustinus, si non eadem verba, eandem tamen sententiā ex Apocalypsi, & hanc collatione eorum quæ in Psalmis & in epistola D. Petri leguntur piè & religiose interpretantur: cum Augustino veteres consentiunt: cur ergo non potius Augustino scripturas per scripturas interpretanti crederemus, quam D. Andree, qui iuxta sui capitis somnia ea explicat?

Postremo

Arrogas Andree factū; Not.

An Brentia
ni doceant
coelum Vbi
quaritur.

Postremo loco huius capituli admodum nobis indignatur, quod tribuamus ipsis cœlū Vbi quarium, quod non tantum in terris, sed apud inferos quoq; existat. Et quoniam arrē calumniandi & criminandi optime tenet, ac nos suo pede meretur, hæc à nobis proferri ait, vt ipsorū doctrinā in odium apud auditores nostros adducamus. Ac denuo monet, ne falsum testimonium dicamus, mortis nanq; reum esse falsum testem. Ait etiam ex hoc vnico facto agnoscendum esse, nos duci spiritu mendacij. Sed Deū beneficio tam longe à calumnia absumus, quā D. Andreas à candore & veritate: non cupimus falsas opiniones illis apud auditores nostros affingere, neque etiam possumus: non enim ipsorum more causam hanc apud auditores nostros agimus, vt altera tantum pars audiatur, sed ipsorum libri apud nos venales liberè prostant, ac hortamur auditores vt eos legant, nostra quoque vicissim expendant, ac tū iudicent. Tanta autem est vis veritatis, vt nobis nihil periculi sit ne quisquam nostrorum scriptis ipsorum seducatur, imo plerique cum legunt, mirantur homines doctos & theologos tam absurda scribere, tam parum sibi in scriptis suis consistere, & modo affirmare quod olim negarunt, & rursus negare quod publicis scriptis olim affirmarunt: sunt qui indignentur noua dogmata ab illis tanto cum scandalo papistarum quotidie proferri: non pauci dolent vicem ecclesiæ, quæ huiusmo-

Hæc legitima
agendi ratio.

di rixis & contentionibus miserè dilaceratur, ac mirantur tantam maledicendi petulantiam & rabiem quandam, non cohiberi publica auctoritate: variaque pro hominum ingenijs de huiusmodi scriptis sunt iudicia: neque nos nostris concionibus si maximè vellemus, tantum odij illis conciliare possemus, quantum ipsi sibi apud bonos & moderatos homines qui vtriusque partis scripta legunt, conciliant. Interea in suo theatro habent qui ipsis plaudant, eos scilicet, quibus non est liberum vtranque partem audire, aut si liceat, tamen ita conuicijs & calumnijs à nobis abalienati sunt, vt nolint nostras rationes audire & legere: hi Vbiquistica omnia probant, & iudices æquissimi, accusatoribus nostris tantum auditis nos damnant, causa nunquam cognita. Quod si non agnoscunt neque credunt cælum Vbiquarium, cur id suis scriptis publice docuerunt? cur nunc ea non retractât D. Augustini exemplo? Certe hæc sunt non nostra sed Brentij verba, De maiestate pag. 159. Ibi postquam cælum corporeum negauit esse vbiq̃ue, sed suum habere à terra discrimen & distantiam: , , addit. Si loquendum est de incorporeo & spiri- , , tuali cælo, non est cogitandum quod sit certus , , locus suis spatijs circumscriptus, supra omnes , , cælos, in quo sancti localiter & corporaliter stêt, , , aut sedeâr, aut deambulent, sed quod sit regnum , , cæleste, quod nec locis nec locorum interuallis , , sed maiestate Dei definitur, vt VBICVNQVE Deus ma-

Deus maiestate sua regnar, ibi sit incorporeum
 & spirituale illud cœlum de quo nobis in præ-
 sentia sermo est. Et ut Zuingliani iterum habe-
 ant quod pro ipsorum ingenio exagitare pos-
 sint, cœlum illud ea est conditione, ut in eo non
 tantum sancti homines, verum etiam Satan &
 angeli eius inueniantur. Item superius. Reli-
 quum igitur est, quod Christus, isque totus vi-
 delicet, non diuinitate tantum verum etiam hu-
 manitate sua, commoretur tam in cœlo quam
 in terra, atque adeo ubicunque est Pater ipse, &
 domus, thronus, & dextera Patris. Et quia Chri-
 stus ascendit in cœlum, & habitat in cœlo, vide-
 tis ne omnes vere pii quam late pateat cœlum
 illud in quo Christus commorari dicitur? Item
 de corporibus sanctorum quærens vbi vitam de-
 gant, responder, Erunt apud Christum. Vbi au-
 tem est Christus? apud Patrem. Vbi autem Pa-
 ter? Ibi est vbi nos erimus. Item de Mose & Elia
 qui in transfiguratione Christi apparuerunt in
 monte. Non, inquit, tunc primum descenderunt
 de cœlo, sed iam præsto adfuerunt & in cœlesti
 regno manserunt. Præsentiam autem suam hoc tem-
 pore & hoc loco patefecerunt: ut dici possit eos
 de cœlo descendisse, hoc autem nihil aliud sit quam
 quod præsentiam suam reuelarint. Eadem fere repe-
 tit in sua Recognitione, ac nos, inquit intellectu
 verbo Dei captiuum non tradere, quia nobis ab-
 surdum videretur cœlum esse ubique; item diabolos
 quoque esse in cœlo. Itē, falsum igitur est quod

Ibidem
pag. 155.

Pag. 157.

Pag. 158.

Pag. 181.

Pag. 222.

21 Bulingerus dicit. Infernū nō esse penes nos in
 22 terris: sed vbiunque fuerint vel diaboli vel ho-
 23 mines damnati post hanc vitam, vel etiam tenē-
 24 tari de æterna sui damnatione in hac vita, ibi in-
 25 fernus sit necesse est. Item in Colloquio Mul-
brunnensi asseruerunt, cœlum electorum non
esse locum quendam quo peruenire oporteat:
ac cœlū non esse extra sed intra sanctos. Imo De-
um ipsum esse cœlū electorū. Atque ne trunca-
 tas particulas ex Brētianis libris decerpamus, re-
 mittimus lectorem ad Brentiana scripta, in his
 videbit ipsum cœlum quod est sedes beatitudinis
 nostræ, cum regno omnipotentis, item ipsa fe-
 licitate confundere, & illud in terra, in aquis, in
 aëre, in firmamento, in omnibus denique mun-
 di partibus repletuè collocare. Hæc cum nos
 repetimus & reprehendimus, D. Andreae indi-
 gnatur, & mendacij atq; calumniæ nos accusat
 quod ipsos dicamus docere cœlum Vbiquariū,
 quod sit spaciū aut locus tam late patens quàm
 cœlum, terra & inferi. Et tamen Brentius hoc
vrget, cœlum esse vbiq; , negat quidem esse loc-
um, & in hoc rursus D. Andreae à Brentio dis-
sentit, qui inquit cœlum esse locum. Sed si cœ-
 lum sedes beatorum vbiq; est: annōn est V-
 biquarium cœlum, etiamsi neget locum esse si-
 ue certum siue incertum? Scimus eos conditio-
 nem præsentis vitæ distinguere à conditione
 futuræ vitæ, & alium facere statum & condi-
 tionem beatorum, alium damnatorum, sed cū
 quæstio

quæstio sit ubi nam beati sedem felicitatis suæ habeant, & ubi nam impij pœnas daturi sint, hi nempe in inferno, illi in cœlo: & cū rursus quærat quid sit cœlum, quid infernus, non quale sit, ipsi negant esse certum locum, aut certum ubi, sed ubique ubi Deus gratiam suam exerit, cœlum esse, ubi severitatem ibi inferos esse, atq; ita in terris tam cœlum quàm inferos præsentissima esse, imo in domo Dei & in cœlo esse infernum. Quandiu igitur hæcasserunt, dicemus eos felicitatem quidem & damnationem distinguere, sed nihilominus cœlum, terras & inferos, ut ex ipsorum verbis manifestum est, confundere.

Sed quoniam D. Iacobus suam de cœlo sententiam exponit, eam quoque breuiter percurramus. Cœli nomē πολύσημον distinguit in tres significaciones, quod primo aerē, deinde firmamentum in quo sunt stellæ, & postremo cœlestem conditionem & statum, das himmelisch wâsen/significet, sicut Psalmo 115. Cœli cœlorū domito; terram autem dedit filijs hominum. De duabus prioribus significacionibus nullā est controversia, sed de tertia, nam nos cœli nomen simpliciter non metaphoricē accipimus, cum orāmus Pater noster qui es in cœlis; fiat voluntas tuā in terra sicut in cœlo; item cum dicitur Filius hominis descendisse de cœlo; aut ascendisse in cœlum. In his enim & similibus locutionibus scripturæ de cœlo ut de certo & de

Cœli quæ

APOLOGIA TIGVRIN.

finito loco, seu vbi, loquuntur, & cœlum terræ
 opponunt: temerarium autem est, ne quid gra-
 uius dicamus, hæc omnia in allegorias transfor-
 mare. Neque tamen Deum cœlo includimus &
 circumscribimus, sed eius thronus in cœlo col-
 locatur, quoniam ibi maxime apparet eius glo-
 ria, & quoniam ibi parata est nostræ beatitas
 sedes, cum Christo & beatis angelis. Atta-
men sum Deus dicitur habitare in cœlo, aut de-
scendere, nō in cœli nomine sed in descendendi
& habitandi verbo tropum agnoscimus; hæc
 enim infinitæ Dei maiestati non magis pro-
 prie tribuuntur quam humani corporis mem-
 bra, manus, pedes. Hanc autem nostræ beatitas
 sedem, non in aere aut firmamento colloca-
 mus, sed in superioribus regionibus quas *in, æ-*
ther nomine etiam scripturæ vocant, cum enim
 firmamentum siue cœlum illud astriferum vlti-
 ma mundi pars sit, Christus autem in cœlos a-
 scendens mundum reliquerit, merito supra fir-
 mamentum & hos aspectabiles cœlos, quæri-
 mus cœlum illud ac sublimissimas & inenarra-
 biles regiones, in quas Christus supra omnes
 cœlos ascendens carnem suam circumscriptam
 intulit, & inde cum gloria illa sua venturum no-
 stris oculis intuebimur. Si quæras quale sit cœ-
lum hoc seu quæ sit eius conditio, prophete ver-
ba citata à Brentio proferimus, nec oculis vide-
ri, nec huius seculi auribus audiri, neque in hac
vita mente nostra comprehendendi posse quæ do-
minus

Cœlum ubi
sit.

Quale sit
cœlum.

minus à seculo ijs à quibus diligitur præpara-
 uit. Sed cum scriptura summam istam gloriam
 & felicitatem electorum, non appellet cœli no-
 mine, nos quoque nolumus cœlum cum cœle-
 sti gloria confundere. Quoniam verò nolumus
 cœlum vbiquarium agnoscere, sed ex scripturis
 docemus & credimus cœlum beatorum, esse cer-
 tam sedem & mansionem supra mundanos cœ-
 los, aerem ac cœlum astriferum, ac simul docem-
 us corpora beatorum cum naturam & pro-
 prietatem veri corporis seruet, locali & circum-
 scripto modo in cœlis esse, ibi quid non audim-
 us, sumus stupidi, crassi, carnales homines, fa-
 bricamus cœlum Mahumeticum & Talmudic-
 um, choreas in cœlo fingimus, & quid non? at-
 que hæc manifestissima ipsorum mendacia pro-
 meris oraculis habentur: sed nos scilicet mentimur
 cum ea reperimus & quidem iisdem verbis,
 quæ ipsi publice asserere? Ac quoniam forte
 ipsos pudet veteris doctrinæ, num ideo menda-
 ces sunt, qui ipsos tam absurda docuisse aut cre-
 didisse asserunt? Atque equidem videtur D. An-
 dreas aliquantum rursus recedere à Brentij opi-
 nione, nam exponens quid sit cœlum electo-
 rum, inquit illud esse æternam mansionem, in
 qua fideles habitaturi sint, quæ tamen adhuc sic
 creanda: atque hanc mansionem pag. 68. locum
 nominat, & alium inquit locum fore beatorum,
 alium damnatorum: cum tamen Brentius per-
 tinaciter negarit cœlum esse locum. Vnum hic

Not. B.

Andreas
 dissentit
 Brentio.

APOLOGIA TIGVRIN.

à D. Andrea quærimus, si locus beatorum crea-
 bicur & nondum est, vbi nunc sit corpus Chris-
 sti? vbi sint corpora eorum qui cum Christo sur-
 rexerunt? vbi sint animæ beatæ, quæ etsi non
 localiter tamen definitiuè in certo aliquo loco
 sunt? num dormiunt ad extremum vsque diem,
 vt quidam somniant? an sunt in hoc mundo, &
 ita comprobabimus figmenta Papistica de ani-
 marum apparitionibus? an verò magis pie nos
 credimus & scripturarum auctoritate atque ve-
 teris ecclesiæ consensu nostram sententiam pro-
 bamus, mansionem beatorum extra hunc mun-
 dum paratam & creatam esse, quæ iam sit domi-
 cilium in quo cum Christo & qui à mortuis res-
 surrexerunt, & beati angeli, & beatorum animæ,
 iam nunc degant, & post resurrectionem assum-
 ptis corporibus omnes electi in perpetuum ha-
 bitaturi sunt? Ne tamen prorsus à Brentianis ve-
 stigijs recedat, Primum inquit, mansionem
 hanc esse cælum nouum & terram nouam: ne
 res in scripturis distinctas cælum & terram di-
 stinguere cogatur. Deinde bona illa quæ in no-
 uo cælo & noua terra fideles habituri sunt, in-
 quit verum cælum esse. Varetur credo ne pro
 Zuingliano habeatur, si cælum à cælesti felicitate,
non dico separet, id enim non facimus, sed
tantum distinguat. Discrimen terrenæ & cæle-
 stis vitæ hoc ait esse, quod in cælesti vita Deus
 erit omnia in omnibus: in terra extra hominē,
 hoc est extra eius substantiā, sunt ea quibus frui-
 mur,

029 oia in
 169 quo cri

mur, sed in cœlesti vita omnia in quibus bea-
 ritas nostra posita est, intra in nobis habebimus,
 Deus enim qui in se omnia est, ita se singulis pa-
 refaciet, ut qui Deum inhabitantem in se habet,
 in eo omnia habeat, quare non opus est ut de lo-
 co in locum moueatur. Atque hoc argumento
vult ostendere corpora beatorum non moueri
in cœlo; & haud dubie huc etiam respicit quod
Brennius hinc concludit, si Deus sit omnia in o-
mnibus, eum cœlum nostrum & locum esse. Ac
Deum esse omnia in omnibus, cum Pauli dictū
sit, nemo inficiari poterit, nempe Deum esse no-
stram felicitatē, qui in futura vita absque vllō
medio omnē beatitatē nobis conferat, ut à nul-
la re creata quicquam cōmodi quærendum sit,
non etiam erimus distracti ut caro concupiscat
aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem,
sed omnia in electis suis erit Deus, qui vniuersis
desiderijs nostris largissime satisfaciet: attamen
nihilominus naturæ & substantiæ rerū cum suis
proprietatibus saluæ manebunt, neque in Deū
conuertentur. Non ergo licet inferre, Deus erit
omnia, ergo erit locus & erit cœlum: ita enim si
militer dicere possemus, erit corpus nostrū aut
anima nostra. Ac si hoc modo argumentari ve-
limus, sequeretur Deum esse omniū rerum na-
turam & substantiā, seu omnem substantiā rerū
in Deum conuerti, quam absurdissimā opinio-
nē non arbitramur aduersarijs probari. Si igitur
hæc manifestatio & præsentia Dei omnia bo-

APOLOGIA TIGVRIN.

na elargientis, & plena potestas cui nemo relucatur, non tollit rerum naturas aut proprietates, & relinquit verum corpus, & verum cœlum, ita corpori quoque locum seu circumscriptionem non adimit. Nec sequitur, non opus habere beati motu aliquo ad beatitudinē aliunde querendam, igitur non mouentur, nam vt D. Augustinus scribit de Ciuitate Dei li. 22. cap. 30. Membra nostra que nunc per vsus necessitatis varios & motus distributa sunt, tunc proficient laudibus Dei: & harmonie corporalis numeri intrinsecus & extrinsecus per cuncta corporis dispositioni, rationales mentes in tanti artificis laudem rationabilis pulchritudinis delectatione succendent: motus autem & status quicumque erit, sicut ipsa species decens erit. Quod si verba vniuersalia vrgere velimus, Deus erit omnia in omnibus, ergo erit cœlum & locus, & propterea conficere, nō esse alias sedes beatorū que certus sint loc⁹, similiter inferat alius, si omnia est in omnibus, eum in damnatis fore eorum infernum: Ac Deus quidem etiā absoluta potentia omnia gubernans pœnas sumit de impijs & satana, sed non propterea erit eorum infernus. Neque firmitus ex hoc loco conficitur, beatos non fore in cœlo corporibus suis localiter, aut cœlum non esse locum, quam ex eodem olim quidam conficere voluerunt, impios aliquando saluandos fore, quando Deus erit omnia in omnibus.

De dextera Dei, an certus locus nominari possit.

Christum sedere ad dexteram Dei omnes in simbolo fidei profiteamur. Dexteram etiam Dei significare Dei potentiam & maiestatem non est controuersum inter nos. Neque hoc controuertitur Christum ita sedere ad dexteram patris, quod eandem virtutem & potentiam, honorē, maiestatem, & gloriam cum patre habeat. De eo autē controuersia est, quomodo humana Christi natura sedeat ad dextram Dei: hic dicimus humanitatem eius sublatam esse super omnes caelos, ac praeter omnibus creaturis excellentia, dignitate & honore auctam esse, & apud Deum omnipotentem supremam dignitatem & gradum esse assequutam, at tamen ita sedere ad dextram Dei in caelis, hoc est tanta dignitate sic ornatum esse, ut in caelis, manente humani corporis proprietate, suprema felicitate & beatitudine fruatur, ac ibi manens nihilominus una cum verbo conscia mente & consimili voluntate omnia regat. Atque hoc modo dicimus dextram Dei posse certum locum significare. Est enim hoc uocabulum anceps, & D. Augustinus scribit, dextram patris esse beatitudinem perpetuam que datur fidelibus. Item. Quid est autem Patris dextera, nisi aeterna illa ineffabilisque felicitas, quod peruenit Filius hominis, etiam carnis immortalitate percepta? Contra Serm. Arianorum. Cum

Dextera
Dei quid
significet.

Not. B.

De Agone
Christi &
ad Contra-
rium.

APOLOGIA TIGVRIN.

autem beatitatis nostræ sedes ac domicilium non sit vbiq̄ue, & in hoc mundo non reperia- tur, Christus verò secundum humanitatē suam vnā cum sanctis angelis & beatis spiritibus in ea regione viuentiū degat, dicimus iuxta hāc si- gnificatiōē dexterā Dei non tantū Dei potens- tiam & maiestatem, sed certum quoque locū si- gnificare: etsi enim Dextra ipsa prima significa- tione & absolute non est locus neque proprie locum significat, tamē complexū hoc sedere ad dexterā Dei, in cœlis, cum de humanitate Chri- sti dicitur, non tantum excellentiā ad quam eue- sta est significat, sed ob coniunctiōē huius arti- culi cū precedente articulo, Ascendit in cœlos, & additam sæpe in scripturis loci notationem (voco autem locū certū Vbi) ac prætereā ob ve- ritatem humani corporis in Christo, certi loci significatiōē habet, quod Christus secundū hu- manitatem suam sursum in cœlis ad dextrā pa- tris sedens nostrum caput, noster mediator & intercessor est. Hinc D. Augustinus Christi ab- sentiam corporalē probat, ex sessione ad dexterā Dei, in epistola ad Dardanum.

Sedere ad
dexteram
Dei in cœ-
lis.

Quomodo
B. Stepha-
nus uiderit
Iesum ad
dexteram
Dei.

Christum autem in cœlis, hoc est in domi- cilio & sede beatorum certa, & à terris distincta atque separata ad dexterā Patris sedere probaui- mus ex historia beati Srephani, qui intentis in cœlum oculis uidit gloriā Dei, & Iesum adstan- tem ad dexterā Dei: & ait, Ecce conspicio cœlos apertos & Filium hominis adstantē ad dexterā Dei.

Dei. Respōdet ridiculū hoc esse argumentū, & has esse carnales nostras cogitationes: sunt enim illi carnalia & ridicula, quæ simplicissimē iuxta sacras literas affirmantur, si repugnent fictę Vbi quitati. Si, inquit, stelle omnes in firmamento que tam magnę sunt, non possunt videri, quomodo corpus Christi quod humani corporis mensuram nō excedit, & supra omnes cœlos ascendit, potuisset à Stephano videri? Verum num diuina vi fieri non potuit, vt ita beati martyris oculi roborarentur, vt cū possent anteā vsq; ad firmamentū acie sua naturaliter pertingere, ac in eo sydera cernere, tunc in summo discrimine, cū pro nomine Iesu erat moriēdū, ultra firmamentum vsque ad regiones beatorū extenderentur, ac ibi super omnes angelos, principatus & dominationes, atque ad eō super omnē creaturam viderent Iesum Christū in gloria Dei stantē ad dextram patris, vt se fortiter adiuuaret & consolaretur? Num etiā cœlis illi apertis non fieri potuit vt corpus Christi, cuius claritas omnia sydera superat, ab ipso cerneretur? Neque necesse fuit vt eadē viderent Pontifices, quando & Pauli comites vna cum ipso prostrati, vocē quā Paulus verē audiuit non audiuerunt. Atq; sicut non agnitus fuit Christus à duobus discipulis suis, quibus cum in eadem mensa familiariter sedebat, non propter metamorphosim aliquam, sed quia tenebantur eorum oculi: ita dati sunt oculi Stephano qui illuc vsq; penetrarent, qui Pon-

APOLOGIA TIGVRIN.

tificibus non sunt dati. Nec frustra à Luca dicitur, oculos intendisse in cœlum vt gloriã Dei videret, nec frustra Stephanus ipse testatur, cœlos sibi esse apertos, vt Iesum conspiceret stantē in dextera Dei. Quod si fuit visio, qua in Spiritu vidit Christum à dextris Patris stantē in cœlis, vt D. Andreas vult, manet nihilominus nostrum argumentum, Sessioñe Christi à dextris, non esse vbiq̃ue, sed in cœlis, cœlo inquã beatorum, quod non est vbiq̃ue sed supra nos, & supra omnes aspectabiles cœlos. Nam haud dubie visio illa vera fuit, neque hic fuit vlla dispensatio: quū enim plenus esset Spiritu sancto, Christus se illi verè reuelavit, neque agebatur de re aliqua futura, quæ plerunq̃ue figuris quasi in volucris quibusdam teguntur, sed præsentē suã gloriã & maiestãtē Christus illi conspiciendã exhibet, & in spiritu ostendit se videndū, non in circumscriptū & vbiq̃; existentē, sed qui sursum in cœlis sit. Ac nostrum argumentū tam non in firmat D. Andreas, vt id potius confirmet hac sua interpretatione: si enim corporeū spectaculum fuisse diceret, poterat suo more dicere per dispensationē factum esse, quæ hic non habet locum. Rectè igitur colligimus, Stephanus vidit Christum in cœlo stantē à dextera Patris: ergo sessio ad dexterã non constituit corpus Christi vbiq̃ue præsens, sed sessio hæc est in cœlo: quod cœlū loc^o est supra nos & aspectabiles cœlos, vt docuimus, non autē nescio quid Vbiq̃uariū. Ac

reuera

reuera tota nō tantū huius argumenti, sed totius
 quæstionis de dextera cō:rouersia, ab eo depen
 det, an cœlum sit locus. Et si autē D. Andreas cœ
 lum locū vocat, tamen cœlum etiam cœlestē cō
 ditionem significare ait, & hoc modo nostra ar
 gumenta eludere conatur. Cū enim obijcimus
 Christum sedere ad dexteram Dei in COELIS,
 SVRSVM & in ALTO: Responder cœlum hic
 significare cœlestem conditionem futuræ vitæ,
 quod Christus omni infirmitate deposita, cōsti
 tutus sit in vsu diuinæ maiestatis: ac hanc ipsam
 maiestatiē esse excelsum seu altitudinem ad quā
 Christus euectus sit: item altū idem esse atq; om
 nia implere. Ac de maiestate Christi, quā Chris
 to secundū humanitatem ab incarnatione tri
 buunt, actu tamen post ascensionem declaraf
 se volunt, suo loco dicemus: nunc quam infirma
 sit hæc responsio & quam sibi non constet, in
 dicabimus. Primum si sedere ad dexteram Dei
est intrare cœlestem vitam & conditionem &
deponere humanam infirmitatem, quomodo
 tribuunt Christo quod ab ipsa conceptione col
 locatus sit ad dexteram Patris in cœlis: et si enim
 distinguunt inter habitualem & actualem ses
 sionem, si tamē corpus Christi habitualiter fuit
 infirmitatis expers, tum non verē pro nobis pas
 sus & mortuus est, sed eius passio tantum fuit
 phantasma Martioniticum. Deinde ipse An
 dreas mansionem beatorum nondum creatam
nominat Das himmelisch wäsen/ quomodo ve

D. Andreas
 pugnantia
 scribit.

ro dicit Christum hanc intrasse quando confes-
 dit ad dexteram, cum nondum creata sit? Cum
 autem duas partes faciat cœlestis conditionis,
 primum mansionem fidelium, quæ est locus di-
 stinctus à damnatorum loco, pag. 86. deinde om-
 nia quæ fideles in hac mäsione habituri sint:
 etsi dicat bona hæc possidere humanitatē Chri-
 sti, etiam nondum creata mansione: tamen necesse est vt locum ostendat humanitatis Christi,
fateatur enim Christum glorioso corpore in lo-
co esse, certe is nõ alius erit à cœlesti mansione,
 quam tamen ille nondum creatam contendit.
 Tertiò si ascensione in cœlos collocatus est Chri-
 stus ad dextram patris, ita tamen vt nulla loci
 ratio hic habenda sit, sed tantũ maiestatis: quom-
 modo venturus est inde ad iudicandum? num
 maiestatem quam ascensione declarauit rursus
 deponet? quod fieri nequit, cum hunc secun-
 dum aduentum maxime gloriosum fore scri-
 pturæ ostendant: si ascendendo in cœlos ad dex-
tram Patris omnia impleuit, num veniendo
rursus ad iudicandum omnia euacuabit? ascen-
 sio enim in cœlum, & aduentus è cœlo ad iudi-
 cium, inter se opponuntur in sacris literis. Qua-
 re si simplicitatem scripturarũ sequi volumus,
 neq; omnia in allegorias transformare, oportet
 vt ita interpretemur sessionem Christi ad dex-
 tram Patris in cœlis, quod Christus cum Patre
 regnans humanitate sua in cœlos euecta ibi nõ
 bis querendus sit in eo loco sedem regni sui ha-
 bere

Acuti.

bens vnde ad iudicandum venturus est : atque hac ratione dexteram Dei quæ alioqui est infinita Dei potentia, locum quoq; significare dicimus, locum inquam qui sedes & domicilium est corporis Christi. At vero manifesta est deprauiatio articulorum fidei nostræ, quod aduersarij concludunt Christi corpus ideo esse vbiq;, quia secundū humanitatem sedet ad dextrā patris in cælis. Quamuis enim verum sit dexterā Dei, Dei inquam essentiam & potentiam, esse vbiq;, quam tamen ineptè & friuole inde colligāt, humanitatem quæ sedet ad dexteram Dei esse vbiq;, alioqui tantum ad partem dexteræ sessuram, alibi ostendimus.

Patrum testimonia suo more eludit, ac negat eos nostra somnia probare : sed nos Dei gratia non nostra somnia sed verbum Dei prædicamus è quo nostram doctrinam desumpsimus, neque scripturarum verba, neque patrum sententias in alienū sensum detorquemus, neq; aliter sentimus quā loquimur, sed vt verba ita sensū scripturæ & veteris ecclesie libèter retinemus, ac iudiciū lectori Christiano relinquimus. Est autē hæc mere sophistica cauillatio, patres quos verbis nobiscum consentire negare non potest, nihilominus affirmare cum eadem doceant nō tamen probare nostram sententiam. Equidem si absque offensione posset, libenter omnes veteres damnaret, quos scit longè aliter docuisse & scripsisse de ascensione Christi & sessione

Patrum testimonia eludit.

APOLOGIA TIGVRIN.

ad dextram quam Vbiquistæ doceant, sed quia id facere non audet, fingit eos secum consentire, neq; tamen vllum huius consensus testimonium profert, neq; etiam proferre potest.

Quod autem concludit Dextram Dei esse in finitâ Dei potentiam quæ cœlû & terrâ implet, & ad hanc collocatû esse filium Dei, qui declarari potentiâ suâ miraculis per apostolos in suo nomine editis quæ Christus præsens operatus sit: hæc inquam non negamus, sed quæritur, ut sæpe diximus, an humanitas sessione ad dextrâ patris vbiq; substantialiter præsens facta sit, an vero Christus Deus & homo ita humanitate sua in cœlis ad dextrâ patris collocatus sit, ut humanitas suam naturam & proprietatem seruans maneat circumscripta & finita, & non sit vbiq; sed in loco, in cœlo inquam beatorû: hoc enim scripturæ docent, & ecclesia perpetuo & constanti consensu semper credidit. Hoc constituto bifariam tribuitur humanitati sessio ad dextram Dei patris, ut Scholastici docuerunt, primo secundum vnionem personalem, quia humana natura non in se sed quia vna persona cum Verbo facta est, habet gloriam Deitatis & æqualitatem cum patre. Secundo quia humana natura iudiciariam potestatem accepit & beatitudinem maiorē supra cæteras creaturas, dicitur etiam hac ratione sedere ad dextram Dei in cælis: & dextræ nomen beatitudinem & sedem beatitudinis nostræ significat. Vtrunque hûc modum

modum sessionis Scholastici, vt dixi tradūt, qui nequaquam inter se pugnant, sed Vbiq; itē posteriorē negant: priorem mirabiliter transformant, vt in expositione doctrinæ ipsorum de personali vnione plenius perspicietur.

Quod autem ait Pharisæos vidisse Christum sedentem ad dexterā patris, quamuis non in cœlis, quando viderunt miracula nomine Christi facta, ex quibus viderunt potentiam Christi & senserunt ipsum ad dexteram Dei sedere, quā recte et etiā suis dogmatibus cōsentaneē affirmer, ipse viderit: cū enim sessio ipsi sit diuina maiestas Christi supra omnes cœlos exaltati, & non tantū vi & efficacia, sed re ipsa vbiq; secundum humanitatem præsentis, videat ipse an Pharisæis tribuere possit huius rei credulitatem. Quod si incredulis tribuit quod videant Christū sedentem ad dexteram, qui tamen Christum non videbant neque corporis neq; animi oculis, sed tantum virtutem eius sentiebant, cur nullam agnoscit veram Christi præsentiam, quando p̄ fide & spiritu Christum viuificantem præsentem cernunt, nisi etiam substantia corporis sui præsentem credant?

De omnipotentia Dei.

Cum ab initio controuersiæ huius sacramentariæ nostri docuissent, corpus humanū in multis locis, vel vbiq; vel citra locum extiterē non posse, quod id naturæ ac definitioni

Quæstio de
omnipotentia.

APOLOGIA TIGVRIN.

corporis prorsus aduerſetur: Deum autem eſſe
 omnipotens eſt, non tamen poſſe, hoc eſt nol-
 le, ea facere quæ rei naturæ & definitioni repu-
 gnant, alioqui eodem temporis puncto aliquid
 veller & non veller, & aliquid probaret & non
 probaret: quod eſſet inconstantia non potens
 tia: & hinc concluſſent Chriſti corpus, quod
 verum corpus humanum eſt ac ſuas proprietate-
 tes ſeruat, non eſſe ubiq; vel in multis locis præ-
 ſens, neque abſque loco exiſtere vt aduerſarij af-
 firmabant. Cum inquam hæc noſtri aſſerent,
 mox cœperūt aduerſarij noſtros accuſare, quod
 omnipotentia Dei labefactent, neque credant
 Deum omnipotentem eſſe: & tamen ipſi nega-
 re non poterant quædam eſſe, quæ ſuo vicio &
 defectu fieri non poſſint, incolumi & ſalua ni-
 hilominus diuina potentia: præſertim cum hoc
 ſacræ ſcripturæ aſſerant, quæ dicunt impoſſi-
 bile eſſe mentiri Deum, item Deum ſeipſum ne-
 gare non poſſe: & idem patres & Scholaſtici
 quoq; doctores fatentur. Quare cum vtriq; aſ-
 ſertam cupiant Dei omnipotentiam, fateantur
 autem aliquid ab ea eximendum, non quidem
 eius defectu, ſed rerum ipſarum quæ fieri non
 poſſint, in eo fuit ſtatus certaminis, nū id quod
 aduerſarij affirmant, corpus humanū in multis
 locis, vel ubique, vel citra locum exiſtere poſſe,
 definitioni & naturæ rei repugnet & ex eorum
 numero ſit quæ fieri non poſſunt. Sed inter ad-
 uerſarios, Brentius in ſuis ſcriptis argumentum
 hoc

Ad eo vt Chryſ.
 dicat, Deū eſſe
 nō poſſe, ſi nō
 ſit iuſtq.

hoc de potentia Dei ita tractat, ut acerbissime
 nostros proscindat, quasi eam prohis tollant,
 idque crebro ad fastidium usque repetit. Hoc
enim eius institutum fuit, nostros cum primis
reddere quantum posset omnibus odiosos, i-
deo passim iactat nos omnipotentiam Dei la-
befactare, nec Deum credere omnipotentem:
 quod certe nunquam contigisset, si potius ve-
 ritatis erucleandæ quam nos traducendi ac red-
 dendi odiosos rationem habuisset. Quoniam ve-
 rò etiam in suo testamento argumentum de po-
 tentiâ Dei repetit, coacti sumus ad illud respon-
 dere, & primû veterem calumniam depellere,
 qua aiunt nos negare Dei omnipotentiam, neq;
 hic extra oleas quod dicitur vagamur, multo mi-
 nus tergiversatione aliqua utimur, sed vanissi-
 mis calumnijs Brentij respondimus, qui toties
publice asseruit nos Dei omnipotentiam negare,
quod tamen vel ipse Andreas falsum esse quo-
dammmodo fatetur, ac certamen esse vult non ab-
solute de omnipotentia Dei, sed de Christi om-
nipotentia. Cum enim in Christo duæ naturæ
 diuina & humana personaliter vnitæ sint, ac di-
 uina quoad suam naturam & essentiam omni-
 potens existat, hoc in quæstione positum ait: Quid
diuina omnipotens natura humanæ naturæ de
sua omnipotentia comunicarit. Et si autem cõ-
 munionis nomen nõ videtur propriè hic acci-
 pi, p participatione, vbi enim sunt duo extrema
 sum aliquod tertium ab utroq; seiunctum cõmune

Communio.

APOLOGIA TIGVRIN.

habent : omnipotentia autem non est proprie-
tas distincta ab essentia Verbi, sed prorsus idē-
tamen nos de verbo illis litrem nō mouebimus:
 & communionem pro participatione accipie-
 mus, & illi vt postulat apertē & rotunde respon-
 debimus.

An humani-
 tas Christi
 cum omni
 potentia
 Verbi ali-
 quā cōmu-
 nionem ha-
 beat.

Ac quoniam D. Andreas simulat nos tergiver-
 sari & nolle ad propositam quæstionem re-
 spondere, lectorem admonitum cupimus, illi sæ-
 pe diserte & rotunde à nostris responsum esse.
Primum initio, cum definirent vnionem perso-
nalem communicatione reali & transfusione
proprietatum diuinæ naturæ in humanam, &
contenderent Christum non differre à sanctis
hominibus, nisi illi secundū humanam naturā
cōmunicatas dicamus omnes diuinitatis pro-
prietates. Tum enim clarē demonstratum est,
non aliam posse & debere statui cōmunicatio-
nem proprietatū quā qualis est naturæ com-
municatio. Nuper etiam, cū de omnipotentia
 communionē ambigū hanc quæstionem, nō
 disertam & rotundam, proposuisset, An huma-
 nitas Christi nullam cum diuina omnipotentia
 communionem re ipsa habeat, Theologi Hei-
 delbergenses perspicuē & rotunde illi responde-
 runt, & à nostris quoque in hanc sententiam illi
 responsum est. Quæstio hæc est ambigua, nam
per communionem intelligi potest communio
personalis, quod scilicet humana natura ab ea
persona assumpta est & in illa sustentatur, quæ
 Deus

Deus est & omnipotens : atq; hæc cōmunio dici forte potest etiam realis, quoniam vnio naturarum vera est & ineffabilis, & ea quæ naturarum sunt propria, re ipsa sunt huic personæ communia: sed quæ diuina sunt, in natura Dei Verbi, & quæ humana, in ipsa humanitate. Atque ita dicimus humanam naturam cōmunionem habere omnipotentiae, sicut & Deitatis: sicut enim humana natura non in se est Deus vel diuinitas, sed homo est Deus: sic etiam in se non est omnipotens, sed pars personæ omnipotentis. Liceat enim quæso nobis exemplo veterum naturas in Christo partes personæ illius nominare. Rursus quæ de reali cōmunicatione omnipotentiae proposita sunt ab aduersarijs, intelligi possunt de reali transfusione, quasi diuina natura suam omnipotentiam transfuderit in humanā, sic vt Christus homo, quatenus homo, seu secundum humanam naturam, sit omnipotens dono quodam & cōmunicatione factus: hanc cōmunionem nos negamus. Quoniam realis illa transfusio proprietatū prorsus Eutychniana est, & veritatē humanæ naturæ in Christo abolet. Habet igitur D. Andreas responsionem non ambiguam sed claram & rotundam, nempe humanitati non esse communicatam omnipotentiam à Deitate vt ipsa humanitas sit omnipotens, sed per vnionē personalem humanitatē ita participasse omnipotentiam vt homo ille sit omnipotens: Nam

Not. B. Humana natura est pars personæ. n. scilicet post incarnationis mysterium.

APOLOGIA TIGVRIN.

cum eadem ratio sit Deitatis & omnipotentia,
ac Deus ipse sit ipsa omnipotentia, humanitati
autem nō cōmunicatur deitas, vt humanitas sit
deitas, sed homo est Deus vnione illa ineffabili
qua humanitas diuinitati in vnā personā iune-
ta ab ea sustentatur, vt vna sit hypostasis Deus
& homo: sic etiam omnipotentia non cōmuni-
catur humanitati transfusione quadā vt huma-
na natura fiat omnipotens: sed homo est omni-
potens vnione illa ineffabili humanitatis cum
omnipotente natura. Sic etiam corpus humanū
immortalitatem habet sicut & animā immorta-
lem, non per transfusionē, sed per vnionem per
sonalem. Neq; sequitur id quod Andreas infert,
negari Christū hominem omnipotentē esse, &
illi nihil nisi titulū & nudum nomen relinqui:
estque manifesta calumnia quod ait nos affir-
mare humanam naturam nullam habere cōmu-
nionē cum omnipotentia diuine naturæ. Cū e-
nim cōmunionis nomē anceps sit & duob; mo-
dis accipiatur (quod diligēter obseruandū est le-
ctori, nā hac ambiguitate explicata corruūt illa
omnia quæ proximis Capitibus tractat) & nos
alterum negemus, alterū affirmemus, & veram
cōmunionem melius & clarius quā ipsi expli-
cemus, nihilominus tamē audet affirmare, nos
omnem cōmunionem omnipotentie denegare
humanæ naturæ. Hæc autem cōmunicatio que
fit vnione humanitatis cū omnipotente natura,
non transfusione proprietatū qua naturæ exe-
quentur

Cōmuniō
duplex.

pag. 104.

quentur si non essentia saltem potentia, non est
 inane nomen, nisi quis vnionem naturarū dicat
 nomine tantum & non re ipsa factam esse, quod
 impium & Nestorianum est. Sicut autē homo
 ille Deus est, non humanitatis natura sed deita-
 tis, neque nomine tantum sed verē & essentia-
 liter Deus est, quoniam Deitas non in eo vt in
 sanctis hominibus inhabitat, sed personæ illius
 pars est: ita idem homo non ritulotenus sed re
 ipsa omnipotens est, quoniam Deitas omni-
 tens non minus personæ ipsius pars est, quam
 anima & corpus eius. Atque hac ratione homo
 Christus plurimū à sanctis hominibus differt,
 non tantum amplitudine & excellentia dono-
 rum, ac officij ratione, sed sua hypostasi, que nō
 tantum humana natura constat vt in ceteris ho-
 minibus, in quibus Deitas vt in templo suo in-
 habitat, vbi alius est qui inhabitat, & alius qui
 inhabitatur, sed hæc persona hominis Christi
 diuinitate & humanitate constat, diuinitate ita
 in hac humanitate inhabitante vt imperscruta-
 bili & ineffabili coniunctione siue vnione ipsa
 sit hypostasis singularis huius personæ Chri-
 sti. Ac quoniam abunde aliās à nostris decla-
 ratum est, consecutionem hanc qua aduersa-
 rius vitur falsam esse, si humanitas Christi
 non est omnipotens, ergo homo Christus non
 est omnipotens: non arbitramur copiosio-
 rem confutationem huius Sophistices à nobis
 requiri.

Nō. B.

APOLOGIA TIGVRIN.

Calumniæ
D. Andreæ
D.

Obsecramus autem hoc loco pios Lectores, vt hic denuò paulisper expendant, qua fide D. Andreas causam hanc aduersus nos agat. Primum negat certamen esse de omnipotentia Dei, sed de omnipotentia Christi: & tamen scit nos à Brentio accusatos, quod non credamus Deum esse omnipotentem: ac Brentij liber de Maiestate hanc calumniam ad fastidium vsque repetit. Deinde ait hanc esse quæstionem huius loci. Quid omnipotens & diuina natura humana nature de sua omnipotentia communicarit. Sed non ignorat primum certamen fuisse de Vbiquitate carnis Christi, quam partim argumento à potentia Dei, partim ab vnione personali desumpto asseruerunt. Inde realis communicatio & transfusio omnium proprietatum deitatis in humanam Christi naturam ab ipsis excogitata est: postremo vero nuper admodum D. Andreæ hanc latebram inuenit qua sui dogmatis absurditatem teget, quod humana natura cum diuinitatis cui coniuncta est proprietatibus re ipsa aliquam communionem habeat: Hac autem ambigua locutione se haud dubie simplicibus imponere & oculos illis perstringere se posse existimat. Postea fingit nos tergiversari & nolle ad hanc quæstionem respondere, ideoque ea afferre de quibus non est controuersia, quæ scilicet à Deo fieri non possint, vt Deum non posse peccare aut mentiri, & vrget vt perspicue & rotunde respondeamus. Sed si nescit si

bi ad

bi ad hanc quæstionem à nostris responsum esse, non est forte mirū, quī enim cognoscere posset quid nostri scribant, cum vetitum sit ne quis nostros libros emat, vendat, legat? et si mirum autem non est, nam ira nunc fieri solet, est tamē res indigna & non ferenda, hominem Theologum, & qui sibi iudicium & censuram in omnes sumat, tam facile & temere pronuntiare de re sibi incognita. Nam si dicat forte, se tantū de nostra responsione ad Brentij Testamentum loqui, nihilominus tenetur, quoniam illic à nobis respondetur ad notas & publicas criminationes & calumnias Brentij, neq; tum illud latibulum mit der that gemeinschaft haben D. Andreae effoderat, sed illud in legatione sua Memmingensi inuenit. Proponit deinde nostrā responsionē, quæ si illi tam bene nota erat, cur tam vrget vt aperte & rotūde respōdeamus? Sed ma uult ipse pro nobis respōdere, vt sententiā nostrā quam ipse fingit, nullis rationibus confirmatā proponat, e qua suo arbitratu ea cōficiat, quibus nos in odium adducere possit. Itaq; statim subiicit, nos homini seu humanæ naturæ nihil nisi titulum & nomē relinquere, quod Marię seu hominis filius nominetur quidē omnipotens, sed eum secundū humanam naturam tantū nudum nomen omnipotentiae habere, verē autē & res ipsa prorsus nihil. Hoc autē nunquā scripsimus, nunquā docuimus, nunquam credidimus, neq; quicquā tale legitima cōsecutione ex nostra do-

*Quæ Christi humana natura
cū diuina cōsa habet.*

APOLOGIA TIGVRIN.

Strina cōficitur: nisi forte Iacobo Andreae nihil est mirabilis illa & omnis creaturæ caprū superas vnio diuinæ naturæ cū humana: nihil illi est officium Christi seruatoris: nihil illi est cōmunicatio duarū naturarū in omnibus operibus, vbi vnaquæq; cū cōmunicatione alterius agit quod suum est: nihil etiam illi sunt amplissima illa dona quibus humana natura ita in se ornata est vt omnes creaturas longo interuallo excellat. Atque cum semper docuerimus, & doceamus, atque firmiter credamus, Christum hominem siue Mariæ aut hominis filium, esse Deum verū & omnipotentem, quoniam non alius sed vnus & idem est Filius Dei & filius hominis, nihilo minus tamen impudenter gloriatur, & se confidenter iactat quasi conuicerit nos Christum filium hominis sua diuinitate spoliare: & homo leuis se vltro ad palinodiam offert si conuictus fuerit: atque cum tories soli Heidelbergenses (vt alios omitamus) vicini illius, & publico colloquio, & præterea tot scriptis in lucem editis ostenderint non tantum errores ipsius, sed etiam contradictiones manifestas, hoc est, aperta & luculenta mendacia, nunquam tamen erubuit, sed pro Sophistica sua lubricitate & loquacitate verba torquendo & aliter interpretando, aut impudenter ea quæ dixit & scripsit negando, se sperat posse elabi: idque facilius apud eos quibus nostras responsiones videre & audire non licet: nam si apud æquos iudices

res controuersia disceptaretur, & nostræ responsiones non minus quam eius criminatio- nes legerentur, facile inanis eius iactantia com- pelsci possit.

Postremo asserit nos duos Christos facere, vnum filium Dei omnipotentem, alterum fili- um hominis, qui cum hac omnipotentia nul- lam re ipsa communionem habeat. Atque hanc calumniam postea pagina tertia reperit, nos duos facere Christos, vnum Deum, qui huma- næ naturæ insolubili vinculo coniunctus sit, at tamen quoad naturam suam & proprietatē, nullam cum ea communionem habeat: alte- rum hominem tantum, ornatum quidem ma- iori potestate gloria & honore quam cæteri sancti, sed qui nullam communionem habeat cum infinita maiestate, potentia & virtute Dei: verum vbi maiestas hæc homini tribuitur id non vere fieri sed tantum verbotenus, re ipsa

Non factus
mus duos
Christos.

autem nihil nisi verba esse. Atque hoc est argu- mentum quo nos D. Andreas Nestorianos & Machumeranos facere conatur, quod ex duo- bus mendacijs siue calumnijs confutum est. Pri- mum, quod ea quæ à nobis scribuntur de hu- mana natura Christi, ipse interpretatur à nobis dici de homine Christo. Cum nō ignoret longe aliud esse cū dicitur aliquid de humanitate in ab- stracto, aliud cū de homine in concreto aliquid prædicatur. Deinde, ait nos omnē cōmunionē, p-
rietas diuine nature cū humana tollere, quod

Not. 3.

1.

2.

falsum esse paulo ante ostendimus. Rogamus igitur pios lectores vt vniuersam hanc ipsius sophisticen bene expendant, & obseruent quibus ambiguitatibus vtatur, & quomodo controuersiam hanc studio inuoluat. Cum autē huiusmodi certaminum præcipue in rebus sacris, finis esse debeat declaratio veritatis, non potest ille vir bonus haberi, qui ambiguis locutionibus & verborum æquiuatione rem obscurare studet. Ac possemus plures eius fallacias & latebras commemorare, sed cum easdem Heidelbergenses Theologi, quos ob ipsorum insignem pietatem & eruditionem honoris causa nominamus, detexerint, & omnibus nisi qui in meridiana luce cæcutire voluerint, digito quasi demonstrarint, nolumus eadem repetere.

D. Andreae Nestorian.

Bene autem se habet, quod hoc argumento quo alios Nestorianismi cōvincere vult, seipsū Nestoriano errori fauere prodit. Nos enim nō facimus alium Filium Dei & alium Mariæ filium, sed vnum & eundem agnoscimus Dei & Mariæ filium, æternum & omnipotentem atque infinitum secundum diuinam naturam, & eundem in tempore initium habentem, finitæ naturæ atque potentæ secundum humanitatem. Vos autem qui Filium Dei à Filio hominis assumptum scribitis, & alterum essentiali, hunc vero communicata Deitate Deum esse dicitis, propter immensitatem & infinitatem donorum Deo factum æqualem; duos facitis filios

In Apologia ad thes. Ingolstadt.

lios, & aperte Nestoriani esis. Atque cum hic tuam confessionem proponis, Christum iuxta diuinam naturam esse ipsam omnipotentiam, iuxta humanam naturam habere omnipotentiam: Si de communicata omnipotentia loqueris & quæ alia sit ab omni potentia diuinæ naturæ, necesse est aliam quoque eius diuinitatem esse, nam eadem est ratio diuinitatis & omnipotentia: Sin loqueris de omnipotentia diuinæ naturæ, dicimus illam eodem modo haberi ab humanitate Christi, quo deitatem habet, quod scilicet humanitas sustentatur à diuinitate & pars est personæ omnipotentis, itaque habet omnipotentiam, non in sua natura sed in sua persona, atque in natura Verbi, in cuius hypostasi omnipotente subsistit. Quod si fingis humanitatem in sua natura habere omnipotentiam Verbi, prorsus diuinitatem cum humanitate confundis: atque etiam duos facis Christos: nam si humanitati non satis est in Verbi natura habere omnipotentiam ut homo Christus sit omnipotens, neque etiam satis erit humanitati in persona Verbi subsistere, sed ut propria omnipotentia ita quoque propria subsistentia seu persona illi tribuenda erit, qui fuit Nestorij error. Atque hoc necessario ex ipsorum dogmatibus consequitur. Nam quoniam nullam agnoscunt unionem personalem nisi quæ per realem transfusionem fiat; sequitur, sicut diuinitas communicat huma-

*Nestorij et
ror.*

A P O L O G I A T I G V R I N .

nitati omnipotentiam, omniscientiam, omni
 ri præsentiam, quæ tamen alia sit à Verbi Om
 nipotentia, omniscientia & omni præsentia, se
 quitur inquam etiam personam à Verbo com
 municari humanæ naturæ, vt aliam habeat per
 sonam (vt Nestorius voluit) à persona Verbi:
 alioqui non plenam habebit communionem.

C A P V T V I I .

*Corpus Christi non esse ubique, sed in uno
 loco, in cælo.*

DVo in hoc capite agit D. Andreas, pri
 mum nos arguit quod statum controuers
 siæ peruertamus, ac scribamus ipsos asserere
corpus Christi secundum naturam humano
 rum corporum vbique præsens esse, quod nun
 quam asseruerint: atq; in hoc loco se mirabilio
 ter iactat, atque nos plane conuictos putat. Se
 cundo loco Lutheri verba subiicit ad explican
 dum & probandum Vbiquitatem corporis
 Christi. Nos Deo adiuuante eum qui nos men
 dacij accusat, in hoc ipso capite non semel sed
 sæpius calumnia & mendacij vsu esse con
 uincemus, idq; tam clare & euidenter, vt omnes
 sano iudicio præditi eius imposturas & fraudes
 cernere possint.

D. Andreas
 omittit id
 quod præ
 cipue con
 trouertitur.

Primum inquit de eo hætenus inter nos
 fuisse controuersiam, An corpus Christi, quod
 substantia

substantia sua nostris corporibus excepto peccato simile est, hoc privilegij habeat præ reliquis sanctorum corporibus, ut eodem tempore divina cœlesti & supernaturali ratione vere simul pluribus aut omnibus in locis in terra præsens esse possit, an vero hoc sit impossibile, quia si hoc fieret, Christi corpus non esset verum corpus humanum, sed tantum spectrum quoddam, ac prorsus in spiritum mutatum esset. Atque hic prima fallacia ab eo committitur, quod id omittit de quo maxime controuertitur, an corpus Christi ESSENTIALITER, SUBSTANTIALITER, REALITER, CORPORALITER sit ubique, talem enim præsentiam corporis Christi in cœna asserunt, & huius stabilendæ gratia Ubiquitatem excogitarunt. Ac Brentius in libro contra Bullingerum asserit humanam Christi substantiam omnia implere: & ubicunq; est Christus Deus cum sua maiestate & omnipotentia, ibi etiam necessario Christum esse vnâ cum corpore & anima sua.

Deinde summa certaminis inter Brentiũ & nos ab initio hæc fuit: An corpus Christi in cœlis ad dexterã patris sedens seruet naturã humanã norũ corporũ, ut simul & semel in vno tantum loco sit, an verò cõtra abiecta humani corporis proprietate, simul multis in locis aut etiã ubiq; substantia sua præsens existat. Itaque iniuriam nobis facit D. Andreas quod nos dicamus ipse

Hoc supfluit
i, quã sba nõ
sit: vcl vno
subst. supflua
Pag. 102
& 12.

Status con
trouertit.

APOLOGIA TIGVRIN.

docere corpus Christi iuxta naturā & proprietatem humanorum corporum in multis aut omnibus locis existere. Hæc enim sunt verba nostra: Deinceps nobis expendendum est, an corpus Domini nostri Iesu Christi, quod ex beata virgine assumpsit, in gloria & exaltatione sua ad dexteram Dei, per Dei omnipotentiam ita deificatum sit, vt non amplius iuxta naturam humanorum corporum in vno loco sit, sed simul in multis locis & vbique, seu vndique in cælo & in terris existat: An inquam hæc sit voluntas Dei verbo ipsius parefacta, vt verum corpus Christi non circumscribatur aliquo cæli loco, sed vbiq; sit. Etenim nisi ostendatur hanc esse Dei voluntatem verbo eius expressam, quod Christi corpus omni circumscriptione careat, & vbiq; sit, frustra Dei omnipotentia prætenditur, vt quæ hic nihil probare possit. Cum igitur scribimus, quæri an corpus Christi non amplius iuxta naturam humanorum corporum in vno loco sit, sed simul in multis locis & vbique, facile intelligit Iacobus Andrea, illud posterius non inferri vt proprietatem aut naturam humanorum corporum, sed potius vt aliquid contrarium. Si enim dicā exempli gratia, Iacobus Andrea non amplius iuxta morem Theologorum simpliciter, candide, & ingenuè nobiscum agit, sed calumnijs & mendacijs nos opprimere conatur: non hoc dico, Theologorum morem esse calumnijs & mendacijs vti sed eum

Non quærimus an secundum naturā corpus vbi sit ubiq;.

eum contra quam decet Theologum, calumniatorum & sophistarum agere indico. Et certe huius sophisticæ & calumniæ exemplum est quod paulo post pag. 78. denuo repetit, hanc quaestionem à nobis constitui, An corpus Christi iuxta naturam humanorum corporum sit in multis & omnibus locis: ubi fraudulenter omittit, quod nos addidimus, An iuxta naturam corporis non amplius sit vno loco simul, sed vbiq̃ue. Aduersatiua enim particula satis ostendit quis sit quaestionis sensus, nempe, An Christus retineat humani corporis proprietatem in caelis ad dexteram Dei sedens. Etenim aduersarium aliqui aperte docuerunt Christum ascensione sua in caelos abieciisse hanc proprietatem humani corporis, ita vt corpus eius in caelesti maiestate & spiritali mundo non amplius habeat suam circumscriptionem, neque certo loco contineatur, hinc illæ disputationes exortæ sunt, quibus probare voluerunt, loco circumscriptum esse, inter accidentarias proprietates corporis numerari debere: item circumscriptionem loci esse imbecillitatem quandam corpoream ac carnalem deformitatem & ignominiam. Contra nostri ostenderunt circumscriptionem ad naturam corporis pertinere, seu substantialem eius proprietatem esse; cum autem Christus ad dexteram Dei sedens naturam & proprietatem humani corporis non exuerit, consequens esse, vt corpus eius substantia sua non possit esse vbiq̃;

Omittit
fraudulenter
nostra ut
ba.

Aduersarij
docuerunt
Christi cor
pus non am
plius esse
circumscri
ptum.
Bientius
recognit:
pag. 66.

APOLOGIA TIGVRIN.

Daplex mo-
dus corpo-
ris Christi.

Non ignoramus ipsorum latibulum, nempe
duplicem esse modum corporis Christi, prio-
rem quo consideratur iuxta naturam humani
corporis, alterum quo consideratur quatenus
in vnam personam à filio Dei assumptum est,
quo modo Christum corpore suo vbique præ-
sentem esse volunt, sed hic illis ostendendū erat,
quia de substantiali corporis Christi præsentia
quæstio est, vel Christum in gloria & maiestā-
te sua abiicisse veri corporis naturam & pro-
prietatem: vel si eam seruat, non tamen hæc esse
contradictoria, corpus Christi substantialiter in
loco esse, & idem substācialiter vbique esse. Brē-
tius alicubi prius illud ostendere conatus est,
corpus Christi in sua gloria non esse circum-
scriptum: posterius D. Andregasserit, qui scri-
bit hæc inter se nō pugnare, Christum corpore
suo esse in vno loco, & Christum corpore suo es-
se vbique. Etenim naturaliter & essentialiter es-
se in vno loco, personaliter verò esse vbique. Sed
quia scit controuersiam fuisse de substantiali &
essentiali præsentia carnis Christi, vt se in late-
bras abdere possit, duplicem eius facit essentiā,
naturalem & personalem, quo possit dicere cor-
pus Christi essentialiter vbique esse, essētia scilicet
personali. Sed hæc omnia nihil sunt nisi mera
verborum sophismata, nouæ & ambiguae locuti-
ones. Nā primū cum humana natura nō habe-
at suā propriā personam, sed in hypostasi Verbi
subsistat, non potest illi tribui personalis essen-
tia, nisi id ita accipiamus, humanitatem cum di-

uinitate vnam esse personam, quæ non humani
 tatis sed hominis est essentia personalis. Sed in-
 de non sequitur humanam naturam substantia
 liter ubique esse, quia diuina natura cum qua
 vna persona est, ubique existit, sed hoc tantum
 hinc cõficitur, personã cuius ipsa pars est, ubiq;
 esse, quo sanè modo alias testati sumus persona
 lem præsentiam a nobis non damnari, sed tamẽ
 hanc locutionem vt obscuram & ambiguã nos
 ommittere, ac malle perspicuè & vscitate loqui. De
 inde errat D. Andreas, quod nos arbitratur hu-
 manam tantum naturam corporis Christi con-
 siderare, & nõ etiam eiusdem maiestatem. Nos
 enim Dei beneficio veram maiestatem corpo-
 ris Christi & agnoscimus, & prædicauimus lon-
 ge fidelius quam ipsi vnquam fecerint. Illam au-
 tem quam ipsi fingunt præter scripturas com-
 municaram Deitatem, & proprietatum Deita-
 tis in humanam naturam transfusionem, quæ
 nihil aliud quã naturarũ cõfusio est, nequaquã
 agnoscimus. Quod aut addit, nos negare huma-
 nam Christi naturã cũ maiestate diuinitatis ali-
 quã vere & re ipsa cõmunionẽ habere, superiori
 capite cõfutauius, & apertã calumniã esse o-
 stẽdimus, quã tamẽ aduersariũ nõ pudet hoc lo-
 co & sæpe deinceps reperere. Neq; aliter statuẽ-
 dum est de eo quod subijcit, nos tantum proba-
 re Christi corpus iuxta naturam humanorum
 corporum non esse ubique, ideoque nostra
 refutatione non egere. Nos enim ex scripturis

APOLOGIA TIGVRIN.

ostendimus corpus Christi in gloria & ad dexte-
 ram Patris sedens, retinere hanc proprietatem
 humani corporis vt sit circumscriptū & in vno
 loco, non autem vbique præsens: Bona autem
 conscientia Brentium & omnes Vbiquistas ac-
 cusauimus, & adhuc corā ecclesia Dei reos per-
 agimus, qui docent illud ipsum finitum & cir-
 cumscriptum corpus seruatoris nostri vbique
 præsens esse; vbicumque diuinitas præsens est,
 neq; tam stulti sumus, vt dicamus id fieri ex na-
 tura humani corporis, imò hoc nomine ipsos
 semper accusauimus & accusamus, quod hac
 sua Vbiquitate veritatem humani corporis tol-
 lant, nā si substantialiter vno in loco est, (quod
 ipsi quoque confitentur) non potest idem sub-
 stantialiter vbique esse, quocunq; modo id fie-
 ri dicatur. Modus enim Dexteræ Dei quem tō-
 ties inculcat, non est nouus aut diuersus modus
 præsentiæ, quæstio enim tantum est de substans-
 tiali præsentiæ, sed causam præsentiæ indicat.
 Cum enim humana natura per se iuxta proprie-
 tatem & naturam humani corporis non possit
 substantialiter vbique præsens esse, dicunt sessio-
 ne ad Dexteram Dei hanc maiestatem acce-
 pisse humanitatem Christi vt vbique præsens
 sit. Sed cum loquantur de vbiquitate qua sub-
 stantialiter præsens sit, non indicant nouū mo-
 dum, voce enim substantialiter modus indica-
 tur præsentiæ. Quare cum ad modum Dexteræ
 confugiunt, necesse est vt ostendant hanc esse
 volun-

Modus
 dexterae.

Nor

voluntatē Dei, ut sessione ad Dexteram corpus Christi contradictorias proprietates habeat, ac simul eodemq; tempore sit circumscriptū, & in circumscriptum, atque ubique præsens, seruet humani corporis mensuram & proprietates, & nihilominus contra humani corporis naturam substantialiter ubiq; existat. Si Dextera modum corporis indicaret, sicut modus clarificati corporis non retinet infirmitates humanæ naturæ quas ante resurrectionem & ascensionem habuit, quod Christus verè esuriit, sitijt, delassatus fuit, dolores sensit & demum mortuus est, sed has tollit, ita ut corpus glorificatum ab omni infirmitate & corruptione liberum sit: ita modus Dexteræ, si verus corporis modus esset, non staret contraria in eiusdem corporis substantia, sed ea quæ tantæ maiestati aduersantur quæ hac sessione corpori Christi tribuunt, tolleretur, & ita humanitas Christi ad Dexteram Dei collocata non amplius esset vlllo modo circumscripta & finita, sed prorsus diuinitati exequaretur. Quis autē non videt talem modum corporis abolere & tollere veritatē humanæ naturæ? Si autē aduersarij modo Dexteræ non intelligunt substantialē præsentiam, qua corpus absolutū actu primo præsens existat, sed loquuntur de efficientiæ & operationis præsentia, quod humanitas Christi ita collocata sit ad Dexteram Dei, ut diuinitas omnia volente & consentiente humanitate gubernet, & omnibus rebus non sub-

APOLOGIA TIGVRIN.

stantia sed *in p^{re}sentia* sua præsens sit, quid contendunt de eo quod nemo nostrum negat? & quoniam longe aliter olim scripserunt, & hodie adhuc obscure & ambigue loquuntur, abijciant quæso Sophismata, neque pudeat eos aliquando errasse, dent gloriam Deo, consulant paci & tranquillitati, & hanc suam sententiam tandem rotundè clarè & perspicuè exponant.

Quomodo
Lutherus
Vbiquita-
tem affirma-
uit.

Porro quod scribit Lutherum ab initio docuisse corpus Christi non esse terreno aut clarificato modo iuxta naturam humanorū corporum in omnibus locis, sed iuxta modū dexteræ Dei ad quam humanitas Christi collocata est, ipsum in omnibus rebus & super omnia esse, itaque nos Luthero falsam opinionem affingere quod docuerit hæc iuxta naturam humani corporis fieri. Respondemus controuersia cum Luthero non tam de Vbiquitate corporis Christi fuisse, quàm de præsentia eius substantiali in pane & vino Cœnæ dominicæ, cuius asserendæ gratia, etsi aliquando Vbiquitatis mentionem fecit, disertè tamen alibi docuit Christum iuxta modum & naturam glorificati corporis in Cœna præsentem esse definitiuo modo, idq; in confessione maiori aduersus Zuinglium & Oecolampadiū asseruit, & iterè repetijt in cōfessione breui, quam paulò ante obitum suum edidit, in qua nulla fit Vbiquitatis mētio, sed ita (inquit) docēt Papiſtæ, ac non tantum Papiſtæ sed ecclesia Christi, nosque cum illa, corpus Christi non esse

esse localiter in loco sed definitiuè. Itaque Iacobus Andreae à Luthero dissentit, quando negat Christum ratione clarificati corporis in Cœna præsentem esse: eadem enim est multipræsentie & omnipræsentie ratio. Deinde quo ad ipsam Ubiquitatem non prorsus cum Luthero consentit, Lutherus enim in maiori confessione scribit repletium modum Ubiquitatis soli Deo proprium esse, atq; hoc supernaturali modo hominem Christum ubiq; esse, ubi Deus est, ita ut hoc modo omnia vndiq; Christi plena sint etiam secundum humanitatem. Brentius verò triplicem statuit Ubiquitatem, Localem, repletiuam & personalem: solum autem Deum inquit, natura sua esse ubiq; ubiquitate repletiuam, humanitatem autem in vnitatem personæ à filio Dei assumptam, ubiq; esse personali ubiquitate. Videat hic Christianus lector quam bene se Lutheri autoritate D. Andreas tueatur, qui id quod Lutherus affirmat, ipse negat, neq; hoc ignorantia quadam ab eo factum est, sed malitiosa fraude, ut Lutheri autoritate suam Ubiquitatem defendat. Simili improbitate & impudentia nos ait Lutheri verba pervertere, & illi ascribere quod docuerit corpus Christi ubiq; præsens esse iuxta naturam humanorum corporum: quod si etiã hoc scripsissemus, an propterea à nobis Luthero fieret iniuria? Cùm enim doceat Christum ratione gloriosi corporis in cœna multis in locis præsentem esse, an nõ ratione humani corporis glorificati

Not.

mo' nõ oio
eadē, nã oī
præsentia b
trahibilis qz
multipf.

De Person.
Vnionē
pag. 11.

tamen multipræsentiam statuit, quæ perparum ab omnipræsentia differt: sed nos hoc neque de Luthero neq; de Brentio affirmauimus, ac male litiose Andream verba nostra interpretari & fraudulentè aliqua omittere, ex his quæ supra adduximus quibus æquus Lector facile animaduertet.

Quoniam verò conqueritur nos odiose admodum articulum hunc de Vbiquitate urgere, & nostris mendacijs apud omnes dogma hoc inuisum facere, vt ita nostrum errorem tegamus & in obliuionem abducamus, & ob hanc causam Lutheri verba adscribit, quibus ille suspicionem crassæ & corporalis præsentia Christi in Cœna auertere conatur, & Vbiquitatem corporis Christi probare: nos quoq; vicissim ea quæ Zuinglius & Oecolampadius Luthero responderunt adijciemus. Facile quidem erat hic ea commemorare quæ Lutherus crasse admodum de præsentia corporis Christi scribit, & his præterea adijcere toties confutatas aduersariorum aduersus nos calumnias, de nudis signis, de omnimoda Christi absentia à Cœna, atque alia huius generis, sed hæc toties repetita Lectori obtrudere nolimus. Atque cum Iacobus Andream in hoc ipso capite primo dolose ea verba omiserit quæ ad explicationem quæstionis maxime faciebant: deinde nostris verbis alienum sensum affinxerit, omittens ea, in quibus quæstionis vis posita est, & calumniam

quam

D. Andream
doli et mendacia in
hoc capite.

2

3

quam inde confinxit toties reperat : cum con- 4
 trouersiam studiosè ambiguis verbis inuoluat:
 præterea luculento mendacio nos calumniatur 5
 quod humanæ naturæ omnem communionem
 cum diuina maiestare Christi adimamus: & po 6
 stremo Lutheri autoritate abutatur, ea illum
 negare fingens quæ ab ipso affirmantur, & con-
 tra illa alibi negans quæ hic Lutherus affirmat;
 tamen adeo omnem pudorem abiecit, vt post
 tot calumnias & mendacia nos in fine Capitis
 manifesti mendacij accuset, & spiritu mendacij
 impelli scribat, quia Brentium dicimus nouum
 cœlum confinxisse ignotum Patriarchis, Pro-
 phetis, Apostolis ac veteri ecclesiæ. Sed cū ipse
 toties in tam breui capite falsi conuincatur, iu-
 dicent pij quantum fidei illi tribuendum sit. At
 que huic quidem homini qui omni pudore
 caret, & conscientiæ sensum amisisse videtur, fa-
 cile est talia aduersus innoxios spargere, non au-
 tem tam facile erit illi eadem apud æquos iudic-
 es probare, apud quos tum demum nos men-
 dacij conuincet, quando probauerit sacras lite-
 ras & Veteris ecclesiæ doctores descripsisse cœ-
 lum Vbiquarium, in quo sint ipsi etiam inferi,
 ipsi diaboli, non tantum homines beati simul
 & damnati, tale enim cœlum Brentium descri-
 bere ipsius verbis adductis ostendimus. Atque
 cum tam impudenter neget ea quæ publicis scri-
 ptis contestata extant, sperans scilicet se Sophis-
 ticus artibus & noua aliqua interpretatione

APOLOGIA TIGVRIN.

posse elabi, nos iure accusationem quam nobis intendit in illum retorquere possumus, & ex eius tot manifestis calumnijs, mendacijs, sophisimatibus concludere, ipsum duci & impelli spiritu mendacij & calumniæ, atque contentionis.

Quoniam verò Lutherus tria argumenta præcipuè vrget: primum ab omnipotètia diuina qua Christus corpore suo præter corporalẽ & localem modum, alijs quoq; modis præsens esse possit: alterum à dextera Dei quæ ubiq; est, ad quam Christus sedet: postremum ab vnitæte personæ: ad singula hæc Zuinglij & Oecolampadij responsiones subiiciemus. De primo igitur sic scribit Oecolampadius: Porro inter omnia ista hoc vnũ in primis vrgerẽ incipit Lutherus, vt demonstrẽmus Deo non alia ratione illud possibile esse, quam vt duo corpora in vno & eodem loco sint simul, et sese clarum ac euidentis scripturæ testimonium habere gloriantur. Vbi rursus sic respondemus: Iam antè idẽ illud abundè demonstratum est, cum videlicet cum fidei analogia prorsus pugnet, cum corpori Christi omnino contrariũ sit, eò quod veri corporis mensuram ipsi adimat, ac idẽ illud extra omnem loci dimensionem in mundum introducat. Quod si hanc regulam statuere velimus, quod nimirum Deo illud impossibile esse demonstrandũ sit, iam idẽ illud omnes hæretici postulare poterũt, vt nimirũ quẽcunq;

cunq; scripturæ locum falso & erroneo sensu ci-
tauerint, contradicentes sibi Deo illud impossi-
bile esse demonstrare compellant. Ad fidei sim-
plicitatem nos respicere conuenit, ac tum demum
iudicium proferendum est. In hac permanere
& consistere, nec aliqua parte rationis nostræ
sententiam sequi, sed cum modestia aliquid sci-
re oportet.

Ad argumentum autem à Dextera Dei sum-
ptum sic respondet Zuinglius: Attentis ergo a-
nimis & yigilanti studio hæc obseruate, Princi-
pes sanctissimi. Cum enim illud nobis demon-
strandum esse dicit, quod nimirum dextera Dei
certus aliquis & circumscriptus locus in cælis
sit. Nisi enim id possimus, Christum quoq; cor-
pore suo ubiq; esse clamitat. Hæc, inquam, di-
cendo, vel dexterae vel corporis Christi vocabu-
lo oculos nostros perstringere conatur. Qua-
propter syllogismum ipsius totum in formam
redigemus: si quo modo fucum ipsius possi-
mus deprehendere:

Dei dextera est ubique.

Corpus Christi est ad dexteram Dei.

Ergo corpus Christi est ubique.

Debit autem
dicere, corp⁹
Chrī est dex-
tera Dei. Et
hæc sunt
4° termini.

Maiorem huius syllogismi propositionem
falsam aut vitiosam esse dicere non possumus.
Dei enim dexteram, id est, virtutem, poten-
tiam & robur ubique esse, certò constat. Ad
minorem ergo transeundum erit, si quid

APOLOGIA TIGVRIN.

vicij fortassis in illa latere possit. Atqui hoc loco
 Pauli locus sese nobis offert, qui in priori ad
 Thessal. epist. cap. 4. ait, Et sic semper cum Do-
 mino erimus. Vbi cum Domino esse longe alia
 ratione dicitur, quàm qua ipse vbi que est. Alio
 quin nostra quoque corpora vbi que esse, fateri
 cogeremur. Quapropter, cū creatura apud Deū
esse dicitur, nequaquam eo sensu illud debet in-
telligi, vt eam iuxta diuinitatis maiestatem in in-
finisum quoq; extensam esse credamus. Si enim
 illud admittere velimus, iam quam nos creatur-
 ram dicimus, non creatura, sed ipse Deus esset.
Solus enim & vnicus Deus infinitus & immen-
sus est. Sic enim de illo Iob cap. 9. pronunciat,
 Extendit cœlos solus. Et cap. 23. Ipse enim solus
 est, & nemo auertere potest cogitationem eius.
Porro natura hæc & conditio, qua VBIQUE
EST, omnipotentiæ fons & prima, quod dici so-
let, scaturigo est. Si itaque creaturam vbi que es-
 se vere diceremus, ipsa certè omnipotens ille es-
 set, & proinde creator, nō creatura amplius. En
 principes sanctissimi. Hi errores omnes & absur-
 da ista ex hac ratiocinatione sequerentur, si vi-
 delicet sic argumentari institueremus, Dei dex-
 tera est vbiq; Ergo Christi corpus vel huma-
 nitas vbi que est. Error itaque omnis in hoc ver-
 satur, quod cum Christum ad dexteram Dei esse
 se dicimus, primo loco, quod humanam natu-
 ram attinet, nimis incautè colligendo nobis
 ipsis imponimus. Cum enim Christus duas in
se

se se naturas habeat, iuxta diuinam quidem nõ
 ineptè & vere dicere possumus, Christus est
 ad dexteram Dei: Dextera Dei est vbique: Ergo
Christus est vbique. Verè, inquam hoc dicitur:
 sed iuxta diuinam naturam. Quod si hic Luth
 erus clamitet: Atqui vtraq; natura simul vnã
 & eandem personam, quæ indiuisa est, consti
 tuit. Iam & illud ipsũ verè dicere fatebimur.
 Num autem idcirco sequetur, quod quæ vnus
 nature propria sunt, in alteram quoque conue
 nire, & ad eam referri debeant? Imò inquit Luth
 erus: Dicimus enim & bene dicimus: Deus
est pro nobis mortuus: Deus à mortuis resurre
xit. Hic nos ad hunc modum respondemus.
 De hisce & alijs huius generis locutionibus iam
 ante abundè satis disputatum est, vbi nimirum
 demonstrauimus, omnes eas loquendi formu
 las hac vna ratione consistere posse, quod nimi
 rum is, qui passus est, mortuus est, & flagellan
 tium ictus sustinuit, simul etiam Deus est: non
 autè, quod idcirco ipsa quoque Deitas aliquid
 passa sit.

*Conuatio 1° di
 matum*

Porro ad argumentum ab vnione desumptũ
 idem sic respondet: Hic autem illud à Luthero
 scire cupimus, quid nam secũda illa verborum
 istorum parte innuere vel dicere velit (de prie
 mis enim nulla omnino nobis est controuer
 sia) cum videlicet extra hunc hominem nullum
 omnino Deum esse pronunciat? Quæro enim
 num Deus tunc quoque fuerit, priusquam Chri

APOLOGIA TIGVRINÆ

stus homo fieret? Sic enim arbitror. Ergo Deus
 tunc temporis extra humanam illam naturam,
 quam postea demū assumpsit, Deus fuit. Quod
 si verò se de ea conditione vel tempore loqui di-
 xerit, quo hominem iam assumpsit, iam illud
 mihi expediat velim, quid nam per vocabu-
 lum EXTRA velit intelligi? Si dicere voles
 diuinam naturam non latius nec vltius, quā
 humanitatem ipsius, extendi (huiusmodi e-
 nim verbis & quæstionibus hic omnino vtens
 dum est,) iam illud sequetur, vt Christus neces-
 sariò omnia sciuerit, ordinarit, potuerit, &c. At
 qui hic iam propria ipsius verba (quæ in supe-
 rioribus producta sunt) contradicere videbi-
 mus. Si enim Deus vbique est, & iuxta Luthero
 sententiam humana quoque natura vbique
 est, illud omnino sequetur, vt omnia videat, po-
 ssit, ordinet & administret. Sed & illud seque-
 tur, quod non alibi quam in cruce passus sit, a
 libi vero gaudio & lætitia fuerit affusus. Quod
 si verò Lutherus vocabulum EXTRA sic
 accipi voluerit, vt Deum nusquam esse intelli-
 gamus, vbi non homo sit, iam nos quoque ean-
 dem cum illo sententiam sequimur. Deus enim
 vbiunque tandem sit, homo est, nec vsquam
 homo esse desinit. Sin autem hæc ita à nobis ac-
 cipi velit, vt Deus nusquam locorum esse dica-
 tur, quin humanitatem quoque ibidem verè es-
 se credamus, grauissimè errat, quemadmodū ha-
 ctenus abunde satis demonstratum est. Et si
Diale-

Dialecticorum regulas obseruare velimus, nunquam huiusmodi conuersionem facere licebit: Deus homo est, vbicunq; tandem sit: Ergo humanitas quoq; est, vbicunq; Deus fuerit: Nec etiam illud sequetur: Ludouicus rex est, vbicunq; tandem sit: Ergo regnū quoq; & regina est, vbi Ludouicus fuerit. Cū enim ipse captiuus teneatur, regnū nō eo in loco est, in quo ille captiuus delitescit. Hæc in eū duntaxat vsus dicimus, ve cæci isti & plusquam miseri cuculli, qui hūc Lutheri librū tanti facere consueuerūt, tandē se longe stultiores, quā ille malus sit, esse videāt. Huiusmodi enim loquēdi formulis vitur, vt vel palpari, nedū videri possit se totū in hoc esse, vt verborū fūco & præstigijs elabi possit. Quis enim vnquā sic locutus est: Extra hominē hunc Deus nullus est? Pugnādo enim vincere & armatus ē circo vel palæstra discedere conatur, quocūq; tandem locorū deueniat. Hoc miseri isti & stolidi homines videre nolunt. Vnde videre est, hanc illius propositionem, qua extra hominē hunc Deum nullum esse dicit, non puerilem modo, verum etiam falsam & blasphemam esse.

Porro cum responsionis nostræ terminus in infinitum extendendus esset, siquidem omnibus istius erroribus sufficienti & digna responsione vellemus occurrere, illud iam tandem cuiusuis studio & diligentia committimus, vt post declarationem hanc nostram tam dilucidam, quiuis per sese oculis apertis eam peni-

APOLOGIA TIGVRIN.

tius inspiciat. Vnde non quicquam aliud vltra
us de his dicturi, pauca duntaxat Lutheri ver-
ba sibi inuicem contraria hic apponemus, quibus
positis vela colligentes in portum festina-
bimus. Sic autem idem ille in sua ista confes-
sione pronunciat:

„ Et vilis certe paruique pretij Christus ille
„ meo iudicio foret, qui non nisi vno in loco duntaxat
„ vno & eodem tempore diuina simul & hu-
mana persona esset. Videte quaeso, Principes sa-
ctissimi, nouam & monstruam plenam inuilitati ser-
monis simul & sententiarum generationem. Quis
enim in ea est sententia, vt Christum vno duntaxat
in loco vnicam personam esse dicat? Nonne
& nos Deum vbiq; hominem esse manifestis ver-
bis fatemur? Et vbiunque Deus est, ibidem Deum
quoque hominem esse testamur? Hoc vnum ve-
ro excipimus, quod nimirum homo ille quem
Christus assumpsit, non vbi que locorum sic cor-
poraliter, in quibus Deus est. Nam cum in cruce
moreretur, nequaquam corporaliter simul
etiam in caelis erat. Interim tamen haec senten-
tia nostra personam nullo modo scindit aut vi-
tiat. Quod ipsum Pauli exemplo non ineptè dis-
cere licebit. Hic enim nihilominus Pauli perso-
na erat salua & integra, etiam si mens in tertium
caelum abrepta peregrinaretur. Deinde aliud
quoque huius generis exemplum est nobis sumere
licebit. Apud Deum certe erimus: is omni
gaudio, laetitia & voluptate vera nos replebit;

sic

sic ut illis ad satietatem vsque æternum frui pos-
 simus: interim ipse vbique erit, nos verò nequa-
 quam: illum tamen qui vbique est, nos quoq;
 intuebimur, qualis nimirum ille est. Sic enim
 Ioānes Apostolus in sua Canonica ca. 3. inquit:
 Charissimi, nunc filij Dei sumus: sed quod futu-
 ri sumus, nondum apparuit. Scimus autem, quò-
 niam si apparuerit. SIMILES BI BRI-
MVS, QVONIAM VIDEBIMVS
BVM, SICVTI EST. Tertium exemp-
 lum, quod similiter nostris oculis expositum
 cernere possumus, Solis est. Hic fulgore & ra-
 dijs suis vniuersum terrarum orbem illuminat,
 nec vnus duntaxat regionis est vel hominis, sed
 omnium simul, & omnibus quoque sufficere
 potest. Quartū illud est, quod singuli nostrum
 totum Solis corpus conspicerè possumus, cum
 illud tota terra maius sit. Nec etiā opus est, ut
 vnus quisque nostrum apud Solem vbique sit:
 interim tamen omnes illo, quantum nobis suffi-
 ficere potest, fruimur. Quapropter cum hæc pe-
 nes nos deprehendere possimus, iam ad Chris-
 ti humanitatem ascendamus, necesse est. Dilige-
 gentiori consyderatione obseruemus quo pa-
 tto ipse, qui Deus est omnia penetrans, & ho-
 mo qui in summum subuectus fastigium ad de-
 xtram Dei cōsudet, omnia per diuinitatem (quæ
 ipsi in vnā personam vnita vel coniuncta est)
 videat, se ipsum videlicet, Deum & hominem, &
 hominem in diuinitate, adeo ut post clarifica-

APOLOGIA TIGVRINÆ

tionem nihil prorsus oculos ipsius latere posse sit. Post hanc enim pronunciabat, dicens, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: quod omne per diuinitatem illi contigit. An-
teà quædam illi incognita erant.* Quemadmo-
dum verò, cum homo sit, omnia tamen videt: sic non idcirco iuxta humanitatem vbique est, quemadmodum supra demonstrauius. Et vt personam illud diuidat vel scindat tantum abest, vt illud quoque non magis hominem scindat, quod ratione & scientia vniuersum mundum hunc comprehendit, viderique, cum intexam corpus ipsius vix minimum aliquem tel-
luris locum occupet. Atque hætenus Zuino-
glius.

C A P V T V I I I.

*De personali Vnione vtriusque naturæ di-
uinae & humanae in Domino nostro Iesu
Christo.*

IN hoc capite responsionis nostræ ad Brentianum testamentum, doctrinam nostræ Ecclesiæ de vtriusque naturæ vnione in Christo paucis & perspicuè exposuimus ad repellendam Brentianam calumniam, qui ait nos veram de hac re doctrinam peruertere, & blasphemata dogmata asserere: hanc nostram doctrinam cum D. Andreas confutare & damnare non possit, scribit nos personalem vnionem ore tantum confiteri, quasi scilicet aliud quiddam & con-

& contrarium sentiamus, quod ipse tantus vates & cordium inspector tantum norit, ac proximo quidem capite conatur ostendere doctrinam nostram pugnare cum vera doctrina de naturis in Christo: hic tantum interpretationem verborum Pauli ad Philippen. 2. nouam & à verbis Pauli alienam affert, de qua pauca nobis scribenda erunt. Primum autem scribit nos verba Pauli peruertere, qui dicamus Deum assumpsisse formam serui, Paulum enim de Christo loqui, quod nomen Deum & hominem in vna persona significet, & hic præcipue hominem, cum enim Christus non secundum diuinitatem, sed secundum humanitatem vnctus sit, cum etiam secundum humanitatem & propter humanitatem Christum esse. Sed hæc eius ratio infirma est, in Christo enim non tantum spectatur humanitas vncta, verum etiam diuinitas qua humana natura vncta est, & cum alibi scribatur Christum ante Abrahamum fuisse, & idem dicatur potentia & sapientia Dei, num dicemus hæc de eo dicta esse secundum humanitatem & propter humanitatem? sic in hoc Pauli loco Christus dicitur fuisse in forma Dei, hoc est, talis qualis est verus essentialiter Deus: nisi enim formam Dei pro diuina natura & essentia accipiamus, non potest dici æqualis Deo patri, communicata enim Deitas, & illæ creatæ proprietates diuinitatis in humana natura eam non faciunt Deo

Locum ad
Philip. 2.
de à nobis
citatum.

APOLOGIA TIGVRIN.

æqualem. Hic ergo Deus verbum æqualis Deo patri, ac verus Deus seipsum exinaniuit assumpta forma serui, Deus enim non in se dicitur exinanitus, sed forma serui accepta, quatenus est incarnatus siue manifestatus in carne ac homo factus, et quidem infirmissimus excepto peccato. Quod autem obijcit Andreas, si forma serui significet humanam naturam, Christum nunc quoq; in gloria seruum fore, ambiguum est: humana enim natura serua dicitur comparatione diuinitatis, natura enim finita & creata infinite æternæ & creatrici deitati conferri non potest: ac sicuti humana natura etiam in gloria est creatura, neque tamen propterea cum creaturis vanitati obnoxia, ita eadem etiam in se considerata serua dici potest: Et Augustinus inquit, Christum in forma serui sedere ad dexteram patris. Dicitur etiam Christus non tantum assumpsit se serui formam, verum etiam accepta hac serui forma similis factus hominibus, sese humiliasse & obediens fuisse vsque ad mortem crucis, hoc est, infirmitati humanæ naturæ, & miseræ atq; seruili conditioni sese subiecit nostri causa verus homo factus. Ab hac autem seruitute liberatus est, non tantum eo modo quo nos per ipsum liberabimur, quando omnem corruptionem exuemus, sed à Deo in summam, vt Paulus scribit, sublimitatē elatus est, Dominus ac Christus factus, vt iam omnes res creatæ illi seruiant. Per formam autem Dei diuinam naturam, &

Not.

per

per serui formam, humanam naturam non tantum veteres intelligunt, Cyrillus, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, sed recentiores quoque omnes eodē modo Pauli verba interpretantur, & Brentius ipse ante hanc controuersiam non aliter hunc locum explicauit. Atq; hæc est simplex interpretatio cōsentiens verbis Apostoli, qua argumentū Pauli efficacius redditur & illæ antitheses Pauli hic propositæ conseruantur & illustrantur. Et quoniam Ecclesia orthodoxa semper ex hoc Pauli loco æternam diuinitatem & æqualitatem cum patre Christi seruatoris probauit contra Arrianos, Samosatēianos, atque alios hostes glorię Christi, iudicent pij lectores an Vbiquistæ qui alijs Arrianismum obijciunt, vero studio glorię eius ducantur, quando tantum contentionis studio firmissima testimonia scripturarū eneruare conantur, atque ita scientes & volentes nouis Arrianis arma suppeditant ad oppugnandam Ecclesiam? Certe huiusmodi argumenta ad verbum penè ex ipsorum, non nostris libris descripta, nunc in Vngaria illi iactant, qui Christum non ante fuisse dicunt quam ex Virgine nasceretur. Si nos hoc modo cum Arrianis colludemus, Deus bone, quomodo tandem nos Doctor iste tractaret, qui nos quamuis voce & scriptis publicè Arrianismum oppugnantes nihilominus Arrianos facit? Sed hæc est nostra conditio, vt illi liceat impunè calumniari & con-

Vbiquistæ
Samosatē-
nians uis
seruat.

APOLOGIA TIGVRIN.

uiciari, omniaque suis sophismatibus inuoluer
re, Arrianas que theses probare & confirmare,
interea hi soli mendacij & Arrianismi spiritu du
cuntur, qui veritate duce illius fraudes & impo
sturas inuestigant & detegunt.

C A P V T IX.

*Distinctione duarum naturarum in Chri
sto, vnitas personæ Christi non soluitur
aut separatur.*

Vetus hæc est consuetudo improborum ho
minū, vt alios de his criminibus accusent,
quæ ipsi patrarūt, si fortè hac ratione seipos su
spicione & culpa liberare possint. Id ipsum la
cobus Andreæ cum sæpe aliàs in hoc suo libro,
tum in hoc ipso capite studiose obseruat. Nam
ab iniçio nos mendacij accusat, quod in scriptio
ne huius capituli conemur ipsos in suspensionem
vocare quasi naturas non distinguerent, ac nos
propter naturarum & proprietatum distin
ctionem Nestorianos vocarent, nullum autem
ait esse inter nos certamen de discrimine natura
rum & proprietatum, sed hoc esse caput con
trouersiaë, An humana natura cum proprietatibus
diuinæ naturæ re ipsa communionem
aliquam habeat. Verum ille nos aut valde obli
uiosos

uiosos aut stupidos existimat, quibus credit se
 hæc persuadere posse: extant eorum libri in
 quibus hoc præcipuè contendunt, humanam
 Christi naturam ubique esse, ubicunque sit
 eius diuinitas & ni hoc concedatur, nullum di-
 scrimen statui inter Christum & Petrum, atque
 vnionem personæ solui: huic doctrinæ nostri se
 opposuerunt, & docuerunt, ubicunque præsentem
 esse soli diuinæ naturæ conuenire, ideoque hu-
 manam in Christo naturam non esse ubique,
 ubicunque est diuinitas, sed manere certo loco
 circumscriptam: illi contra nos Nestorianos es-
 se dixerunt, qui diuidamus naturas in Christo
 negata ubiquitate carnis Christi. Huic igitur
 criminationi hoc capite respondimus, & o-
 stendimus etiamsi diuinitas sit ubique, huma-
 nitas non sit ubique, personam tamen Christi
 non solui, quia vnio ita facta est, ut ea salua na-
 turarum proprietates distinctæ maneant: ubi-
 que esse, proprietatem esse diuinæ naturæ, cir-
 cumscribi autem & in loco esse, humanæ natu-
 ræ esse proprium, & eodem modo scripturas di-
 stincte de naturis in Christo loqui, neque ta-
 men personam Christi soluere: similiter or-
 thodoxos olim Nestorianismi accusatos ab Eue-
 tychianis, quod naturarum proprietates distin-
 guendo diuinitatem ubique, humanitatem
 non ubique esse docerent: atque hæc est sum-
 ma responsionis nostræ. Cum autem nihil ma-
 gis vulgatum sit in Brentij libris quam negari

APOLOGIA TIGVRIN.

veram vnionem, si humanitas non vbiq; status-
 tur præsens vbi diuinitas adest, & contrariū as-
 serentes Nestorianismi accusentur, nos certè nõ
 à statu controuersie discessimus, docentes eos
 qui contrarium asserunt, nihil aliud facere quã
 vt discrimina naturarum & proprietatum sala-
 ua conseruent, quod certe vnionem non tollit.
Fatentur quidè aduersarij se discrimina natura-
rum & proprietatum in Christo salua retine-
re, sed ea affirmant, ex quibus mere Eutyichiana
 proprietatum confusio sequitur, id quod non
 nos tantum, sed multi etiam alij publicis scri-
 ptis ostenderunt.

An huma-
 nitas cõmu-
 nionẽ habe-
 at cū pro-
 prietatibus
 diuinitatis.

Porro status controuersie quem hoc loco
 proponit Andreas, nuper admodum ab ipso
 constitutus est, antea enim ad comprobendam
 vbiuitatem asseruerunt, realem communica-
 tionem & transfusionem omnium proprietatum
 diuinæ naturæ in humanam naturam.
 Ab hoc autem propugnaculo vi veritatis de-
 pulsi & deiecti, hanc latebram excogitarunt,
 quod humanitas aliquam saltem communio-
 nem habeat cum proprietatibus diuinæ natu-
 ræ. Etsi autem ad hanc quæstionem supra re-
 spondimus, quia tamen toties eandem repe-
 tit, & in ea sibi admodum placet, nos quoque
 aliqua de hac re addemus. Dicimus itaque tam
 falsum esse, quam quod falsissimum est, quod
D. Andreas toties de nobis affirmat, nos om-
nem prorsus communionem humanitatis cum
 pro-

proprietatibus diuinæ naturæ abnegare. Nam
cum in Deo proprietates & essentia vnum &
idem sint, atque Dei omnipotentia, omniscien-
tia, omnipræsentia, & quicquid huiusmodi
proprietatum est, sint ipsa essentia, eadem es-
tiam est communio proprietatum, quæ & es-
sentiæ. Hanc autem habet communionem hu-
 manitas cum diuinitate verè & re ipsa, quod
 duæ hæ naturæ ineffabili copulatione seu v-
 nione in vnâ personam, siue in vnâ hypo-
 stasi vnitæ sunt, neque tamen humanitas fa-
 cta est diuinitas aut est Deus, sed homo ille, quia
 in sua hypostasi diuinitatem humanitati vn-
 tam habet, est & dicitur Deus. Similiter huma-
 nitas copulata diuinitati omnipotenti & om-
 nipræsenti, ipsa quidem non fit propterea om-
 nipotens aut omnipræsens, sed homo est
 omnipotens & omnipræsens. Nomen homi-
nis totam personâ complectitur, quæ verè De-
us & verè homo est. Humanitatis autem nomen
alteram tantum naturam huius personæ signi-
ficat; tribuitur autem personæ quicquid na-
turis proprium est, sed non ita naturæ vnæ
scribi potest alterius naturæ proprietate qua ab
alia differt, aliâs enim proprietate & differen-
tia hac sublata naturæ confunderentur. Non
autem propterea sequitur humanitatem nul-
lam cõmunionem habere nisi titulo tenus cum
diuinitate & eius proprietatibus, nisi re ipsa
attribuantur humanitati quæ de homine dic-

APOLOGIA TIGVRIN.

cuntur, nam etsi humanitas non dicitur Deus, cum tamen homo sit Deus, non ideo nulla est communio humanitatis cum diuina natura. Nam quod duæ hæ naturæ in vnam personam coniunctæ sunt, non est res inanis & nudus titulus, sed ipsa humanitas Christi hac ratione supra omnes creaturas euecta est, huic enim soli datum est vt cum diuinitate vnam personam, vnum Christum faciat. Deinde humanæ huic naturæ datum est imperium in omnes creaturas, quæ Christo etiam secundum humanitatem subiectæ sunt & inseruiunt; ipsa etiam humana natura in se sapientia, iustitia, sanctitate & gloria ac potestate supra omnes angelos & homines ornata est. Non igitur nomen tantum inane habet. Et quamuis ea quæ de homine dicuntur, non similiter dici possint de humanitate, nihilominus tamen verè de homine dicuntur, idque ideo, quia humanitas verè & re ipsa non nomine tantum cum diuinitate in vnam personam copulata est. Quod si per communionem intelligitur realis communicatio & transfusio omnipotentia & aliarum proprietatum diuinæ naturæ in humanam naturam, qualem hæctenus docuerunt Vbi-quistæ, apertè fatemur hanc communionem à nobis improbari, quæ nihil aliud est nisi naturarum confusio. Nam si cõmunicatione reali omnipotentia humana natura est omnipo-

tens

*Quæ cõmunionem
habet huma-
na natura cum
diuina.*

1.
2.
3.

Realis cõmunionem

gens: vel hæc communicata omnipotentia di-
stinguenda est ab omnipotentia Dei Verbi
 quæ essentialiter omnipotens est, ac tunc alia erit
 in Christo etiam Deitas ab essentia Filij
 Dei, & sic homo Christus non verè & re ipsa
 Deus & omnipotens erit, sed tantum participat
 ione quadam: Vel communio hæc realis
intelligitur de ipsa essentia Verbi, ut ea quæ
humanitas vult & potest, Verbi voluntate &
potentia velit & possit, atque hoc modo o-
mnipotentia illa humanitatis quoque essen-
tia fiet, & quod absurdissimum est, ipsissimæ
naturæ confundentur: vel si dicantur incon-
uertibiliter distinctæ manere, & tamen hu-
mana natura Verbi potentia agit & operatur,
tum proprietates & actiones utrinque com-
munes, & quasi à communi natura ingredi-
entes constituuntur: qui fuit Monothelitarum
error.

Monothelitarum

Probat deinde communionem humanita-
 ris cum diuinitate similitudine animæ & cor-
 poris quæ vnum hominem constituunt, sic et
 tiam Deum & hominem vnum esse Christum;
 inde conficit veram esse communionem pro-
 prietatum vtriusque naturæ, sic ut quæ Deitati
 propria sunt, humana natura cum ipsa com-
 munia habeat, non nomine tantum, sed verè
 & re ipsa. Hæc autem ut & alia ab ipso ambi-
guè dicuntur: ac similitudinem quidem animæ
& corporis quæ vnum hominem constituunt,

Similitudo
 animæ &
 corporis.

APOLOGIA TIGVRIN.

qua Athanasius vtitur, nos non reiicimus: ipsi
 vero in Mulbrunensi colloquio hanc similitu-
 tudinem extenuare & reiicere conati sunt: cæ-
 terum non probamus quod ex hac similitudi-
 ne alibi concludunt, vt anima omnes suas vires
 & operationes per suum corpus exequitur, ita
 etiam diuinitatem omnia facere per humani-
 tatem & cum humanitate sua, atque hanc aiunt
 esse rationem vnionis personalis. Hic autem
primò negamus assumptum, mens enim quæ
præcipua humanæ animæ facultas est, suas
operationes non perficit per corpus, id quod
 Philosophi multis disputant, ad quos Vbiqui-
 stas remittimus: quamuis enim nobis aliquan-
 do obiecerint quod philosophicis rationibus
 vtamur, nunc tamen ipsi vix alia præsidia suæ
 causæ habent. Quod si maxime concedatur il-
lis hoc assumptum, non tamen inde conficie-
tur diuinitatem omnes suas vires & operatio-
nes per assumptam humanitatem exequi, in-
gens enim est dissimilitudo inter diuinitatem
Christi & animam humanã: humana enim ani-
ma finita & ratione naturæ suæ circumscripta
est, itaque corpori vnita non est etiam extra
corpus, ideoque quandiu corpori coniuncta
est non alibi nisi in ipso operatur, etiam ea quæ
absque corporis ope agit, diuina autem natu-
ra infinita & incircúscripta est, & vnita huma-
næ naturæ in vnam personam, ab ea non in-
cluditur aut circumscribitur sicut anima à
 corpore,

Not.
 B.

corpore, sed intra & extra illam manet & effi-
 sax est: quod si per omnia par ratio operan-
 di statuenda esset, consequeretur diuinitatem
 Christi res cognoscere per assumptā humanita-
 tem sicut anima per sensus exteriores & interio-
 res, quod omnino dicere absurdū est. Adhæc si
 diuinitas omnia facit per humanitatē, per hanc
 etiam Christus seipsum à mortuis suscitasset,
 & per eandem humanam naturam sustenta-
 ret, cum tamen scripturæ doceant ipsum om-
 nia sustentare verbo omnipotenti, & Deum ip-
 sum à mortuis suscitasse: quare hac similitudi-
 ne non id conficitur quod aduersarij volunt.
 Ac quod de communionem dicit aduersarius,
 sano sensu sepe iam à nobis exposito recipimus,
 ac probamus eam quam subiicit explicatio-
 nem: sicut humanitas assumpta à filio Dei il-
 lius propria caro & propria humanitas est; ita
 etiam Filium Dei cum omni sua maiestate as-
 sumptæ humanitati proprium factum esse. Ve-
 rum ut humanæ naturæ proprietates filio Dei
 attribuuntur in concreto, ita ut Deus dicatur
 passus & mortuus, non autem ipsa diuinitas,
 quia illa persona quæ verè & Deus & homo
 est passa est, non in diuinitatis suæ, sed in car-
 nis suæ natura, quæ tamen caro diuinitati ar-
 cana & insolubili copulatione vnita & coniun-
 cta est vti propria filij Dei caro: ita etiam om-
 nipotentia aliæque proprietates diuinitatis
 sunt humanitati propriæ factæ in concreto non

N. 2. B.

APOLOGIA TIGVRIN.

In abstracto, vt homo ille sit omnipotens, non
 in humanitatis suæ sed in diuinitatis seu Verbi
 natura, quæ tamen diuinitas humanitati con-
 iuncta, constituit huius hominis personam: sed
 quod ad naturas ipsas attinet sicut diuinitas
 non moritur nec patitur, sed Deus & Domi-
 nus gloriæ crucifixus & mortuus est, ita etiam
 humanitas non potest omnia, sed homo ille
 est omnipotens: ac sicut mors non pertinet ad
 diuinitatem & tamen ad Deum pertinet, & illi
 propria est in carne sua: ita etiam omnipoten-
 tia non pertinet ad humanitatem nec illi inest
 vt forma aut vt accidens, sed tamen est propria
 hominis, vt homo ille omnipotens sit, non in
 carnis suæ sed in Verbi natura. Atque hæc quæ
diximus de omnipotentia, similiter intelligenda
sunt de alijs proprietatibus diuinæ naturæ.
Quod autem non omnia de humanitate dicun-
tur quæ de homine, hæc ratio est, quod homo
ille substantiali vnione siue personaliter dupli-
ci natura præditus est, vna quidem sua propria,
 altera vero diuina: quare quæ vtriusque nature
 propria sunt de illo dicuntur, & diuinæ proprie-
 tates verè ipsi tribuuntur, quibus tamen non in
 sua ipsius natura sed in ea in qua hypostatice
 subsistit præditus est: Humanitas autem vnã
tantum naturam significat, de qua ea solum
dicuntur quæ huius nature propria sunt.

Not. B

Quod

Quod autem D. Andreas asserit nos præ-
 sentiã carnis Christi, & eius viuificam vim, Calumnias
& falsæ as-
sertiones.
 atque omniscientiam humanitatis Christi alia-
 que huiusmodi negare, atque ideo etiam in Cœ-
 na Domini homines à corpore & humanitate
 Christi ablegare ad Spiritum sanctum & eius
 virtutem, quod Christi spiritus sua gratia &
 virtute in Cœna Domini cum pane & uino ad-
 sit, atque hæc efficiat, non autem corpus Chri-
 sti, de quo sentiamus perinde atque de alicuius
 sancti corpore, nisi quod aliquanto altius
 glorificatum sit: atque ita nos ore confiteri
 tantum vnionem personalem humanitatis cū
 filio Dei, interea asserere nullam esse realem
 communionem humanæ naturæ cum essen-
 tiali maiestate omnipotentis & virtute filij
 Dei, sed tantum esse ἀμοίωσις seu communica-
tionem ἰδιωματικῶν, quæ nihil aliud sit quam no-
minum permutatio, ita ut diuinitas humani-
 tati de sua maiestate nihil nisi nomen com-
 municet. Hæc inquam omnia satis ut arbitror
 ex his quæ supra attulimus confutata sunt, &
 qui nostra legerint facile perspiciunt, quam par-
 tim malignè nostra interpretetur, partim ea no-
 bis affingat quæ nunquam scripsimus aut cogi-
 tauimus: sicuti etiam mox pari fide subijcit nos
 asserere diuinitatem ita sibi habere suam maie-
 statem ut humanitas nihil cum ea cōmune ha-
 beat, & ut ea absq; humana natura utatur: supra

ἀμοίωσις.

APOLOGIA TIGVRIN.

Diuinitas
an absq; hu
manitate
aliquid a-
gat.

autem sæpe diximus nos constanter asserere cõ-
munionem quæ constat copulatione ineffabili
humanitatis cum diuinitate. Quod vero ait di-
uinitatem sua maiestate absque humanitate vti,
si ita accipiatur vt diuinitas Verbi agat & ope-
retur absque humanitate, vt non coniunctam
habeat humanitatem in eadem persona, & ope-
ratio illa non sit totius personæ, hoc est, Verbi
incarnati, constanter negamus nos hoc docere
aut docuisse. Sed si ita intelligatur agere & vti
maiestate absque humanitate, vt non omnia o-
pera maiestatis suæ per humanitatem tanquã
instrumentum aliquod efficiat, fatemur id nos
docere idque ex sacrarum literarum sententiis
quamuis ea ipsa quæ diuinitas non per huma-
nitate operatur, nihilominus non absque hu-
manitate faciat. Quod autem nobis hic Allæo-
sin obijcit, quam alibi ad inferos vsque detru-
dit & tamen allæosin idem esse faretur cum *κρί-
νον ἰδιωματων*, gaudemus eum Zuinglij causam
cum veteri Ecclesia coniungere, quæ cõmuni-
onem *ἰδιωματων* docuit, neque eam fecit realem,
qualem Vbiquistæ nostra demum ætate finxe-
runt. Non autem arbitramur hoc eorum figmẽ-
tum nostra confutatione egere. Nam non tan-
tum fratres nostri in Geneuensi & Heidelber-
gensi Ecclesia, verũ etiam doctissimi Theologi
celeberrimæ Vuittebergenſis Academia hanc
eorum realem *ἰδιωματων* cõmunicationem pub-
lico scripto grauissimẽ confutarunt.

Allæosin.

Porro

Porro in eo quod addit, Verba Christi absque tropo accipienda esse, aut si tropo vti libeat, synechdochen adhibendam esse, iterum animi sui malignitatem prodit. Si enim simpliciter accipienda sunt verba Christi, quo iure & auctoritate ea per synechdochen interpretari iubet? Cū Deus dicitur passus & mortuus, an hæc simpliciter accipienda sunt, & iuxta Andreanā Theologiam quod de concreto dicitur, de abstracto etiam dicendum erit? Itaque erit simplex sensus, diuinitatem Christi passam & mortuā esse, quod cum videat Iacobus Andreæ non posse sine impietate asseri, quamuis simplicitatem retinendam iactet, necessariò tamen tropum synechdoches adhibendum fatetur: & pari modo hic agunt atque in explicatione verborum cœnæ domini, vbi tropos omnes detestantur, & tamē in illorum interpretatione velint nolint coguntur tropis vti. Cur autem potius vtendum synechdoche quam allœosi? an non synechdoches vsus latius patet, & ijs quoque rebus conuenire potest quæ longissimè à se inuicem distantes nullo modo vnitæ sunt, nullamq; omnino proprietatem communem habent? & tamen verum vsus synechdoches nostri quoq; docuerunt ex Veterum sententia, & inter alios frater noster honorandus Theodorus Beza in doctissimis suis annotationibus Noui Testamēti, in 3. cap. Euangelij Ioānis. Nam quod Iacobus Andreæ subiicit in synechdoche non naturam pro-

Th. Beza.

APOLOGIA TIGVRIN.

Synecdochæ
duplex.
 natura accipi, sed personalem cõmunionem in-
 dicari, annon in synecdoche pars pro toto & to-
 tum pro parte accipitur? Cum igitur dico Deus
est passus & mortuus, duplex est synecdoche,
 illa enim persona quę diuinitate & humanitate
 cõstat ab altera tantũ parte diuinitate nomẽ ha-
 bet, & hæc est prima synecdoche, qua pars pro
 toto ponitur. Rursũ cũ dico, Deũ passus est, pati,
 quod est humanę naturę, tribuo Deo, quod est
 propriũ diuinitatis nomen: neq; tamẽ hoc Deo
 tribuo in ipsa diuinitate, seu in ipsa natura, sed
 in concreto, in persona, siue in toto, quia totum
 hoc quod est Deus, ipsa persona in quã Christi
quę non tantũ diuinitate sed humanitate simul
& diuinitate constat, passa est, sed tantum in al-
tera sui parte hoc est humanitate: atq; hæc est al-
tera synecdoche qua quod partis est totũ tribu-
 itur, quod tamen totum à parte altera nomen
 habet. Atque hoc modo necesse est vt suam sy-
 nechdochen explicet, quemadmodum & nos
 allœosin & idiomaton communionem expli-
 camus: atque hoc quod Iacobus Andreę ne-
 gat, id quod vnius naturę est, dici de persona,
 sed potius de natura in persona, minus con-
 gruit cum synecdoche quam cum allœosin aut
 idiomaton communionem. In synecdoche ex-
 nim quod vnius naturę, hoc est, partis est, di-
 citur de toto, id est, de ipsa persona. Atque pa-
 rum sanẽ differunt, si sophistica remoueat,
id quod vnius naturę est de altera dici in con-

trecto siue in personā, aut quod vnius naturæ
 proprium est de persona dici, quæ est purā &
 simplex synechdoche: quam cum solam Iacō-
 bus Andree probet, qua tandem constantia e-
 ius explicationem simplicem & perspicuam re-
 ijcere audeat? Cur tamē alteram phrasin præferat
 non est obscurum. Cum enim dico omnipoten-
 tiam seu vbiuitatē quæ diuinitatis propria est, *Nov.*
 tribui humanitati in persona, bifariam intelligi *1.*
potest, vel quod ipsa humana natura in se parit
iceps facta sit omnipotentia & omnipresentia,
 postquam diuinitati in vnam personā vnita est,
 vt iam ipsa humanitas sit omnipotens & omni-
 præsens facta. Atq; talem communionem om-
 nipotentia & aliarum proprietatum per ream
 transfusionem humanitati datā hactenus
 Vbiquistæ docuerunt: Vel intelligi potest hoc *2.*
datum humanitati in persona, vt quamuis hu-
manitas ipsa sua essentia non sit omnipræsens
aut omnipotens facta, tamen in sua quasi es-
sentia personali hæc habeat, quia personali-
ter vnita est & subsistit in Verbo omnipo-
tente & omnipræsente. Quod enim huma-
 nitas illa subsistit & homo est, aliud habet
 hic homo esse personale quam cæteri homi-
 nes, illorum enim humanitas per se subsistit,
 at hæc humanitas assumpta à Verbo in eius
 persona suam subsistentiam habet, ita vt iam
 homo hic non possit dici & nominari, quin si-
 mul etiam intelligatur Deus in quo subsistit.

APOLOGIA TIGVRIN.

Et rursus Deus verbum assumpta carne non potest intelligi & nominari, vt non etiam in eadem persona intelligatur & nominetur homo ille quem assumpsit. Et hoc est quod Veteres dixerunt totum Deū hominem, & totum hominem Deū esse. Quicquid igitur dicitur de diuinitate, id etiam dici potest de humanitate in persona seu concreto, hoc est, de homine illo, qui Deus & homo est, vt diuinitatis propria est omnipotentia & omnipræsencia, & propterea dicitur homo ille præsens & omnipotens quia ad essentiam personæ eius pertinet omnipræsencia & omnipotentia, non quidem in humanitatis natura, sed in natura diuinitatis, quæ est pars huius hominis. Hoc autem de nullo alio homine dici potest, etsi enim Deus essentia sua & donis suis in sanctis hominibus inhabitat, non tamen diuinitas arcano illo & ineffabili modo illis vnita est, vt vnum quiddam & singulum & indiuiduum sint cum Deo in ipsis inhabitante. Atque hæc est communio quam nos asserimus. Cum autem hæc in nostris scriptis aperte doceamus, quemadmodum & Veteres eadem docuerunt, nulla fraude vtimur, cum dicimus Christum hominem omnipræsentem omnipotentem atque omniscium esse: Et si queratur quæ sit cōmunio humanitatis cum diuina omnipotentia & maiestate, non hæsitamus vt Andreas nugatur, & dubitamus quid respondendum sit, neque nos sententiæ nostræ puder, sed

Non tergiversamur, sed aperte fidem nostram profitemur.

sed disertè dicimus, sicuti ipsa diuinitas humanitati verè & re ipsa ineffabili modo vnita est ad vnus personæ essentiam constituendam, vt homo Deus sit, non autem humanitas sit diuinitas aut Deus, ita etiam omnipotentiam, omnipræsentiam omnesque diuinitatis proprietates humanitati communes esse, non exæquatione naturarum & proprietatum, sed copulatione in vnã hypostasim seu personam Christi: atque ita ingenuè profiteamur humanitatem neque ipsam omnipotentiam neque omnipotentem esse, participare tamen omnipotentiam Verbi per vnionem personalem non per transfusionem. Hominem autem Christum verè & re ipsa omnipotentem esse fatemur, quoniam omnipotentiam quæ est diuina essentia Verbi, in sua essentia habet vt partem essentiæ suæ, hoc de humanitate dici non potest, diuinitas enim non est essentia humanitatis, sed essentia huius personæ. Quando verò phrasès scripturarum per allœosim aut communicationem idiomaton interpretamur, ac ostendimus quid cuiusque naturæ proprium sit, quomodo item quod vnus naturæ est, alteri tribuatur, nequaquam ab omni communione diuinarum proprietatum humanitatem excludimus, multo minus Christum abnegamus, cum fontem huiusmodi attributionum ostendamus esse vnionem naturarum in vnã hypostasim vere & re ipsa factam, propter quam & Deus homo &

 Abiq. 7 ante
 incarnatione
 Verbi, sua p
 bo psonæ es
 sentia fuit: su
 vox, s3 modo
 humanitas au
 respit essentia
 no nã, sed p
 soua. differat
 aut psona cu
 natura

Not. B.

Allœosim
 quomodo
 explicamus.

homo Deus & omnipotens dicitur vere & proprie in persona, et si improprie si naturas sigillatim consideremus : atque hoc modo Veteres omnes communicationem proprietatum interpretati sunt, quos tamen propterea nemo bonus vnquam Christum abnegare dixit. Quare speramus neminem quoque fore qui nos tanti criminis damnet, neque dedignatur iudicium non tantum doctorum hominum sed simplicium quorumuis Christianorum, qui non tantum aduersarij calumnias, sed nostra quoque scripta viderint & legerint, illi enim facile videbunt summam nobis fieri iniuriam in Brentiano Testamento, quod doctrinam de personali vnione duarum naturarum in Christo, & maiestate hominis Christi, oppugnemus, signimenta quidem Brentiana & noua dogmata quæ nuper Iacobus Andreæ fabricatus est, nos oppugnare fatemur: Sed orthodoxam doctrinam ex scripturis desumptam & in veteri Ecclesia receptam, vlla in parte à nobis violari nemo sane ostendere poterit

Similitudo
oculi

Penè præterieramus hoc loco similitudinem qua D. Andreas vititur, Oculus hominis (inquit) mediam ferè cælorum partem complectitur, hanc autem vim habet non ex sua natura qua corpus est, sed ab anima, cum qua personaliter est vnitus, vt iam non anima tantum sed oculus cum anima & anima per oculum videat: ita quod corpori Christi attribui-

tur ut simul in omnibus locis præsens sit, id non habet ex natura corporis, verum ex diuinitate filij Dei, est enim Dei corpus, quare propter diuinitatem ea illi attribuuntur quæ alioqui nulli neq; homini neque angelo verè ascribi possint. Atque ita iterum è Philosophia præsidia causæ suæ quærit D. Andreas, ac simili argumento antea quoque Brentius probare voluit corpus vnum posse esse in multis locis, quod vnus oculus multos homines comprehendat, ad quod illi Martyr noster grauiter respondit pag. 117. sui Dialogi: atque hac similitudine effici quidem potest corpus vnitum rei incorporeæ, habere cum illa actiones aliquas communes, & ea efficere quæ alioqui non posset facere, sed inde non efficitur id quod Iacobus Andrææ vult, corpus diuinitati coniunctum omnipræsens fieri aliasque proprietates diuinitatis accipere. Anima cernit per oculum, sed tamen ipsa substantia oculi non coniungitur illis rebus quas videt, illi autem concludere volunt Christi humanitatem omnibus rebus substantialiter præsentem esse: at operatio oculi eius substantiam non tollit, Vbi-quitas vero naturam corporis tollit, & contradictionem manifestam implicat, ut scilicet personali vnione corpus alioquin circumscriptum & in loco existens, fiat incircumscriptum simul & vbi que præsens. Atque hæc similitudo aduersarij illud toties inculcatum à

Brentio argumentum soluit: is enim contendit
 vñionem personalem solui nisi vna quæquè na-
 tura vnica ibi existat vbi est altera, Oculus (in-
 quit) personaliter vnitus est anime, atque ita nõ
 tantum anima sed oculus cum anima, siue ani-
 ma per oculum videt. Esto. Sed adde etiam, ocu-
lus non est vbi que vbicunque est anima, anima
enim in manu, in pede & in alijs membris est
tota in toto, & tota in singulis partibus: item
 anima non omnes suas actiones per oculum per-
 ficit, hinc autem conficitur corpus Christi diui-
 nitati vnitum etsi multis ab ea donis ornetur,
 non tamen ex vnione hac necessario effici vt
 corpus Christi sit vbicunque est eius diuini-
 tas, aut vt diuinitas omnia per corpus opere-
 tur.

Falsæ glori-
 ationes &
 triumphæ D.
 Andreæ.

Tandem in fine huius capituli ad locũ de cœ-
 na domini digreditur, ac inquit, suam doctrinã
 de persona Christi & cœna eius, veritati huma-
 næ naturæ nihil derogare, ac nihilominus cla-
 rum ac simplicem verborum cœnæ sensum re-
 tinere. Hoc si tam verè præstitisset quam falsò
iactat, non adeò contentiosi sumus, quin facillè
 in eorum sententiam transiremus, sed quam be-
 ne ipsorum doctrina cum sacris literis & vete-
 ris Ecclesiæ doctrina consentiat, iudicio Christi-
 ani lectoris committimus. Addit deinde nostrũ
 errorem ita detectũ esse, vt facile Dei beneficio
 omnes ipsum agnoscere & sibi cauere possint.
 Nam in articulo de persona & maiestate Christi

ira nos crasse loqui ut merito omnes pij à nostra doctrina abhorreant. Verum qui sunt hi errores, quorum nos egregius hic Doctor conuicit? nos eandem doctrinam de persona & maiestate Christi retinemus, quam ante annos 50. Ecclesijs nostris proposuimus, quam etiam Lutherus ipse in conuentu Marpurgensi approbavit: retinemus non modo sententiam sed etiam phrasas veteris Ecclesiæ, adeo ut nos damnare non possint aduersarij, quin simul Veteres damnent, quod in quibusdam satis impudenter facit noster iste doctor: neque tamen vel Lutheri vel Patrum authoritati innitimur, sed scripturis sanctis, quarum testimonijs nostra abunde satis confirmauimus. Quæ verò sunt tam crassa dogmata à quibus omnes abhorrere debeant? nunc duplicem diuinitatem statuimus in Christo, quemadmodum vos fecistis? num vnquam docuimus in homine Christo creatam diuinitatem, omnipotentiam, omniscientiam? num naturas in Christo separamus & illarum proprietates confundimus? an verò doctrinam & articulos fidei nostræ de incarnatione & ascensione in cælum nouo sensu interpretamur & inuicem permiscemus? hæc certe si faceremus, quorum vos conuicti estis, merito homines à nostra doctrina abhorrerent. Quod nam igitur illud est caput tam horrendum doctrinæ nostræ? Verba (inquit) testamenti Christi mutatis & peruertitis, interpretando ea, Hoc est corpus meum, id est, hoc

Nōt. B.
Erronea doctrina ubi

APOLOGIA TIGVRIN.

significat corpus meum. Item dicitis humanam naturam cum diuina maiestate tantum titulos tenus communionem habere. Verum hanc vanissimam calumniam sæpe iam cõfutamur: ad alterum vero caput respondemus, Si hec verborum Christi interpretatio ipsa peruertit, & illis alienum sensum affert, tum veteres penè omnes eiusdem nobiscum criminis rei erunt, quos similiter verba Christi interpretari sæpenumero ostendimus: imò seipsum vnà nobiscum damnat D. Andreas, qui in hoc ipso libro hanc interpretationem probat, panem esse corpus Christi, id est, significare corpus Christi aut eius figuram esse, modo ne dicatur figura absentis corporis. Commemoratur deinde fundamenta nostræ sententiæ, sed ea fide quam hætenus in commemorandis nostris præstitit: præcipua enim argumenta, & illa omnia quæ ad confirmandam nostram sententiam sæpe protulimus & ipsi non sunt ignota, omittit, & duo tantum profert: primum quod corpus Christi seruet naturam & proprietatem veri corporis ac circumscriptum sit, neque possit in pluribus locis simul præsens esse: deinde, quod Christus corpore suo è mundo exiuerit & in cælos ascenderit. Attulimus autem hæc argumenta vnà cum multis alijs ad confutandam Papiſticam aduersariorum opinionem de reali, substantiali & corporali præsentia corporis Christi in cæna Domini, atque hætenus quidem Dei Beneficio firma perstituerunt: neque enim aduersarij potuerunt

Nostra argumenta non bona fide adducit.

sunt ostendere corpus Christi circumscriptio-
 nem abiectis, et si id probare conati sunt: ne-
 que etiam firmum permanit alterum eorum
 figmentum, idem corpus natura sua circumscri-
 ptum visibile & sensibile esse, ac rursus modo
 dexteræ Dei esse incircumscriptum, inuisibile,
 insensibile. Nam hæc Dei voluntatem esse nul-
 lo argumento euicerunt, nisi quod subinde so-
 phistarum more, id quod in quæstione est argu-
 menti loco sumunt, Christum velle in cœna cor-
 pus suum substantialiter omnibus in locis ad-
 esse vbi cœna Domini peragitur. Frustra etiã re-
 pugnantibus scripturis & consensu veteris Ec-
 clesiæ, omnia loca de absentia corporis Christi
 nobis extorquere conati sunt, quod his tantum
 negetur visibilis & localis præsentia: qua ipso-
 rum interpretatione verbis scripturæ vis affertur,
 paralogismus accidentis committitur, veritas hu-
 mani corporis in Christo labefactatur, lactat de
 inde se retinere simplicem sensum verborum Domini,
 quod falsissimum esse & nos aliquoties ostendi-
 mus, & idem multi alij fecerunt. Nullã hic (inquit)
 humanã esse additionem, Scilicet verba Christi
 sunt, corpus ipsius verum, substantiale, naturale in-
 cum, sub, iuxta panem & vinum corporaliter & sub-
 stantialiter, realiter, admirando & supernatura-
 li modo, incomprehensibiliter & inuisibiliter
 præsentia esse, hominum manu porrigi, homi-
 num ore sumi: et tamen idem corpus Christi eo-
 dem tempore vbi que terrarum in maxima
 quaque & minima re, & in quouis etiam

Falso glo-
 riazur de
 simplicitate
 se verborum . q
 potius mu-
 tiplicitate af-
 fugat.

pane, quouis cibo præsens esse, hic tamen tantum distribui; hæc enim illa est simplicitas quã seruant aduersarij. Fatemur eum his verbis non vti hoc loco, sed quis nescit hæc vbique in eorum scriptis occurrere, & ab ijs inculcari, neque alio sensu & interpretatione verba Christi ab illis accipi? Tam bene verò sibi conscius est Iacobus Andreas de simplicitate verborum, vt in Mulbrunensi colloquio vix potuerit adduci ad disputationem de vero intellectu verborum Domini, & contenderit in hac cõtrouersia frustra disceptari de Cœna Domini, cuius tamè verba tam simplicia & clara iactat, nisi prius cõtrouersia de vnione personali & omnipræsentiã corporis Christi explicata fuerit. Præterea hoc ipso loco ita versutè suam sententiam proponit, vt non indicet aut indicare audeat quid ostendat pronomen demonstratiuum H O C.

- » Verba (inquit) Christi, Hoc est corpus meum,
- » hic est sanguis meus, in simplici sensu retineamus, et credimus quod ipsum sit verum corpus
- » & sanguis Christi. Quid igitur est hoc IPSVM quod credit esse corpus Christi? an corpus ipsum credit esse corpus? an panem esse corpus Christi? an id quod porrigitur in & cum pane, corpus Christi esse credit? Hic tergiuersatione vtitur, neque ignorat in quas angustias coniectus sit à doctissimis viris Heidelbergësis Scholæ, cum in Mulbrunensi colloquio, vt acta testantur, tum etiam publicis eorum scriptis quibus

bus nondum satisfecit : & tamen iactat hanc suam doctrinam clarò Dei verbo inniti, consolari & pacare conscientias, cum in his decantatissimis verbis, H O C E S T C O R P V S M B V M nondum inter ipsos conveniat quonam demonstratio referatur, cum Lutherus ad panem referat, alij identicam propositionem faciant, Iacobus Andree per locutiones à plenis oculis & cantharis petitas hanc propositionem explicare contendat. Et cum eorum sententia & interpretatio innitatur falsæ opinioni Papisticæ animo conceptæ, his verbis omnino statui realem præsentiam corporis Christi, quam firma conscientia huic innitantur, vel hinc apparet, quod vnius Lutheri, cuius summa est autoritas, tres diuisæ interpretationes ex scriptis illius supra à nobis allatæ sunt. Quæ bene etiam sibi consent Vbiquistæ, facile deprehendet quicumque scripta eorum diuersa inter se contulerit. Vere autem de illis affirmari potest quod de Luthero scribit Zuinglius, Illud enim (inquit) firmiter credo ipsum per omnem vitæ suæ tempus nunquam ne in animum quidem induxisse, vt corpus Christi vbique esse diceret, donec contentionis æstu eò adductus est: in qua tam miserum, dubium, varium & spe metuque trepidantem sese exhibet, vt cum referre mihi videatur, qui omnibus bonis alea amissis, postremo quoque patrimonij sui portionem huic commisit. Atque vnam aduer-

Aduersarij
incerti sunt
de sua do-
ctrina.

APOLOGIA TIGVRIN.

sarij nostri Lutheri pietatem in hac re potius
 quam dicēdi vehementiam imitari voluissent,
 is enim cum in ipso ardore contentionis sacra-
 mentariæ argumento Ubiquitatis vsus fuisset,
 postea tamen animaduertens quid ex hoc dog-
 mate sequeretur, quod scilicet eo labefactaren-
 tur præcipui articuli fidei nostræ, nunquam de
 inde id repetijt & vsit, quāuis in asserenda cor-
 porali præsentia firmus permanserit. Cæterum
nostra doctrina sicuti arenæ non innititur, ut
falso asserit aduersarius, ita animos non facit du-
bios & incertos, sed veram & solidam consolax
tionem adfert, quam omnes pij spiritu & fide
manducantes corpus Christi in seipsis sentiunt.
 Et hoc ipsum confirmant millia multa marty-
 rum qui in Italia, Gallia, Belgico, Anglia vitæ &
 sanguinem suum inter cruciatūs & tormenta a-
 cerbissima magna patientia constanter profus-
 derunt, qui si vel in hoc vnicō dogmate propius
 ad Papistas accessissent & cum aduersarijs no-
 stris saltem companationem probassent, ma-
 gnā odij & tormentorum parte sese leuare po-
 tuissent. Etsi autem hæc piorum hominum sup-
plicia multi Ubiquistarum rident, & non des-
sunt qui eos diaboli martyres appellare aude-
ant, scimus tamen in conspectu Domini pre-
tiosam esse ipsorum mortem, qui suo tempore
ipsorum persecutores & horum gratulatores &
instigatores iudicabit.

C A P V T X.De maiestate & gloria Christi.

QUoniam ea quæ de maiestate Christi scripsimus, D. Andreas, saluo pudore (si modo aliquis in eo reliquus est) reprehendere non poterat, quod proximum erat in eo nos reprehendit, quod non exponamus quoniam modo Christus in possessione huius gloriæ constitutus sit, quod tamen præcipue inter nos controuertatur. Hoc autem quod falso de nobis affirmat, duabus calumnijs probare contendit: primo, quod dicamus Christum secundum humanitatem nihil cum diuina maiestate nisi tantum nomen commune habere: quod cum supra ostenderit falso ipsum affirmare, non est quod de malo hoc eius mendacium, præsertim sæpius repetitum, confitemur. Secundo, inquit, Zuingliani ut alii quid dicant & simplicibus imponant, asserunt maiestatem hanc in ipsa incarnatione cum humana natura perpetuo & insolubili vinculo unitam esse. Atq; hoc est omne id aut quod de personali vnione & maiestate hominis Christi scribunt. Nos vero Iacobe Andrea, quod nõ ignoras,

Duplex est
iunonia De
Andreas.

249. 75.

APOLOGIA TIGVRIN.

aliter quam tu referas scripsimus, nempe in hæc verba, Hæc maiestas (Deitas seu diuina maiestas) in ipsa statim incarnatione humanæ naturæ vinculo indissolubili vnita est: neque hæc maiestas noua quædam & creata diuinitas est, sed vnica essentialis & æterna diuinitas, quæ humanam naturam suscepit & se illi coniunxit, non exæquatione aut commixtione, sed vnione duarum naturarū **IN VNAM PERSONAM**: vt supra satis ostendimus. Cum igitur aperte hic explicemus nos non loqui de quauis vnione, sed de vnione duarum naturarum in vnā personam: & præterea remittamus ad superiorē expositionem personalis vnionis, quæ capite 8. tractatur, quam etiam reprehendere & confutare non es ausus, qua fronte, quo ore ausus es nos calumniari quod tantum insolubilem coniunctionem duarum naturarum asseramus? & cum simili calumniæ genere contra virum doctissimum Theod. Bezam fratrem nostrum vsus sis, & humaniter reprehensus de hac falsi specie, nihilominus pergas eodem modo nos quoque calumniari, quid aliud facis quam quod impudentē tuam malitiam prodis? Itaq; quod nobis obijcis, sanctos vnum esse cū Christo Ioan. 17. ac proinde si personalis vnio & maiestas sit tantum insolubilis vnio aut copulatio, Petrum quoque & Paulum Deum dici posse: nihil ad nos pertinet, qui diuinā maiestatem non tantum insolubiliter humanitati copulatā esse

esse, sed in vnam personam vnitam esse diximus, & vnionis huius rationem ex veterum sententia explicauimus, hoc autem de nullo sanctorum dici potest, in vnam personam cum diuinitate vnitum esse.

Verum non contentus priori calumnia Doctor noster eandem denuo repetendo amplificat, & ait, nos humanam Christi naturam diuinæ maiestatis cōmunionē personali spoliare, atq; illi nudum nomen & titulum relinquere: quod tamen falso de nobis dici clarum & manifestū est. Secundo addit nos humanitati nullā aliam gloriam ascribere, nisi quam post resurrectionē demum affecta sit, quod denuo falsum esse ostenditur nostris verbis, quibus manifestè docuimus hanc esse summam gloriam & maiestatem humanę naturæ, quod in vnitatē personę à filio Dei assumpta est, atq; hanc in ipsa incarnatione illi obrigisse. Tertiò adijcit, nos de eā gloria & maiestate loqui cuius filius hominis absque humanæ naturæ corruptione aut abolitione capax sit, atque ita ex filio hominis magnum quidem Dominum facere, qui hominibus atque angelis in cælo & terra potentior sit, sed quia infinitæ omnipotentię Dei non sic capax, tantum per Alceosin omnipotentem vocari, ita vt sit permutatio nominum, nulla autem re ipsa communio diuinæ maiestatis. Verum hic denuo in eundem lapidem impingit, quod idem esse putat filium hominis omnipo-

Aliud est
homini
quid tribuere
quā humanitatem

APOLOGIA TIGVRIN.

tentem esse, & humanitatem esse omnipotentē. In ipsa cuiusvis hominis persona duę sunt natura, anima & corpus, & quicquid alterutri proprium est de homine dicitur, sed non ideo quicquid de homine dicitur, id ipsum dici potest de natura altera separatim: homo est mortalis, itē est sapiens, sed non propterea anima mortalis, aut corpus sapiens dicitur. Vulgo hoc facile animadvertitur in hominis exemplo, quia nomen *ἄνθρωπος* non à partis nomine derivatum est, sed simpliciter totam hypostasim complectitur, sed cum de Christo loquimur, nomen hominis aut Dei ab altera parte personę deductum est, attamen quia nomē hoc integram personā denotat, manet firma hæc regula, ut quicquid naturę alterutri propriū est, de persona dicatur, sed nō inde consequitur, quicquid de persona dicitur, id de natura à qua nomen personę derivatum est, dici posse, ac si id non liceat in abstracto dicere, ne in concreto quidē id fas esse. Certē qui subinde nobis obijciunt hominē Christum nomine tantum omnipotentē esse, nisi etiā humana natura sit omnipotens, Nestoriano more videtur eius hypostasim separatā ab hypostasi verbi considerare, ita enim verē locū haberet id quod hic affirmant, sed cū hoc falsum & impiū sit, & humanitas ita in verbo subsistat & sustentetur, ut hoc ipsum quod homo est in verbo habeat, in quo & cum quo tantū vnū quiddam & singulū est, atq; ita non nisi cū verbo hominē hunc personam

sonam

sonam esse & subsistere agnoscamus, necesse est omnino verè & propriè de homine dici, quicquid vtriusq; naturæ propriū est, quādo homo hic significat personā quæ verè & propriè constat duabus naturis. Cum aut̄ de natura humana Christi loquimur, duplicem illi gloriā & maiestatem attribuimus, vnā quidē quā habet vnionis gratia, quod cum filio Dei vnā est persona, & vnā eademq; adoratione cū verbo adoratur. Item quod in hac natura humana filius Dei humanū genus redemit, & hanc in cœlos euectam ad dexterā patris collocauit. Hæc inquam sunt huius naturæ insignia quasi priuilegia quæ ex vnione cum Verbo habet, atque hæc tanta est gloria vt eam verbis explicare satis non possimus, huc etiā pertinet quod quicquid de diuina natura dicitur, homini Christo attribuitur. Sed præterea sunt aliæ prærogatiuæ humanæ naturæ, quas in se habet diuinitus illis donata & ornata, atq; ad hunc locū pertinet illa gloria in quam humana Christi natura post resurrectionem à mortuis & ascensionem in cœlos, supra omnes alias creaturas euecta & glorificata est: de hac diximus ita data esse omnia filio hominis vt interim humana natura nō aboleatur. Certū enim hoc est & pijs omnibus confessum, filiū Dei in cœlis & ad patris dexteram sedentē, humanā naturā semel assumptam integrā retinere. Neq; tamē propterea humanā naturam ab omni participatione proprietatū Dei excludim⁹;

Duplex gloriā
ria humanæ
naturæ.

APOLOGIA TIGVRIN.

ca. 9. ex. 6.

Quamuis enim proprietatum Dei, quæ infinitæ sunt, humana natura in se capax non existat, tamen quia cum filio Dei seu diuina natura personaliter vnita est, hæc habet eo modo quo ipsam diuinitatem, quod scilicet homo verè Deus omnipotens, omniscius est, omnibusq; Dei proprietatibus ornatus, non quidem in humanitatis suæ natura & essentia, sed in verbi natura & personæ suæ essentia.

Aduersarij
utriusq; na-
turæ verita-
tem labefaciant. .1.

Porro qui diuinas proprietates re ipsa in humanam naturam transfusas esse volunt, humanitatem Christi abolent; neq; enim verè est humana natura quæ suis proprietatibus omnibus spoliata contrarias in se suscipit, & infinita, in circumscripta, inuisibilis, & insensibilis facta & in diuinam naturam quodammodo transmunita est. Atq; cum nos damnat, qui scribimus humanam naturam ea gloria & maiestate ornata quæ ipsam naturæ veritatem non corrumpit & abolet: necesse est vt contrariam sententiã probet, maiestatem talem datam humanæ naturæ quæ ipsam corrumpat & aboleat. Deinde hac doctrina vera diuinitas hominis Christi abne-

not. 2.

gatur: hætenus enim semper pij omnes crediderunt & confessi sunt, Christum hominem verè & natura Deum esse, propterea quod nõ alius, sed vnus & idem sit filius Dei & filius hominis. Itaq; qui nostra ætate Christum hominem non æterna Deitate Verbi, sed cõmunicata quadam Deitate Deum esse volunt, non tantum veteres hæreses renouant, verù nouos Samosatenarios qui in

qui in Vngaria & Polonia æternam filij Dei generationem & Deitatem impugnant, in suo errore confirmāt, atq; hoc dogmate Iesum Christum soluunt, & propterea Antichristi sunt.

Aterū deinde est, quod in nostra de maiestate Christi confessione Iacobus Andeæ arguit, nos pugnancia scribere: hæc enim esse verba nostra, Non igitur nos negamus (vni immerito & iniuste insimulamur atq; accusamur) Christo omnem potestatem in cælo & in terra datam esse, & ipsum iuxta vtranq; naturam mundum gubernare, & nos redimere atq; iustificare, item carnem eius esse viuificatricem, & cum verbo cui humana natura in vnâ personam inseparabiliter vnita est, vna eademq; adoratione esse adorandam. Hæc enim omnia liberè & ex animo confitemur, quæ admodum etiam orthodoxi Patres Christianæ ecclesiæ, à qua nullo pacto nos separamus, cuncta hæc ante nos confessi sunt, & scriptis suis confirmarunt, quos in hac causa sequimur, neq; quicquam ipsi innouamus aut ab alijs innouatum approbamus. Ista igitur vult pugnare cum eo quod supra scripsimus, filio hominis omnem diuinam gloriam & maiestatem & omnia in vniuersum data, quorum humana natura absq; sui abolitione capax est. Hinc enim ait confici, humanam naturam omnipotentiam Dei non esse capace quæ infinita sit, & cum Deus omnipotentia sua cælum & terram regat, hæc inter se pugnare, quod dicimus Christum secundum vtranq; naturam cælum

Non scribitur
mus pugnantia.

APOLOGIA TIGVRIN.

*Quomodo
Christus se-
cundum ut-
ranq; natu-
ram mun-
dum regat.*

et terrā regere, & humanam Christi naturā cum
omnipotentia Dei nullā re ipsa cōmunionem
habere. Verum vt Christus secundū vtranq; na-
turam cœlū & terrā regat, nō necesse est vtranq;
naturam in se omnipotentē esse, vt falso aduer-
sarius ait, qui infinitam omnipotentā Dei vult
transfundi in humanam & finitam naturam, vt
hoc modo cœlū & terram regat: sed satis est hu-
manam naturā omnipotentī naturæ in eadē hy-
postasi cōiunctam esse. Dicimus itaq; Christū,
hoc est, illam personā quæ verus Deus & verus
homo simul est, omnibus rebus adesse, cœlumq;
et terram regere, idq; secundum vtranq; naturā:
filius enim dei post assumptā humanam naturā
vbiq; est & agit, vt Christus, hoc est, vt perso-
na quæ simul Deus & homo est, adest & agit: re-
git itaq; Christus mundum sua diuinitate vbiq;
præsens non tantum efficacia & potentia, verū
etiam essentia: agit autem hæc omnia sciente &
cōsentiente humana seu assumpta natura, vt ita
actio sit totius personæ: atq; hoc modo humana
quoq; natura in gubernatione rerum singularū
præsens adest, nō quidem substantia, sed potens-
tia, virtute, efficientia, operatione atq; actu se-
cundo. Hæc cum in scriptis nostris perspicuè
doceamus de humana Christi natura, iudicent
pij & Christiani Lectores, an nostra doctrina se-
cum pugnet, an verbotenus tantum Christū se-
cundum vtranq; naturam mundū regere fatea-
mur, & carnem eius viuificā esse atq; vna cum

Verbo

*Ita et Lamb.
chuckius af-
firmat. 110.*

Verbo adorandā, de quorū altero supra scripsimus, alterū tam perspicuum est vt nō egeat longa expositione. Si enim aduersarius vult humanam naturā propter cōmunicatam deitatē in se adorandā esse, aut hominē cū verbo adorandū, Nestorianus est. Si agnoscit vnū eundēq; esse Christum Deū hominemq;, in quē credimus & in quē baptizati sumus, & ideo eundē vna adoratione adorandū esse, idem certē dicit quod & nos quoq; docemus: neq; hic exigitur trāsfusio diuinarum proprietatū in carnē, sed vnio cum diuinitate in eandem personam, quam si cōmunionis nomine intelligit, falsissimum est quod dicit nos docere humanam naturam nullā verē & reipsā cōmunionē habere cū diuina natura.

Postremò rationem concordiaē in eundē ostendit; si enim fateamur Christū omnia regere secundū vtranq; naturam, necesse esse ait vt illi quoq; tribuamus modum aliquē quo secundum humanā naturam in gubernatione cœli et terrę præsens adsit, vnde etiam conficiatur in cœna similiter præsente esse in dispensatione corporis et sanguinis sui: non autem iuxta modū & naturā humanorū corporum Christū præsente esse, sed iuxta naturā dexterę Dei, ad quam Christus solus collocatus est secundū humanam naturā, & in eam maiestatem euectus vt cœlum & terrā impleat & omnibus creaturis præsens omnia gubernet: hanc inquit esse simplicem doctrinam Christianæ fidei, cui qui contradicat, non esse verē Christianū hominē, hac autē doctrina

Ratio in
eundē con-
cordiaē.

APOLOGIA TIGVRIN.

bene cognita facilem esse rationem controuersæ de cœna Domini. Nos quoque fatemur, si in his rebus quæ propositæ sunt consentiamus, non difficulter in cæteris rebus consensionem aliquam statui posse. Quomodo autem gubernationem tribuamus Christo Deo hominique paulo ante expositum est: Similiter etiam qualem præsentiam agnoscamus. Cæterum aduersarij hæcenus affirmarunt Christum secundum humanam naturam substantialiter, essentialiter, corporaliter præsentem esse, quam præsentiam nos impugnauius & impugnauimus. Cum enim Christi corpus etiam in gloria substantia sua finitum & circumscriptum sit, & ita substantialiter & corporaliter in cœlo præses existat, non potest idem corpus substantialiter ubique præsens esse, modus enim dexteræ Dei non efficit ut idem simul sit & non sit, verum sit & non verum sit: ac dextera Dei nõ hic alium modum præsentie facit, sed alia est causa præsentie. Similiter quod dicitur inuisibiliter & insensibiliter & ineffabili quodãmodo adesse, id quidẽ varietatẽ ostẽdit in eo quod adest, quàm diu tamen statuitur substantialis præsentia, modus non mutatur. Ac scio quidem viros bonos & doctos ita interpretari aduersariorum opinionem quod re ipsa parum aut nihil à nobis dissentiant: cū enim duo sint modi præsentie, primus substantialis, qua res aliqua in sua substantia præsens adest actu primo, & alter modus quo

Præsentia
actus secundum
quod.

quo res etiã si sua substantia absens sit, nihilominus actu secundo hoc est, Virtute, efficientia & operatione præsens est: de hoc posteriore modo aduersarios loqui existimant, & hunc esse modum dexteræ Dei, quod scilicet humana natura ad dexteram Dei collocata, in eam maiestatem sit euecta vt vnà cum Verbo omnia gubernet, non ipsa quidem sua substantia omnibus præsens, sed efficientia & operatione, quod Verbum incarnatum omnia regit volente & cōsentiente humana natura. Nam alioquin inquirunt si humana natura simul actu primo & secundo, siue substantia & operatione vbique præsens esset, tum & humanæ naturæ veritas tolleretur, & illa exæquaretur diuinitati, quæ substantia & potentia sua vbique est. Si enim dicatur diuinam naturam hæc ex se habere, humanitati autē hæc maiestatem cōmunicatam esse, modus præsentiæ non mutatur hoc ipso à se aut aliunde habere: nisi igitur ostendat alium aliquem modum, omnino similem faciunt præsentiā diuinitatis atque humanitatis, atque ita naturas confundunt. Cum autem aduersarij constanter negent se humanitatem ita vbique præsentem facere vt diuinitas vbique est, existimant viri boni eos tantum per modum dexteræ actus secundi præsentiā Christi humanitati tribuere, idque eò magis quod noua loquendi forma à Scholasticis sumpta, corpus Christi personaliter vbique esse aiunt: quam quidam ita interpretantur, hu

APOLOGIA TIGVRIN.

manam naturam vbi que esse personaliter, quia
 ea non in se subsistit sed in Verbo, illa autē per-
 sona à qua sustentatur & cuius est pars quædā,
 vbi que præsens est. Quod si aduersarij in hunc
modum sentirent, non difficilis esset ratio con-
cordiæ alicuius ineundæ, ac tum reiecta opinio
ne substantialis & corporalis præsentiaæ carnis
 Christi in cœna, inter homines pietatis & glo-
 riæ Christi studiosos & à contentione alienos,
 facilè conueniret de simplici, vero ac proprio
 sensu verborum Christi, sed hætenus aduersarij
iactarunt se retinere ac defendere sententiã Lu-
theri: Lutherus autem hanc sententiã proba-
 uit, panē & vinum quę in altari ponuntur, post
 consecrationem non solū sacramentū sed etiam
 verum corpus & sanguinem Domini nostri Ie-
 su Christi esse, & sensualiter non solum in sacra-
 mento sed in veritate manibus sacerdotū tracta-
 ri frangi & fideliū dentibus atteri. Hęc enim est
Romana Ecclesiæ sentētia, quam Lutherus nō
semel in suis scriptis & in illa breui confessione
 quam paulò ante obitum edidit, approbavit.
 Præterea quis nescit Lutherum subinde docuiss
 se, panē substantialiter esse corpus Christi? Item,
 Verū & naturale corpus Christi in, cū & sub pa-
 ne naturaliter, & substantialiter, realiter, corpo-
 raliter, ineffabiliter tamē & insensibiliter, inuisi-
 biliter, & supernaturaliter præsens esse, & manu
 ministri porrigi, ac manducari non tantum spi-
 ritualiter verum etiam oraliter & corporaliter,
 &

Lutheri in
 scriptis.

& nescio quo non modo? nunquam enim illis in hac re aduerbiorum copia deest. Quam diu igitur aduerfarij hæc retinent & approbant, frustra gloriantur & falso iactant se simplicem sensum verborum Christi in cœna retinere, ac verè & constanter de illis affirmabimus bona conscientia, ipsos humanis additionibus implicare negotiû cœnæ Domini. Verè etiã produnt se spiritu mendacij duci, quãdo tam impudenter negant ea quorum proprijs scriptis cõuincuntur.

Quod si diuersas interpretationû argumento est, eos qui ita sentiunt, errare, neque verã & certam sententiã tenere, necesse est vt seiplos dãnent: cuius enim manifestum est non pugnare has interpretationes, panem esse figurã aut symbolum corporis Christi, aut panem significare corpus Christi, verborû enim varietas & diuersitas non statim parit sententiarum dissonantiã cum vna & eadem sententia alijs atque alijs verbis exponi possit. Nos autem manifestè ostendimus Lutherû contrarias interpretationes afferre, probat enim alibi pontificiorum sententiã, quibus tamẽ panis iã panis esse desijt & in corporis substantiã cõuersus est: rursus cõtendit panẽ hũc reuera & substantialiter panẽ simul & substantialiter corpus Christi esse, itẽ corpus Christi esse sub pane, itẽ corp⁹ Christi in pane cõtineri. Idẽ Luth. docuit Christũ ratione gloriosi corporis in cœna definitiue & corporaliter adesse, sed idipsũ lac. And. negat, et fatetur Christũ ratione

Contrarias
interpretaciones.

gloriosi

corporis in cœlis tantum esse. Præterea Lutherus ita interpretatur verba Christi, quod vi verborum & institutionis Christi adsit substantia corporis Christi quæ ante in pane non fuerit, & ut ita corpus per verbum aduehatur quodam modo in panem, contra Ubiquistæ contendunt corpus Christi ante etiam adesse, sed tamen in pane cœnæ certa quadam ratione dispensari, Lutherus in verbis cœnæ demonstrationem Hoc, ad panem & poculum refert, ut de pane dicatur, esse corpus Christi: & hæc sit explicatio verborum Domini: Hic panis est corpus meum, contra Ubiquistæ hoc pertinaciter negarunt in colloquio Mulbrunensi. Schegkiius vult præsentiam corporis definiri in sacramento his verbis: Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur: & ait somniare eos qui volunt corpus absolutum de pane prædicari, cum id intelligendum sit ratione additi prædicati, Quod pro vobis traditur. Contra Flaccius docet his verbis, Hoc est corpus meum, absolutam substantiam sacra-
 ti describi, addita autem prædicatione, quod pro vobis traditur, usum eius indicari. Rursus Lutherus & plerique qui eum sequuti sunt, contendunt nullum prorsus tropum in verbis cœnæ admittendum esse. Contra Iacobus Andreae agnoscit in his verbis esse synechdochen. Cum igitur tam varia affirmant aduersarij & tam diuersas interpretationes verborum Christi proferant, quæ sese mutuo euertunt, verè hoc ipso-
 rum

Pag. 107.

rum auditoribus accidit ut magis incerti ex eorum concionibus discedant, quam venerint, præsertim cum docendo & scribendo non tam suam sententiam rationibus confirmant, quam sese conuitiando & maledicendo aduersarijs ad rabiem usque oblectent. Itaque verus & salutaris vsus huius Sacramenti apud vulgus hominum paulatim in obliuionem venit, & sensim *Not. B.* Papisticæ opiniones animis hominum inferuntur, ita ut existiment se perceptione huius Sacramenti, & illa orali manducatione corporis Christi, quam sibi persuaferunt, etiam absq; fide solida & vera pœnitentia remissionem peccatorum & salutem adipisci.

C A P V T X I.

Conclusio huius controuersie de personali vnione diuinæ & humanæ nature in vna indiuisaq; Christi persona.

HOc caput etsi prorsus nullã merebatur responsionem, tamen ne quid forte dissimulare videremur, nolimus id prorsus intactum præterire. Concluseramus hoc loco nostram confessionẽ de personali vnione decreto Chalcædonensis Concilij, ac protestati eramus nos ex animo profiteri cuncta quæ hoc decreto continentur, idq; non in falso & peregrino sensu, sed ut verba sonant, & ut illa interpretati sunt

APOLOGIA TIGVRIN.

}
B. Vigilus & Theodoretus, qui etiam ipse Concilio magna cum laude interfuit. At **Iacobus Andreæ** nos inquit retinere quidem verba Concilij; sed illis alienum sensum affingere, id hinc constare quod doceamus humanam Christi naturam cum maiestate & proprietatis diuinæ naturæ nullam communionem habere, vbi autem nulla est communio, ibi non posse vnā personam esse, quemadmodum Concilium docet. Sed hoc argumentum siue potius calumniam sæpe refutauimus. Et si communionis nomine intelligit realem communicationem & transfusionem proprietatum, satis aperte demonstratum est hanc non constituere vniōnem personalem: & dicat de hac communicatione quisquid velit, nunquam poterit neque ex huius concilij, neque ex aliorum Veterum, multo minus ex scripturarum sententia ostendere, aliam esse communionem proprietatum quā naturarum. Sicut igitur duæ naturæ eam communionem habent (vt ipsius more loquamur) quod ineffabili & insolubili vinculo in vnā personam coniunctæ sunt, vt neutra per se separatim subsistat, sed ambæ vnum quiddam & singulum sint, vna persona quæ verè est simul Deus & homo: ita etiam similis est proprietatum communio, quæ non fit transfusione sed copulatione in eandem personam: ita vt proprietates in suis naturis distinctæ quidem manent, omnes tamen verè & proprie de hac personā

115.

}
 Vera communio pro
 prietas.

115.

persona prædicentur. Sicut etiam in homine
 anima ratiocinatur & numerat, corpus vide-
 tur, tangitur, vulneratur, & tamen utrunque
 de homine dicitur qui animo simul & corpo-
 re constat, de anima autem non dicitur eam vi-
 deri aut tangi aut vulnerari, neque de corpo-
 re id sapere, ratiocinari, numerare: ac interim
 manet vera unio animæ & corporis quam-
 uis quod unius est, de altero non dicatur. Sed
 si iuxta aduersarij sententiam ea est commu-
 nio, ut quæ vni naturæ propria sunt abs-
 que vlla figura de altera dicantur, tum dicen-
 dum erit animam mori, quando corpus mori-
 tur: & corpus inuisibile esse, quia anima nõ ce-
 nitur: quod quam absurdum & à sana ratio-
 ne dissentaneum sit, omnes facile animadu-
 erunt. Itaque cum constituamus veram & per-
 sonalem unionem diuinæ & humanæ natu-
 ræ in Christo, qua diuinitas & humanitas in
 vnâ hypostasi conuenerunt, seruatâ vtri-
 usque naturæ proprietate, sicut etiam anima
 & corpus vnum hominem faciunt, retinemus
 vtriq; veram & genuinam Chalcedonensis Con-
 cilij sententiam. An autem aduersarij eandem
 retineant & naturas verè distinguant, quæ
 transfusione proprietatum diuinitatis huma-
 nam naturam illi exæquant, id iudicio pij Ec-
 clesioris relinquimus. Et hinc quoq; apparet quâ
 syncerè & ex animo cupiant veram & simpli-
 cem sententiam huius Concilij retinere, quod

APOLOGIA TIGVRIN.

*Theodoretus
sit Nestorianus.*

Theodoretum virum sanctum & absque con-
trouersia doctissimum qui huic concilio inter-
fuit, & illius sententiam in scriptis suis diligen-
ter explicuit, non verentur Nestorianum, hoc
est, hæreticum nominare, ac simili petulantia

*Vigilius Dor-
milius Francianus
dicit.*

Vigilium Martyrem, qui eiusdem concilij sens-
sentiam contra hæreticos publico scripto defen-
dit, per contumeliam Dormilium nominat. Nos
autem Dei beneficio tam à separatione natura-
rum & personæ diuisione, quam ab abnegatio-
ne Christi longissimè absumus, ac multò longi-
us, quam ipsi à Nestoriana separatione natu-
rarum, & ab Eutylichiana proprietatum confu-
sione absint.

Maiestas
Christi.

Cæterum quod in responsione ad Brentia-
num Testamentum pios lectores monuimus,
denuò hic repetendum putamus, ne nomine di-
uinæ maiestatis quod falsò tribuunt Vbiquita-
ti, sibi oculos perstringi patiantur. Nam scriptu-
ræ sanctæ, & orthodoxorum patrum testimo-
nijs constat, corpus Domini nostri Iesu Christi
etiam in gloria non esse vbique. Hæc enim est
vna inter præcipuas differentias naturarum, quas
concilium Chalcedonense integras seruari vult,
quod diuina Christi natura vbique est, huma-
na autem finita & loco circumscripta, vt Vigili-
us & Theodoretus disertè docet. Aduersarij ve-
rò quasi nulla alia maiestas sit hominis Christi,
& Veteres maiestatem Christi hætenus ignora-
rint & prædicare neglexerint, Vbiquitatem cor-
poris

poris Christi nomine maiestatis ornant, ut quis
 quis nouo huic ipsorum dogmati contradixe-
 rit, maiestatem Christi oppugnare videatur. In
terim dum hanc suam maiestatem asserunt, ve-
ram hominis Christi maiestatem qui natura
Deus est, & simul etiam carnis eius veritatem
 nouo hoc suo dogmate obscurant & labefas-
 ctant.

C A P V T XII.

*De Arrianis & homicidij atque menda-
 cij spiritu.*

CUm initio certaminis sacramentarij Lu-
 therus vbiquitatē corporis Christi asserere
 cœpisset, mox Zuinglius qui videret quorsū
 hæc tenderent, Lutherum grauius monuit ne
talia asserendo Martioniticam hæresim reno-
uet. Si inquit in hac tua sententia contumacius
 perseverando illud asserere perrexeris, quod ni-
 mirum Christi Iesū humanitas essentialiter &
 corporaliter præsens sit, vbicunque diuinitas
 fuerit, eo loci Deo volente te redigemus, ut vel
 vniuersam noui Testamenti scripturam nega-
 re cogaris, vel Martionis hæresim agnoscere.
 Hoc inquam bona fide nos præstituros esse pol-
 licemur. Sed meliora de te speramus Lutheri:
 quod nimirum infirmitatem tuam agniturus
 sis, & omne illud deserturus, quod nimio contēta

APOLOGIA TIGVRIN.

21 } tionis estu inflammatus commisisti, dum tanta
 22 } cum incommoditate de humana Christi natu-
 23 } ra differere non es veritus. Ac Lutherus breui
postea re ipsa edoctus est quo tendat Vbiquita-
tis assertio, quando videt Schuenckfeldiu ean-
dem vbiquitatem asserendo Eutychnanã doctri-
nam ab inferis reuocare: ideoq; fere nullã dein-
ceps vbiquitatis mentionem fecit. Postea tamẽ
Brentius & qui eum secuti sunt, non tantũ pu-
blicẽ vbiquitatem corporis Christi docuerunt,
sed eandẽ, excogitata reali cõmunicatiõne pro-
prietatum, qua humana natura exæquatur diui-
nitati, comprobare conati sunt. Postquam vero
complures viri pij & docti, & celeberrimæ Aca-
demie Heidelbergensis & Vuittembergensis,
atque ex papisticis Ingolstadiensis publicis scri-
ptis demonstrarunt Nestorianam & Eutychna-
nam, & multas prætereà alias hæreses ipsorum
nouo dogmate confirmari & renouari, graui-
ter hac accusatione commoti se quidem purga-
re ab hoc crimine conati sunt, priora sua scripta
commoda interpretatione excusantes, sed quia
ram multa ad eò clarẽ contra veteris ecclesiæ do-
ctrinam asseruerant, eandem accusationem alij
nihilominus vrgerẽ cœperunt, & eos pro dam-
natis habere nisi publicẽ retractarent hæreses
quas ante asseruerant: id homines ambitiosi fer-
re non potuerunt, quare vt se aliquo modo vici-
scerentur vicissim aduersarios suos Arianismi
& Machometanismi publicẽ magna acerbitate
damnare

Not. B.

damnare cœperunt, quo iure autem & quam ve-
re id faciant mox viderimus.

Postquã igitur Doctor noster Arii & Nesto-
rij sententiã exposuit, obiter sane & frigide, de-
inde infert: Quæro inquit à vobis Tigurini, &
in vniuersū ob omnibus Zuinglianis, Si Deus
cum omni quod est, in sua natura & proprietatib-
us, cū assumpta humana natura nullo modo
re ipsa & verè quiquam commune, sed profus
omnia ab humana natura separatim habet, ni-
si quod naturæ inter se copulatæ sunt, quomodo
verè aliter loqui potestis quam Nestorius locu-
tus est? Equidem fateremur nos conuictos es-
se & reos, si ea assereremus quæ nobis tribuit, sed
nos omnē cōmunionem negare & separatio-
nem vel naturarum vel proprietatum statue-
re adeo manifestè falsum est, vt tam impuden-
tem calumniam refellere nos quodãmodo pude-
at, quam tot publica scripta nostra mendacij ar-
guunt. Quod si non aliunde tamen ex Vigilij
verbis quæ ipsorum reali transfusioni pro-
prietatum diuinitatis in humanitatem oppo-
suimus, satis illi constare poterat nos nequa-
quam ea dicere quæ falso nobis tribuit. Sunt
autem hæc Vigilij verba, quæ denuò hic appo-
suimus ex eiuſdem secundo libro. Quia enim
Verbum cū carne ita est inexplicabili modo v-
nitū, vt ipsū Verbū caro dicatur, licet Deus nō
sit caro, quia non est in carnē mutatu, & vt caro

Non nega-
mus omnē
cōmunionē
proprietatū.

APOLOGIA TIGVRIN.

11 dicatur Deus, licet non sit in Deitatis naturam
 12 mutata, sed Verbum propter carnem suam ho-
 13 mo sit: & caro propter Verbum Deus sit, & quic-
 14 [#]quid est proprium Verbi, sit commune cum car-
 15 ne, & quicquid est proprium carnis, sit commu-
 16 ne cum verbo, quomodo verbum & caro vnus
 17 est Christus & vna persona. Idcirco propter hanc
 18 communionem, quam salua naturarum pro-
 19 prietate personæ vnio præstat, & Verbum cū
 20 carne, id est Filius hominis legitur descendisse
 21 de cælo, cum solum Verbum sine carne descen-
 22 derit, & Deus legitur sepultus, & in monu-
 23 mento tribus iacuisse diebus, cū sola caro se-
 24 pultra est.

 nō Transfusio:
 onē reali, s;
 vnionē personali
 pag. 115.

Porro quod subiicit nos Nestoriano more
 duos Christos facere, vnum Deum, qui cum hu-
 mana natura nihil commune habeat, nisi quod
 ineffabili vinculo huic vnitus sit: alterum ho-
 minem maiori potestate & gloria præ cæteris
 sanctis ornatum, sed qui cum diuina maiestate
 nihil commune habeat, ac sicubi hæc illi tribua-
 tur, id verbis tantum fieri per Allæosim, hoc in
 quam eadem fide qua alia de nobis asserit, nos
 enim Dei beneficio ab hac impietate tam absum-
 mus quam Iacobus Andreæ à veritate: ac nisi
 ex nostris scriptis hæc probarit, nos aperte ip-
 sum coram vniuersa ecclesia calumniæ & men-
 daciij spiritu agi asseremus. Nos nunquam al-
 ium Christum Deum, aut Dei filium, & alium
 hominem & hominis filium docuimus: sed v-
 num

num & eundem Deum hominemque prædicamus, & eum qui homo est omnia quæ Dei sunt, & eum qui Deus est omnia quæ hominis sunt habere docemus: Naturas quidē distinguimus, vnicuique secundum scripturas & veteris ecclesiæ doctrinam tribuendo quod suum est, ac propterea vnionem personæ non diuellimus, sed scimus vere & proprie de persona dici quæ sunt propria vtrique naturæ. Vtitur autem impostura, quod quæ nos de humanitate Christi dicimus, fingit nos de homine Christo docere: humanitatem negamus omnipotentem, hominem vero Christum omnipotentem constanter credimus: & quæ sit differentia harum prædicationum in concreto & in abstracto sæpe ostendimus. Imò si de ipsa humanitate loquamur, communicationem quidem talem quæ fiat reali transfusione proprietatum diuinæ naturæ in humanam negamus, interim quicquid est proprium verbi credimus commune cum carne, ea communionem quam vnio personæ præstat, sicuti modo verbis Vigilij exposuimus.

Quoniam vero tantopere cupit nos Nestorianismi damnare: age ostendamus illi qui nam ætate nostra Nestorij hæresim renouent, Nestoriani erroris summa est, quod naturas in Christo in duas subsistentias, & personas, & filios separauit, quas voluit coniunctas esse secundum authoritatē, habitū, æquiocationē, honoris æqualitatem. Ac à Maxentio dānatur Nestoria-

Aduersarios nostros esse Nestorianos.

Dist. 2.

APOLOGIA TIGVRIN.

num dogma, talis cōiunctio seu vnio qua alter
 in altero, Deus in homine inhabitare dicitur. At
 Recog. pa- 21) Brentius scribit, filium Dei assumpsisse filiū ho-
 gina 40. 41) minis in vnā personam, vt eū ita impleat vt
 22) cōmunicet cum eo omnē suam potentiam, sa-
 23) pientiam, scientiam, felicitatem & præsentiā.
 Recog. pa- 21) Item Filium Mariæ & Filium Dei, qui est in fi-
 gina 17. 22) lio Mariæ duas fieri personas, si humanitas non
 Recog. pa- 21) vbiq; sit vbi est diuinitas. Est autē summa Bren-
 gina 43. 22) tianæ doctrinæ, eandem esse inhabitationē Filij
 23) Dei in Filio hominis, quæ est in cæteris sanctis,
 24) sed hoc solū differre, quod alijs certa tantū &
 25) finita dona, huic autē omnem suam potentiam
 26) cōmunicet. Hæc autem sententia vt Nestoriana
 27) damnatur à Cyrillo Anathematismo V. Simili-
 28) ter damnat Cyrillus Anathematismo IX. Nesto-
 29) rij sententiā, quod Christus homo aliena virtu-
 30) te spiritus sancti glorificatus sit & miracula fece-
 Recog. pa- 21) rit: & tamen idem docet Brentius. De miraculis
 gina 47. 22) enim quæ D. Petrus fecit, sic scribit: Edidit hæc
 23) miracula potentia diuina, eaq; non longè absen-
 24) ti, sed omnino præsenti. Non igitur ne hac qui-
 25) dem ratione discriminē est inter Christū & Petrū.
 26) Item de resurrectione: Dicit Christus resurrexit
 27) à morte, sua ipsius virtute, Petrus autem aliena.
 28) Imò sicut Christus excitatus est diuina virtute,
 29) eaq; non absenti, sed omnino præsenti, nec mi-
 30) nus ipsi quàm Christo intimè præsenti, eaq; to-
 31) ta præsenti, quod vbiq; est diuinitas, ibi sic
 32) tota. Quare ne hac quidem ratione dici potest,
 33) quod

quod Christus non autem Petrus sit Deus. Expendant item Lectores pij an non cum Nestoriano errore consentiat, quod duplicem Deitatem in Christo statuunt: de quo mox plura scribemus. Nolumus singula excutere, sed hæc simpliciter pijs iudicanda proponimus, à quibus hæc quoque obseruari & expendi cupimus, quod ubi que in suis scriptis Vbi quæstiones concreta & abstracta nomina indifferenter usurpant, vnde plerumque prorsus Nestoriano more loquuntur, ac illis humanitas & homo quatenus partem quandam Christi significat, sunt synonyma idem aliquid significantia, quæ fuit Nestorij opinio, ut etiam Schegkijus contra Simonium testatur: quare prorsus Nestorianum est, quod tamen toties repetit Brentius, hominem aut filium hominis assumptum à Filio Dei in suam ipsius personam: item quod D. Andreas scribit, filium Dei communicasse filio hominis quem in unitatem personæ assumpsit infinitam suam potentiam: item hominem Christum patrem cum filio Dei maiestatem habere, &c. Contra theses Ingolstadiensium.

De maiestate pag. 81. 87. & 88.

Altera accusatio quod Machometanismo vitam sternamus ex priore dependet, quare cum illa abunde confutata sit, non est quod in hac refellenda laboremus, præsertim cum id iam præstiterit collega & Pater noster honorandus D. Bullingerus. Cæterum iudicio aliorum relinquimus æstimandum, quoniam spiritu ducatur D. Andreas, qui Alcorani verba tam benigne inter-

Andreas Alcoranum excusat, & nos damnas.

APOLOGIA TIGVRIN.

pretatur, & cum ille absurda opinione in Deo
 fingat animam, quæ illi aliud quid est ab es-
 sentia Dei, Doctor noster ex eo diuinitatē Chri-
sti astruit, quam tamen ibidem Alcoranus nes-
gat. Azoara enim quinta, è qua posterius testi-
 monium Doctor noster protulit, eos falsarios
 vocat qui Christum Deum & adorandum asse-
 runt, quod alibi etiam affirmatur. Animā quo-
 que datam Christo Deus ad se reducturum se ait
 vsq; ad diem publicæ resurrectionis. Sed hæc
Doctor Andreas excusat, & Alcorano tribuit
quod Christum Deum asserat, nos autem qui
Christi veram & æternam Deitatem prædica-
mus, & contra novos Arrianos & Samosatena
nos viua voce & scriptis defendimus, coram ec-
clesia impudentissimè calumniatur, quod Filiū
Mariæ Deum esse negemus, quod est falsissi-
imum: sed quia hominem Christum natura De-
um & verum Deum prædicamus, neque alium
sed vnum & eundem Dei & Mariæ filium cre-
dimus, ideoque nullam homini Deitatem com-
municatam tribuimus, quæ sit plenitudo dono-
rum alia ab essentiali deitate Verbi, qualem illi
tribuit Andreas, qualē etiam fingunt qui nunc
in Transyluania Machumetanismo viam præ-
parant, ob hanc causam Machumetanismi im-
merito ab ipso damnatur, sed iudicet Domi-
nus inter nos & ipsum.

Posthæc distinctione spiritus & personæ Bren-
 tianam accusationem mitigare conatur, eum
 nanq;

panque de spiritu nostro locutum esse, qui huc spectet ut Arrianismum renouet, idq; olim Lutherum de nobis prædixisse. Verum Lutherum temporis Zuinglius & Oecolampadius responderunt, neq; ille hic quicquam vaticinatus est, sed metuere se dixit ne hæc interpretatione verborum Christi admissa, quod panis sit figura corporis Christi, ea quæ de Christo dicuntur alij detorqueant & figuram esse interpretentur: quem eius metum inanem esse hi quos modo nominauimus ostenderunt: neque enim si Sacramenta iuxta eorum naturam, & fidei analogiam, collatione aliorum locorum adhibita sic interpretamur, inde sequitur quemuis locum ubi nullus tropus est, & analogia fidei repugnat, sic interpretandum esse. Atque si in cœnæ verbis non est concedendus tropus, ne alij ea quæ de Christi diuinitate scribuntur tropicè interpretentur, tum nullus prorsum tropus admittendus erit in sacris literis, quandoquidem vno tropo concesso alibi, idem periculum erit: quam autem absurda sit hæc sententia, norunt qui vel mediocriter in interpretatione scripturæ versati sunt. Quod autem nostra ætate quidam negarunt diuinitatem Christi, falsam causam profert D. Andreas nostram de Communionem idiomatum doctrinam, imò Seruetus, Gribaldus, Gentilis, Gonesius, Blandrata, Franciscus Dauidis, & alij huius factionis duces doctrinam de Communionem idiomatum

No. 8.

A P O L O G I A T I G V R I N .

Antitrinita
ezrijs uiam
Reerit An-
dreas.

tum odio prosequuntur, & in suis scriptis dete-
stantur, neque nobiscum sed cum Iacobo An-
drea verbis & re consentiunt, hominem Chris-
stum esse & nominari Deū, nō quia Deus sit in
ipso, sed propter plenitudinem diuinitatis, hoc
est, plenaria Dei dona quæ fidelibus ex parte tā
tum dantur, huic autē homini omnia data sunt.
Quoniam uero moris est D. Andree ea quæ pu-
blice affirmauit rursus absque omni pudore ne-
gare, apponam hic Brentij & ipsius uerba de
Hominis Christi diuinitate. Sic igitur scribit
Brentius in libro de Maiestate Christi pag. 91.

Voco autem in præsentia (sicut & suis locis su-
pra) diuinitatem Christi, non eam quam filius
Dei in se ab æterno habuit, sed quā tempore in-
carnationis filio hominis cōmunicauit, seu ut
Augustini uerbo utar, participauit. Alia enim
est diuinitas cōmunicans seu participans, alia
cōmunicata seu participata, sicut alius est dona-
tor, aliud donū ipsum. Iacobus autem Andree.
Nunquam (inquit) diximus, nunquam scripsi-
mus, nunquam credidimus, Maiestatem cōmu-
nicatam homini esse idioma Dei, id est *ὁμοίαν* sub-
sistentis Verbi. Item cōmemoratis locis aliquot
scripturę Matth. 28. Ioan. 3. Psal. 110. Eph. 1. Heb.
2. Col. 2. subiicit. Hæc cum sint testimonia illu-
strata quæ docent, cur homo Christus dicatur
Deus, nō quia Deus sit in ipso (qui in omnibus
creaturis est non modo natura, sed etiā secundū
subsistentias, sicut supra demonstratum est) sed
quia

Contra the-
ses Ingolst.
pag. 40.

Pag. 25.

 Har est def
 cano schwei
 feld. 2 Arq.

quia in assumptione carnis dedit huic homini
 omnem potestatem in cælo & in terra, ornauit
 eum omniscientia & sapientia, communicauit
 ei omnia dona spiritus sancti, collocauit eum su-
 per omnem principatum, dedit ei nomen super
 omne nomen, quod nomen est Dei nomen. Et
hoc est hominem quoq; esse Deum. Nam de æ-
 terna diuinitate filij, qua in se est, hic nihil dispu-
 samus, &c. Brentius in Recog. pag. 47. super
 verba Pauli Col. 2. Et addit corporaliter, hoc est
 non vmbra liler sicut in alijs creaturis. Nulla
 enim est creatura tam abiecta, cui non commu-
 nicetur aliquid Deitatis, & in qua Deus non
 adumbret quippiam suæ maiestatis & proprie-
 tatis: In homine autem Christo non adumbrat-
 tur aliqua tantum pars Deitatis, sed Deitas ab-
 soluitur in eo perfectissime, hoc est, communi-
 catur ei omni sua plenitudine, &c. Idem libro
 de Maiestate in explicatione verborum Pauli
 Philippen. secundo, inter alia sic scribit: Osten-
dimus supra quod etsi aliquoties vocabulum
formæ accipitur pro rei essentia, & Christus
est secundum spiritum sanctificationis (sicut
Paulus Roman. 1. loquitur) verus ab æterno
Deus, tamen in hoc Pauli loco vocabulum for-
mæ Dei accipiendum sic pro proprietatibus,
conditionibus, & ornamentis deitatis, quibus fi-
lius hominis, quem filius Dei in vnam personã
assumpsit, propter personalem vniõnem decoratus
est. Homo igitur Christus habuit ab initio incar-

Ergone ali
 Suis aliqu
 modo Deus
 et Chrõs

Pag. 80. 81

Cont. the-
fes Ingol-
stad. pag.
29.

nationis hanc participatam sibi diuinitatē (vt
 Augustinus loquitur) aut æqualitatem Dei
 (quemadmodum Paulus ait) vt esset vere om-
 nipotens, omnisapiens, omniustus, & omnia
 præsens. Hoc enim est hominem esse Deo æ-
 qualem. Iacobus autem Andreæ. Disputat (in-
 quit) eo loco Apostolus de donis, quibus alij
 præferebantur, & præstare existimaban-
 tur: quorum arrogantia hominis Christi exem-
 plum opponit, cui non quædam dona ad men-
 suram data sunt, sed sine mensura, hoc est, im-
 mensa & infinita: propter quam immensitatem
 & infinitatem donorum Deo sic factus æqualis.
 Item pag. 22. Datus est ergo homini Christo, siue
 Christo secundum humanitatem, & nõ ad men-
 suram, id est, non dimensus, ergo immensus &
 & infinitus, ita ut Christus homo siue secun-
 dum humanitatem, infinitam potentiam, sapi-
 entiam, iustitiam, sanctitatem & præsentiam
 infinitam habeat: hoc enim est dari spiritum
 non ad mensuram. Et hæc est plenitudo Deitatis
 id est, donum spiritus non ad mensuram,
 non ipsa natura aut substantia spiritus sancti,
 aut λόγος, sed donum inquam, homini Christo
 collatum. Item pag. 25. Et vt vno verbo dicam,
 cum hominem Deum esse dicimus, nihil aliud
 per hoc intelligimus, quam quod homo ad dex-
 teram Dei sedeat, quod sedere ad dexteram
 est hominis diuinitas, quæ aliàs nulli creaturæ
 contingit. Plura in hanc sententiam & alibi

Brentius

Brentius scribit, & in actis Mulbrunensis colloquij leguntur. Cum his conferantur quæ noui Samosatreniani scribunt in libello ad Comitem Gasparum Bekes, De mediatoris Iesu Christi hominis diuinitate æqualitateque: qui editus est Albæ Iuliæ 1568. Ac primum quidem ingenuè fatemur eos in hoc ab Vbiquitarijs dissentire, quod vnā tantum in Christo naturam agnoscunt. In eo tamen conueniunt quod docent hominem effusione donorum fieri Deum. Nam quia scripturæ Christum (quem ipsi hominem tantum natura agnoscunt) Deum esse testantur, in eo laborant vt asserant hominis diuinitatem, siue hominem Deum factum esse, & ad hoc probandum, septem rationes adferunt.

1. Ideo Deum esse quod sit & dicatur proprius Dei filius, conceptus utpote de spiritu Dei in utero Virginis, & per eundem spiritum declaratus Filius Dei & Deus.
2. Eundem Christum hominem Deum esse censemus, quia dedit illi Deus nomen quod est super omne nomen, id est, nomē Dei saluatoris.
3. Dicimus ob id Christum hominem Deum esse, quod omnis plenitudo diuinitatis in illo corporaliter inhabitat.
4. Quia data illi fuit à Deo omnis potestas in cælo & in terra. Quis vero Christum factum esse omnipotentem negabit?
5. Quia Deus vnctus dicitur, & Spiritum Dei accepit absque mensura, constitutusque fuit in regem regum, in dominum dominantium, in

Samosatenianorum
verba.

APOLOGIA TIGVRIN.

,, sacerdotem vnicum ac pontificem, quæ præ-
 ,, rogatiuæ alteri nemini competunt. 6. Quia
 ,, Deus eundem ab angelis adorari voluit, & vt il-
 ,, li omne genu flecteretur. 7. Ideo Deum esse
 ,, credimus, quod soli homini Christo datum sit
 ,, vt habeat vitam in semetipso, & vt quicquid fa-
 ,, cit pater ipse similiter faciat. In eodem libello
 ,, cap. 7. Hanc Pauli mentem fuisse censemus
 ,, (Philip. 2) quod Christus cum esset in forma
 ,, Dei, id est omnia regens verbo virtutis suæ, &
 ,, paterna potestate donatus, omnium dominus,
 ,, & expressa Dei patris imago factus, non est ar-
 ,, bitratus rapinam se esse in sublimi illa Dei for-
 ,, ma, sed ea, & omni potestate quam habebat spo-
 ,, liatus, formã serui induere voluisse. Quia vero
 ,, idẽ est dicere Paulo, esse in forma Dei & æqua-
 ,, lem Deo, veluti & Heb. 1. esse characterẽ & ex-
 ,, pressam substantiæ patris imaginẽ, ideo voluit
 ,, & æqualitatis mentionem hic facere, rem totã
 ,, disertius declaraturus. Nã si nulla ratione Chri-
 ,, stus æqualis esse potuisset, quomodo eundẽ in
 ,, forma Dei, & vere humiliatum fuisse dicere-
 ,, mus? Ideo enim proprie dicitur humiliatus,
 ,, quia erat ad æqualitatẽ exaltatus, & in Dei for-
 ,, ma constitutus, Hic omittimus illorum somnia
 ,, qui dicunt, etiamsi Christus se humiliare noluis-
 ,, set, quod rapinæ nota quoq; caruisset, cū esset
 ,, natura Deus sicut pater: Paulus enim non de in-
 ,, uisibili aliquo filio Dei æterno, qui verè humili-
 ,, liari nulla ratione potuit (iuxta Sophistarũ de-
 style="text-align: right;">liria)

liria) sed de homine Christo loquebatur, de quo
 ait, Qui cum esset in forma Dei, & æqualis po-
 tentiæ efficacia, id est cum esset ad dexteram pa-
 tris euectus, noluit illa abuti maiestate & potē-
 tia, sed ad vilissimi hominis speciem se demisit,
 ut patris sui gloriam mandatis ipsius obediēdo
 celebraret, &c. Item Franciscus Davidis in libro
contra Petrum Carolinum, Vocabulū corpus,
 inquit, opponitur vmbri veteris testamenti,
 in quibus ex parte ac sub vmbri virtus Deitatis
 splenduit & emicuit: & explicatur ad Hebrę
 os. 10. quod significet non in parabolis vel exē-
 plis sed re ipsa. Plenitudo deitatis accipitur pro
donis diuinis quibus Christus exædificatus est
sine defectu, ut omnes nos ex ipsius sapientia
 participaremus & impleremur: significat ple-
nararia Dei dona quæ ex parte etiam fidelibus
dantur: Idem in disputatione Albana. Non est
 mirum si Christus Dei filius tantoperè excellat,
 quia ita visum est Deo patri, ut omnis plenitu-
 do in eo inhabitaret, & per plenitudinem pro-
 cul dubio omniam diuinarum virtutum cumu-
 lum intellexit. Item Matthæus Gribaldus in e-
pistola de Deo & Dei filio; Vnde prodijt illa far-
tago loquendi per communicationem idioma-
tum nisi ex impia & sophistica illa scholastico-
rum academia? Quid enim aliud est per com-
municationem idiomaŭ loqui, quam impro-
prie & abusiue, ut quod vni proprie conuenit
alteri improprie tribuat? &c. Atq; hæc quidem

Franciscus
Davidis

(sunt Antitrinitariorum & nouorum Samosatēnianorum verba, cum quibus si quæ ante ex Brentio & Iacobo Andrea adscriptimus conferantur, facile apparebit, quinam Arianismo & Machometanæ impietati quæ diuinitatem Christi negat, viam sternant. Etsi enim Vbiquitarij à Samosatēnians in eo differunt quod Verbum substantiale carnem assumpsisse fatentur, attamen cum cōmunicationem idiomatum tollant, & doceant humanitatem effusione donorum spiritus sancti, quæ dona sine forma Dei & plenitudo deitatis, ita ornatam, vt Christus homo propterea secundum humanitatem Deus & Deo æqualis sit communicatā quadam deitate, & scripturas hoc modo interpretentur de Deitate humanitati communicatā quæ alia sit ab æterna diuinitate Verbi, hac sua doctrina, fundamenta iaciunt quibus impietam suam doctrinam Antitrinitarij superstruunt: Quare non est quod nos accusent, & culpam Arianismi in nos transferant, cum ipsi tam sua uiter cum illis colludant.

Et quamuis aliqui ex nostris ecclesijs egressi ad Ariānos defecerint, non tamen ecclesiæ nostræ Arianismi damnandæ sunt, cum hæc sit cōditio veræ ecclesiæ vt ex ea mali homines prodeant, & ab ea in qua nunquam vere fuerunt secedant, sicut ex vera & catholica ecclesia prodierunt & ab ea defecerunt Ebion, Cerinthus, Sabellius, Paulus Samosatēnus, Arius & alij heretici;

retici: neq; tamen propterea quisquam bonus veterem ecclesiam hoc nomine damnauit, aut spiritum eius quicquam cum hæreticis commune habere asseruit. Cum superioribus annis Staphylus & alij è Papiſtarum numero Lutheranis obijcerent Anabapriſtas variasq; alias hærefes ex Lutheri ſchola prodijſſe, clamabant omnes hanc eſſe iniquiſſimam calumniam, ſe nihil cum his commune habere, ſed eos damnare, & nunc eodem argumento & pari calumnia nos opprimere ſtudent, et earum hæreſum nos reos peragunt, quas ſcriptis & viuâ voce quotidie oppugnamus. Quamuis autem ipſi ſpiritum noſtrum Arrianiſmi damnent, nos tamen certi ſumus Dei beneficio, ſpiritum noſtrum ex Deo eſſe, & hætenus pro gratia nobis diuinitus conſeſſa, Dei gloriæ miniſterio noſtro inſeruire ſtuduimus, quod ſi his quæ bene à nobis dicuntur, organa Satanæ abutuntur ad ſuas impietates confirmandas, num propterea nos damnandi ſumus, cum ipſas ſcripturas ad ſui erroris patrocinium detorqueant? Iniquè igitur ſpiritum noſtrum damnat Lutherus, eiusq; iniuſtâ ſententiam iniuſtè approbat Brennius, ac videant ipſi quo ſpiritu ducantur, qui Satanæ ſpiritum nobis tribuunt, & doctrinâ noſtram ex ſcripturis depromptam, calumniantur tam impudenter, quaſi à Satana prolata ad abolendam veram Chriſti agnitionem, quod cum redarguant noſtræ conciones, libri, & piorum infinita

Not. B.

APOLOGIA TIGVRIN.

martyria quæ pro confessione veræ fidei susti-
 nuerunt, videant an nō hac calumnia contradi-
 cant Spiritui sancto? Atque ipse Iacobus An-
 dreæ cum eadem reperat, & nouis maledictis
 accumularet, nos apertè Turcis peiores nomi-
 nans, ac atroces has calumnias & publica atque
 manifesta mendacia, admonitus contra suam
 haud dubie conscientiam non cesset spargere,
 sciat sibi graue iudicium Domini quod nobis
 aliquoties minatur, subeundum, in quo falsi te-
 stimonij & calumniæ pœnas luat.

Brentium fateatur nostrorū erga se humanita-

Nostri cum
 possent se ul-
 cisci de Lu-
 theranis, id
 non fecerūt

tē prædicasse, sed id non pugnare cū admonitio-
 ne Testamenti, nam illic loqui eum quid expe-
 ctandum sit si Zuingliani vincant & imperium
 obtineant. Verum Domine doctor de hoc ipso
 respondimus, nostros cum facultatem & pote-
 statem haberent lædendi aduersarios, non ta-
 mē ea abusos esse, sed ipsos humaniter excepisse
 & beneficijs prosequutos fuisse. Quum enim in
 felici bello Germanico ministri ex multis vrbi-
 bus eiekti nusquam in imperio consistere pos-
 sent, omnibus territis & consternatis victoria
 Caroli Imperatoris, & ad nos tanquā in asylū
 confugerent, difficile scilicet fuisset se de illis ul-
 cisci, & hoc facto gratiam non leuē apud Imper-
 atorē inire. At Serueti mortē nobis obijcit An-
dreas quē amplissimus senatus Geneuensis capi-
te dānauit: quod si scit quas & quantas blasphemias

Serueti
 morte,

mias

mias publicis scriptis disseminare, & tamen im-
 purum & blasphemum hominem defendit, ta-
 ceat in posterum & ne obijciat nobis Antitrini-
 tarios, quorum patrem ipse tantopere tuetur.
Videat etiam quo nam modo ea suspicione se
liberare possit, quam ex argumentorum & scrip-
torum similitudine boni viri de ipso concepe-
runt quod cū Antitrinitarijs colludat: est enim
 non leuis beneuolentiæ indicium; quod ipsi
 illius hominis mors dolet; quem nemo bonus
 vnquam vel viuum vel mortuū probauit. Sin-
 vero doctrinam Serueti ignorat, & tot blasphe-
 mias quæ ipsius libris continentur non legit,
 nã temerarius est; qui tam facile causa nondum
 cognita sententiam fert, & amplissimas atque
 honestissimas respublicas iniqui iudicij cõdem-
 nat. Sed non tantum Serueti sed omnium hære-
ticorum atrocitatem non immeritò suscipit,
qui omnes fere hæreses veteres aliqua ex parte
renouat, ac contendit magistratui non licere gla-
dium aduersus hos stringere: de qua quæstione
 nihil hic agemus, cum separatim copiose expo-
 sita sit, & quantum instituto nostro sufficit ad
 hoc ipsum R. Pater noster D. Bullingerus illi
 responderit. Falso' nobis tribuit quod omnes à
nobis dissentientes hæreseos condemnemus, &
ex falsa hypothese male concludit, Lutheranis
 nihil nisi cædes & persecutionem à nobis ex-
 pectandam esse, si eius rei facultatem nancia-

Nostri hunc
 quam perse-
 quuti sunt
 Lutherani
 nos, sed illi
 nos.

APOLOGIA TIGVRIN.

Not. B

scantur. Nam sicut ante ostendimus, nunquam hoc nostri fecerunt, etiam cum impune & tuto id facere possent. Præterea cum in eadem fidei professione nobiscum consentiant duo clarissima regna Angliæ & Scotiæ, non potest vltimum huius tyrannidis exemplum in illis proferre, sed nos contra ostendere possumus, quod milibus exulum inter quos etiam complures Lutherani fuerunt, tutum hospitium præbuerint. Sed non eandem benignitatem peregrinorum ecclesia olim Londini collecta apud Germanos inuenit, qui asperrima hyeme cum vxoribus & liberis non potuerunt hybernandi locum impetrare. Et quid de nostris Lutherani statuunt, Vuestphalus publico scripto testatur, scribens, magistratus gladio nostros coercendos esse. Angli quoque exules, partim nobilitate generis, partim doctrina, omnes autem pietate clarissimi viri, nullum in Germania exilij sui tempore consistendi locum habuissent, si magistratus politici consilia ministrorum ecclesiæ sequi voluissent: & cum alicubi à magistratu hospitium tutum impetrassent, nihilominus à ministrorum insidijs, conuitijs & contumelijs liberi & tuti esse non potuerunt. Quid vero opera & studio Iacobi Andreae complures boni viri in Vuirtenbergico agro & alibi passi sint, non ignoratur, & Deo volente eius artes quotidie magis detegentur.

Postremo

Postremo de mendacij spiritu docet Iacobus Andreae, si quis semel mendacij conuictus fuerit & in falso deprehensus, huic nullam in posterum fidem habendam esse, propterea quod Spiritus sanctus non mentiat. Nos igitur hanc ipsius regulam seruantes demonstrabimus, ipsum prorsus indignum esse, cui vlla fides habetur, quippe qui non semel, sed saepius manifesti mendacij conuictus teneatur. Ac primum in eo quo nos mendacij accusat, ipsum eius criminis damnabimus, nepe quod falso ait nos Capernaiticam manducationem carnis Christi illis tribuere. Equidem nunquam illis tribuimus quod corpus Christi particulatim & in frustra comminutum comedant, idque sensibiliter & visibiliter praesens, sed illam manducationem corporis ineffabiliter & inuisibiliter praesentis diximus Capernaitice ab ipsis asseri, quoniam Capernaitarum more imaginantur ipsam substantiam carnis Christi ore & dentibus manducandam: quid autem de hac doceant ipsorum verbis exponemus. Lutherus igitur in cuius verba omnes iurarunt, sic scribit in Confessione maiori:

Quare non recte faciunt Suermeri & glossa De
 cretorum, vbi Nicolaum Papam reprehendunt, qui Berengarium ad hanc Confessionem
 coegit, vt diceret se verum Christi corpus den-
 tibus atterere. Vtinam vniuersi Pontifices
 tam Christiane omnia fecissent, atque hic Papa
 Berengario quoad hanc confessionem fecit. Nam

D. Andreas
 mendacij
 spiritu re-
 gatur.

Respons. 40.

APOLOGIA TIGVRIN.

De consecr.
dist. 2. cap.
Ego Bereng.

17 utiq; sic se habet, quisquis panem hunc edit &
 18 morder, edit & morder id quod ipsum verū cor
 19 pus Christi est, ac non tantum merum panē, ve
 20 Vuiclephus docet, &c. Hęc Lutherus. Verba au
 21 tem confessionis Berengarianæ hæc sunt; Panē
 22 & vinum que in altari ponuntur, post consecra
 23 tionem nō solū sacramentum, sed etiā verum
 24 corpus & sanguinē D. N. Iesu Christi esse: & sen
 25 sualiter non solū sacramentū, sed in veritate ma
 26 nibus sacerdotū corpus Christi tractari, frangi, si
 27 deliū dentibus atteri. Porrò Glosa addit: Nisi sa-
 28 nē intelligas verba Bereng. in maiorem incidēs
 29 hæresim, quā ipse habuit, & ideò omnia referas
 30 ad species ipsas, nam de Christi corpore partes
 31 non facimus. Cū igitur Glosam reiiciat Luthe
 32 rus, & simpliciter affirmet vt confessio Beren
 33 garij habet, non solū sacramentum, sed verū
 34 Christi corpus sēsualiter manibus tractari, fran
 35 gi, & dentibus atteri: iudicent lectores, an spiri
 36 tualiter, an verò crassè et carnaliter de tanto my
 37 sterio aduersarij loquantur. Neque Lutherus
 38 hoc quod in feruore certaminis sacramentarij
 39 scripsit vnquā retractauit, imò in ultima confes
 40 sione paulò ante mortem edita repetit, se Papi
 41 starum sententiam probare: alibi etiam in suis
 42 scriptis satis crasse de corporali manducatione
 43 loquitur, quæ tamen loca nunc præterimus,
 44 quòd ea in responsione patris nostri honoran
 45 di Domini Bullingeri copiosè recensentur. Hoc
 46 tantum addemus; Doctorem Andream in A

polos

pologia ad theses Ingolstadianas scribere, has Pag. 33. 34.
propositiones $\delta\iota\varsigma\ \delta\iota\varsigma\ \omega\alpha\sigma\theta\epsilon\upsilon$ differre. Christus a-
 dest in Cœna corporaliter, & Corpus Christi a-
 dest in Cœna corporaliter. In posteriore enim
propositione per vocabulum Corporaliter, di-
mensiones intelligi: vt dicatur secundum longi-
tudinem & latitudinem, & altitudinem in cœ-
na adesse, quod nemo, inquit, nisi absurdissimi
quidam ex scholasticis dixerunt. Meminerit
autem doctor Andreas, propositionem hanc,
quam ipse vt absurdam damnat, sæpius à Lu-
thero usurpata, vnum tantum & alterum lo-
cum adijciam ex Defensione verborum cœnæ,
Accipite, comedite, &c. Secundo deinceps lo-
co mihi cupio explanari, quid si in Cœna car-
nem Christi corporaliter manducem, eo ta-
men modo, vt simul etiam spiritualiter come-
dam, an non mihi concedatis quod caro Chri-
sti in Cœna aliquid prosit? Quo pacto fiat i-
stuc? Hoc modo fiet, Ego corpus Christi cum
pane manducabo corporaliter, & simul etiam
in corde credam, quod sit corpus quod pro me
datur in remissionem peccatorum, vt verba
sonant Hoc est corpus meum quod pro vobis
datur, quod vos vocatis spiritualiter mandu-
care. Item, Impij solum corpus Christi sine ver-
bo, solo ore, absq; corde, tantum corporaliter &
non spiritualiter manducant. Itē, Os manducat
corpus Christi corporaliter. Itē, Nostra corpora
physicè percipere Eucharistiã corporis Christi.

Tomo Vi
teberg. 7.

pag. 399.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Pag. 400.

“

Pag. 401.

Pag. 412.

“

APOLOGIA TIGVRIN.

22 Item Os & stomachum corpus Christi manduca-
 23 re Item, Præsto enim & coram adiunt verba,
 24 Hoc est corpus meum: quæ continent & no-
 25 bis exhibent corpus Christi corporaliter. Po-
 26 stremo in breui Confessione scribit Lutherus
 nostros Marpurgi concessisse Christi corpus &
 sanguinè adesse in Cœna Domini, sed non cor-
 poraliter verum spiritualiter: Ipse vero suam si-
 dem his verbis exponit. Sic vero docent Papi-
 27 stæ: imo non Papi-stæ sed sancta Christi eccles-
 28 sia, & nos cum illis (nam Papa vt diximus sacra-
 29 mentum non instituit) CORPVS CHRIS-
 30 TI non esse localiter in sacramento (vt stram-
 31 en in sacco) sed definitiuè: hoc est verè adesse,
 32 non vt stramen in sacco sed CORPORALI-
 33 TBR & verè adesse. Cum igitur Iacobo An-
 34 drea auctore crassa præsentia significetur hac
Inquendi forma qua dicitur Corpus præsens
esse corporaliter, & nos ostenderimus Lutherù
docere, corpus Christi in cœna adesse corpora-
liter, exhiberi corporaliter, ore manducari cor-
poraliter: iudicent lectores an Aduersarijs facia-
mus iniuriam quando scribimus eos crassam
& carnalem præsentiam & manducationè car-
nis Christi asserere.

Præterea falso an vere accusemus Aduersari-
 os, quod carni Christi tribuant creatam deita-
 tem quæ alia sit ab æterna Deitate, similiter pio-
 rum iudicio relinquimus æstimandum, qui si
 expendant quæ superius ex Brentij & Andreæ
 libris

libris adscriptimus, facile de hac controuersia pronuntiare poterunt. Etsi enim non separant carnem à Verbo (neque nos hoc de illis affirmamus) tamen dum non aliam agnoscunt præsentiam diuinitatis in assumpta carne quàm in alijs hominibus, neque aliam inhabitationem in Christo secundum humanam naturam quàm in Petro & alijs sanctis, nisi quod communicatione proprietatum differat, quarum nonnullæ sanctis, Filio autem hominis vniuersæ communicantur, qua donorum cõmunicatione homo Deus & Deo æqualis factus sit: certe hac communicatione & transfusione propriam & peculiare Deitatem in humana natura statuunt, quantum eam à Verbo non separent.

Præterea aliquoties nos accusat mendacij D. Andreas, quod eos dicamus ex ascensione Christi in cælum facere quandam disparitionem: quod dicamus eos asserere corpus Christi vbi que præsens sicut diuinitas præsens est: quod tribuamus illis cælum vbiquarium, in quo sit infernus & ipsi dæmones: verum nos hæc vere de illis affirmasse testimonijs ipsorum prolatis ostēdimus, quare turpiter ea negat Andreas que Brentius suus publicè docuit & affirmauit. Postremo multa de nobis falso asserit, & ea nobis tribuit quæ nunquam scripsimus aut docuimus. Ait nos Christum iuxta humanam naturam nullo modo præsentem agnoscere. Item cætum statuere præsentiam carnis Christi quæ co

Pag. 23. 24.
& 25.
Pag. 31.

Pag. 24. 28
& 29.

Pag. 52. 54.

Pag. 31.

Pag. 50.

Pag. 74.
& 111.

Pag. 73. &
spezialis.

Pag. 76. 77

gitatione nostra fiat. Docere corpus Christi spiritaliter præsens esse: sed voce spiritualiter, indicari Spiritum sanctum tantum præsentem esse. qui ea quæ humanitatis Christi sunt faciat: atque ita homines à corpore Christi ad Spiritum sanctum ablegare. Verba Christi, inquit, nos in dispensatione mysteriorum ommittere, & alia in eorum locum substituere. Nullum discrimen à nobis constitui inter Christi & aliorum sanctorum ascensionem. Christum ita ascendisse in cælos iuxta nostram sententiam, ut secundum carnem nihil nobiscum negotij habeat. Nos duos Christos fingere, Christum hominem spoliare sua omnipotentia, ac illi nihil nisi nudum nomen & ritulum relinquere. Afferere humanam naturam in Christo nullam prorsus communionem habere cum diuinæ naturæ proprietatibus. Falso ipsis tribuere quod corpus Christi iuxta naturam humanorum corporum ubiq; præsens esse doceant. Sæpe etiam nos ait scripturas pervertere; Patrum testimonijs alienum sensum affingere, non audere libere nostram sententiam profiteri, sed fugere lucem. Nos esse Nestorianos, Arrianæ hæresi, & Machometanæ iniquitati viam sternere; imò Turcis peiores esse. Porro hæc omnia falso de nobis afferere D. Andream luculentè & euidenter in nostra responsione ostendimus. Quare si iuxta ipsius sententiam is spiritus mendax est, qui semel mentitus fuerit, necesse est Iacobum Andreæ plenum esse

se spi

se spiritu mendacij & ab eo totum regi & impelli, qui tot luculenta & publica mendacia de nobis spargit, & singulas ferè sui libri paginas insignialiquo mendacio aut calumnia contaminauit.

C A P V T XIII.

An Zuingliani fucatis verbis Augustanæ confessioni sese ingerant.

QVæ in hoc capite D. Andreas scribit, nõ regent longa responsione, nos enim quos nominatim hoc libro impugnat, nunquã Augustanæ confessioni subscripsimus, aut eius authoritate nostra sententiam defendimus. Quamuis enim verba Augustanæ confessionis bono sensu accipi possint, ac nusquam oralis manducationis mentionē faciant, quia tamē vidimus plerosq; qui Augustanam confessionem profitentur, in eorū interpretatione dissentire, nostra confessione contenti, Augustanam ipsis disceptandam reliquimus. Cæterum quidam è fratribus nostris cū viderent verba Augustanæ confessionis bono sensu accipi posse, eã approbarunt, atq; dixere se cū Augustana confessione prorsus consentire, quatenus illa cum sacris literis consentiat. Cū enim verba sint ambigua, existimarunt neminem esse qui sibi defendendam existimet eorum sententiam cum sacris literis pugnantem: atque huius sui facti rationes firmas attulerunt, cum alij tum gravissimi Theologi Heidelbergensis Academię, in responsione

Tigurina
nunquam
Augustanæ
confessionis
subscripsit.

APOLOGIA TIGVRIN.

sua Vuirtembergensium declarationi & confessioni opposita anno 55. 66. Cum autem horum argumentis nondum satisfecerit D. Andreas, facile eius *φρασις*, quas in hoc capite effutijt, cōtemnere possumus. Nam quod Calvinum sanctæ memoriæ ipsorum confessionis fuisse aliquando scribit & postea incertum de fide sua fuisse fingit, quia ad Philippi testimoniū & iudicium in hac causa prouocatur, futilius est quā vt responsione egeat. Num enim ideo quia Calvinus certus de Philippi sententia ad illius iudicium & testimonium prouocauit, eumque arbitrum quasi huius controuersię constituit, ipse propterea nullam certam in hoc dogmate fidem habuit, aut vnus hominis autoritate fides eius subnixa fuit? Vnde vero probabit Calvinum vnquam probasse Vbiquitatem corporis Christi & eiusdem oralem manducationem? Quod si eorū confessionis fuisse ideo cōtendit, quia Augustanam confessionem probauit, cur eundem & clarissimum virum Iohannem à Lasco tantoperè damnat, quod Augustanæ confessioni addita eius interpretatione subscripserunt? neque enim ostendere potest vnquam alio sensu Calvinum confessionem Augustanam probasse quā eo quem diserte in scriptis suis explicauit & constanter ad exitum vsque vitæ professus est.

Qui nam
hominum
auctoritate
nitantur.

Porro quod nobis imputat nos non verbo Dei sed humana auctoritate niti, id sciat sibi dictum

Etū esse D. Andreas, ipse enim cum suis Augu-
 stanā confessionē Principum auctoritatem qui
 huic subscripserunt, acta in conuentibus Impera-
 rij, pacem religionis, subinde in ore habet, hæc
 iactat, his cōfidit & nititur. Quas autem turbas ^{Fraternitas}
 dederit his ipsis in locis, in quibus omnes sibi ^{oblata}
 subscripsisse gloriatus est, res ipsa declarat. Post
 remō ne videatur vllō modo cōcordiæ studere,
 nobis ingentis criminis loco obijcit quod ipsis
 fraternitatem obtulerimus. Verum cogitet
hoc Marpurgi factum esse, vbi inter præcipuos
Doctores de cæteris capitibus religionis nostræ
conuenit, atque hoc tantum controuersum
mansit, Vtrum verū corpus & verus sanguinis ^{Not.}
pani & vino corporaliter insit. Existimant
 enim nostri cum consensus initus esset in præ-
 cipuis alijs partibus cœnæ Domini, & tantum
 controuersia maneret de modo præsentia, quæ
 tamen non crassum & localem Lutherus à se
 affirmari dicebat, posse hac controuersia non
 dum sublata nihilominus fraternitatem & con-
 cordiam seruari. Neque enim hanc diffensionē
tanti esse cuius gratia Ecclesiæ scindi debeant,
actum certe fuerunt viri eruditi, qui existima-
runt verborum potius quàm rerum controuers-
siā esse: Lutherū enim etsi vtatur crassioribus
loquendi formulis, re ipsa tamen non dissensit
se à nostris, cæterum noluisse explicarius loqui
aut semel vsurpatas formulas mutare, partim
ne videretur nuda signa constituere, partim ne

APOLOGIA TIGVRINÆ

mutacione hac vniuersam suam doctrinam in dubiū reuocaret, nos rē in medio relinquimus.

Vbiquistis non est oblata fraternitas.

Quæ igitur iam de fraternitate & cōcordia diximus, ad eos pertinent, inter quos tantum controuersia fuit de modo præsentia corporis Christi in sacra cœna. Marpurgi enim vbi hæc acta sunt nemo Vbiquitatem asseruit, nemo nouas has interpretationes Vbiquitariorum de incarnatione Domini, de ascensione eius in cœlos, et sessione ad dexterā dei patris agnouit aut protulit. Itaq; aperte testamur noua illa vbiquitariorū dogmata ex Nestoriana & Eutychara hæresi pgnata in ecclesia ferri nō posse, neq; nos tales pro fratribus unquā agnouisse aut agnoscere posse, nisi aliter & melius sententiā suā explicēt.

Porro quod nobis obijcit, si dissensio hæc fraternitatē nō tollat, nos grauissimè culpandos esse, qui eius causa tam periculosum tumultū in Ecclesia excitauerimus, & in exilium expellamus quos pro fratribus agnoscimus, denuò respondemus, nos nō esse huius tumultus authores, sed eos qui se veritati opposuerunt, fraternitatē oblatā reiecerūt, concordia aliquoties iniurā violauerunt, Possumus etiam illi ostendere pios & doctos ministros Mēminge, Goppingæ & alibi opera Iacobi Andreae cū vxoribus & liberis in exiliū eiectos, de nobis autē nihil tale affirmare potest salua veritate. Nos contra multo plures exules hospitio nostro benigne vsos, illi vicissim opponere possemus.

Postremo

Postremo petimus à D. Andrea vt nobis ostendat, quo iure ipse sibi vendicat Augustanā confessionem, nam primū nulla fit Vbiquitatis mentio in ipsa Confessione aut eius Apologia, neq; vllis argumētis inde sumptis probari potest: adhuc in repetitione Augustanæ confessionis anno 51. scripta, & in Francofordiensi recessu Principū anno 58. ita explicatur Augustana confessio vt huic nullo modo obtrudi possit vbiquitas aut oralis manducatio. Deinde quod ad articulos attinet de incarnatione Christi, seu de personali vnione, itemq; de ascensione, Augustana confessio cum doctrina hactenus recepta, quam etiam Papistica Ecclesiæ retinuerunt, cōsentit, At Vbiquistæ nouam prorsus doctrinam de his dogmatibus proponunt, & non minus cum Pōtificijs quàm nobiscū de his dissentiunt, Quæ propter cum vbiquistæ neq; in articulo cœnæ Domini, neq; in doctrina de incarnatione sententiā Augustanæ confessionis retinuerint, falso de illa gloriantur, & ipsi sese fucatis verbis huic ingerunt, ideoque cum in manifesto mendacio deprehensi sint, quo spiritu ducantur re ipsa ostendunt.

D. Andreae
falso gloria
tur de Au-
gustana con-
fessione.

C A P V T XIII.

*Conclusio de Brentiani Testamenti clas-
sico.*

Brentius in suo Testamento posteaquam asseruit Zuinglianos si vincant, orthodoxos

APOLOGIA TIGVRIN.

latronum more persecuturos & oppressuros esse, & quamuis simulent se recte sentire & eadem verba cum recte sentiencibus vsurpent, nullam tamen illis habendam esse fidem, neque vllam compositionem cum illis faciendam, deum subiicit: Oro (inquit) per Dei gratiam, vt omnes qui iuuare possunt, iuent: & qui prohibere possunt, prohibeant vt Zuinglianorum spiritus in recta & vera Christi ecclesia nullum locum & sedem habeat. His verbis diximus Brentium quodammodo classicum aduersus nos canere, hoc Iacobus Andreae ferre nequit, atq; adeo vehementer nobis irascitur, vt etiam vetera & obsoleta Papistarum maledicta aduersus nos repetat. Primum, inquit, Zuinglianus spiritus iuber homines comburere & capite mulare, quod haeretici sint & diuinam maiestatem blasphemarint. Hoc de quibus dicat nisi de Serueto & Valentino Gentile, quorum hic Bernae capite multatus, alter Geneuae cobustus fuit, animaduerrere non possumus. Neque enim Lutheranorum quisquam a nostris in exilium pulsus, nedum capitali supplicio affectus fuit. Quod si de his loquitur, tum necesse illi est, vt vel ostendat eos non fuisse impios & blasphemos, aut non licere pio magistratui blasphemos homines iuxta mandatum diuinæ legis capitaliter punire. Si igitur Seruetum defendendum suscipit, ostendat nobis eos non blasphemare, qui ex propria Dei substantia & quidem ex tra-
duce

De Serueti
& Gentilis
supplicio.

duce omnes creaturas esse affirmant, ac diabolū ipsum substantialiter Deum esse: qui æternam Deitatem filij Dei negant: qui Christum cōnotatiuum Deum vocant: qui sacrosanctam Trinitatē vocant cerberum tricipitem, tria phantasmata, imaginarios Deos tres, & illusiones demoniorum. Præterea cum præcipua dogmata fidei nostræ Seruetus non tantum oppugnet, sed etiam conuitijs proscindat, & nugis contaminet, sciat Iacobus Andreae omnia hæc sibi defendenda esse, si eum à blasphemix crimine liberare voluerit. Similiter Valentinus Gentilis non tantum perituri reus fuit, verum etiam blasphemiarum, quibus sacrosanctam Trinitatem passim in scriptis suis aspergit, vt iam non dicamus de calumnijs, quibus insontes ecclesias onerat, ac hæreseos crimine traducit: item de imposturis, quibus suos errores fucate texit, ac ipse e discrimine euadens, alios capitalibus periculis obiecit. Si igitur D. Andreas vel tam apertas blasphemias horum hominum excusare & eleuare conatur, vel in genere existimat blasphemix crimen non esse supplicio dignum, videat quam opinionem de se in animis hominū conuertet: non deerunt enim forte aliqui suspicaces homines, qui existimabunt eum præter monstrosa dogmata, quæ hactenus peperit, plura alia portentosa opinionum absurdarum & blasphemiarū clā alere. Et si qui forte mitius eius dicta interpretabuntur, dicent eum non tam doctis

APOLOGIA TIGVRIN.

nam horum probare, quàm calumnijs & imposturis eorum, quibus nostras Ecclesias oneraverunt & vexarunt, delectari, quasi domesticis artibus, quas hactenus etiam ipse diu exercuerit.

Secundo loco nobis obiicit quod nostri suos ad bellum hortati sint, pollicentes se aduersariorum globos tormentarios manicis suis excepturos esse. Scimus equidem quædam huiusmodi Papistas olim de Zuinglio sparsisse, sed dudum ita confutati sunt à nostris, ut ne ipsi quidem vllam huius rei mentionem deinceps fecerint. Possemus autem viuos testes in medium adducere, qui bello Germanico in castris Protestantium celebrem quendam concionatorem huiusmodi voces in concione iactantem audiuerunt, sed mox meticulosus & miser homo tantum scopeti sonitu territus, è curru in quo stans concionabatur decidit. Quod si testimonij fidem merentur Papistarum criminationes & conuitia, quid non possemus vicissim Andreae nostro ex Aduersariorum suorum scriptis obijcere? Si ipse Papistis credit nos calumniantibus, permittat nobis ut vicissim etiam his credamus quæ de ipso scribant, præsertim cum multi nequaquam Papistæ, plæraq; vera esse affirmant quæ de illo dicuntur.

De seditionum auctoribus.

Tertio inquit Zuinglianum spiritum sub prætextu & nomine Euangelij subditos contra ordinarium magistratum concitare, & seditiones excitare. Graue quidem crimen si verum

rum esset, sed longe grauior & non ferenda calumnia quando id ipsum falso nobis obijcitur, vt certe nunquam probare poterit hanc suam accusationem. Videmus quidem eum hic ad Gallos fratres nostros respicere, qui arma contra regem suum sumpserint, sed illa causa maior est & grauior quam quæ paucis hic à nobis disceptari possit. Hoc tantum dicam, Gallorum causam quam ille seditionis nomine damnat, probatam fuisse iudicio multorum Illustrissimorum Principum Germaniæ: imò pace facta Regem ipsum non tantum ignouisse nostris, verum etiam eorum voluntatem approbasse publico edicto pacificatorio, quod deinde violatum à Papistis renouandi belli occasio fuit. Sed si nullâ causa est propter quam inferiori potestati licet arma contra superiorem sumere, neque inferioribus concessa est aliqua legitima defensio contra atroces superiorum iniurias, quomodo Illustrissimos & Illustres Germaniæ Principes, & amplissimas Germanici imperij ciuitates excusabit & defendet, quod bellum aduersus Carolum V. gesserunt? Certe eo tempore cum ipsorum causa ageretur, longe alia fuerunt Germanorum Theologorum iudicia, id satis declarat Iusti Menij liber de legitima defensione, qui eo tempore editus & magno omnium applausu exceptus fuit. Verum quia pij Principes complures hoc bello occubuerunt,

De bello gallico

Germanico

APOLOGIA TIGVRIN.

ac non pauciores postea per insidias cæsi sunt, ex euentu iudicat conatum horum infelicem et propterea etiam iniustum fuisse, immemor vulgati versiculi, quo damnantur, qui ab euentu facta iudicanda existimant. Nam quod patientiã Christianorum in ferenda cruce commendat, eorundemque constantiam in persecutionibus, quibus sæpe multi ad fidem conuersi sunt, nemo improbat. Neque martyrum patientissimorum & constantissimorum exempla nobis desunt, sed non propter hanc quæ à singulis requiritur patientiam, principibus suum ius adimitur, quo minus consulant hominibus suæ fidei commissis, & regni libertatem defendant. Facile autem est D. Præposito degenti in summa pace & omnium rerum affluentia, & longe extra teli iactum constituto, de patientia & constantia se magnifice iactare, & insultare his qui fortunas suas vitamque & sanguinem religionis causa discrimini tot iam antea exposuerunt, qui è principibus exules, ex liberis captiui, è diuitibus pauperes facti sunt; dum interea temporis nostri isti Præpositi & Abbates Euangelici, titulo & prætextu verbi Dei è mendicis diuites fiunt, & iam ferè ad principum fastum aspirant.

Classicum
Brentij.

Sed denuo cum Andrea nostro ad Brentij Testamentum reuertamur : noluisse eum (inquit) classicum canere, sed tantum ecclesiarum ministros excitare ne patiantur hostem malum semen in agrum suum serere, ac magistratum simul

simul excitare, non vt cæde & incendio, sed de-
centi seueritate idem faciat: neminem hacte-
nus cuiuscunq; religionis fuerit, ab ipsis cæsum
fuisse. Verum nos non obieci-
mus illis cædes, sed ipsum his verbis ad arma vocare diximus,
vt publico concursu & auxilio causam suam
tueri possit, & nostros eijcere & suo loco depel-
lere. Itaque quamuis neminem occiderint, ta-
men quæ Memmingæ, Goppingæ & alibi fa-
cta sunt, vbi pios & idoneos ministros ciece-
runt, & inhumanissimè tractarunt, ostendunt
nos rectè sententiam Brentij interpretatos esse.
Quod autem addit se Papistarum tyrannidem
improbare, qui simplices Christianos à Zuin-
glianis seductos, & non melius edoctos gla-
dio persequuntur, Brentium non excusat. Nam
eo ipso videtur approbare persequutionem &
exilia ministrorum Ecclesiæ, dum tantum
simplici plebi ab alijs seductæ parci vult. Por-
ro quod iactat honorem & beneuolentiam hu-
manitatisque officia nostris fratribus à Bren-
tio exhibitâ, tum demum credemus hæc verè
ab ipso commemorari, si aliquod huius rei tes-
timonium produxerit. Certè nobilissimus &
doctissimus D. Iohannes à Lasco, nulla huius-
modi officia Theologorum Vuirtembergensium
sensit, cum hospitij quærendi causa ad Il-
lustrissimum Principem venisset. Verè autem
dicere possumus hæc carnali quodam affectu à
Brentio scripta esse, quod in propria causa hæc

*Idē codē qz
modo hēß
citra philip*

APOLOGIA TIGVRIN.

ret & illi diffideret. Nam quam crassum sit hoc nouum Vbiquistarum dogma, quam alienum à scriptura sacra, & Veteri Ecclesiæ incognitum, abunde satis non tantum à nostris, verum etiam à Lutheranis & Papistis demonstratum est. Itaque cum tories conuicti & admoniti in suis erroribus perseuerent, ac partim Principum potentia, partim sophistarum argutijs quasi latebris quibusdam se defendant, apparet ipsorum causam non esse ex Deo, ideoque consistere nõ posse, sed fore vt tandem magno ipsorum malo nisi resipiscant, concidat.

Quoniam verò D. Andreae visum est librũ suum concludere repetitione confessionis suæ de cœna Domini, & anathematismis quibus contrarium sentientes damnat, placuit nobis hoc quoque loco doctrinæ nostræ summã subiicere, qua exposita, quid de eius anathematismis sentiendum sit quoque indicabimus. Primum igitur verba Christi, quibus cœnam sacram instituit, iuxta morem in sacramentis omnibus vsitatum accipimus & intelligimus: Christus enim his verbis ritum sacrum Ecclesiæ sue instituit, quo voluit in recenti memoria conseruari maximum beneficium mortalium generi à se præstitum, nempe quod tradito corpore & effuso sanguine omnia nobis peccata nostra condonauit, ac à morte æterna & potestate Diaboli nos redemit, ac pascit nos sua carne & potat suo sanguine, quæ vera fide spiritualiter percepta

Summa doctrinæ nostræ de cœna domini.

cepta alunt nos ad vitam æternam : & hoc tantum beneficium renouatur toties quoties cœna Domini celebratur, dixit enim Dominus, hoc facite in mei commemorationem, Obsignatur ^{2.} etiam hac sacra cœna, quod reuera corpus Domini pro nobis traditum, & sanguis eius in remissionem peccatorum nostrorum effusus est, ne quid fides nostra vacillet. Iuxta morem autẽ omnium sacramentorum externo ritu visibiliter per ministrum representatur, & veluti oculis contemplandum subiicitur, quod intus in anima inuisibiliter per ipsum spiritũ sanctum præstatur, foris offertur panis à ministro, & audiuntur voces Domini : Accipite edite, hoc est corpus meum, accipite & diuidite inter vos, bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus. Ergo accipiunt fideles quod datur à ministro Domini, & edunt panem Domini, ac bibunt de poculo Domini: intus interim opera Christi per spiritum sanctum percipiunt etiam carnem & sanguinẽ Domini, & pascuntur his in vitam æternam. ^{3.} Etenim caro & sanguis Christi verus cibus & potus est ad vitam æternam. Et Christus ipse quatenus pro nobis traditus & saluator noster est, illud præcipuum cœnæ est, nec patimur quicquam aliud in locum eius substitui. Vt autem hæc rectius intelligantur, animaduertendũ est in sacris literis, duplicẽ cõstitui manducationẽ corporis Christi, vnã quẽ spiritualis est & Ioan. 6. cap. describitur: nominatur autem hæc

N. 1.

Duplex corp
Christi manducatio.

APOLOGIA TIGVRIN.

spiritualis, non quod essentia corporis Christi
 in spiritum mutetur, sed quia id nobis non cor-
porali modo, sed spiritualiter cōmunicatur. Si-
 cut enim corpora nostra reficiuntur, roboran-
 tur & in vita conseruantur cibo & potu corpo-
 rali, quē corporeo modo ore nostro sumimus:
 ita carne Christi pro nobis tradita & sanguine
 eius pro nobis effuso reficiuntur & roboran-
 tur animæ nostræ, & ad vitam æternam conser-
 uamur, non quatenus corporaliter eduntur &
 bibuntur, sed quatenus spiritualiter nobis à spi-
 ritu Dei communicantur, dicente Domino: Et
Panis quem ego dabo, Caro mea est, quam da-
bo pro mundi vita. Itē, Caro (nimirū corpora-
 liter manducata) non prodest quicquam, spiri-
 tus est qui viuificat, & verba quę loquor vobis,
 spiritus & vita sunt. Et sicut oportet cibum es-
 dendo in nosmetipsos recipere vt operetur in
 nobis, suamq; in nobis efficaciam exerat, cū ex-
 tra nos positus nihil nobis proffit: Ita necesse est
Christum fide recipere vt noster fiat, viuatque
in nobis & nos in ipso. Dicit enim: Ego sum pa-
 nis vitæ, qui venit ad me non esuriet, & qui cre-
 dit in me non sitiet vnquā. Item, Qui ederit me,
 viuet & ipse propter me, ac manet in me & ego
 in ipso. Hinc autem manifestum est, nos per spi-
ritualē cibum non intelligere spiritum sanctum
multo minus imaginarium nescio quem cibū,
sed ipsum Domini corpus pro nobis traditum,
quod tamen percipiatur à fidelibus non corpo-
raliter,

raliter, sed spiritualiter perfidem.

Altera deinde est sacramentalis manducatio corporis Domini qua fidelis non tantum spiri-
tualiter & interne participat corpori & sanguini Domini, sed foris etiam accedendo ad mensam Domini, accipit visibile corporis & sanguinis Domini sacramentum, quod mystica ratione, qua signo nomen rei signatæ tribuitur, corpus Domini nominatur. Et si autem fidelis prius dum credidit, vivificum alimentum percipit & ipso fruitur adhuc, non tamen ideo nihil accipit, dum sacramentū quoq; accipit. Nam in cōtinuatione cōmunicationis corporis & sanguinis Domini pergit, adeoque magis magisque incenditur, & crescit fides, ac spirituali alimonia reficitur, dū enim vivimus, fides continuas habet accessiones, & qui foris vera fide sacramentum percipit, idem ille non signum duntaxat percipit, sed re ipsa quoque fruitur. Præterà idē ille institutioni & mandato Domini obedit, lætoque animo gratias pro redemptione sua totius usq; generis humani agit, ac fidelem mortis dominicæ memoriam peragit, atque coram Ecclesia, cuius corporis membrum sit, attestatur. Ob signatur item percipientibus sacramentum, quod corpus Domini non tantū in genere pro hominibus sit traditum, & sanguis eius effusus, sed peculiariter pro quovis fideli communicante, cuius cibus & potus sit ad vitam æternam. Cæterum qui nulla cum fide ad hanc sacrā Do-

APOLOGIA TIGVRIN.

mini mensam accedit, sacramento duntaxat cō-
 municat, & rem sacramenti, vnde est vita & sa-
 lus, nō percipit. Et tales indignè edunt de mensa
 Domini. Qui autem indignè edunt de pane
 Domini & de poculo eius bibunt, rei fiunt cor-
 poris & sanguinis Domini, & ad iudicium sibi
 edunt & bibunt. Nam cum vera fide non acce-
dant, mortem Christi contumelia afficiunt, &
ideo damnationem sibiipsis edunt & bibunt.
 Atq; hæc nostra cōfessio cum verbis Domini,
 alijs scripturæ locis, sacramentorum cōmuni ra-
 tione & analogia fidei consentit. Simplex enim
 genuinusque sensus verborum Domini est, Pa-
 nem quem accepit fregit, & discipulis dedit, esse
 se corpus Domini: cum autem autem panis nō
possit esse substantialiter panis, & simul sub-
stantialiter esse corpus Christi, sequitur eum sa-
cramentaliter esse corpus Christi, quia est si-
gnum & figura corporis Christi. Sicut autem
 in Sacramentis duæ res sunt, cœlestis & terrena:
 ita etiam duo sunt modi manducationis seu per-
 ceptionis, & quamuis à Deo res cœlestis simul
 cū terrena & visibili offertur, impij tamen, quia
 destituuntur instrumento, quo res cœlestis su-
 mitur, tantum signum externum sumunt.

Qui autem aliter sentiunt & tertium genu-
 manducationis faciunt, quo verum & natura-
 le corpus Christi ore corporis percipiatur, pri-
 mum à simplici verborum Domini sensu rece-
 dunt, nolunt enim panem corpus esse Domi-
 ni, sed

ni, sed cum pane inuisibile corpus Christi manducandum dari. Deinde contra omnium aliorum Sacramentorum rationem, realem coniunctionem, & nouam quandam ac sacris literis incognitam vnionem signi & rei signatæ fingūt, & vt alia omnia omittamus, eam interpretationem verborum Christi afferunt, qua humanæ naturæ veritas in Christo tollitur. Etenim tribuunt talem omnipræsentiam corpori Christi quæ illud diuinæ naturæ exæquant, & ideo veri corporis proprietate spoliāt. Etsi enim effugere conatur distinctione modorū, quod diuinitas per se vbiq; præsens sit, humanitas cōmunicata omnipræsentia, tamen hæc distinctio nõ diuersum modū, sed diuersam vbiq; causam ostēdit. Lōge aut̄ aliud est querere, quare aliquid sit præsens, vel quid & quomodo sit præsens. Si aliquis sponte domū ingrediatur, alter vero illuc deportetur, vterq; eodē modo præsens est substantia scilicet sua, etsi causa præsentia sit diuersa. Quare cū vtranq; naturam in Christo vbiq; præsentem statuunt, substantia sua seu actu primo, item potentia, efficientia, operatione seu actu secundo, & quidē ambas sine accessu & sine recessu, sine extensione, siue multiplicatione sui, vt scilicet neutra in loco aut circūscripta sit, sed vtraq; incircūscriptè, insensibiliter, inuisibiliter, incomprehensibiliter vbiq; præsens existat, annō eundē modū præsentia in vtraq; natura statuunt; nisi præterea, quod nõdum fecerunt, demonstrent

Not. B.

APOLOGIA TIGVRIN.

modum aliquem præsentia diuinitatis, qui nõ
 competat humanitati. Dicunt præsentiam hu-
 manitatis esse ineffabilem & incomprehensi-
 bilem, dicunt modum esse spiritualẽ & cœlestem,
 esse modum maiestatis & dexteræ Dei, esse di-
 uinum modum, annon autẽ hic modus est præ-
 sentia diuinitatis? Lutherus in confessione ma-
iore scribit, repletium modum præsentia so-
lius Deitatis proprium esse, & tamen postea ad-
dit, humanitatem Christi propter vnionem per-
sonalem eodem modo vbiq; præsentẽ esse. Bren-
tiani alicubi repletiam & personalem Vbiqui-
tatem distinguunt, attamen Brentius in libro de
Maiestate pag. 99. scribit, repletiam & perso-
nalem præsentiam sub vna repletia posse com-
prehendi, se tamen duas species fecisse, alteram
qua sola diuinitas, qualis fuit ante incarnatio-
nem Christi: alterã, qua humanitas vnã cum di-
nimitate, qualis est post incarnationem Christi,
comprehenderetur. Quare cum talia scribãt de
Vbiquitate carnis Christi, etsi verbis negent, re-
ip̃a tamen naturas exæquant & confundunt.
 Dum enim humanam substantiam retinere vi-
 dentur, & tamen suis proprietatibus essentiali-
 bus spoliatam, proprietatibus Deitatis in eam
 transfusis ornant, duas substantias earundem
 proprietatũ et eiusdem naturæ inducunt. Quod
si dixerint, se non statuere Vbiquitatem corpo-
ris Christi substantialem siue actu primo, sed
tantum potentia & operatione siue actu secun-
do,

do, cum quo contendunt? quis enim hoc negat? Quod si simul & eodem tempore contradictoria de corpore Christi verè dici posse contendunt, vt illud sit circumscriptum simul & incircumscriptum, visibile & inuisibile, finitum & infinitum, probent nobis hanc suam nouam Theologiam, & ostendant, Deum simul aliquid velle & nolle, aliquid simul verum & falsum esse. Nam quod ad verba Cœnæ recurrunt, & his probare volunt, Deum velle corpus Christi quauis finitum & locale, nihilominus omnibus in locis, vbi Cœna celebratur, realiter præsens esse, verbis Domini vim faciunt, & paralogismo petitionis principij, vt in omnibus ferè argumentis, vtuntur. Cum enim dicat panem esse corpus suum, nondum inde confectum est, substantiale & naturale corpus realiter pani coniunctum esse, cum panis alio modo sacramentaliter possit esse corpus Christi. Et cū omninò extra controuersiam sit, Christum velle saluas manere proprietates sui corporis, cur illi eam interpretationem verborum Christi inducunt, quæ tollit veritatem corporis? aut saltem receptæ fidei contradictoria affirmat? Sed hæc sæpe copiose à nobis exposita sunt.

Veniamus iam ad Anathematismos & fulmina illa quibus nouus hic Pontifex nos prosternere conatur. Primum damnat Zuingliano rum hereticam & peruersam interpretationem verborum Christi, Hoc est, signum vel figura ab-

Anathema
cismi D. Ag
dicit.

APOLOGIA TIGVRINÆ

sentis corporis, cuius loco spiritus sanctus præsens ea efficit & administrat, quæ de corpore Christi dicuntur. Verum non nostram doctrinam, sed suum figmentū Anathemate ferit. Nos enim etsi aperte affirmamus, corpus Christi nõ esse substantialiter in Cœna præsens, nihilominus id operatione præsens agnoscimus, ac veram illius communionem, quæ spiritu & fide fiat, cõstanter credimus. Porro obiectioni, quæ è Luthero affert, non fuisse mutandum esum agni Paschalis, si non in Cœna ipse sanguis Christi; sed eius tantum symbolū detur, nos responsionem Oecolampadij opponemus, qui Luthero in hæc verba respondit: Non equidem ob-

An agnificus non fuerit mutandus nisi Christi sanguis subst. detur in cœna.

- scutum est, quam ob causam veteris Testamenti sacrificia & ceremoniæ cessare & aboleri debuerint. Si enim adhuc nostro quoque tempore in vsu essent (nisi forte Christus illa instaurare voluisset & innouare) Christum quoque adhuc semel offerri aut immolari oporteret. Sanguinem illum (inquam) peregrinum & innocentem adhuc oporteret effundi. Ceterum illud nequaquam decere potest, vt Christum immolari demum oportere dicamus, cum sufficiens ille in peccatorū expiationem sanguis iam olim effusus sit. Illud verò longè vtilius & cõmodius est, vt signa nobis ob oculos versentur, quæ nos iam saturatos esse ostendant, quibus etiam gratias agamus Domino, quod hæc omnia sic impleta sint; vt nulla posthac sanguinis effusio desyderet

desyderari à nobis possit. Sed nec illud un-
quam admittimus, quod quæ in veteri lege tra-
ditæ sunt ceremoniæ, quæ non citra sanguinem
transigebantur, & viuientia animalia contine-
bant, nostris hisce clariore & euidentiores fue-
rint. Pauciores enim erant ex eorum nume-
ro, qui sub veteris Legis traditionibus vixe-
runt, qui intelligere possent, quo pacto Chri-
stus Saluator per Paschalis agni celebritatem
vel aliarum ceremoniarum administrationem
significaretur: nec enim tam claris & expressis
verbis docebatur, quod huiusmodi sacrificia ad
Christum referri deberent. Quæ ratione ergo
Vetus Testamentum nouo clarius & diluci-
dus fuisse dicemus? Iam enim expositione ce-
remoniarum simul adhibita multis, imò infi-
nitis modis certius cognosci potest, quod Chri-
stus pro nobis immolatus sit, quàm olim cum
verbum istud tam euident non simul etiam ad-
deretur. Adhæc ipse Christus lux est & veritas,
nec ceremonijs idè illud potest tribui, quæ quan-
tum in ipsis est, non minus obscuræ essent, quàm
quæ in veteri Lege traduntur, nisi per exposi-
tionis verba quæ illis addi consueverunt, clario-
res redderent, Christum quoq; clariori & euiden-
tiori significatione denotarèt. Num verò panis
fractionem & poculū Cœnæ eò minoris facere
debemus, quod in pane vita nulla insit, & in po-
culo sanguis nullus contineatur? Quin ergo nō

APOLOGIA TIGVRIN.

,, baptismum quoque vilipendimus & reprehendi-
 ,, dimus, eò quod circumcisio aliquam quoq; car-
 ,, nis portionem, baptismus verò adhaerentes dū
 ,, taxat carni sordes auferre potest. Cur non illud
 ,, potius respicimus, quæ nam in pane virtus sit,
 ,, qua vitam nostram sustentat? Virum quæso iux-
 ,, tra significationis mysterium nobilius & præ-
 ,, stantius esse dicemus? An quod vitam suam a-
 ,, mittens alteri vitam largiri non potest, vel quod
 ,, gaudium suum & lætitiā amittit, & alteri quò-
 ,, que eandem dare non valet? an quod alteri cui-
 ,, piani vitæ simul & gaudij causa esse potest? Il-
 ,, lud haud dubiè nobilius esse iudicari debet;
 ,, quod vitam simul largitur, & gaudij certæ causæ
 ,, est. Panis ergo & vinum, si significationem eorū
 ,, respicias, alteris illis longè nobiliora & excellen-
 ,, tiora erunt. Horum enim ingenium, natura &
 ,, vsus est, vt ad vitæ sustentationem nos alant, in-
 ,, vira conseruent, & per potum omnem animi
 ,, molestiam pellendo gaudium nouum in nobis
 ,, exuscitent. Vnde non sine eximia quadam di-
 ,, gnitate cœlestem illum & viuificum panem no-
 ,, bis repræsentant. Adhæc num illud similitudi-
 ,, nis formam & naturam tollere potest, quod pa-
 ,, nis non viuus, nec poculum sanguinolentū est?
 ,, Immeritò igitur Christi typus est serpens ille
 ,, æneus in deserto suspensus, immeritò item per
 ,, granum tritici in terra putrescens, & botrū quæ
 ,, speculatores à Mose missi ex hastili suspensum
 ,, gestarunt, idem ille nobis significatus est. Non
ergo

ergo opus est, ut in hac re Christum literas deum docere instituamus. Hic enim lucis abunde satis est, sed ijs duntaxat quibus oculi sunt ad videndum idonei.

Secundo damnat pestilentem eorum errorem qui asserunt indignos, hoc est, infideles, impios & hypocritas, tantum panem & vinum in cœna Domini accipere. Si hic panem & vinum opponit naturali corpori Christi, damnat Augustinum & veteres qui negant impios verum Christi corpus sumere: sin panem intelligit vulgarem, & mystico panem qui tropice corpus Christi dicitur opponit, nemo illi contradicit: docemus enim non vulgarem panem sed panem domini etiam impios edere, & ideo quia hunc indigne manducant, sibi iudicium manducare.

Tertio damnat & reijcit carnales cogitationes de tanto mysterio, quod superat humanam rationem, & fide in simplici verbo Dei apprehendendum est. Vtinam verò profus ex animo cogitationes huiusmodi excutere posset, & de sacramentorum ratione ex simplici doctrina verbi Dei non ex opinione præiudicata Lutheri, & ex reliquijs Papistici fermenti iudicaret.

Quartum anathematismum cur proferat nescimus, cum sciat nos constanter asserere Christum retinere verum corpus cum suis proprietatibus substantialibus, nisi forte hac damnatione vulsè se liberare suspicione, quod non tollat veritatē

humanæ naturæ : sed cum idem corpus eodem tempore velit humani corporis proprietatem habere modo gloriosi corporis : & modo dextere eisdem id rursus exuat, & diuinitati exequet, iudicent lectores pij an non se hoc anathemate feriat. Modus enim Dexteræ Dei non facit contradictoria simul vera, neque tollit contradictionem, non enim præsentiam mutat, est enim utrobique quæstio de substantiali præsentia, quam non mutat Dextera, sed vt causa huius affertur.

Quinto loco damnatur extensio corporis Christi per omnia huius mundi loca, à qua eos nunc abhorrere gaudemus, cum aliquando ea scripserint, quæ huiusmodi præsentiam affirmare videntur.

Sextus Anathematismus eos Nestorianos & hæreticos facit, qui docent filium Dei ita sibi vniuisse assumptam humanitatem, vt diuinam suam naturam & omnipotentiam & infinitam sapientiam atque virtutem non habeat cum ea personaliter verè & re ipsa communem, sed huic nihil nisi nudum nomen & titulum communicet. Si autem hic agit de communione in vna persona, scit nos docere vnione personæ, id quod Dei proprium est, commune factum esse assumptæ humanitati, & id quod humanæ naturæ proprium est, Verbo commune esse : non quod hæc separatim tribuātur naturis, sed quod omnia quæ naturis propria sunt, personæ communicantur, vt Theodoretus scribit, & prædicantur

tantur de persona, in qua ambæ naturæ consistunt. Sin loquitur de reali trāsfusione proprietatū diuinę naturę in humanā, qualē hactenus diu asseruit, ostendat eam prius ex Sacris literis, & purget se ab hæresibus: quas ex noua hac doctrina consequi doctissimi viri demonstrarunt, & tum demum eos damnet, qui suæ opinioni contradicunt.

Postremo loco ad inferos vsq; deicit Allæosin Zuinglianam, quæ cū nihil aliud sit, quàm doctrina quæ alio nomine communicatio idiomatum nominatur, qua ad conseruandam naturarum proprietatem in eadem personæ unitate, cuique naturæ quæ propria sunt, attribuantur, & locutiones in concreto enunciatae, in abstracto explicantur, quem admodum Cyrillus & veteres docuerunt, non potest allæosin damnare, quin simul Veteres damnet, & necessariam in Ecclesia doctrinam ad tollendam separationem Nestorianam & confusionem Eutyriachianam, obscuret & tollat.

Atque hæc est summa anathematismorum D. Andreae, in quibus, quemadmodum solet, malitiosè nostra interpretatur, sua dissimulat, & tantum hoc agit vt nos in odium adducat. Quod autem ipsius confessionem attinet, primum dicimus eū etsi verba retineat, non tamē eorum simplicem sensum retinere, & in eorū explicatione ipsū cū suis hactenus humanis additionibus vsos. Cum enim Christus panē quem

APOLOGIA TIGVRIN.

porrigit, corpus suum esse dicat, illi interpretari
 tur in, sub, & cum pane substantialiter dari cor-
 pus, non autem panem suo modo esse corpus:
 deinde humanæ naturæ veritatem & eius pro-
 prietates verbis quidem confitentur, re ipsa tol-
 lunt: docent etiam carnalem & corporalem
manducationem corporis Christi, quæ ore cor-
poris fiat. Hæc autem etsi inuisibilis & superna-
 turalis dicatur, tamen quandiu naturalis caro
 ore corporis edi asseritur, est aliquo modo Ca-
pernitica manducatio. Corpus Christi non sta-
 tuunt præsens iuxta naturam humanorum cor-
 porum, imò eam Ubiquitatem affirmant, quæ
 naturam & proprietatem humanæ naturæ abo-
 let, neque tamen ex sessione ad dexteram aut
 vnione personali sequitur, quando quidem
 confiteri coguntur, salua vnione personali
 Christum non fuisse corpore suo vbique præ-
 sentem, & antequam ad dexteram patris hu-
manitate sua Christus confederit, cœnam insti-
tuit. Illam autem præsentiam, qua humana na-
 tura à diuinitate assumpta, efficientia & opera-
 tione præsens est, fatemur neque fide nostra ef-
 fici, neque incredulitate impediri, sed de ea non
 fuit hætenus quæstio, sed de substantiali præ-
 sentia et manducatione carnis Christi, quæ cum
 sola fide manducetur, impij ipsam quidem car-
 nem Christi non manducant, sed panem qui est
 corpus Domini mysticum sibi ipsis ad iudi-
 cium sumunt.

Qua-

Quapropter si concordia aliqua constituenda est, hoc ante omnia agendum erit, ut articuli fidei nostræ, quos Vbiquitarij noua interpretatione in controuersiam vocarunt, bene explicentur, & verus ac orthodoxus eorū sensus retineatur. Nam nisi hoc fiat, etiā si aliqua de cœna Domini concordia iniretur, firma esse non posset. Hoc autē fundamento iacto, si depositis affectibus præiudicijs, & falsa opinione de hominū authoritate pia & moderata collocutio de cœna Domini instituat, non desperamus tolerabilem aliquam concordiam iniri posse.

Quomodo
concordia
iniri possit.

Cæterū quod à nobis petit, ut ipsis apud auditores nostros testimoniū perhibeamus, quod nō doceant carnalē præsentiam, & Capernaïcam manducationem carnis Christi, id tum faciemus, vbi aliter quàm hactenus docuerint, & vetera sua scripta retractarint. Nos quidem auditores nostros hortamur, ut Brentianam doctrinam ex Brentianis & Andreanis scriptis cognoscant, ac quamuis eorum Iacobum Andreg non pudeat, multos tamē audiuius viros pios & moderatos, quibus dolet, & quos pudet à ministris Euangelij tam absurda dogmata magno cum impedimēto Euangelij & infirmorum offensione spargi. Poteramus vicissim D. Andream obtestari, ne pergat nos Arrianismi & Machometanismi accusare, & tot alias calumnias contra suam ipsius conscientiam de nobis spargere, (si modo aliquis sanæ conscientiae sensus in eo

APOLOGIA TIGVRIN.

(superest) sed quoniam ipsum omnem pudorē absterfisse videmus, & paratum quiduis dicere & fingere, dummodo nusquam errasse videatur, has eius calumnias in posterum non magis quam canum latratus curabimus.

De appendice testimoniorum Philippi Melanchtonis.

CUm in fine Responsionis nostræ ad Testamentum Brentij aliquot paginæ vacarēt, adiecimus testimonia quædam desumpta ex libris D. Philippi Melanchtonis, id fraudulenter à nobis factum esse Doctor noster affirmat, ut ita persuaderemus hominibus Philippū in causa Cœnæ Dominicæ consensisse cū Zuinglianis. Sed Andream suo pede nos metiri, & cum omnia fraudulenter & sophisticè agat, idem de alijs statuere, hinc apparet. Primū quod in Latina editione eiusdē Responsionis nostræ, eadem testimonia omisimus, quæ facile illic quoque obtrudere potuissemus, si tam anxie Philippi auctoritate aliquos in nostram sententiam perducere cogitabamus. Deinde nullum ex eius scriptis testimonium de Cœna Domini protulimus, sed tantum de ascensione Christi in cœlum & communicatione Idiomatum. Postremò quod auctor in dubio ponit, id nos ita manifestum
puta-

Melanchtonem nobiscum consensisse.

putamus, ut nulla probatione egeat, Philippum scilicet nobiscum consensisse in doctrina de cœna Domini, id enim non tantum testantur ipsius scripta, epistolæ ad Illustrissimū Principem Electorem Palatinū Rhēni, &c. & ad clarissimum medicum D. Ioannem Cratonem, sed ipsius quondā discipuli postea vero hostes atrocissimi publicis scriptis affirmant, ipsum suffragari Sacramētarijs, & perfide ad ipsos defecisse: imo ne ipse quidem Andreas aperte hoc negare aut contrarium de ipso affirmare audeat, sed potius id ipsum confirmat. Scribit enim nonnullos ē discipulis Philippi quibus forte pleni- us suam sententiā Philippus patefecerit, conatos esse Zuinglianū errorem (sic ipse nominat) hominibus persuadere. Atque his vitio vertit quod distinxerint inter Lutheri scripta didactica & contentiosa, quę in ipso certamine controuersiæ Sacramētariæ ediderit. Quod tamē non nouū est, sed veteres ea quæ à magnis viris non satis cōmodē scripta fuissent, hoc modo excusare soliti sunt: hæc illis excidisse dū vehementius contra aduersarios contendunt. Sic Athanasius Epistolam Dionysij Alexandrini episcopi, quę Arianae hæresi patrocinari videbatur, excusat, quod scribens contra Sabellianā hæresim, quæ tum à quibusdam episcopis prouinciæ ipsius defendebatur, eius refutandæ studio longius progressus sit, ac dum ostendit veram distinctionē Patris & filij, visus sit separationē &

Scriptis
Polemicijs
minus tribuendum.

APOLOGIA TIGVRIN.

dissimilitudinem naturarum inducere: verum
 Athanasius ea quæ studio contradicendi Sabel-
 lianis ab eo incommodius dicta fuerant, excu-
 sat, & interpretatur adductis alijs ipsius scriptis
 quæ extra contentionis feruorem ab eo edita
 fuerant. Eodem modo viri doctissimi, Theolo-
gi scholæ Vitebergensis, cum viderent Luthe-
rum in ardore certaminis Sacramentarij, quæ-
dam de Vbiquitate corporis Christi scripsisse,
 quæ veram & simplicem doctrinam de duarum
 naturarum immutabili & inconfusa vnione in
 vnâ personam labefactare viderentur, Luthe-
 rum defenderunt, & veram ac scripturis, & pa-
 tribus, & sibi ipsi consentientem de hac re senten-
 tiam, ex alijs Lutheri scriptis didacticis, copiosè
 & perspicue exposuerunt. Quoniam verò dam-
narunt Vbiquisticę doctrinæ monstra, irascitur
 illis D. Andreas, & eos Zuinglianos & Sacramen-
 tarios facit, cum tamen non de cœna Domini,
 sed de Vbiquitate corporis Christi, et reali trans-
 fusione omnium proprietatû diuinitatis in hu-
 manitatem, controuersia inter ipsos fuerit. Atq;
 non potest ferre, vt commoda interpretatio-
 ne Lutherum excusent, ne sibi pugnantia asse-
 ruisse videatur, cum tamè ipse oblique discedat
 à Lutheri sententiâ: Nam Lutherus in postremis
suis scriptis, ait, se probare Papistarum senten-
tiam, quod corpus Christi in cœna adsit Defini-
tive: etsi autem Coryphæi Papisticę sententię
Guimundus & Lanfrancus hunc modum im-
 probant,

Vbiquistæ
 discedunt à
 doctrina
 Lutheri.

probant, quod eo statuatur impanatio corporis Christi, nihilominus is Luthero placuit, & cum defendit passim in suis scriptis, in quibus docet Christum verbo se alligasse pani, ac verbis cœnæ dominicæ panem & corpus Christi fieri vnā substantiam: sic vt panis forma seu figura, longitudo, latitudo, color, sit figura corporis Christi, ita vt non sit panis amplius, sed corporis Christi forma, quam is suo corpori dedit his verbis, Hoc est corpus meum. Sed hūc modum præsentia Brentius Magicam Papistarum consecrationem nominat: ac Iacobus Andree negat corpus Christi modo glorificati corporis esse in multis locis: ac si corpus Christi verbis cœnæ in panem afferatur, & nō ante præsens sit, tum oportere vt omni momento ascendat & descēdat, & ab vno loco in alterū feratur. Deinde Vbiquitatē quam alicubi Lutherus docet, hi longè alio modo quā ipse affirmant: Lutherus enim inquit esse Repletiuū modum præsentia, qui solius diuinitatis proprius sit, & hoc modo humanitatē Christi propter vnionē personalem cum diuinitate vbiq; præsentem esse, Brentiani verò distinguunt inter Vbiquitatem Repletiuā & Personalem, atq; aiunt humanitatē Christi personaliter vbiq; præsentē esse: deinde conātur indicare aliū modū Vbiquitatis quo diuinitas, et aliū quo humanitas præsens sit, quamuis nondū verā distinctionē ostenderint: Lutherus autē hic nullū discrimē ponit, sed modo Vbi-

A P O L O G I A T I G V R I N .

quitatis Repletio qui diuinitatis proprius est, ait humanitatem Christi ubiq; esse. Quare cum Aduersarij à Lutheri sententia discedât, & nihilominus eius auctoritate defendant nouã & absurdam suam doctrinam, de cõmunicata Deitate & effusione omnium proprietatum diuinitatis in humanam naturam, cur non licuisset Lutheri discipulis præceptorem suũ defendere, & ea quæ minus cõmode dicta sunt, quæq; etiam Vbiquiste non simpliciter sequuntur, ex perspicuis scriptis ipsius Lutheri interpretari?

Quod si omnia Lutheri scripta pro oraculis habēda sunt, & ab eius sententia & verbis de cœna Domini non licet deflectere, videant quomodo primum defendant ea quæ feruente certamine Sacramentario scripsit, nam vt aliquoties in hac nostra Apologia ostendimus, contrarias & inter se pugnantes opiniones de modo præsentia corporis Christi affirmat diuersis locis suorum scriptorum. Quod si hæc aliquo modo excusare & conciliare poterunt, quid facient didacticis scriptis Lutheri, quæ ab ipso ante hanc contentionem edita sunt? multa enim olim ipse Lutherus scripsit & docuit, quæ nunc ab eius discipulis tanquam hæretica & Zuingliana damnantur. Pauca huius generis locis notatis indicabimus. Primum verba Christi Ioannis 6. Caro nihil prodest, interpretatus est olim de ipsa carne Christi, & eius corporali atque orali manducatione, quod scilicet hæc nihil profit. In
concione

Lutherus
 multa scripsit
 quæ nunc Zuingliana
 dicuntur.

concione super Euangelium Ioannis 6. habita anno 1523. Item in Postilla maiore, in Die corporis Christi. Præterea in concione in Dominica Septuagesimæ super cap. 10. primæ epist. ad Corint. Secundo verba Cœnæ ante ortâ concouersiâ docuit esse verba gratiæ & promissio nis, in quibus Christus carnem suâ & sanguinẽ suũ fidelibus offerat & det, quemadmodũ in Ba ptismo salutem. In sermone Latino de confes sione & Sacramento altaris. Tertio verba Pau li, Panis quem frangimus, nonne communica tio est corporis Christi? tribus in locis de spiri tuali communicatione sanctorum & eorum vñ nione cum Christo, vtpote membrorum Chri sti cum capite, olim interpretatus est. In sermo ne Germanico de Sacramẽto & fraternitatibus. In sermone de Confessione & Sacramento, & in Postilla maiore de perceptione Sacramenti.

Si igitur omnia scripta Lutheri probant & sequuntur Aduersarij nostri, cur nos damnant quando eodẽ modo, quo Lutherus, verba Chri sti & Pauli interpretamur? Cur pia est senten tia Luthero eam proferente, at vbi nos idem dicimus, peruertimus verba Christi, & hæreti ci illis sumus? Si vero hic à Lutheri sententia di scedũt, & eius auctoritate teneri nolunt, cur nõ liceret nobis quoque à Lutheri sententia dis cedere, vbi scripturis suam opinionem & sen tentiam confirmare non potest? Dicunt Lu therum ipsũ aliter postea docuisse & scripsisse.

Not. B.

si uerbum
autem.

APOLOGIA TIGVRIN.

Fatemur, sed hoc ipso eius inconstantiam argu-
unt. Cum enim illi Dei beneficio in hac causa
 sacramentaria veritas illucescere cœpisset, hæc
 que citauimus, ante exortâ cōtrouersiam pie &
 sancte scripsit, errores Papistarum redarguit, &
 verum vsum mysteriorum docere cœpit: post-
quam vero ex pacto quasi & stipulatione facta
cum Carolo studio contendere cœpit, genus do-
 ctrinæ in hac causa mutauit: & quod maius est
 ipsa Pauli verba postea aliter transtulit quã an-
 te fecerat, Ein Brot ist es / so sind wir vil ein-
leyb, atque non dubitauit verbis scripturæ vim
 inferre, tantum vt corporalem presentiam & di-
 stributionem corporis Christi asserere posset:
 sed quam laudem hoc factum mereatur, pijs iu-
 dicandum relinquimus. Si Oecolampadius aut
 Zuinglius tale quid fecissent, Deus bone quan-
 ta vehementia contra eos detonasset, & fulmi-
 nibus suis vsq; ad inferos detrulisset. Equidem
 maluissimus hæc silentio præterire, quoniam
vero Aduersarij Lutheri auctoritate nos oppri-
mere conantur, & omnia illius pro oraculis ha-
bent: eos vero, qui se Lutheri discipulos profite-
 tur, sed dure & incommode ab eo dicta mitiga-
 re conantur, & verenda patris sui tegere cupi-
 unt, damnant & hostium more persequuntur,
 cogimur scriptorum eius mentionem facere, &
 eius infirmitatem & inconstantiam in hac cau-
 sa ostendere: qui non tantum simplex doctrine
 genus quo ab initio detectis multis erroribus
 Papi-

inconstancia
 M. Lutheri.

Papistarum vsus est, mutauit, sed ne in asserenda quidem substantiali præsentia carnis Christi certam & solidam doctrinam secutus est, ac modo Papistarum sententiam probauit, postea Vbi-quitatem corporis Christi asseruit, eadem rursus relicta definitiuo modo carnem Christi presentem esse docuit: & nunc panem esse corpus Christi scripsit, vnamque esse substantiam corporis Christi & panis, mox in cum & sub pane dari corpus Christi docuit. Hæc varietas sententiarum arguit eum non certum fuisse de sua sententia, neque super petram ædificasse: quare pios & fideles omnes hortamur ne huius viri alioqui magni auctoritate sese patiantur seduci, sed hominum auctoritate seposita expendant non quis sed quid dicatur, & testimonia sacrarum literarum atque argumenta que vtrinque proferrantur examinent diligenter, & ita demum statuât quid sibi sequendum sit. Quod si fecerint, facile etiam statuere poterunt de Lutheri scriptis quid in his probandum sit. Nam quod quidam negant aliquod esse discrimen inter didactica & Polemica siue contentiosa scripta, illi sane impudenter faciunt, ac quia ipsi auctoritate viri obcæcati discrimen hoc fortè non aduertunt, alios secum cæcutire volunt. Cæterum de colloquio quod Lutherus cum Melanchtone habuit de cœna Domini, nos quidem nihil scripsimus, ac Theologi Heidelbergenses se id testibus fide dignis probaturos.

Not. B.

Colloquiũ
Luth. cum
Melancht.

dixerunt, quibus certe plus fidei tribuendum est quam D. Andreae toties mendacij conuicto. Num vero vates est Doctor noster, qui sciat omnium sermones & colloquia? An falsum est Philippum hæc de Luthero amicis suis cõmemorasse, quia id D. Andreas negat? & illi neganti id de quo præter opinionem suam nihil afferre potest, potius fides habenda erit, quam clarissimis viris amicis Melanchtonis, qui sancte affirmant se hæc ex ipso Melanchtone audiuisse?

rät illi Har-
erig a Lange
obilis. 7 D.
tby Hardeberg.

Tandem ad id accedit Doctor noster, cuius potissimum causa Appendicem testimoniorum Philippi reprehendendam suscepit, ac animi sui gaudium prodit, quod Melanchtonis discipuli, quos inquit Zuinglianum errorem clam disseminasse, meritas pœnas luerint. Equidem nos qui à Saxonia longissimè absumus, de hæc causa vt non bene nobis cognita nihil pronuntiare possumus: neque hic de facto Illustrissimi Principis electoris sententiam ferre volumus. Attamen iniquissimum iudicium D. Andreae silentio præterire non possumus: laudat pium zelum magistratus, qui punierit discipulos Melanchtonis, clam (vt ipse affirmat) Zuinglianam doctrinam spargentes: at magistratum nostræ Confessionis propter supplicium de Serueto & Gentile sumptum damnat, & ex facto hoc probat Zuinglianum spiritum latrociniij auctorem esse: cum tamen omnibus

nibus constet ambos & præcipue Seruerum, in publicum euomuisse horrendas & antehac inauditas blasphemias contra sacrosanctam Trinitatē. Vides quanta sit equitas in doctore theologo. Cogitet autem Iacobus Andreæ qui nunc aliorum calamitati insultet, cum qui gaudet in contritione alterius non fore immunem, vt Solomon sapientissimè monet. Etsi enim ea præsidia sibi comparasse videtur, quibus ab omni fortunæ insultu tutus & securus esse possit, habet tamen suum iudicem iustissimum, cui factorum & dictorum rationem reddet: & quis scit an forte instet tempus vt artes eius, imposturæ, mendacia, calumniæ detegantur, vt iusto iudicio excidat potentum fauore & gratia, atq; illis præsidijs quibus maximè nunc nititur? Nam Iacobum Andreæ non bonitati causæ, sed hominum potentiæ confidere, ipsemet cum aliâs tum in fine libelli sui ostendit, vbi magistratus monet, caueant, ne vsquâ proponatur Zuingliana doctrina: existimat enim se hac ratione facile victoriam adepturum, si quiduis impune de quibus vis fingat, nemini autem liceat audire vel legere nostram defensionem, qua falsæ ipsius criminationes cõfutantur. Sed nos omnes homines cuiuscunque ordinis fuerint, denuo oramus, vt eam æquitatem in hac causa nobis præstent, quæ in ciuilibus causis seruari solet, etiamsi Iudæus aliquis aut Turca accusatus fuerit, vt non ante sententiam fe-

*Not. improbi
sycophantæ
singulare: exci-
plum*

*Responso-
nem nostram
cognosce-
dere,*

Not. B.

APOLOGIA TIGVRIN.

*Nemo damnatus
us causa non
audita.*

tant quàm vtrunque partem audierint. Equidem si tales essemus quales nos fingit Iacobus Andreas, merito nullus in ecclesia Christi locus nobis concedendus esset: sed Dei beneficio ab erroribus & hæresibus quas nobis tribuit longissime absumus. Quod si optimæ fidei homo esset, tamen nullius tanta debet esse auctoritas ut ad eius accusationem quisquam inauditus damnentur: postquam vero toties mendacij & calumniæ conuictus est, iniquissimum foret tot ecclesiis ad eius accusationem & testimonium condemnare nostra responsione inaudita & incognita. Et quamuis hactenus sedulo hoc egerint Aduersarij nostri, ut omnem nostris libris aditum præcluderent, hoc ipso indicantes se propriæ causæ diffidere, neque dubitamus iisdem rationibus nunc quoque conaturos nos opprimere, nihilominus speramus non defuturos passim per Germaniam viros bonos & moderatos qui nostra quoque legere & expendere non dedignabuntur. Hos autem oramus, ut si quid videamur vehementius contra Aduersarium nostrum scripsisse, veniam dent iusto dolori & indignationi non iniquæ. Nam Iacobus Andreae non tantum nos cõuictis proscindit, & impostores, præstigiatores, irrisores, adultores, mendaces, & spiritu mendacij plenos, qui non possumus verum dicere quin mentiamur, falsos testes, calumniatores, latrones, seditionum & tumultuum authores, hæreticos, Nestorianos, & homines

Turais

*Cõuicta &
calumniæ
Andræcõ
tranos.*

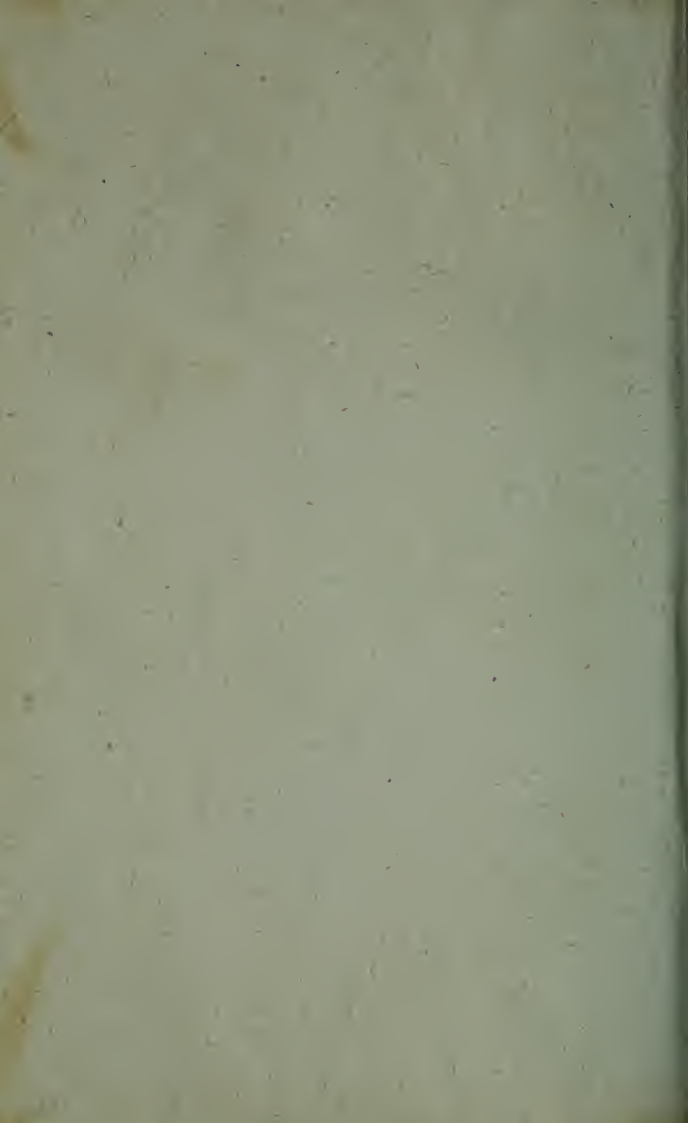
Turcis peiores vocat, sed nostram quoque doctrinam contumeliosissimè insectatur, eam vocat nouam, crassam, erroneam, carnale figmentum, pueriles cogitationes, somnia, ridiculam opinionem, peruerſionem scripturatum, hæresim & errorem damnatum, latuam diaboli maledictam: calumniatur nos quod nullam habeamus fidem, nullam veram agnitionem Christi, quod duos Christos faciamus, abnegemus Christum, & sua omnipotentia spoliemus, articulum fidei de ascensione falsò explicemus, verba Christi peruertamus, patrum testimonia in alienam sententiam detorqueamus, doctrinam de vnione personali ore tantùm confiteamur, interim omnem communionem diuinitatis cum humanitate negemus, atque ira Ariani & Machometanis viam sternamus. Hæc inquam, & alia plura cum falso de nobis scribat D. Andreas, & singulis fere paginis libri sui ad fastidium vsque repetat, ac simul vbi que bonis viris negotium facessat, & pacem ecclesiarum turbet, coacti sumus non tantùm nostram innocentiam asserere, sed etiam illius fucos, imposturas, mendacia & calumnias detegere, vt viri boni quorum multos simulato pietatis studio, & magnificis gloriacionibus decepit, tandem ambrosiosum sophistam agnoscant. Præterea omnes qui hanc nostram Apologiam legunt, rogamus ne offendantur crebra quarundam rerum repetitione: scimus quidem repetitiones huius

APOLOGIA TIGVRIN.

modi lectori fastidium afferre: sed quia nobis propositum fuit ordine ad singula Aduersarij obiecta respondere, & ille sæpe admodum eadē inculcat, necesse nobis fuit sæpius quoque ad ea respondere ne quicquam studiose omittere & subterfugere videremur.

*Iusta et pi
p. cat. h. o.*

Postremo singulos qui veritatis studio tenentur, & pacem ecclesiarum ex animo quærunt, obtestamur, vt cognita Aduersarij nostri accusatione & nostra etiam defensione, singula diligenter examinent; & ad lydium lapidem sacrarum literarum probent, hoc enim si fecerint, videbunt qui nam falsam & hactenus inauditam doctrinam ecclesiæ proponant, & contentionū atque hæresum auctores sint, à quibus meritò sibi vt à lupis rapacibus cauere debeant. Interea quoque vnà nobiscum precetur Deum patrem domini nostri Iesu Christi, vt veritatis lucem quotidie nobis magis illucescere velit, & compressis arrogantium & ambitiosorum hominū conatibus, tandem pacem aliquam ecclesiæ sue, hoc tristi certamine miserè conquassatæ & afflictæ pro sua immensa bonitate largiatur. Amen.

M. P. -

Cash, Paid
13. 12. 88.

